BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
1 K
20

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
III . 12 . c

12-12-F. 3

23.7.9.

Digitized by Google

V. Niceron tom. 26. p. 383.
Schramm

Digitized by Google

IVLII
CÆSARIS
VANINI NEAPOLITANI
Theologi, Philoſophi, & Iu-
ris vtriuſque Doctoris.

DE

Admirandis Naturæ Reginæ Deæque Mortalium Arcanis.

LIBRI QVATVOR.

LVTETIÆ,
Apud ADRIANVM PERIER, viâ Iacobæâ.

M. DC. XVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Approbatio.

NOs ſubſignati Doctores in alma Facultate Theologica Pariſienſi fidem facimus ivdiſſe & legiſſe Dialogos Iulij Cæſaris Vanini Philoſophi præſtantiſſimi, in quibus nihil Religioni Catholicæ Apoſtolicæ & Romanæ repugnans aut contrarium reperimus, imò vt Subtiliſſimos, Digniſſimos qui typis demandentur. Die 20. Menſis Maij 1616.

F. Edmundus Corradin Guard.
Conuentus F. Min. Pariſ.

F. Claudius le Petit
Doctor Regens.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO

VIRO, D. DOMINO BASSOMPETRÆO, LIBERO Sacri Romani Imperij Baroni, Chriſtianiſſimi Regis Conſiſtorij Conſiliario, & vniuerſæ Germanicæ eius militiæ Magiſtro.

PLANTAE *in ſaxoſo & ieiuno ſolo conſitæ, ſi radices vndiq; diffundere nequeunt, ſed obice impeditæ retorquentur, atque incurueſcunt, repulſaque reſiliunt, ilicò gracileſcunt, exangues floſculos, pallidulas frondes, inſuaues, eoſque perpaucos, ac perpuſillos*

fructus proferunt. Eadem(VIR ILLVSTRISSIME) *agro aperto, ac irriguo commiſſæ, proceriores excreſcunt, longè, latéq; ramos propagant, & rutilanti diuerſicolorum florum ambitu viridique foliorum orbiculata congerie, ſpectantium oculos oblectant, aures odore demulcent, ambroſioque fructuum ſucco palatum titillant, ſpirituſque reficiunt: ita ingenij mei arbuſcula in anguſta, & ſiticuloſa quorundã Præceptorũ tellure enutrita elanguit, ſqualida, adſpectu triſti, atque inameno, infrugiſera olim extitit. Modò protuberante, turgenteq; ſemine, veterum Philoſophorum metas tranſiliens, & recentiorum obſtacula ſuperans, tanquam in ampliſſimo, molliſſimoque terræ gremio conſtituta, herbeſcentem quotidie elicit viriditatem, & in progignendis ſtirpibus, propagandiſq; plantarijs laſci-*

uiens, ameniori vultu, magiſque adblandiente forma variegata, ac verſicolor frondium, florumque politie & elegantia ſpecioſius, nitidiuſque adoleſcit: & iam in fructus extumeſcebat, ſed immaturos auidæ ſcholarium manus (me inſcio) intempeſtiuè decerpſerunt: quare ne elangueſcant, aut computreſcant, atque ita ab inſita vi ac generoſitate deſciſcant, Excellentiæ *tuæ tanquam Solis radijs expono, vt ab eius almo calore maturitatem iuxta & dulcedinem nanciſcuntur. Enimuero cùm admirabiles corporis, animique dotes, quibus à Deo affatim excultus es, accumulatè exornatus, ac magnificè inſignitus, altiori repeto cogitatione, in terris cui te comparem, neminem adinuenio: ſed fulgidiſſimum duntaxat Cæli ſpeculum tuarum virtutum ſimulachrum agnoſco. Hiſto-*

ricorum monumenta dum perlego, in Illuſtriſſima tui generis Proſapia, peruetuſta Heroum altrice, tanquam in Cæleſti corpore innumera maiorum tuorum omnibus Regiis dotibus micantia ſydera inſpicio, nec ſolã Galliam, ſed Uniuerſum orbem ſpectatorem, atque veneratorem habent. At inter illa Syderea lumina Excellentia Veſtra veluti Sol refulget, nec vllis temporis, fortunæque ſordibus obſoleſcit. Tam elegantem formoſi corporis ſpeciem quid memorem? Quando non modò mille Helenis venuſtiores Heroïnas ad ſui amorem pertrahit, ſed Atheorum contumaciam perſtringit, petulantiam comprimit, nefarioſque conatus reprimit: nam ſpecioſiſſimæ faciei tuæ ſplendorem, maieſtatemque intuentes, diuinitatis veſtigium homini ineſſe fateri non exhorreſcunt. Fortunati

nimis ſæculi noſtri Pictores, qui pulchritudinis ideam omnibus numeris abſolutam poſteris relinquere exoptantes, non (vt veteres) è mille formoſis eximias, decoraſque portiunculas effingere coguntur, ſed ſolam tui corporis vmbram (ſi fas eſt mortali diuina metiri) delineare ſatis, ſuperque erit. Alexandri Macedonum Regis carnes à genuino caloris natiui effluuio, eo erant odore perfuſæ, vt adſtantes quodammodo recrearent: At tua ſpecies imperio digniſſima, non modò proximos conſolatur, ſed abſentes etiam in admirationem, & beneuolentiam rapit. Ego ſane qui tot oberrans regiones, infinitas propemodum pulchritudinis viuas depictaſque imagines conſpexi, cùm in quibuſdam Pictorum ædibus tuam aſpexi effigiem (meam fatebor infidelitatem) Pictoris, dixi, hoc opus

eſt, non Naturæ. Quum verò Illu-*ſtriſſimus Arturus* E*ſpinæus* S*anlucius Rhedonum Abbas, omni laude ſublimior, ac Dominus meus multis nominibus colendiſſimus, in Excellentiæ tuæ præſentiam me introduxit, tam ſpectabili opificio obſtupefactus, hauſto tacito quodam diuinitatis afflatu, immutatus videbar ita, vt alia ex cauſa mendacij pictores redarguerim, vt pote quia nec minimas tuæ pulcritudinis partes adumbrarunt. Nobiliſſimum hoc formoſiſſimumque corporis templum, diuinum Animæ* Numen *inhabitat, omnibus virtutibus, genere præſtantiſſimis, ſpecie pulcherrimis, magnitudine præclariſſimis, excellentia ipſa admirandis circumſeptum, & communitum. Si Platonis eſſem alumnus tanquam mundi Animam te colerem, atque deoſcularer: Quia tamen Ari-*

ſtotelis ſum ſoboles, Microcoſmum te nuncupabo : omnes etenim in omnibus omnium Nationum, omniumque ſeculorum Principibus conſperſæ dotes , in te vno accumulatæ reſident. De Pietate , & Religione quid dicam? Sæpenumero aduerſus hæreticos te diſſerentem excipiens , ſuſpicabar an ab ipſo Deo conſultò donatum fuerit cognomentum , Baſſompetræus, Petri S. Eccleſiæ baſis. *De ingenij acumine quid eloquar ? ea polles in dicendo facundia , vt ipſas æquoreas Deas ad tui amorem pellicere valeas : in Mathematicis ſcientiis tantos feciſti progreſſus, vt Præceptores tui inter primarios principem locum obtinentes, liberè faterentur, quotidianis tuis inuentis, & iudicijs permagnam illorum ſtudiis factam eſſe acceſſionem. Bellipotentem agnouit te inuictiſſimum Martis*

ſulmen Henricus Magnus, qui Pedemontani Equitatus Tribunum te adhuc adoleſcentulum delegit, & Sereniſſima Regina æterni nominis Maria Medicæa ad regni gubernacula ſedente ſapientiſſima moderatrice, in omnes Gallicorum exercituum Germanos milites Præfecturam admirabili cum laude es conſecutus: in his verò poſtremis bellicis tumultibus ſtrenuè, & fideliter pro glorioſiſſimo Rege Ludouico XIII.*ita te geſſiſti, vt omnium Procerum iudicio ad ſummos honores prouehendus meritò cenſearis. Piaculum exiſtimarem tuam ſubticere munificentiam, quam ipſemet Henricus Rex munificentiſſimus cognoſcens, publicè acclamauit*, Baſſompetræus in largiendo Regias vices gerit, imò longis ſuperat paraſangiis. *Quot Philoſophi, quot Aulici paupertatis tenebris antea nu-*

bili, nunc beneficentiæ tuæ radiis illuſtrati, coruſcant, atque ſplendeſcunt: Non mirum igitur ſi aureo Soli omnes te comparent, ego præferam: Auriferos ille radios ſemper vbique vibrans, me nunquam auro locupletauit: at ſi Excellentia tua ſemel benignis me aſpiciet oculis, ſtatim aureſcam. Quod ſupereſt (Heros inuictiſsime) humillimè deprecor, vt ſi quando Reipublicæ regendæ occupationibus per aliquot horas defungi Excellentiam tuam contigerit, atque aliquid ei laxamenti imperare viſum ſit, his meis philoſophicis colloquijs, quæ tui Nominis æternitati conſecraui, animum grauioribus rebus defeſſum recrees, atque reficias.

Excellentiæ veſtræ
obſequentiſſimus
IVL. CÆS. VANINVS.

AD EVNDEM ILLVSTRISSIMVM Dominum, necnon ad Operis authorem eminentiſſimum ac toto orbe clariſſimum.

CARMEN CONGRATVLATORIVM

HAud puduit Docti diuino carmine magnum
Virgilij Auguſtum celebrari, grataque quonda m
Mecœnas habuit moderata poëmata Flacci.
Tu genus heroum forti de ſtripe potentum
Queis dedit illuſtres ortus Lotaringia *clare*
Baſſompetre ſatus, quem tam præſtantia formæ
Quam gratiæ decorant galleque facund'a lingue,
Munificus Iouis *inſtar ades cum munere cunctos*
Palladios Generoſe *viros humaniter equas,*
Sic honos Armorum, *Nam gens exercita bello*
Helueta præfectum copijs quas Gallia *nutrit*
Agnoſcit probatque Ducem gaudetque valere,
Interea *iam ſume lubens & fronte ſerena*
Suſcipias librum, tibi quem nunc Iullius offert
Vaninus vir Mente potens Sophiaque Magiſter
Maximus, Italicæ decus & noua gloria gentis.
Quam longè lateque ſua prorumpit acumen
Mentis & ingenium? preclara arcana nepotes
Ne lateant ſeros ventura in ſecula rerum
Omnia *victuris mandat mîracula chartis:*
Hic etenim mundi quæ ſit natura requirens,
Illius in gremio quecunque fuere ſepulta
Atque Heracliti nigro latuere ſub antro
Parturit in mediam lucem. Sed qualis in aſtris
Ipſe laboranti defecta luce ſorori
Succurrit Titan, & ſtellas lumine paſcit
Largus opes proprias diffundens ſolus in omnes,
Sic hoc ſcriptorum veterum monimenta volumen
Illuſtrat ſplendore ſuo noctemque recentum

Arte noua, pulſa penitus caligine nudat,
Magnus Ariſtotelis, Socratis veterumque ſophorum
Illius interpres, nebula tenebriſque remotis,
Illorum ſplendere facit decreta, libroſque
Explicat, atque ſuo data gloria tota labori.
Iure igitur viuax omnique perennius ære
Baſſompetre tuum nomenque decuſque manebit
Inſcriptum libris Vanini, quos neque tempus
Auferet, ac omnis populis memoraberis ore

Gregorius Certain Pariſienſis
Doctor Medicus.

AD CLARISSIMVM ET
Doctiſſimum Virum D. Iulium Cæſarem
Vaninum Theologiæ Iuriſprudentiæ
& Philoſophiæ Doctorem
Celeberrimum.

EPIGRAMMA.

ΟΥκέτ' Ἀριστοτέλη μέγαν, οὐδὲ Πλατῶνα γεραίρει
Ελλας; ἄρ' ἄλλον ἔχει τὸν σοφὸν Ιταλία·
Ηνίδε γὰρ φύσεως θησαυρὸν κλειτὸς ὀπάζει
Καῖσαρ Οὐανῖνις; πάντα κομιζόμενος
Αἴτια, κινήσεις, γενέσεις, καὶ μύρια τἄλλα
Τῶν ὄντων, Κοσμός τ' ἀγλαόμορφος ἔχει.
Τοὔνεκ' αὖ ἐπὶ κάλλη γε τόσου θησαυροῦ ὀνήσεις,
Ὡς ἐνθένδε μάθῃ πᾶς φύσιν ἀρχέγονον.

Pontius Priuatus Tharaſconenſis
Medicinæ Doctor.

rem fecimus, vt quod maxime quærebamus ad exhibendum in nos ille agere poſſet. Spes enim indubia erat artem non improbandam, qua vſi ſumus, viſum iri, & autorem ipſum cogi debere, vt quæ reuocare non poterat, comprobaret. Comprobauit itaque noſtram in bene agendo præpoſteram fiduciam, & lumen ſibi inſcio datum admiſit, atque lubens Soli maximo dedicauit. Tuum eſt, beneuole Lector, laudare admirandam ſapientiſſimi Philoſophi in componendo hoc opere ſcientiam, & noſtram in publicando ſolertiam. Vale & donis à me tanquam à Prometheo furtiuis, boniſque vtere cœleſtibus.

TYPOGRAPHVS Lectori.

NVlla re magis itur conſultum generi humano, quam cognitione rerũ, quas Deus fecit occultas, vt tantanquam lapilli in obſcuro, ſecretius emicare poſſent. Pauci vero ſunt quos ardentis virtutis afflatus in hoc ſtudium excitauit: & ſentimus vix fieri, vt ſingulæ ætates ſingulos ferant. Vnicus ætate noſtra verus Philoſophorum Princeps, & Ariſtotelis rediuiuus ab omnibus doctis noſcitur. I.C. Vaninus, qui omnes ſcientiarum Deos intulit Latio, & æternitati iam ante litauit. Vnde nos publicæ vtilitatis ſolliciti, alia eius monumenta, quæ auariùs retinebat, per idoneos exſcriptores nanciſci curauimus. Itaque eius Diálogi LX. totius Philoſophiæ arcana continentes ad manus noſtras peruenere, quos duobus integerrimis, doctiſſimiſque Viris tradidimus, vt ad maiorem tuam (candide Lector) facilitatem quatuor in libros diuiderent, & cuique libro apponerent titulum: quod libenter illi præſtarunt, & libentius nos in lucem damus, ſine expreſſo illius conſenſu, non tamen ſine cõceſſu. Nam cum hic labor noſter ad finem accederet, illum furti iſtius nec manifeſti certio-

Extraict du Priuilege du Roy.

LE Roy a permis & permet à Adrian Perier Marchād Libraire à Paris, d'imprimer ou faire imprimer vn liure intitulé, *Iulij Cæſaris Vanini Neapolitani, Theologi, Philoſophi & Iuris vtriuſq; Doctoris, De admirādis Naturæ Reginæ, Deæq; Mortaliū Arcanis*: Auec deffenſes à toutes perſōnes de quelque qualité & condition qu'ils ſoient, de n'imprimer ny faire imprimer, vendre ne debiter ledict liure durant le temps & terme de ſix ans, ſans le conſentement dudit Perier, a compter du iour que le liure aura eſté acheué d'imprimer, ſur peine de confiſcation deſdits liures, & de tous deſpens dommages & interests. Et voulons qu'a chacun deſdits liures eſtant mis vn Extraict de noſdictes Lettres, elles ſoient tenuës pour ſuffiſamment ſignifiees, comme plus amplement eſt declaré eſdites Lettres de priuilege: Acheué d'Imprimer le premier iour de Septembre, Mil ſix cens ſeize. Et de noſtre regne le ſeptieſme.

Par le Roy en ſon Conſeil,

Signé, De Vernaison,

IVLII

CÆSARIS

VANINI DOCTORIS ACVTISSIMI

Liber Primus

De Cælo & Aere.

DIALOGVS I.

INTERLOCVTORES.

ALEXANDER. IVLIVS CÆSAR.

ALEX.

Saluus ſis Iuli Cæſar. I.C. Tu quoque ſalue, quid iſtuc mi Alexander dilectiſſime? Quid quæſo rei huc te tam matutinum egit? an eſt aliquid, in quo mea opera opus ſit tibi? ALEX. Maxime. I. C. Age, fare, ſiquid habes, ad omnia tibi preſto ſum. ALEX. Non dubito id quidem. I. C. Imo dic vno verbo, dic quid eſt quod me velis. ALEX. Ita faciam, quandoquidem ita me beneuolè ad id inuitas. Hoc igitur ipſum eſt, quòd

Digitized by Google

etiamſi multos annos in Sorbonicis Scholis ſim philoſophatus, ita tamen arduis & abſtruſis quibuſdam difficultatibus, tanquam Chryſippeis retijs irretitus detineor, vt ſi me ab ijs explicueris, non recuſo quin Philoſophorum Deus in poſterum vociteris. I. C. Arduum eſt quod petis, & perexiguis ingenioli mei viribus ſanè impar. Alex. Hem quid audio? etiam Philoſophi hyppocriticis maculis animi cādorem confœdare audent? I. C. Abſit vt à ſapientiſſimo, optimoque Poſteritatis Senatu tanti criminis reus Iulius Cæſar expoſtuletur: nec enim futuræ laudis voces auidis captat auribus, nec auræ popularis fauori temerario inhiat, ſibique ipſe conſcius eſt, ea quæ ſcimus eſſe minimam partem eorum quæ ignoramus. Alex. Eia, Vir abſque controuerſia de quacumque ſcientia optimè merite, ſolitudinis moleſtiam iucundiſſimis litterarijs colloquijs deleamus I. C. Excuſatum me habeas quæſo. Alex. Cur ita? I. C. Quia non in promptu mihi eſt, qualem tu deſideras, rotūda, neruoſa, & circunſpecta ſatis oratio. Alex. Imo tibi eſt omnium aſſenſione lepidiſſima & elegantiſſima. I. C. Si me non irrides, habeo gratias. Alex. Nec te irrideo, abſit, nec te mihi agere gratias æquum eſt, ſed nunquam mihi gratius feceris, quàm vt hic diſputationi dictus ſit dies. I. C. Id quidem tua cauſa maxime lubens facerem, ſed inuitus ne faciam iſtud me mouet exemplum. Alex. Quale illud eſt? I. C. fit læſio repentina illata luce ijs, qui diù in tenebris commorati ſunt. Alex. Cur id acci-

dit?I. C. quia inaſſuetis nouæ ſunt ſpecies, omne autem nouũ valde immutat ſenſum. Alex, Scitè quidem, ſed quid iſtud ad tuam excuſationem? I.C. Plurimum ni fallor, meliorem enim ætatem in peregrinationibus, & in aulis Principum cum temerè, fruſtra & miſere prodegerim, parum idoneum me agnoſco huiuſmodi perplexiſſimis philoſophicis diſputationibus explicãdis: at quæ maximè præclara ſunt, diligentiſſima indigent enucleatione. Alex, Id quidem verum eſt, ſed tibi lectiſſimæ non deſunt obſeruationes infinitæ penè lectionis quas adhuc adoleſcentulus ſelegiſti, adeſt ingenij vigor inſignis, acerrimumq; iudicium, quod ſapientiæ animam vocare ſoleo. I.C. Non hos amabò indebitæ mihi laudis ſtimulos addas, ad acuendum animum noſtrum longo marcidum otio. Alex. Illi igitur nihil prætermittendum eſt quod ad pleniorem ſeſe offerat contemplationem. I.C. Non aſpernabor tam bellam addiſcendi occaſionem. Tua igitur fretus humanitate, acuratiſſima ſucculentiſſimaque oratione tuæ ſtudioſæ voluntati morem gerere enitar, dummodo, ſi quid errauero, foras te non elaturum, per ſacros Ariſtotelis manes iureiurando mihi pollicearis. Alex. Itane Seculi noſtri Iuuentuti inuides, vt ne guttam quidem ex tuis opulẽtiſſimis ſecretioris philoſophiæ fontibus deguſtandam concedas? I.C. Non es neſcius me in diſputando à popularibus opinionibus abhorrere, itaque quæ à me dicentur, quò à vulgo erunt remotiora, eò propinquiora

calumniæ. Alex. Obtrectatorum faſtidia tuis virtutibus multò minora eſſe iam eruditi viri intelligunt: quid quæris, quid exoptas amplius? Plus es apud Sapientum iudicia conſecutus laudis, quàm vt ne tantillum quidem bonæ famæ per Ariſtarchorum detractionem, & ſemidoctorum Cenſorum maleuolam inuidentiam amittere tibi ſit periculum: habes quod perpaucis bonis viris contigit, clarum nomen apud Galliæ Proceres: paſſus es, quod ſæpe ſapientiſſimi viri, obtrectationem: à te id remotum eſt quod ignauiſſimi complures obtinuere, argenti nẽpe copia, verum Philoſophantium animorum præcipitium. I. C. Noli (te deprecor) vanæ gloriolæ fuco deceptum in ea me loca inducere, vnde pedem referre non liceat: Sapientiæ quidem ſtudium me impellit, at rei magnitudo me reuocat. Alex. Eſt aliquid amicorum & philoſophiæ gratia audendum. I. C. Si te mihi igitur Ducem præbueris, Sacroſancta Sophię penetralia adire non amplius tergiuerſabor. Alex. Ego quidem præibo libens abditiſſimas proponendo quæſtiones & difficultates, Tu reſpondendo me ſequere. I. C. Lubenter quoad potero faciam. Alex. Sic opto: I. C. Rem igitur ipſam auſpicare. Alex. Non excidit tibi memoria mellitus ille Vatis Itali verſiculus.

Non ſi comincia ben, ſenon dal Cielo.

A Cælo igitur occipiamus. I. C. Perplacet mehercule, ſic enim & ipſi Cælicolæ noſtris aſpirabunt cæptis.

DIALOGVS II.

De Cœli Materia.

ALEXANDER. IVLIVS CÆSAR.

ALEX.

QVandoquidem Lycei Doctor celeberrimus Stagyrita, tria dixit eſſe omnia, Deũ ſcilicet, Hyle, & Cœlum, inueſtigemus quæſo, quamnam Deus ipſe Materiam Cœlo attribuerit, imò priùs diſquiramus, ſit ne omnino in Cœlo materia? I. C. Auerrois quidem Sectatores pro Cœli ſempiternitate dimicantes, materiam è Cœlo amouerũt. ALEX. Bone Deus, quænam illos ad hanc opinionem adduxit ratio? *Auerr. in lib. de ſubſt. orb.* I. C. Audies. Materia (inquit Auerroes) eſt ſubiectum contrariorum, igitur & corruptionis: at in cœlo corruptio nulla, nec materia igitur. ALEX. Perdoctè ædepol. I. C. Mihi vero maior argumenti propoſitio non probatur. Materia enim non eſt ſubiectum omnium contrariorum neceſſario, ſed contrarietatis tantum, quæ eſt ſecundum vbi. A Natura enim data fuit materia non ob tranſmutationem ad generationem primò & per ſe, vt vbicunque ſit, ibi etiam ſit generatio, & corruptio, quæ ex contrarijs infertur: ſed ad ſubſiſtẽdum formæ corporeita-

tis in ſubſtantia,& recipiendum quantitatem & figuram:quantitatem,propter loci mutationem;figuram,propterea quod omne corpus finitum eſt: at quantitati,& figuræ nihil eſt contrarium. Vel vt facilius id explicem,non eſt materia ſubiectum corrûptionis, niſi cum eſt ſub corruptibilibus formis naturalibus à quibus fluunt accidentia, quæ habent contrarium vel contraria poſita ſub differentijs item contraria. Materia vero cœleſtis non habet accidētia,quæ ſint ad contrarietates: eius ſanè qualitates, ait Auerr.ſunt diuerſi generis ab alijs: cōtraria autem ſub eodem ſunt genere: Cœli vero figura circularis eſt, cui nihil eſſe contrarium prodidit Ariſtoteles: & ſi quid eſt in Cœlo contrarium ,illud non eſt contrarium ad corruptionem, ſed ad perfectionem quippe motum, vnde,quo. ALEX. Tam abſtruſa eſt hæc ratiocinatio,vt eius conceptum aſſequi me poſſe diffiderem,ni eam luculentiſſimè in tuo Amphitheatro explicatam perlegiſſem. I.C. Atque idcirco tam difficilis ſententiæ demonſtrationem breuiter ego perſtrinxi,quia eam, vt meminiſti, extraordinaria opera in exercitatione quinta explanaui. ALEX. Sed quænam fuerit ſuper hac re Platonicorum ſententia,ſcire percuperem. I. C. illi,imbecillia ingenia ambagibus eludentes,ita inquiunt: Quemadmodum eſt forma quædam materialis,quæ in prima materia eſt,atque iccirco vix forma dici poteſt(formam intelligunt corporeitatis) ita eſt materia quædam quæ vix materia nominari poteſt: ea

eſt Cœli materia: quapropter materiam hãc formalem vocãt; ſic Iamblicus inquit in Cœlo materiam aut nullam, aut ſi ex hac noſtrate conſtat, adeo illam immutatam, vt effecta ſit forma: Cœlum enim quod videmus materiam formalem eſſe, ſicut è cõtra formam quæ in rebus ſit inferioribus, factam materialem. Alex. Non arridet mihi hæc opinio. I.C. Haud miror. Quandoquidem in ſapientiæ ſcholis enutriti percipere nequeunt, quomodo materia vna ab alia diuerſa ſit, niſi per aduenientem formam, qua fit hoc aliquid: at forma corporeitatis ſe ipſa aliud eſt à quauis alia forma. Alex. Sed Ariſtoteles ſupremus ille humanæ ſapientiæ Dictator quid ſuper hoc cenſuit? I. C. In Cœlo eſſe materiam, quia Cœlum habet potentiam, vnde, quo. Addamus & nos, ibi neceſſariò materiam ſubiectam eſſe, vbi quantitas eſt & figura, (non loquor tamen de ſupercœleſti ſynaxi) At in Cælo quantitas eſt & figura, & materia igitur. Alex. Perpulchre quidem. I.C. Præterea in ipſorum Auerroiſtarũ ſcholis trita eſt hæc regula, nihil mouetur præter corpus, at Cœlum mouetur, igitur corpus eſt, & per conſequens materiæ non expers. Profectò corpus conſtituere ſine materia, idem eſt, ac ſi conſtitueres ſomnium ſine ſomno, quemadmodum ipſi dum has proferunt ineptias, ſimul vigilant & ſomniant. Sanè Auerroes ſuam pinxit ſententiam nominibus, quibus res ipſæ nulla ratione reſpondere poſſent, ait enim, Cœlum non eſſe materiam, ſed corpus: quaſi dicat, vt ioco rem

Ard l 9 metaph t 17. & l. 12 t. 10.

ante oculos ponam, panis eſt ſine farina. ALEX. Quandoquidem in Cœlo materia eſt, perquiramus quæſo, qualis nam ea ſit. I.C. Ex aqua & igne cõſtat Cœlum ſecũdum Caldæorum, Hæbreorumque delitia, & deliria quidem, namque ſi vera eſſet eorum ſententia, continua foret in Cœleſtibus corporibus pugna, quinimò ipſum rueret Cœlũ. Aqua enim corpus graue cum ſit, in altis diu conſiſtere non poteſt, ſed ima petit ſtatim. ALEX. Quæ rudes hos Aſinos dementia cœpit? I.C. Decepti ſunt illi miſeri ex praua Moſaici eloquij interpretatione: Loquitur enim diuinus ille Philoſophus ſæpenumero de aquis quæ ſupra Cœlos ſunt, & de igne qui de Cœlo deſcendit: Locatum igitur à loco non diſcernentes, eò ineptiæ reciderunt, vt nonnulli ex ipſorum Magiſtris, quos Rabbinos vocant, ex fumo Cœlum compoſitum aſſeuerarint. ALEX. Verba ſanè ſpongia & carbone potiùs digna quàm cordati viri confutatione. Sed quęſo dum matutinus auicularum concentus ſuauiſſimis ſuſurris recreat animos, diuini Platonis, qui Muſicæ noſtrum aſſimilabat intellectum, ſententiam in medium proferas. I. C. Is in cœleſti illo Timæo docuit, Cœlum ex terra & igne factum eſſe. ALEX. Igitur apud Platonem terra prior eſt Cœlo. I.C. Ita. ALEX. Sed quo rationis ſtabilimento eas præfulcire ineptias auſus eſt? I.C. Non conſpiceretur, inquit, Cœlum, niſi conſtaret ex ijs. ALEX. Quid tu ei obijceres? I. C. Aqua igitur, cum conſpiciatur (ſuſcipite Platonici manes diuiniſſimi hoc à me laudis

ſacrificium) ex terra & igne conſtaret, ſcilicet ex duobus ſicciſſimis,& vno calidiſſimo, vnum frigidiſſimum & humidiſſimo proximū. ALEX. Sed ego,ni fallor, diuerſam apud non ignobiles Platonicos perlegi ſententiam,cuius,ſi meminiſti,mētionem facias rogo. I.C. Illi quidem in tres trientes mundum quaſi aſſem diuiſere, vt Primus triens quatuor capiat Elementa: Secundus quatuor priores Orbes,quorum primus cùm ſit Luna, eam terram æthercam auſi ſunt nominare: In tertio triente ſtatuunt pro aqua Saturnum,&primum mobile,ſcilicet octauum pro terra,in quo Eliſia plantant vireta. ALEX. Eæ ſunt Platonicorum picturæ quæ tamen inuenerunt amaſios ſuos. I.C. Veluti pupæ puerulos. ALEX. At ſapientum Pontifex maximus Ariſtoteles quam ea de re ſententiam protulit? I.C. Cœlum nūcupauit Quintum Elementum, ALEX. Platonici vocē hanc rigido deſpicātur ſupercilio. I.C. At immeritò: ſi enim ipſi perplebei ſanè ingenioli homūculi veriti non ſunt nec verecundati infinitos propemodum Deunculos Græcæ fidei ſymbolo addere,cur Philoſophorum Deo vnicam voculam in Naturæ cenſum inuehere non licebit? ALEX. Hæc ex aliorum ſententijs pronunciata ſufficiant. Tuam modò ſi placet ex opulentiſſimis Apothecis opinionē promas. I.C. Ego vero,ſi id per te liceat, aſſerere non verebor,materiam Cœli eādem eſſe cum hac noſtrate: indiuidua nāq; materia prima eſt, & rerum principium: ex ea igitur conſtant Cœli, quemadmodum & noſtratia: ſunt Cœli partes

materię primę veluti hæc inferiora: at pars à parte non differt eſſentia. Alex. Verùenimuerò, Vir ingenioſiſſime, vide quid inferas, nam ſi eadem eſſet Cœlorum, ac pulicis, ſeu ſcarabei materia, vt aſſeris, Cœli vileſcerent. I.C. Nequaquam, humanum ſiquidem corpus, ſubiectum cum ſit diuinæ ſubſtantiæ, quæ dicitur intellectus, non eſt minus nobile quàm cœleſte: hoc non informatur ab intelligentia, illud autem informatur ab intellectu. Hominis tamen materia alia non eſt à materia ſtercoris Aſinini: id quod in compoſiti diſſolutione per formæ abſentiam conſpicitur. Quis enim in ſanctorum Innocentum, vel Diui Sulpitij cimiterio à murina & vermiculari materia humanam diſcernere vere valeat? Nemo prorſus. Alex. At meritò, ni fallor, obijciam, Cœli materiam nulli eſſe corruptioni obnoxiam, noſtri verò quàm plurimis. I.C. Iſtud vero pernego, ipſa enim nunquam corrumpitur, ſed id quod ex ipſa fit. Alex. At Cœleſtis materies ab ignis qualitatibus non deſtruitur, cùm nihilominus tam propinqua ei ſit, noſtri vero materia maxime, hæc ergo ab illa diuerſa cēſenda eſt, nam in nono diuinæ Philoſophiæ ſcriptum eſt, materiã eſſe paſſionis principium, & cauſam propter quam patitur patiēs. Quæ igitur cõmunem habent materiam, communem quoque habere naturam ad mutuam actionem ac paſſionem, in duodecimo eiuſdem, & in primo de Generatione decretum eſt, ac propterea Cœlum, ſi eandem cum igne cõtiguo materiam poſſidet, ab eo conſumetur. I.C.

Hîc ego non dicam, Cœlum ab igne non deſtrui, quia nullum cred o eſſe prope Cœlum, nec alibi Ignis Elementum, vt alias fortaſſe probabo, ſed mitioribus vtens verbis, cōcedo, ignem eſſe Cœlo contiguum, in illud tamen non agere: Nec enim verum eſt quod ais, quæcunque cōmunem materiā habent, ea inter ſe agere, aut pati mutuo: ſed id euenit ibi tantū, vbi cōtrariæ ſunt qualitates: quare in Cœlo cum non ſit affectio ijs, quæ in igne ſunt, affectionibus cōtraria (ſunt enim ſecundum Peripateticos diuerſi generis, nam differunt per corruptibile & incorruptibile, contraria autem ſub eodem genere ſunt) Cœli qualitates ab ignis qualitatibus non deſtruētur. ALEX. Erudita ſane reſpōſio. Iā vero per Ariſtotelis Geniū te deprecor, id mihi explices. Materia Cœli eſt ne eadē in omnibus Cœli partibus. I C. Hieronymus Cardanus Subtilitatū Profeſſor & de nobis optimè meritus pernegat. A L E X. qua vero ratione fretus? I. C. Quia non eundem ad modum cuncta lucēt aſtra. A L E. At quomodo diuinum illud animal ex diuerſis cōpoſitum eſt materijs? ſanè duæ ſi eſſent materiæ, duæ etiam formæ. Tu vero dic quid ſentis? I. C. Non plures eſſe in Cœlo materias, ſed plus materiæ in vna Cœli parte quàm in alia: quare dēſitate, & raritate, non materiei diuerſitate Cœli partes differre mihi credēdum duco. Ariſtotelis namque ſum alumnus, nec pœnitet. Is me docuit eandē eſſe Cœli & Stellarum ſubſtantiam, & Auerroes negat in Cœlo heterogeneitatē: hinc veterū Philoſophorū, qui ſtellā in

Card. l. 3. de ſubt cap. de cœlo in initio.

Ariſt in. 2. de Cœlo. t. 41.

Auerr. in 3. diſput.

Cœlo velut in tabula nodũ arbitrabantur,error deprehenditur:Sydus enim eſt Cœlũ ſuũ dẽſum & Cœlum eſt ſydus ſuum rarum:quippe ex partium ſitu propinquiore tollitur pelluciditas,id quod in tela denſiore aut rariore,familiari exẽplo obſeruari facile poteſt.ALEX.Bone Deus quantum iacturæ fit ab ijs qui te non audiunt. I.C.Imo vero ab ijs qui me audiunt.

DIALOG. III.

De Figura & Colore Cœli.

ALEXAND. IVL.CÆS.

ALEX.

AGe nunc,Doctor Subtiliſſime,inquiramus quæſo,qua de cauſa rotundam Cœlum retineat figuram? I.C.In promptu ratio eſt, nempe quia Cœleſtis illius animalis æternitati, atque diuinitati conuenientiſſima erat æterna,diuinaque figura,qualis eſt ſola Circularis.ALEX.Cur illam æternam nominas? I.C. Multis quidem de cauſis.Quia diſſolui non poteſt, eſt enim continua, & vnilinea, neque punctum habet cognitum aut ita deſignatum vt ſit principium diſſolutionis,quemadmodum habent aliæ figuræ;qua enim committuntur lineæ angulares,ibi deſinit quodammodo trianguli conſtitutio:Et profecto deſinit,quia ad aliam ſeſe transfert lineam,vt quod in ea linearum cõmiſſura non poteſt eſſe, ſit in alia linea.

Compoſitæ igitur figuræ in ſuas ſunt reſolubiles portiones, quæ habent commiſſuras manifeſtas, id quod in circulo non eſt, vbique enim eſt principium & finis, vtroque tamen ille carens. A L. Perbellè quidem. Verumenimuero quæ te mouit ratio; vt eam diuinitatis titulo adornares? I. C. Quia ad infinitum accedit. Finitum enim ſpatium eſt quod concluditur, infinitum quod non terminatur, quare finitur illud quauis figura. Hoc autē extra figuram per lineā quoquo verſum rectam: Nam circularis in ſe recurret, aut ſe ſecabit, aut intra ſe deſinet: recta autem non; quamobrem ea quoque figura, cuius termini omnes accedent propius ad rectam lineam, participabunt aliquo modo naturam illius infiniti. Huiuſmodi autem eſt circuli extremitas, quia vna eſt, ſicut linea recta vna. Angulares verò, non vna. A L E X. O me felicem, qui Philoſophorum Principem ſubtiliſſimè diſputantē excipio. Sed perge Vir omni laude ſublimior, meq; docere ne graueris, An Cœlum habeat dextrum & ſiniſtrum? I. C. Pithagorei affirmabant. A L E X. Quam ob cauſam? I. C. Quia alioquin eſſet animal imperfectum. A L E. Imò ſi careret vtroq; , lōgè perfectius mihi videretur. I. C. & ita eſt proculdubio, ſiniſtrum enim quid imperfectum eſt in animalibus, dextro namque eſt imbecillius, & ad opus faciendum ineptius, ideo volebat Plato ſuos Ciues eſſe ambidextros: Itaque Cœlum, ſi Animal eſt, vt illi aſſerebant, perfectiſſimum, ſiniſtro caret, & dextro igitur, ſunt enim relatiua.

ALEX. At occurrunt ne tibi rationes aliæ, quibus Pytagoricam hanc poſſis euertere diſciplinam? I. C. Nunquàm deficit ratio pro veritatis tutela. Audi. Nulla cùm ſit Cœli pars in cuius locum altera nòn ſuccedat, iſque motus ſit perpetuus, atque partes ipſæ vniformes, non poteſt alia cœli pars dextera, alia ſiniſtra verè cenſeri. Per motum enim quæ dextra modo erat, ſtatim fiet ſiniſtra ſecundum ſitum & locum. Præterea, ſi Cœlum haberet dextrum & ſiniſtrum, non verteretur ſuper Polis æqualiter, tanquam rota ſuper axe, ſed alteri innixum atque inſiſtẽs Polo, ita circumageretur, quemadmodum molæ quædam piſtrinariæ, axe ad perpendiculum poſito, atque ea eſſet ſphera recta, non illa quã ſtatuunt Aſtrologi: id quod eſt perridiculum, ne dicam abſurdum. Non enim huic potius quam illi inniteretur, æquiformes enim ſunt. Memini legiſſe me apud Philoſophum, fieri motum ſuper ſtabili: ſiniſtrũ igitur in primordijs naturalibus motus animalium habet rationem ſtabilis; Qua propter ſiniſtrum eſſet in Cœlo axis, non Occidens. ALEX. Putas ne Platonicos Pytagoreæ ſententiæ refragari? I. C. Ita equidem. Cum enim ipſorum Princeps in Timeo docuerit, Cœlum eſſe corpus perfectiſſimum, atque ſimpliciſſimum, quod neque ſuperiorem habet partem, neque inferiorem, nec anteriorem, nec poſteriorem, fateri coguntur, Cœlum non eſſe dextræ vel ſiniſtræ partis ratione à ſeipſo diuerſum. ALEX. Quin potiùs noſtri ſi habeatur ratio, erit ea pars ſiniſtra nobis, quæ à Pytagoricis

Ariſ. in lib. de motu anim.

dextra cenſetur, vt manifeſtiſſimè, dum Solem intuemur, agnoſcimus. I. C. Subtiliter quidem, verum ne ſic quidem rectè erit: Etenim ijs, qui trans æquinoctialem habitant lineam, contraria erit diſpoſitio. A L. Rectè & doctè ædepol. Sed neſcio quomodo ſum oblitus quod te volebam. Ah memini. I. C. Quid iſtud eſt? A L E X. Sit ne Cœlũ coloratum? I. C. Ariſtoteles ſcripſit, Cœlum eſſe per ſe ſenſile, eiuſque magnitudinem percipi, coloratum igitur eſſe cenſuit, nam ſenſibilia non niſi coloris ratione videntur. A L E X. Magnitudo & figura ſub coloris ratione non ſunt, an igitur ſi non ſunt colorata videri poterunt? I. C. Minimè, extẽſio namque quantitatis, & eius terminatio, qua figura conformatur, nullam ſui ſpeciem viſui præbẽt, id quod patet in tranſlucidis, cuiuſmodi Aer eſt. Cœlum igitur cum videatur, neceſſe eſt vt inſit in eo color aliquis. A L E X. Ego quidem exiſtimaui aliquando, Cœlum coloratum videri potiùs quàm eſſe. I. C. Probabilis ſane ſententia, nam & Aer, qui prope nos eſt, nullum habet colorem, procul tamen à nobis habere videtur. A L E X. Quam reddis huius rei rationem? I. C. Quia denſatur non per compoſitionem partium, ſed per diſpoſitionem: diſtantia namque multas viſui repreſentat partes per longitudinem in linea viſuali diſpoſitas, vt ſit eadem ratio viſionis in corpore raro productæ in longitudinem, & eiuſdem in corpore condẽſato, atque in breuitatem coarctato. A L E X. Gaudeo mediusfidiùs me tam ſapientem cau-

Ariſt. li. de cœlo text. 4.

ſæ meæ Patronum adinueniſſe. I.C. Quinimo nec Cœlũ ipſum videri alibi aſſeruimus. ALEX. Cui rationi hæc tua innitur aſſertio? I.C. Ipſum tranſlucidum Cœli corpus trãſmittit radios, qui propter diſtantiam præbent ſpeciem corporis condenſati ob denſitatem in recta linea: eadem enim eſt ratio ſiue partes aeris condenſentur ad decem millia in corpore ſemipedalis longitudinis, ſiue eædem anguſtatæ in ſextulæ craſſitudinẽ, protendãtur in linea viſuali ad tricenos ſenos pedes. Sic etiam Summus omniũ rerum Opifex aerem ordinauit, qui tamẽ viſibilis non eſt. Eſt enim medium ad videndum, nequit igitur eſſe extremum. ALEX. Mane pauliſper in depromendis ſubtilitatum Theſauris, vt tam occulta contemplatio menti meæ tenacius inhæreat. I.C. Ego te morabor.

DIAL. IIII.

De Cœli Forma & Motore.

ALEX.

NVnc vero, mellitiſſime Iuli Cæſar, in dubio ſum, probes ne eorum ſentẽtiam, qui duplicem agnoſcunt in Cœlo formam, vnã qua Cœlum eſt, alteram qua mouetur, id eſt Intelligẽtiam. I.C. Minimè verò, hac enim ratione Cœli forma nihil aliud eſſet quàm corporis forma, quæ il-

Iud

lud mouere nequeat, per hanc enim hypotheſin ab Intelligentia mouetur, quare Cœleſte corpus eſſet culice & cimice lōgè deterius & ignobilius, mouētur enim hæc, illud minimè: Entis autem nobilitas à motu potiſſimum proficiſcitur, vt pote quia vitæ eſt exordium. ALEX. Quid igitur ſtatuēdum eſt? I.C. Vnicam in Cœlo eſſe formā, quia vnica in eo motrix facultas. ALEX. Vnde id aſſumis & præſumis? I.C. in Cœlo materiā eſſe iam ſupra probauimus, quæ ſola cū non ſubſiſtat, neceſſe eſt (parcite barbaris vocibus viri elegātiſſimi) informari ab aliquo, ſed nō ab Intelligētiā, ea enim in materia nullo modo eſt, verùm ab anima, quæ Cœlo dat eſſe vitam & Motum, alioquin ſi in illa materia eſſet forma non mouens, nullam ſupra vermiculos, imo nec ſupra Crocodilli ſtercus formulæ dignatione ſibi arrogaret cōmendationem: multo minus materiæ nobilitate primas ſibi vindicaret, eſt enim eadem materia in omnibus, vt omittam materiæ eſſentiam eſſe (liceat, precor, mihi barbare loqui & bene ſentire) receptiuitatem, quæ paſſio eſt, in paſſione vero nulla cōſiſtit excellentia. ALEX. Quàm maximè mihi arridet hæc contēplatio, ſed à te ſiſcitari in votis mihi eſt, A Quo moueatur Primus Cœli Orbis? I.C. Eū à Deo moueri videtur innuere Philoſophus. ALEX. Id quidem perlegi, ſi bene memini, in duodecimo primæ Philoſophiæ, verum tamen illi non aſſentior. I.C. Nec ego profecto. Deus enim eſt ſimplex, & in actu habet omnia, in potentia nihil, Dominus eſt tem- *Ariſt. 12 Metaphi. tex. 37.*

poris, & infinitæ virtutis; at in primi mobilis motore eſt aliquid ſimile potentiæ, actio namque craſtinæ reuolutionis nondum in actu eſt, in potentia igitur ad illam eſt: Eius inſuper actio eſt cum tempore, & finita ſecundum partes. ALEX. Alexander Aphrodiſæus arbitratus eſt Deum non motoris ſed finis habere rationem. I.C. Ita eſt, memini. ALEX. Nectarea igitur diuini viri verba in medium adducas quæſo. I.C. Lubenter: Motus Cœli (inquit ille) propterea infinitus eſt, quia Deus infinitus, mouetur enim Cœlum vt ei ſit ſimile, quod quia nequit infinitum eſſe, aſſequitur id quo poteſt modo, motus ſcilicet perpetuitate. ALEX. Sed dic mihi quid cenſes de Peripatetici Senatus ſententia, inquiunt enim illi, primum Cœlum ab Intelligentia rotari. I.C. Fabella hæc eſt etſi magnos habeat authores. AL. Cur ita tibi videtur? I. C. Hac de cauſa videlicet, quia ad hûc modum eſſet profectò Intelligentia ſicuti iumentû ad iugû molæ truſatilis alligatum. Præterea primum corpus impellens neceſſe eſt aliquo modo niti; At Intelligentiam, quis vnquam dicet niti? neo mouere igitur orbem. Ad hæc iſtud addi poteſt argumentum, ſi Intelligentia moueret Cœlû, & ipſa moueretur, Nam ex Ariſtotele neceſſe eſt omne quod mouet moueri: At intelligentia non mouetur, quia corporea non eſt (nihil autem mouetur præter corpus inquiunt Auerrois ſectatores) ergo nec mouebit. ALEX. Verum enimuerò ſi obijcerem, quemadmodum anima ſeipſam mouet mo-

uendo corpus, ita & Intelligentiá ſeipſam mouet mouendo Cœlum, quid reſponderes? I.C. Parum aptam mihi videri iſtam comparationem, Nam anima non mouet ſe, ſed corpus, ipſa vero mouetur per accidens, quia à corpore mouetur, motu tamen æquiuoco. Id quod de Intelligentia dici non poteſt, quia cum non ſit in materia, neque per ſe neque accidens mouetur, ſicuti neque lux in aëre moto. Concludam itaque vnico verbo aduerſus Intelligentiarum Cœlorum motricium inuentores, & fautores, ſi Deus Opt. Max. omnium rerum cauſa eſt immediata, & vbique eſt, nec otioſus. quid, quæſo, opus eſt Intelligentijs? dicite mihi perbelli Intelligentiarum cupitores, & amaſij: Si infinita Dei potentia eſt ad omnia non modò ſufficiens, ſed etiam ſuperabundans, ſi abſque Intelligentiarum miniſterio Cœlos creauit, & omnem eorum ornatum inenarrabili complexus eſt artificio, cur eos ſine Intelligentiarum adminiculo mouere nequibit? ALEX. Dij boni: Adſtipulari mihi videntur hæc argumenta ratiocinationi cuidam, quam per ſomnium nocte præterita conſtituebam. I.C. Age ſodes, enarra nobis ſomnium iſtud. ALEX. Exiſtimabam profecto ei me ſubſcribere opinioni, vnicam ſcilicet eſſe duntaxat rerũ omnium formam, quanquam nihilominus res ipſæ ſint diuerſæ, ſicuti vnica eſt corporis noſtri forma, cuius alioquin partes admodum ſunt differentes, quarumdam verò etiam principia contraria, vt pituitæ & bilis flauæ, carnis

& oſſis, cordis, & cerebri: eundem ad modum formam illam, quam dixi omnium rerum vnicam, ſibi talem materiam, qualem collibuerit, fabricare, ambire omnia, eſſe in omnibus, & cũcta operari. I. C. Sõmniũ ædepol acutiſſime cõprobaſti, ſed abs te ſcire velim, ſi vna forma mũdus informatur, ſunt ne aliæ formæ ab illa informatæ? ALEX. Minimè, nec enim formas informari quis dixerit vnquam I. C. Erunt igitur formæ omnes illius formæ partes? ALEX. Maximè. I. C. At quomodo id fieri poteſt ſi formæ nõ ſunt inter ſe vniuocæ? Quædã enim ſunt materiales atque ſecũdũ materiã diuiſibiles, veluti elementorũ formæ: aliæ non diuibiſiles, ſed cõmunicabiles, vt ſpecies, nõ enim Equus in plures Equos ſecari poteſt; nonnullæ ſunt ſubſtantĩa quidẽ inmateriales, cõiunctione verò materiales, vt intellectus humanus: aliæ credũtur penitus expertes materiæ cuiuſmodi dicũtur à vobis mentes orbium motrices; quapropter plus quam genere differunt, atque idcirco nequeũt totius cuiuſpiã vnius eſſe partes. ALEX. Quaſi Lucifer à meo intellectu caliginẽ excutis. Sed quid de Cœli Motore tibi videatur, patefacias obteſtor te per Pomponatij preceptoris tuĩ Genium. I. C. Si in Chriſtianorum ſcholis enutritus non eſſem, aſſeuerarem, Cœlum eſſe animal quod à propria forma quæ anima eſt, mouetur. Profectò Ariſtoteles Cœli motum animalis motũ appellauit, aſſerens eſſe animal quod ſemper mouetur à ſempiterno mouente. Nec deſunt, qui ex Ariſtotelis inſtitutis ratio-

Ar. in l. de motu animal

Ar. in. 2. de anima.

malem animam in hoc Cœleſti animali agnoſcant, ſic enim illam Ariſtoteles definiuit, actus corporis organici potentia vitam habẽtis. Hæc autẽ definitio Cœleſti animali cõpetit, igitur & definitum. AL. Tu quid ſentis. I. C. In Cœlo materia eſt. ALEX. Placet. I. C. Et forma igitur. ALEX. Concedo id quidem. I. C. At forma hæc brutalis non eſt, cuiuſmodi Elementis ineſt. ALEX. Haud inficior. I. C. Neque forma hæc eſt Intelligentia, illa enim in materia nullo modo eſt, igitur anima eſt, ergo mouẽs eſt, non igitur Cœlos mouet Intelligẽtia, niſi eos abſurdè dicamus duos habere motores. ALEX. Hæccine mihi tendebas retia? Sed quia nunc pia religio quoſdam inceſſit quominus apponentibus cœlo animam aſſentirentur, quid liberè profiteri poſſumus? I. C. Iſtud, ni falſus animi ſum, Cœli molem à propria forma gyro agitari quemadmodum Elementa. ALEX. At quomodo Cœli certis ſtatiſque legibus mouentur, ſi diuinæ mentes illæ motrices, primæ participes ſapiẽtiæ non adſiſtunt? I. C. Quid mirum? nonne in viliſſimis horologiorum machinulis, ab ebrio Germano elaboratis, certa ſtataque motus lex viget? vt ſilentio prætereãm tertianæ & quartanæ febris motum, qui certis aduenit & recedit ſpatijs, vt ne momento quidem lineam tranſiliat. Mare quoque certis ſtatiſque temporibus à ſua forma, grauitate nimirũ, vt vos peripatetici aſſeritis, agitur progreſſionibus & regreſſionibus. Quinimò cum Cœlum ſemper eodẽ feratur motu, à ſua pura forma non ab Intel-

BIBLIOTHECA ... ROMA ...

ligẽtiæ voluntate moueri dixerim. ALEX. Non inficior.

DIALOGVS V.

De Cælorum motu, Centro, & Polis.

ALEX.

COElorum motus ſunt ne interſecõtrarij? I.C. Id Philoſophantium plebecula affirmat. ALEX. Imò & Philoſophorũ proceres huic adſtipulãtur plebeculæ, nec ſine rationis fulcro. I.C. Eam audire percuperem. ALEX. Accipies. Contraria ſunt quæ maxime diſtant, idcirco duo, vb;, vnum in centro, alterum in Cõcauo ambiente, cum maxime diſtent, pro contrarijs agnoſcuntur: at Cœli partes inter ſe diſtant, contrariæ igitur ſunt. I.C. Major eſt falſa, aliquod enim contrarium eſſet aliquo alio contrario magis cõtrarium, idque ſine mediorum mixtione, duæ namque metæ, inter quas ducentorum paſſuum intercapedo eſt, ſi contrariæ ſunt, illæ quarũ interſtitium fuerit quingentorum paſſuum erunt magis contrariæ, magis enim diſtant. Addam amplius, ſi ponitur in maiori diſtãtia ratio contrarietatis in motu, eſſet in capite relationis cõtrarietas, ſicuti mul-

tum & parum. ALEX. Quæſo exemplo reddas mihi rem clariorẽ. I.C. Lubentiſſimè. Audi igitur: Cum manus ambas ex aduerſum cõplodo, illa vbi, in quibus ambæ erant, nemo ſapiens dixerit contraria: non enim pars aëris, vnde initium eſt motus dextræ, contraria eſt ſecundum ſitum, aëris parti, vnde ſiniſtræ motus initium eſt. Adde quod ſi ita eſſet vt partes maximè diſtãtes in extrema circunferentia ſemirciculi eſſent contrariæ, eadem profectò Cœli pars ſibi ipſi contrarium peteret locum, id eſt, inquam, ſibi ipſi ſecundũ ſitum contraria eſſet, id quod eſt ridiculum: ALEX. Quonam pacto id eueniret? I.C. Exemplo te docebo, ſi ea loci pars, quæ ſub Arietis eſt capite, ei parti contraria eſt quę ſub Librę capite eſt, quomodo Librę caput locum illum habere poteſt, & hunc alterum petere? ALEX. Ego verò non intelligo hæc Aſtronomica Sophiſmata. Sed, doce me paucis verbis iiſque lucidiſſimis, An in Cœlorum motibus adſit contrarietas. I. C. Ariſtoteles negat. *Ariſt. lib 4. de cæl. c. 4.* ALEX. Quã ob cauſam? I C. Quia motui circulari nihil eſt contrarium, quãobrem multò minus ſibi ipſi erit contrarius. ALEX. Cum exirem ex Ephæbis iam tum iſtiuſmodi percallebam rationem, ſed à te ſubtiliorem expoſtulo. I. C. Attende igitur animum. Duo corpora quæ motu contrario mouentur, in eodem termino ſuorum, vbi, eſſent naturaliter, quod eſt perridiculum, id quod manifeſtum erit, ſi quis intelligat, Saturni corpus eſſe ſub Arietis capite primi mobilis, ibi eſt enim communis ter-

minus qui deſignari poteſt intellectu duobus vbi, tam Saturni, quàm capitis Arietis, ALEX. Ingenuè fateor ſubtiliora hæc eſſe dogmata, quàm vt à me percipi queāt. Miſſa igitur hæc faciamus, & diſquiramus parumper, ſi tibi ita ſedet in animo, an Cœlum opus habeat centro immobili circa quod voluatur? I. C. Philoſophorū vulgus aſſirmat. Alex. Scio equidem, nāque terrā inquiūt iccirco factā immobilem vt circū eam Cœlū verteretur. I. C. At enimuero poſſet ipſa nihilo ſeciùs in puncto moueri, non enim eo motu exiret è proprio loco, nihilque propterea flagitij in Cœli rotationem cōmitteretur: Ad hoc, ſi Cœlū egeret corpore ſuper quo rotari deberet, idē ei ab igne præſtaretur, quod illi à terra præſtari ſcribunt, nunquam enim de ſuo loco decederet ignis. præterea Cœlorum rotationes non magis egent terræ ſtabilitatis vt moueantur, quàm terra ipſa indiga puncti illius medij quod centrum vocāt, vt non moueatur, nam etiam tellure amotâ nihilo ſecius giris illis ſempiternis Cœlum agitaretur cuius motionis (vt ſubtilius loquar) cauſa non eſt puncti immobilitas, ſed huiuſmodi in loco motionis, ſi enim eſſet alibi pūctum, aliubi quoque moueretur: quin ne hic quidem ingenij noſtri vigor obtorpet, Punctum illud nihil eſt, quomodo ergo erit cauſa exiſtentis rei? quippe motus res eſt, Addam ſubtiliora, non eſſe punctum id principiū vllo modo Cœleſtis circinationis, quemadmodum noſtrorum circulorū, ſed è contrario effectam puncti ſpeciem in no-

ſtro intellectu, ex illa circuitione ALEX. Ego vero dicerem, Cœlũ circumagi non ſuper centro, ſed ſuper polis. Nam quod ad centrum attinet, temere Cœlum vagari poſſet, at non vagatur, non enim horſum potiùs quàm aliorſum circumuolueretur: Quinimo affirmare audeo, etiamſi eſſet totum in medio vacuum, futurum vt hoc eodem, quo nunc modo vertitur, verteretur, quippe ſuper ſuis punctis, quos à verſatione Græci polos, Latini vertices appellarunt: ſed quæ tibi ſuadet ratio nihil eſſe polos niſi per imaginationem? I.C. Polus aut eſt aliquid Cœli, aut extra Cœlũ: ſi extra Cœlum, erit aliquod corpus inſe fixum, atque immobile extra punctum, quod centrum terræ vocant. Si eſt aliquid Cœli, aut eſt partibile, aut non partibile, ſi diuidi poteſt, ergo continui pars mouebitur parte aliâ immobili, id quod eſt contra continui definitionem traditam à diuino Præceptore. Si eſt indiuiſibile igitur quodcũque ei proximũ eſt, eſt item indiuiſibile, & huic aliud, & alij aliud, quare Cœlum non mouebitur, aut partibilia multa terminabunt vnum impartibile. ALEX. Auerroes quoque ſcripſit, Cœlum Geometricè quieſcere, non verè, quia nulla ſubſtantia in orbe eſt in actu quæ non moueatur. I. C. At ego illi ſic obijcerem, per te, ô Auerroes, nullus eſt polus niſi per imaginationem, quies igitur non reuera ſed imaginatione duntaxat, quonam igitur modo verus fiet motus ſuper

Ariſt. 4. Metha t. 8.

Auerr. in 2. l. Cæli t. 14.

quiete non vera?& motus naturalis ſuper quiete mathematica? Sane motus ſine quiete fieri non poteſt. ALEX. Idem Auerroes alibi tradidit polorum quietem eſſe tranſumptiuam. I.C. Nugæ, nam inter partes illas mobiles eſſe medium neque mobile neque quantum intelligere neceſſe eſt, ad quod, & à quo partes illæ terminẽtur; adoleſcẽtulus cum eſſem, credidi, ibi nihil eſſe immobile, ſed moueri circa punctum eo modo, quo motus incipit à puncto. Sed quid blatero cum meis iſtis argutiolis, quando Philoſophorum Magiſter ſcitiſſimè id pertractauit. ALEX. O vtinam Magiſtrum Ariſtotelem non excepiſſes, quia non dubito quin fortiorem ſapientiæ arcem exædificaſſes. I.C. ha ha ha.

Auerr. in 4. Phyſ. t. 118.

Ariſt. in lib. de mot. anim. c. 4. 5. 6. 7.

DIALOGVS VI.

De Cœli æternitate.

ALEX.

AT Vir optime, & ſapientiſſime, hoccinè verum eſt quod de te mihi relatum fuit nudiustertius, tibi nempe, ſolâ religione perſuaderi Cœlum aliquando finem habiturum, quia corruptio fit à contrario: Cœlo autem nihil eſt contrarium, ſanè non ignis, neque enim nunc ille comburit Cœlum: atque eſ-

dem ob cauſam vniuerſam mundi materiam à corruptione,vt audio,vindicas, quia materiæ nihil eſt contrarium. I. C. Quid hoc ad te?huius rei veritas ſit penes præſcripta religionis. Philoſophemur ſi placet. ALEX. Nihil mihi optabilius. Sed vis vt verum fatear, nec mihi philoſopho arridet ſententia tua de Cœli æternitate. I.C. Age dic ſodes quam ob cauſam? ALEX. Si Cœlum eſſet æternum, aliquod infinitum eſſet alio infinito maius,conſequens eſt falſum,ergo & antecedens. I.C. Nego tibi ſeu potius Algazeli,à quo deſumpſiſti, maioris ſequelam. ALEX. At ego probo. Solis enim plures ſunt quam Saturni reuolutiones, & vtræque ſunt infinitæ ex hypotheſi,qua conſtituis Cœlum eſſe æternum. I. C. At iſtud non eſt ſic intelligendum, neque enim tibi concedo Solis reuolutionem eſſe trigeſimam reuolutionis Saturni partem, ſed eſt vna intellectione perceptibilis pars ſuæ infinitatis,quę tametſi eſt pars tamen eſt in infinito, propterea quod eſt continuata ſupra omnem numerum,neque infinitum aliud alio infinito maius minuſue eſt,ſed motus ipſi plures,aut pauciores in partibus ipſis tātùm comparati :perpetuitas autem eadem & vna eſt in omnibus continuata, neque propterea per ſuas partes communicata. ALEX. Dij immortales homini homo quid prodeſt. Algazelis argumentationi vt ſatisfacerem, quot peruolui libros,quot deuoraui moleſtias,quot exantlaũi labores,quot mihi fuerunt noctes inſomnes. Tu vero nunc tribus verbis ſcitiſſime

abſoluiſti. Sed adhuc Philoponi duæ aduerſus Cœli æternitatem rationes me malè premunt. I.C. Quæcunque ſint, illas hilari proponas animo, nam ſtatim reſolutas videbis. Alex. O vtinam. I.C. Fac cito ſi quid facis. Alex. Si æterno mundo nulla vnquam fuerunt temporis principia, ergo ſunt actu indiuidua infinita. I.C. Conſecutio negatur, non enim benè nec verè ſequitur, indiuidua ſunt infinita, ergo actu ſunt infinita: ſunt enim infinita ſucceſſione, non numeratione præſenti. Finita nunc, infinita verò propter alia ſubeuntia. Hoc vero eſt beneficio temporis, tempus autem eſt infinitum beneficio motus nunquam deſituri. Alex. Nec Apollinis Oraculum veriùs potuiſſet dare reſponſum. Sed quæſo alteram Herculeam Philoponi columnam euerte ſi potes. I.C. Quò præclariora ſunt facinora, eò libentius excelſi animi attendere ſolent. Alex. Omne finitum eſt corruptibile, Cœlum eſt finitum, ergo corrumpetur. Maior ita probari poteſt, id quod eſt finitum, non eſt à ſe, habet igitur principium & per conſequens finem habebit. Nam omnia orta occidunt inquit Hæbreorum Sapiens. Item, id quod eſt finitum, non habet poteſtatem niſi finitam, ergo & corruptibile eſt.

Quòd autē Cœlū ſit finitū, ideo patet, quia corpus eſt, omne autē corpus finitū eſt: Corporis enim ſuperficies, ſuperficiei linea, lineæ pūctum terminus eſt. I.C. Auerroes ita reſpondet. Quāquam corpus eſt finitū, tamen in eo poteſt eſſe priuatio infinita, quia priuatio non pendet à po-

eſtate,ſed actio: ſic terra infinitam quietem
ıabet,quia caret forma, quæ inde eam amo-
ıeat.Cum igitur abſentia motricis in ea for-
næ ſit infinita, priuatio motus in ea erit infi-
ıita,hæc autẽ eſt quies,ergo terræ quies eſt in-
.nita;ita quoque Cœlum eſt Æuo infinitum,
ropterea quod in eo eſt priuatio infinita.
A L E X.Nugæ ſunt hæc omnia. I. C. Imò nu-
aciſſimæ nugæ, hac enim ratione Cœlum eſ-
et infinitum per priuationem & cum infinitas
iam-iam præfatus veniam vocibus vtor in-
ſitatis) ſit affectus eſſentiam ſequens, Cœli
ſſentia eſſet priuatio, non autem forma: qui
rror eſt maximus, nam tametſi in generatio-
e priuatio antecedit formam,quæ introduci-
ır,in re tamen generata poſterior eſt natura,
uàm forma ipſa per quam res eſt. Exempli
ratia,IuliusCæſar non eſt Aquila,quia eſt ho-
ıo,in mea igitur materia humanitas anteuer-
t Aquileitatem: quam ob cauſam apud Phi-
oſophiæ decreta ſcriptum eſt, affirmationem
riorem eſſe negatione. Cœlum ergo ſi habet
ıfinitam priuationem corruptionis, neceſſe
t vt habeat infinitum habitum, quo fit ſem-
er hoc quod eſt, cui propterea nulla corru-
io euenire poſſit. A L E X. Quemadmodum
uerrois reſponſionem ſubtiliſſime confu-
s, ita Philoponi argumento vt ſatisfaceres
optarem. I.C. Iam ſatis tibi & argumento
t, ilico voti compos eris. A L E X. O me bea-
m. I. C. Vt igitur iſtud argumentum diluam,
aiorem propoſitionem, quæ affirmat omne

finitum eſſe corruptibile, falſam eſſe aſſero. Quippe intellectus noſter eſt finitus, non corruptibilis tamen: Itaque neque Cœlum quamuis ſit finitũ: ratio eſt, quia vterque habet cauſam infinitam, quæ quidem cauſa cum facere non poſſet infinitum poteſtate æquale ſibi, fecit Æuo infinitum ſibi ſimile. Cœlum igitur finitum magnitudine ac poteſtate dicendum eſt, duratione vero infinitum, propterea quod alium Deum Deus facere nequiuit, feciſſet autem, ſi feciſſet infinitum poteſtate, idcirco infinitum Æuo fecit, quia ſola hæc creatæ rei perfectio euenire poterat. Sed ſubtilius rem expẽdam: Primũ principiũ non potuit quicquã efficere, quod ſui eſſet aut ſimile penitus, aut diſſimile: Non ſimile, quia quod fit patitur, quod patitur à potiore, non à ſimili patitur. Diſſimile non potuit, quia actio & agens in ipſo non differunt. quamobrem cum Deus ſit vnus, mundus fuit vnus & non vnus, cum ſit omnia, mundus fuit omnia & non omnia, cum ſit æternus, mundus fuit æternus, & non æternus. Quia vnus eſt, æternus, non enim habet comparem aut cõtrarium: quia non vnus, non æternus, ex contrarijs enim, ac mutua corruptione graſſantibus partibus conſtitutus, eius igitur æternitas in ſucceſſione, vnitas in continuatione. ALEX. Plus homine ſapis.

DIALOGVS VII.

De Sole, Luna & Aſtris.

ALEX.

PErlegi quidem his Paſchalibus ferijs tuos Aſtronomicos libros Argentorati elegantiſſimis typis excuſſos, in quibus admiranda & diuina ſanè de Syderibus enarras: honeſtiſſimo tamen addiſcendi deſiderio excitatus, quaſdam difficultates, quæ non niſi tua opera mihi extricari & planæ fieri poſſunt, nunc coram te, qui maximo omnium conſenſu bonarum litterarum Dictator es iure merito, elucidãdas, dijudicãdaſq; profero. I. C. Perlõgè ſum ab his laudib⁹, ſed quãtò lõgiùs & remotiùs, tanto propiùs & ocyùs properabo vt tibi inſeruiã. ALEX. Meritò te amo mi dulciſſime Iuli, nam totus quãtus es, benignitas & ſapiẽtia es. I. C. Si quas dicis poſſiderem dotes, tuis potiùs quàm meis ornatus incederem virtutibus conſpiciendus. Sed age quæſo relictis his laudum ambagibus, deſcendamus in arenam diſputationis, propone iſtas, quas cupis enodari quæſtiones, vt ſaltem noſtra ingenia exercere valeamus. ALEX. Sic faciam profectò. I. C. Quandocumque libuerit. ALEX. imò verò nunc ſic incipio, & quæro, An Sol per ſe calefaciat, an per accidens, per

Auer. lib. de ſubſt. orb. & in 4. de Cœlo.

motus, inquam velocitatem. I. C. Hoc affirmat Auerroes. ALEX. At & ego etiam. I. C. Ego verò minimè; Quinimo, Solem ipſum, ſi non moueretur, maiorem æſtum allaturum, imò incendia concitaturum putauerim. ALEX. Quâ ratione id coniectas? I. C. Ex radiorum videlicet fixa manſione in rem ſtabilē, in eam enim vehementius agit, quàm in rem mobilem, vt luce ipſa clarius videri poteſt in concauo ſpeculo, quod quidem ſi moueatur non concipit ignem. Imò & ipſe Ariſtoteles inueſtigat cur ſtantes in Sole plus calefiant quàm ſi mouerentur: nihil autem ad id probandum differt, Sol ne, an id quod calefit nōn moueatur. ALEX. Tuæ non poſſum acquieſcere ſententiæ, quamdiu hæc ſtabilis erit propoſitio, motus eſt cauſa caloris. I. C. Falleris opinione, mi Alexand. Nam nec omninò nec ſemper eſt vera hæc tua propoſitio. ALEX. Quâ de re? I. C. In te ipſe iudicabis. Multa enim non mota, calida ſunt nihilominus, vt ſulphureæ venæ, & minerales quædā, quæ Operariorum ſoleas comminuunt, & pedes ſæpiſſimè exurunt. Multa mota è contrario, non calida vt Fluuij. ALEX. Verum id quidem eſt. Sed in Meteor. legi, ignem in ſuo loco à Cœli attritione calidum effici. I. C. Non placet iſtud. Qualitas enim illa caloris à propria forma ignis non aliunde proficiſcitur. Adde quod ſi eſſet in igne calor non aliunde quàm à motu Cœli, à Cœli quiete eſſet in terra frigus. ALEX. Non dubito nec inficior quin eſſentialis in igne calor à forma ſit, accidentalem

Ar. in 36 q. ſect. 5.

lem tamen addi à Cœli motu haud eſt inconueniens. I. C. Imo verò eſt, Nam calor ignis eſſentialis ſummus calor eſt, quippe affectus proprius primi corporis cuius eſt, per nullum igitur motum calor vllus accedere poteſt ad illum calorem, qui per ſe talis eſt & primò. Alex. Doctiſſime. I. C. Perge igitur, quæ reſte ſollicitat amplius? Alex. hæc ſcilicet. Quam nam ob cauſam Sol calefaciat aërem, & non Cœlũ Lunę quod propius eſt, quodq; vtpote inter Solẽ & aërem poſitũ, priùs recipit Solis radios quàm aër ipſe. I. C. Quilibet affectus, inquiũt Peripatetici, receptus in quodlibet corpus, ipſum nõ afficit, ſed illud dũtaxat, quod aptũ natũ eſt affici Alex. De ſecũdis atque etiã tertijs qualitatibus, mihi id quidẽ compertum eſt, de primis nõ ita. I. C. Imo & de primis verũ eſt. Alex. Exemplum proferas quæſo. I. C. Pyrimachus lapis nihil ab igne patitur, & (ſi ſcriptores vera referunt) ne calefit quidem. Salamandra, vt ſcribit Olimpiodorus, prunis iniecta extinguit eas, non (vt puto) frigiditate, ſed lentore ſuo, id quod ab alijs quoque fit carnibus Alex. Quid propterea concludis? I. C. Cum Aphrodiſæo, Lunã acceptis à Sole radijs cõcalfacere, nam & vbi plena eſt excalfactorias habet vires (vt ſcripſit Philoſophus & experimẽto didicimus in plenilunijs noctes ſub Canicula eſſe æſtuoſiores) ſed ipsã nihilo magis calefieri. Al. At quomodo excalefacit Luna, ſi ipſa priùs non incaleſcit? I. C. Quid mirum? Nonne legiſti,

Olim. in comment in Ariſt lib de. aff. inſt.

Alex. in pri. Meteoror.

C

obſtupefieri piſcatoris manũper arundinẽ à Torpedine, ipſam autẽ arundinẽ Torpedo nõ ſtupefaci: quia non eſt apta pati, recipit tamẽ ſtuporis vim: ſic Luna Solares excipit radios, quib⁹ tamẽ nõ afficitur. ALEX. Negas igitur pati Lunã? I. C. Vt Ariſtoteli obtẽperẽ, cui⁹ Manes ſi mihi ignoſcerẽt, Lunam in eclipſi maximè pati dicerẽ, cõſtat enim in Luna fieri aliam præterquam in loco mutationem; non eſt autem, fateor, mutatio per qualitatẽ prædicamẽtalẽ, quia lux in prædicamento non eſt; mutatur quotidie Luna lucis patiens diminutionem: cum autem diminutio ſit in eodem genere cum ablatione & priuatione, ſicut pars cum toto, neceſſariò dicendum eſt, quemadmodum tollitur à parte Lunare lumen, ita eadem ratione à toto auferri poſſe. Calorem à Sole exceptum reflectit Luna terris, patitur igitur, quis enim nõ dicat pati id quod recipit illud quo carebat? de obſcuratione quis dubitat? luminis igitur detrimẽtum patitur, niſi quis negare audeat haud pati id à quo tollitur illud quod habebat. ALEX. At cur diuinum Cœli animal pati aſſerere non erubeſcis? I. C. Quinimo & cœleſtes quoque animi patiuntur, hi namque cum Deum intelligunt, perficiuntur, & tametſi non mutantur quia perpetuãt æqualiter intellectionem, propterea tamen quia aliunde accipiunt vnde dependent, dicuntur ab eo ſic affici. Sed quæſo dic ſodes, cur vos Peripateticos non pudet aſſerere, rotatrices mentes illas ſola ſui intellectione gyro agitare orbes ſuos. ALEX. Quid

inde flagitij cõmittitur? I. C. Plus patiuntur igitur Cœleſtes orbes quam gleba cum deſcendit. ALEX. Cur ita concludis ? I. C. Per vos nullam habent illi in ſeipſis poteſtatem, at hæc habet in ſe ſuiipſius imperium, quippe ſi mouetur, etiam mouet hoc quod mouetur. ALEX. Hæc quidem non diſplicet ratiocinatio. Sed cur habet Luna maculas? I. C. Peruulgata eſt hæc quæſtio, in quâ nulla iucunda ſubtilitas. ALEX. At nihilominus quæſo quid alij in hac diſceptatione cenſuerint, referas. I. C. Quidam præciſè negarunt in ea eſſe partium deformitatem vllam, ſed in noſtra viſione concipere varietatẽ: Solis enim ſplendor (inquiunt) in vmbonem illatus, nequaquam poteſt æqualiter recipi. ALEX. At non eadem vtrobique cauſa eſt: Nam ex luminis ſitu, atque diſtantiæ ratione luminis conſtantia variatur in vmbone, in Luna non mutatur I. C. Alij (vt refert Auerroes) putarunt inter Solem & Lunam, intereſſe aliquot corpora, quorum obiectu lumen intercipiatur. ALEX. Plauſibilis ſanè ſententia I. C. Facillimè tamen abolebitur & euaneſcet. Non enim idem ſemper eſſet Lunæ aſpectus, at eſt. ALEX. Perge. I. C. Alij diuerſiſſimas agnouerunt in Lunâ partes, quarũ propterea quædam minus lucerẽt, quia ſunt dẽſiores: alij è contra, illas laxiores arbitrantur, atque idcirco minus lumen reflectere, ſed potiùs tranſmittere. ALEX. At, non ita ſe res habet, namque in nouilunio Solis radij tranſmiſſi aliqua ſpecie pone viderentur, eſt enim auerſa

Aue 2. de Cœl 49.

lunæ pars in propria vmbra ſua. I. C. Illud ego demiror, quî fieri poteſt vt Cœleſte corpus, quod dedita operâ Solaribus radijs excipiẽdis, reddendiſque comparatum eſt à naturâ, ſit ab eâ ad hanc ipſam functionem minus ſincerum, atque aptum inſtitutum? ALEX. Mirum ædepol, ſed proſequere aliorũ opiniones. I. C. Dixerũt nõnulli, terreſtre aliquid Lunæ commixtum eſſe, quod terræ globo capi nequiuerit Tellus enim maior extitiſſet quàm pro rata parte iuris ſui, ac propterea ceſſit in Lunæ partem. ALEX. Iſtud quidem fabella eſt, & impia ſanè, non enim materiam Cõditor inuenit, quam ex eius natura diſtribueret, ſed eam creauit, & talem, cui naturam, & iura quantitatis, loci, ordinis, ſocietatis attribuit. I. C. Alij aſſerũt, in Lunę globo, tanquam in ſpeculo ſpecies montium receptas repræſentari. ALEX. Arridebat opinio hæc Sereniſſimo Rodulpho Cæſari qui Italiæ cũ duab⁹ adiacẽtib⁹ (vt Vlpiani ſermone vtar) Inſulis effigiẽ in Lunari diſco conſpici à ſe gloriabatur. I. C. Ita illius Mathematicus Ioannes Keplerus refert. ALEX. Pace ſaluâ tanti Principis opinio hæc iniucunda & falſa mihi videtur, varius enim eſſet ſemper Lunæ aſpectus; At non eſt. I. C. Recte quidem, vt ſuperſedeam à Cardani confutationibus. ALEX. Legi in libro 3. ni fallor, de Subtilitate. I. C. Ita eſt in cap. de Cœlo. ALEX. Progrediamur ad cætera. I. C. Paratus ſum. ALEX. Dic mihi igitur cur Aſtra non lucẽt? I. C. Quia Solis radijs extinguuntur dixere & exiſtimauêre veteres, inſciſſimè tamen, extinguerentur enim etiam no-

Vlpia in l. ſi finita para. iã quod ff de dam. in f.

In diſſert. cũ nunc. ſydereo fol. 14.

ctu, quandoquidem ſemper in eius ſunt radijs. Ratio eſt, quia illuſtratum medium recipit ſpeciem valentiorem, id eſt, Solis lumen, quod ſit efficacius oculorũ obiectum : quocirca minor atque debilior ſpecies, quæ eſt ſiderũ lux, non extincta ſibi, ſed delata per medium non ſentitur. ALEX. Perdoctè, ſed cur dum oriuntur aſtra & occidunt, maiora vidẽtur quàm in Cœli medio? I. C. Quia elati vapores ſpeciẽ diffundunt. ALEX. Quidnam hoc efficit? I. C. Aeris denſitas tum propinqua, tum remota, nã vbicũque medium fit inter aſtra & viſum. Species ipſa craſſior videtur. ALEX. At cur, in medio craſſiore dilatatur ſpecies atque grãdeſcit? I. C. Sicuti diffunditur aqua ſolidi corporis obiectione, ita ſpecies exiens, atque in actum educta per lucem, vbi in aere tenui nihil occurrit, æqualis ſibi prodit; vbi quid ſeſe opponit, craſſior quaſi retũditur, atque propterea dilatatur, veluti fit in aqua, à cuius deinde ſuperficie pingitur aër eadem quâ ſe in eam intulit quantitate. ALEX. Nihil doctius excipi poteſt, ſed dic, vir eruditiſſime, cur ſcintillare videntur aſtra, non autem Sol neque Luna? I. C. Quia contrarij aeris motus ſtellarum lumen vti debile quatiunt atque diſpergunt, id quod etiam in Ventilationibus manifeſtè conſpicitur: Quinimo Lapides in imo fontis tremere videntur, ob aquæ motum. Sol autem & Luna ideo ſcintillas non emittunt, quia robuſtioribus viribus radios, eiaculãtur quam vt aeris motu diſtrahi poſſint: quapropter cum ſtellæ magis ſcintillantes

lunæ pars in propria vmbra ſua. I. C. Illud ego demiror, quî fieri poteſt vt Cœleſte corpus, quod dedita operâ Solaribus radijs excipiēdis, reddendiſque comparatum eſt à naturâ, ſit ab eâ ad hanc ipſam functionem minus ſincerum, atque aptum inſtitutum? ALEX. Mirum ædepol, ſed proſequere aliorū opiniones. I. C. Dixerūt nōnulli, terreſtre aliquid Lunæ commixtum eſſe, quod terræ globo capi nequiuerit Tellus enim maior extitiſſet quàm pro rata parte iuris ſui, ac propterea ceſſit in Lunæ partem. ALEX. Iſtud quidem fabella eſt, & impia ſanè, non enim materiam Cōditor inuenit, quam ex eius natura diſtribueret, ſed eam creauit, & talem, cui naturam, & iura quantitatis, loci, ordinis, ſocietatis attribuit. I. C. Alij aſſerūt, in Lunę globo, tanquam in ſpeculo species montium receptas repræſentari. ALEX. Arridebat opinio hæc Sereniſſimo Rodulpho Cæſari qui Italiæ cū duab⁹ adiacētib⁹ (vt Vlpiani ſermone vtar) Inſulis effigiē in Lunari diſco conſpici à ſe gloriabatur. I. C. Ita illius Mathematicus Ioannes Keplerus refert. ALEX. Pace ſaluâ tanti Principis opinio hæc iniucunda & falſa mihi videtur, varius enim eſſet ſemper Lunæ aſpectus; At non eſt. I. C. Recte quidem, vt ſuperſedeam à Cardani confutationibus. ALEX. Legi in libro 3. ni fallor, de Subtilitate. I. C. Ita eſt in cap. de Cœlo. ALEX. Progrediamur ad cætera. I. C. Paratus ſum. ALEX. Dic mihi igitur cur Aſtra non lucēt? I. C. Quia Solis radijs extinguuntur dixere & exiſtimauêre veteres, inſciſſimè tamen, extinguerentur enim etiam no-

Vlpia in l. ſi finita para. iā quod ff de dam. inf.

In diſſert. cū nunt. ſydereo fol. 14.

ctu, quandoquidem ſemper in eius ſunt radijs. Ratio eſt, quia illuſtratum medium recipit ſpeciem valentiorem, id eſt, Solis lumen, quod ſit efficacius oculorũ obiectum: quocirca minor atque debilior ſpecies, quæ eſt ſiderũ lux, non extincta ſibi, ſed delata per medium non ſentitur. ALEX. Perdoctè, ſed cur dum oriuntur aſtra & occidunt, maiora vidẽtur quàm in Cœli medio? I. C. Quia elati vapores ſpeciẽ diffundunt. ALEX. Quidnam hoc efficit? I. C. Aeris denſitas tum propinqua, tum remota, nã vbicũque medium fit inter aſtra & viſum. Species ipſa craſſior videtur. ALEX. At cur, in medio craſſiore dilatatur ſpecies atque grãdeſcit? I. C. Sicuti diffunditur aqua ſolidi corporis obiectione, ita ſpecies exiens, atque in actum educta per lucem, vbi in aere tenui nihil occurrit, æqualis ſibi prodit; vbi quid ſeſe opponit, craſſior quaſi retũditur, atque propterea dilatatur, veluti fit in aqua, à cuius deinde ſuperficie pingitur aër eadem quâ ſe in eam intulit quantitate. ALEX. Nihil doctius excipi poteſt, ſed dic, vir eruditiſſime, cur ſcintillare videntur aſtra, non autem Sol neque Luna? I. C. Quia contrarij aeris motus ſtellarum lumen vti debile quatiunt atque diſpergunt, id quod etiam in Ventilationibus manifeſtè conſpicitur: Quinimo Lapides in imo fontis tremere videntur, ob aquæ motum. Sol autem & Luna ideo ſcintillas non emittunt, quia robuſtioribus viribus radios, eiaculãtur quam vt aeris motu diſtrahi poſſint: quapropter cum ſtellæ magis ſcintillantes

apparent , ventorum ſunt nunciæ , medius namque aër qui in ſublimi eſt, dum vehementius agitatur, ſiderum lumẽ diſpergit, ac proinde ſcintillare videntur magis. ALEX. Sed Ariſtot. ſcripſit, ideo videri ſydera tremere, quia viſus in Cœlum fertur. I.C. Repugnat hoc iuæ ipſius Philoſophiæ decretis , in quibus omnino negat viſionem fieri per emiſſionem radiorũ ex oculis. ALEX. Ita eſto. Sed quæſo, perdocte Iuli Cæſar, fac per te erudiar , fac vt concipiam id quod animum meum iamdudum ſollicitat & angit. I.C. Quid iſtuc eſt?

DIALOG. VIII.

De Igne.

IN ſuſurraſti mihi , ſi bene memini , Ignẽ non eſſe Elementum, enarres , humillime te deprecor , rationes ,quibus dogma hoc iam per tot ſæcula à ſapientiſſimis viris ſtabilitum impugnas? ſi hoc præſtas, vt præſtare potes, eris mihi ſemper magnus Apollo. I.C. Non committam vt plus potuiſſe preces videantur, quàm ius & amicitiæ, quæ habet omnia cõmunia & literarum neceſſitudo, quæ viris ſapientibus eá de cauſa videntur à Deo impertite, vt quod ab eo gratis accepimus, optimo cuique reponamus non inui-

ti. Alex. Quemadmodum es omnium bonarũ artiũ fœlicisſimus alumnus, ita es earum facillimus,& liberaliſſimus adminiſtrator. I. C. miſſa faciamus iſta. Audeſne hunc noſtrum ignem Elementi nomenclatura donare? Alex. Minimè, Eſt enim pauperrimus, pabulique indigus, pro quo comparando euagatur, quoque deficiente & ipſe quoque deficit & premoritur: Elementũ autẽ eſt opulentiſſimũ rerum principiũ. Præterea ad generationis comitia Elementa accedunt, à quibus noſter ignis quàm longiſſimè abeſt, exterius enim euocat, exſiccat, diuidit, ac qualitates ad ſummum deducit, in generatione autem intus omnia reuocantur, humido opus eſt, vt partes in vnum conglobentur, miſcentur qualitates mutuoq; ſe frãgunt. I. C. Quem igitur ſtatuis ignẽ Elementum? Alex. Qui inter Aerem & Lunæ Cœlum reſidet. I. C. At cur oculis non ſe obijcit noſtris, ſi deſuper eſt, & corpus lucidũ? Alex. ob ſui raritatem, quã ob cauſam nec aër ipſe videtur. I. C. Nugæ, nã ſydera rara ſunt. alioquin ſolares radios non exciperẽt, & ad terram tranſmitterẽt, proſpiciũtur tamen licet ſint in maiori diſtãtia. Aër non videtur non ob ſui raritatem, ſed quia medium eſt ad videndum, quare extremum eſſe nequit: inſuper luce caret & colore, quare nullam viſui ſui poteſt prebere ſpeciem: ignis autem & propter lucẽ deberet conſpici in nocte, & propter colorem in die. Alex. ſi rarus non eſſet. I. C. At enimuero tranſlucidus cùm ſit ignis debere emittere ra-

dios, qui propter diſtantiam ob denſitatem in recta linea prębent ſpeciem corporis condenſati, ſic aër qui rarus eſt & minus quam ignis pellucidus, etſi propè nos nullum habeat colorem, procul habere videtur tamen: Ratio eſt quia denſatur nõ per compoſitionem partium, ſed per diſpoſitionem, diſtantia namque multas repræſentat viſui partes per longitudinem in linea viſuali diſpoſitas vt ſit eadem ratio viſionis in corpore raro productæ in longum, & eiuſdem in eodem corpore condenſato, atque in breuitatem coarctato AL. Perge. I. C. ſi ſurſum immorratur ignis, cur quo altiùs aſcendit aliquis, cuncta adinuenit frigidiora? Væ nobis ſi deſuper aërem igneum adeſſet Elementum, toto namque Orbi incendium minitaretur. Namque ſi facibus, & Cometis ea regio, per quam diſcurrũt, maximè calefit, quantò magis ſi vaſtiſſimo illo igneo orbe ambiremur? Ad hæc, cur Aërem non accendit? huius ſanè humiditas violentiſſimo, acerrimoque Elemento reſiſtere non poſſet. Inſuper quibus alitur cibis tam vaſta moles? forſitan deuorat aëris humidũ, vt innuere videtur Hippocrates. Sed nullo ſanè pacto id fieri poteſt, moueret enim ſe extra locum ſuum, quinimo vix totus Aër vnicũ eſſet ignis ientaculum. Addam, Naturam nihil fruſtra operari, veſana autẽ diceretur, ſi Elemẽtum aliquod nulli vſui aptum cõdidiſſet. ALEX. Mane paulisper, iſtud vix de ignis elemento enũtiare potes, cõfert enim ad generandũ. I. C. Repugnant à teipſo adductæ rationes. Addam

Hip in lib. de flatibus in init.

inſuper ipſum Ariſtotelem aduerſus quem nũc diſputo,non ab igne,ſed à cœleſti Solis calore generationẽ deducere,Sol, enim inquit,& homo generant hominem.ALEX. At ſaltem neceſſarium fuit ad ignis noſtri productionem. *Ar. 2. Phi. t. 24.* I.C.Nequaquam,differunt enim, vt inquiunt ipſi Deambulatores, vt corruptibile & incorruptibile,non poteſt igitur hæc ſoboles verè illius dici patris.ALEX. Aſt,quomodo noſter cõparatus eſt ignis?I.C. Quiete,vel motu. ALEX. Quando quiete? I. C. Si concauum ſpeculum non moueatur,atque ita Solares radios excipiat , cuius rei demonſtrationem clariſſimam habemus apud Euclidem. ALEX Memini. Sed quomodo per motum ignis producitur? I.C. Aëre moto eliſo atque attenuato fit calor, qui ſi vlterius procedat,ad ignem trãſit,idque propter partium attritionem. Scorpionum arcus frequenti tenſione calorem concipiunt: Campanæ exagitatione atque pulſatione calefiunt adeo , vt ſiquid frigidi applicetur, diſrumpantur : in nubibus etiam ignis producitur,cùm ipſarum motu aëris fit eliſio, vnde fulgura, quibus noſtri ignis originem Diodorus Siculus adſcripſit. Fit autem celeriùs , ac frequentiùs ignis in corporibus ſolidis,quàm in fluidis, cuiuſmodi nubes ſunt, Nam qui inter illa intercedit aër, atque is etiam fortaſſe,qui eſt in eorum ſuperficie, primo momento igneſcit,diſtẽtus enim attenuatur:id quod euenit etiam in ſagittæ traiectione,cuius cuſpis plumbea ſi fuerit, dum aërem diuidit,liquefit, idem namque efficitur rectâ

productione vnâ longâ, quod breui frequentique iterata confricatione. Ex duorum etiam lapidum colliſione ſcintillas erumpere, & emicare non modo Pliniano teſtimonio, ſed quotidiano, imò & horario omnibus innoteſcit experimento, nec mirum, aër enim eliſus & attenuat⁹ facillimè ignitur. Eſt enim, inquit Auerroes, calor à cœleſti calore in aere diffuſus, qui motu ad ignis formam deducitur. Ideo lapides ſonantes ſeu tinnientes, quia multū continent aëris, aptiſſimi ſunt ad ignis productionem dummodo non ſint fragiles, ita enim eſſent ad id operis inhabiles, fruſto nāque abeūte, abit obex & obſtaculum quo attenuandus eſt aer ad igneſcendum. Alex. Credo equidem, ſed quomodo igitur fluuiatiles ſilices, cū aëris non multum in ſe contineant, id quod cū franguntur apparet ex ſitu partium minimè puſtulato, præ cæteris tamen lapidibus copioſiorem concipiunt & emittunt ignem. I. C. Non defuerunt qui dicerent in ſilicibus ſeuari ignem, qui motu deinde extruditur hinc, atque exploditur. Atque ita ſenſiſſe videtur lux Poetarum Virgilius cum cecinit, *Abſtruſum in venis ſilicis excuderet ignē &c.* alibi *At primum ſilicis ſcintillam excudit Achates. queris pers ſemina flamme Abſtruſa in venis ſilicis.* Hinc apud Iapones mos inoleuit vt matrimonij fœdera igne ac ſilice auſpicarentur, quia ignē authorem vitæ credunt, ſilicem verò eius æternum theſaurum vbi nunquam marceſcat, nunquam deficiat. Alex. Arridet ne tibi hæc ſententia? I. C. Minimè, quomodo enim in ſilice ignis abſque alimento

Plin lib. 36.

Virg. Georg. 1.

Aeneidi l. 6.

viuit, cur lapidem non adurit? ſi igne, inquam, refertus eſt ſilex, cur manus tangentis non excalefacit? Cur in prunas iniectus non accenditur? ALEX. Quid igitur concludendum? I.C. à tuo id petas Aphrodiſæo, ipſe ſcripſit non è lapidibus ignem excuti, ſed generari per eliſionem. Nam aër, qui ibi continetur, attritione in ignem conuertitur, non enim aliud eſt ignis niſi aer accenſus, vt in flamma videre eſt. ALEX. Alexandri opinioni aſſentiri mihi videtur Auerroes, cum ſcribit, ignis exitum è lapide non eſſe in capitulo trãſlationis, ſed alterationis, ac tranſmutationis. Sed cur præcipuè ſilex ex omnibus lapidibus plures emittit ſcintillas? I.C. Quia nonnullos habet angulos, in quibus minimũ eſt aëris, quare percuſſus minimè reſiſtit, itaque facillime fit tenuis & per cõſequẽs facillime ignſecit. *Auerr. in 3. Cæli. t. 56.*

ALEX. Decreueram profectò, mi Iuli, nobiliſſimas de igne quæſtiones tibi proponere, à quibus, arbitror, nunc mihi eſſe abſtinendum, quandoquidem illum ab Elementorum familia abdicas, nam prouerbiali ſermone, & trito vulgàrique Adagio dicitur, contra negantes principia non eſſe diſputandum; Cauſam tamen eorum quæ heſterna die mihi prope focum acciderunt, à te ſciſcitari & ſcire percupio. I.C. Tuus explorare labor quid optes, mihi iuſſa capeſſere fas eſt. ALEX. Meus puerulus cum ſalpetræ in ignem proieciſſet, illico ignitum crepitauit. I.C. Aliqui cenſent huius rei cauſam eſſe quia terreum ſalpetræ eſt: at non

arridet, nã ſi propter terrã perſtrepit, terra magis obſtreperet, nã propter vnũquodque tale, & illud magis, at non inſtrepit terra, ergo multo minus ſalpetræ propter terram. Quidam raritati eius hoc adſcribunt, ſed ijs non aſſentior. Non enim conſtrepit fungus, qui rarus eſt. Nonnulli attribuunt raritati iuncta partium duritiâ: ſed huic opinioni aduerſatur pumicis exemplum qui rarus eſt, nec tamen ſtrepitans. Ariſtoteles verò dicit, ſalem in igne ideo adſtrepere, quia humoris plurimũ in ſe continet, qui ab igne attenuatus ſpirituoſam induit naturam. ALEX. Tuam nunc ſi placet expecto opinionem. I. C. Audi, & accipias eam. Sal multũ continet aëris, quâ de re ignitus aër paruo momento inflatur, & ex minori quantitate maior factus, ijſdem anguſtijs capi non poteſt, quare ex aëris comploſione fitſtrepitus vt in tonitru. Id quod etiam in caſtaneis, laurinis frondibus, atque Iuniperinis euenit, multum enim continent aëris, quare intumeſcens circunſtantem cognatum ſuum aërem reſilitione atq; impulſione cõfringit. ALEX. Ego vero exiſtimaui ſemper Iuniperum propter vehementẽ cõcrepare ſiccitatem. I. C. Errabas toto (vt dicitur) Cœlo, nã quæ ſicciſſima ſunt non percrepant, quare puerulus ego multoties animaduerti, exſiccatas Laurinas frondes in igne non crepitare. ALEX. Quam reddis huius rei rationem? I. C. Quia aridorum partes minùs firmiter cohærent, quare nulla vi opus eſt ad partium diſiunctionem, propter ſpatiorum laxita-

tem:permagna verò poteſtas requiritur ad virides infringēdas quia abundāt humore,cuius proprium eſt vnire & cohibere:ſtrepitus verò fit in fractione.Sed perge, quidquid tibi ampliùs occurerit difficultatis, patefacias. Alex. Quandoquidem non grauaris me tuæ doctrinæ cupidiſſimum inſtruere, ignoſce ſi minuta etiam iſta,curioſior fortaſſis quàm æquum eſt, abs te inquiram. I. C. Minutula quidem & parui momenti tibi videntur, ſed iſta ſæpiſſimè doctiores angunt & torquent, & quamuis perexigua,animum nihilominus ad altiorem contemplationem euehunt. dic igitur. Alex. Lebetis, in quo feruebat aqua, fundum frigidum ſæpius adinueni, vide quò me curioſitas abducat? I. C. Quid mirum? Naturâ ſuâ frigidum æs,eam quantum poteſt retinet frigiditatem. Alex. At quomodo detinet? I. C. Aquæ frigore adiutus fundus,quæ in ipſos poros ſeſe inducit. Alex. Cur ita? I. C. Propterea quod aquæ pars ea quæ caleſit ſummum petit, frigidior autem flammæ ſuppoſitæ vt magis reſiſtat,ſemper in imo eſt. Sed perge. Alex. Auiculam veruculo quodam transfixam ſponte ad ignem conuerti vidimus, atque ita aſſatam eſitauimus. I. C. Proſit, ſed huius rei cauſa fuit paruitas & deſiccatio, illa motum, hæc motus facilitatem induxit: quæ auerſa fuit ab igne pars, adhuc ſuo ſucco plena, aut ſaltem non exſucta admodum propter grauitatem decumberet neceſſe erat; igni vero expoſita exuſtione facta leuior, in abeuntis ſubi-

ret locum. ALEX. Oſcitum dictum. I.C. Sed quæſo ne me inuitum diutiùs in igneis illis difficultatibus detineas, ne ſi propius ad ignem accedam, velut alter Phaëton, alarum ingenioli mei niſu caloris violentiâ effracto cogar in præcipitium corruere ridendus. ALEX. Hoc vnum igitur ioci cauſa proponam & acquieſcam. I.C. Quid iſtud eſt? ALEX. Galeniſtam quendam cùm nudius tertius inuitaſſem ad prandium, porcinam carnem toties à ſuo Principe admirabili decantatam commendatione appoſui. I.C. Nihil palato meo iniucundius. ALEX. Forſitan vt Moſaicis viris in ſuilli cibi vituperatione placeas. I.C. *Penſate voi.* Vetuſti Philoſophi Hebræorum ceremoniolas irridebant. Atheorum verò reſponſionem qui ad politicum regimen id referunt, (noxia etenim erat hæbreis, qui Lepra laborabant) deteſtans, nego Præſijs, Iouem Creteñſis in Idæ vallibus pro nutrice ſuem habuiſſe. ALEX. An Turcarũ laudas ſuperſtitionem, qui à porcinæ carnis eſu abſtinent, quòd in Arca Noe ex Elephãtis ſtercore genitã fuiſſe ſuẽ blaterant. I. C. Nugæ ſunt iſta, nihil enim eſt Elephanto infeſtius quam ſus, eius enim grunitu ſolo (id quod tela facere nequeunt) in fugam vertitur. ALEX. Sed quam aſſignas huius rei cauſam? I.C. Naturalis eſt quædã antipathia. Sed quo digredimur, quo me protrahis? Quæſtionem ſi vis proponas. ALEX. Ita faciam. Porcelli roſtrum cum aſſabatur calidum erat, poſteaquam perạſſatum fuit, minus calidum euaſit, cætero

corpore magis calido. I.C. Ratio non ignota mihi, quia roſtrum ex rara admodum cartilagine cum ſit, ſuapte natura non diu ſeruat calorem, quamobrem, quandiu ex ventre per os exit calor ad oris & capitis extrema, roſtellum calet: exit autem calor ille dum aſſatur, excoquendo humidum, vbi aſſatione peracta ceſſauit vaporis ille comeatus, non amplius calefit roſtrum, ſed porrò facilè ratione ipſa ventilatur. Alex. Perdocte quidem. I.C. Sed quæſo de Foco ad Aerē progrediamur. Imò potius de aëre eliſo & attenuato ex quo fit ignis, qui aër accenſus eſt, quia parum diſputando incaluimus, ad aërem frigidum refrigerationis ergo accedamus. Alex. Quinimo recreandi animi cauſa loquamur de Comete, & Iride. I.C. Vt placet.

DIALOGVS IX.

De Comete & Iride.

Alex.

Qvandoquidem, ita tibi videtur, naturam & cauſas caudati iſtius crinitique ſpectaculi diſquiramus. Et primò quidnam ſit Cometes. I.C. Hieronimus Cardanus affirmat eſſe fixum in Cœlo Sydus. Alex. Non hanc laudo ſententiā. I.C. Nec ego. Ratio

Card. l. 4. de ſubtil. c. de luc. & lum

eſt, quia, vt inquit ille, mouetur Cometes motu primi mobilis. Item motu planetarum, tùm etiam Septentrionem verſus: at hæc ſyderi fixo conuenire nequeunt: Non eſt igitur ſydus fixum Cometes. Quare alibi ita palinodiam canens, obratiocinatur. *Quod ſi dicas* (eius ſunt verba) *Cometes ſtella non eſt ex inerrantibus, haud dubium eſt non enim tot varijs motibus moueretur.* ALEX. Forſitam vna ex erraticis ſtellis Cometes eſt? I.C. Minimè Apparent enim illæ ſæpenumero, hic autem perraro. ALEX. Alibi etiam ſcripſit Cardanus ſyderibus plenum eſſe Cœlum, & ſi non denſis admodū, ſicceſcēte autem aëre Cometē oculis fieri obuiū. I.C. Plebei quidem Philoſophi eſt arbitrari, in Planetarū orbibus alias ineſſe ſtellas præter corpus planetarum, quæ diuerſis locis (vt fit in ludis vel mimicis vel pueriſibus) modo appareāt modo abſcondantur. Deinde quî fieri potuit, vt aëris ſiccitate Cometes ſub Euclæi principatu apparuerit, ſanè ad Septentriones & brumæ tempore, ſicuti recitat Ariſtoles. ALEX. Quid igitur de Comete ſentis? I.C. Cometem eſſe corpus tam denſum, vt illuſtrari, tam rarum vt tranſmittere queat radios, id quod etiam videmus in globo vitreo. Compactum eſt autem corpus illud è vaporibus vi alicuius aſtri in ſummam aëris regionem attractis, quorum quidem vaporum natura non ſit ardens, ſed mixtæ materiæ tanquam fumus, aut fuligo, recipiens Solis radios, atque idcirco viſibilis, & tranſmittens eos, atque

lib. 1 de rer. var cap 1.

l. 4 de ſubt. c. de luc. & lum.

que ideò caudata. ALEX. Sed à quo vapor ille per tam longum temporis ſpacium (veluti ſæpenumero ſexaginta dierum) in aere ſuſtinetur? I.C. Ab eodem ſanè ſydere, à quo attractus eſt, quemadmodum & à Sole nubes ſuſpenduntur, eadem profectò attrahendi & retinendi poteſtas eſt; attractionis namque finis & perfectio ipſa retentio videtur. Nam, vt ſcriptum reliquit Philoſophus, eiuſdem facultatis eſt habitum efficere & intendere. Quid immoror? ſi informem materiam ab ima noſtrâ regione Sidus attraxit, quare ab ſe compactam, formatam, libratam, & ſibi iam propiorem ſecum non auehet? ALEX. At ſi vapor eſt in aëris ſupremam regionem attractus, quare terrarum orbi incendia non minitatur? I.C. Quia globus ille igneus non eſt, ſed à Sole tantum illuſtratus. ALEX. Iam ſatis diu torſit animos, & oculos afflixit portentoſum iſtud corpus: Videamus & contemplemur, ſi placet, varios Iridis colores, quibus variæ oculis noſtris inducantur recreationes. Et primò. Cur Iridis arcus pars interior punicea eſt, ſuperior cœrulea, & ſubobſcurior? I.C. Quia, vt Ariſtoteles ſcribit, oculi vis maximè valet in aſpectu ſupremi arcus Iridis interioris, & ideo puniceus videtur. Subobſcurior autem color in ſummo ſuperioris Iridis circulo apparet, quia ibi ob maius interuallum oculi vis defeſſa eſt. ALEX. Digna tanto viro ſententia. Sed quid nares complicas? I. C. Imò falſa quidem, & non ſolum falſa, ſed & ipſius philoſophi placitis è dia-

Ar. in 1. Nicomach. t. 3.

Ar. 3 Meteor.

metro pugnans ſententia. ALEX. Cur eam falſam arbitraris? I.C. Hæc eſt mea ratio: ſi ſubobſcurior color idcirco in ſummo ſuperioris Iridis circulo conſpicitur, quia vis oculi maiori interuallo defatigatur, quomodo in minima diſtantia quæ eſt imi circuli, Iride inferiore color idem? minùs enim laſſatur ad eam delata poteſtas oculi, quàm ad eiuſdem Iridis ſupremã, atque etiã minùs quã ad imum ſuperioris. ALEX. Recte ædepol. Sed quomodo repugnat Ariſtotelicæ doctrinæ? I.C. Quia ipſemet nos alibi docuit per emiſſionem radiorum ab oculo non fieri viſionem, non igitur ab oculo firmantur in Iride colores. ALEX. At quid de Iride ſenſit Cardanus? I.C. Pro lucis ſcilicet multitudine immutari colorem: idcirco ſuprema Iridis pars lucida eſt, quia luci propior, inferior autem pars obſcurior, quia remotior. ALEX. Recte vt mihi videtur. I.C. Vtrumque tamen falſum libẽter dixerim. Nec enim propter lucis magnitudinẽ colores mutãtur, cum idem ſit in rebus color ad Solem & ad lucernam, varia tamen eſt luminis magnitudo, nec ſupremus Iridis orbis luci, imus obſcuritati eſt proximior: Nam tametſi Cœlum Solis altius eſt, quàm locus Iridis, cum tamen Sol eſt ſub finitore atque ex aduerſo creat Iridem, eius radij ab eius centro ad Iridis centrum delati, æque infimum circulum afficient lumine ac ſupremum, ſub eo enim æque ſunt. ALEX. Acutiſſime. Sed quæ tua eſt ſententia? I.C. Non ab oculo, neque à luce ſola, ſed à luce pro

materiæ varietate varios in Iride colores fieri, quare inferior pars cærulea,& nigrior eſt, quia terræ non parum habet ima nubis pars: media cõſtat ex leuiore materia, quippe aquea, atque ideo viridis: ſumma pars vero aeris lucidi eſt, ac propterea fulgida. ALEX. Nihil doctiùs audiri poteſt. Sed, amabò, effare mihi, Cur Iris rotundi arcus retineat figuram? I. C. An quia ſolares radij cum ſint perpendiculares, ex parte rotunda reflectuntur, quare Solis imaginem, quæ rotunda eſt, in caua nebula referunt? An quia nubes ipſa rotunda eſt, quippe vapor eſt, partium igitur naturam priſtinam retinebit, aër autem & aqua, & terra ad centri rationem diriguntur, itaque terra & aqua accedendo, aër recedendo, ſemper ſuas curuabunt ſuperficies; quod ſi nubes à ſuprema ſuperficie ad axem vſque totum illum ſemicirculum compleret humore, Solis integram ſemiſſem repreſentaret, ſed quia nubes caua eſt, ea in parte deſit & lucis & coloris reflectio, in qua deeſt materia ſubiecta. ALEX. Subtiliſſima ratiocinatio. Sed cur Iris matutina portendit pluuias, veſpertina innubile Cœlum? I. C. An quia matutinus arcus nocturni humoris plenior eſt, atque ideo vas futuræ pluuiæ propter vapores craſſiores: veſpertinus autem ob diurnam ſiccitatem, ſerenitatis indicium erit? ALEX. At cur frequentiùs poſt imbres ſuccedit Iris? I. C. An quia nubes aquarum craſſitudine exoneratæ plus habent lucis ad Solis lucem concipiendam.

DIALOGVS X.

De Fulgure, Niue, & Pluuia.

ALEX.

POſtquam varijs Iridis coloribus animos & oculos ſaltem intellectûs recreauimus, nunc addiſcendi causâ fulgurum, niuium, & pluuiarum, coruſcationes, glacies, & inundationes ſubibimus, ſecuri tamen ab eorum omnium incommoditatibus. Et primò, inquiram, Cur in Fulgure prius videatur lux, quàm Sonus audiatur? I.C. Propter obiecti celeritatem, Pingit enim aërem continuò lux, quæ confeſtim videtur. ALEX. Cur ita accidit? I.C. Quia lux educens viſiles ſpecies ipſa ſeſe effundit, eaſque ſimul per aerem tranſuectas, in eius extremam ſuperficiem, à qua palpebra contingitur, ſtatuit; aperta palpebra pupillæ ſpecies offertur, eique minimo temporis momento coniungitur. At non ita eſt de ſono qui non niſi motu defertur, motus autem omnis in tempore. ALEX. Tam doctè explicas, vt nihil ſupra. Sed quæſo cur fulmen loculo illæſo atque dolio, aurum colliquat, atque vinum exugit? I.C. Quia in loculo & dolio propter foraminum laxitatem, ei facilior patet tranſitus, quapropter illis non inhæreſcens, non lædit; in aurum vero & vina

penetrat, & in eis,ob maiorem denſi corporis reſiſtentiam, immoratur, eaque propter caliditatis acrimoniam eliquat,aut exugit. ALEX. Sed cur fulmine vapeſcit vinum coloremque rufum aſciſcit,ac genuinus illi ſapor aboletur? I.C. Ab igneo calore ac vi penetrabili vrentique fulminis id accidit:quapropter & æſtiuis caloribus vina aceſcũt,per magna nãq; caloris poteſtas cognatas igneas particulas attrahit. ALEX. At quomodo poſſemus dolia premunire vt ea à fulminis vi intacta ſeruẽtur, & violento motu & cõcuſſione acore ne vitientur? I.C. Vt pœnora ſint concamerata ac teſtudini cõſtructa:ſic enim vagatur ibi fulmen,nec alicui parti adhæreſcit:Apponatur etiam vaſis ferri lamina cũ ſale&ſilicibus. ALEX. Cur ita? I.C. Quia fulmen cum duriſſimis conflictatur, in eaque potiſſimũ vim ſuam exerit,rara & tenera,intacta relinquit,quò l per ea trãſitus pateat,nec illis inhæreſcat. Hinc marini vituli tegmen in victum à fulmine Phocam ſeruaſſe dicitur, quia contextu raro eſt minuſque ſolido. ALEX. Sed Daphnem illam Apollinis amaſiã, laurum intelligo, quâ ſecretioris amoris poteſtate Deicolæ curant,ne fulminum impetu conſternetur? quemadmodum neque columnæ? I.C. Non vires id operantur amoris, iſtud enim fabella eſt, ſed quia laurus ob ſui raritatem illi cedit,nec renititur,quare incidens vapor non inhæret: multò minus in columnis quæ rotundæ terſæque cum ſint,ictus labatur innoxius neceſſe eſt. ALEX. Sed quâ de cauſâ,

nunc dicas fulmini nauales antennæ ſunt obnoxiæ, Carinæ vero & ſpondæ innoxiæ conſpiciuntur? I.C. Quia altæ illæ ſunt, fulmen autem alta petit, nam vapor eſt fortis mixtionis, qui in altis gignitur, & extruſus è nube, in latus acquirit impetum: at cum iuxta aquas deſcendit, à ſuo cõtrario frangitur atque repellitur: Aer enim aquæ proximus, frigidos vapores ex aqua eleuatos in ſe continet, quapropter aer iſte aquæ contiguus merito fulmen, quod igneæ facultatis eſt, tanquam ſuum contrarium reiiciet, ideoque & carinas à fulminis tranſcurſu cuſtodiet illæſas. ALEX. Sed à calore ad frigus tranſitum faciamus, quà de cauſa nix ſine fulgure & tonitru deſcẽdit? I.C. Quia nix congelatio eſt vaporis non coacti ob ſui tenuitatem, aeriſque craſſitiem, nec enim nimis in altum vapor ille attrahitur, ob imbecilles ſolares vires; hinc eſt quod nebulæ, quibus nix continetur, denſæ non ſunt, deeſt igitur accenſus vapor, qui magno impetu eas dilaceret. ALEX. Quare niues, cum ſint frigidæ, fæcundant agros? ſanè calor author eſt fœcunditatis. I.C. Ob calorem ſub terram hyeme repercuſſum, niuium enim tegmine operto agro, non exalat calor genitalis; & ob pingue humidum, niuibus enim ſolutis lutum fit. haud parum ſanè terræ admixtum niues obtinent, aeris multum, aquæ plurimum, quibus additus à Sole calor fimum cõficit omnium lætaminum excellentiſſimum. Quamobrem vermiculos quoque in ipſis generari niuibus prodidit Ari-

ſtoteles. Inſuper niues enatis ſegetibus incubantes, tum ſuborientium herbarum maleficia tollunt, tum frugum luxuriem prohibent, quæ cum in radices introrſum demittatur, effert ſeſe poſtea ad ſpicas habitiores iccirco futuras, atque lætiores. ALEX. Sed verum ne eſt quod in prouerbio iactatur, omnes herbas quę in niue oriuntur, amaras eſſe? I.C. Minime id quidem, neque enim nix amara eſt, neq; quod fit ex ea lutũ, & aer, qui cõtinetur in niue multus, debuit intus prædominari, ſolitus in mixtorum concretione dulcedinem comparare, ſi tamen aliquo rationis ſtabilimento prouerbium illud, ſeu, vt meliùs dicam, popularis ille error, fulciri atque muniri poteſt, hoc eſſe crediderim: nempe quia validiùs obſeſſus ſub niue calor, vbi ſeſe in humidum tabeſcentis niuis inſinuarit, creat aliquid quod ſit amarum eo quod amabiliores partes receſſerint, ſicut à mari, quod ideo amarum eſt, vt alibi diximus. ALEX. Quam vero ob cauſam, Alpes & Pyreneos montes inhabitantibus guttur fit turgidum ob potum aquæ è niuibus liquefactæ? I.C. Quia hæ multum terreſtris & crudi retinẽt, crudum igitur cum repugnet reſolutioni, & gutturis muſculis & glandibus inhæreat terreſtre, quod propter aqueum ſeſe inſinuauit, neceſſe eſt vt ibi concretum dureſcat.

ALEX. Cur in niuoſis montibus moriuntur animalia? I.C. Quia aſſerebam ego in iuuentutis limine quando primoribus labris Philoſophiæ cupedias deguſtauerã, calor introrſum

depulſus à ſuo contrario,ſcicliet frigore,cõſumit atque humidũ radicale exurit,ipſeque ſimul deperit. Falſum tamẽ hoc noſtrũ iudicium eſſe teſtantur eadem corpora quæ è niuibus exempta extenduntur,id quod videmus in leporibus: non eſt igitur omnino abſumptum humidum,ſed gelatum,& ineptum factum ad caloris pabulum. Fernelius autem credidit magnâ vi frigoris inſitum calorem repentè extingui. ALEX. Cur autem ij qui niuem eſitãt, ardorem ſentiunt in faucibus,imò & ſæpius obmoriuntur, diſſecti verò inueniũtur habere hepar exuſtum? I. C. An ideo id euenit,quia natiuus calor frigus perſentiens,in receſſus interiores aufugit,quare pori obcluduntur, neque fit humorum euaporatio,hinc infirmitas; inſuper calor intus coactus, vehementius agit atque demum adurit.ſanè frigus cõtractâ denſatâque cute natiuum calorem erumpentem intro repellit, qui dein intus collectus & coarctatus,multoque pabulo auctus vi maiore excalefacit. ALEX. Cur & quomodo ranis aliquando pluit? vt in agro Mirabelli,quod oppidum eſt Santonicæ Præturæ , tantum ranarum pluiſſe legimus,vt cumulatim totæ viæ tegerentur, I.C. E lacunis nubium hauſtas atque demiſſas arbitratur Cardanus. ALEX. Eius verba,quæſo,proferas. I. C. *Neque mirum pluere ranas,piſciculos,lapides,nam ranæ ac piſces è mõtium iugis venti impetu transferuntur, transfertur & puluis qui vi ventorum in lapides cogitur. Indicio eſt non procul à montibus illos cadere,ſed vt olim in*

Fernel l. 4 de ſp. ruib. & in eaudo cap. 8. circ. fin.

Card lib. de ſubtilit. cap. de ſcient.

Albano monte atque in vallibus e proximis altioribuſque montium cacuminibus. Refert Georgius Agricola Chepuntij luteam terram cum aqua pluiſſe & in Sueuis anno. 1534. Aër inficiebat veſtes cruce rubra, id contingit puluere cum imbribus delato: forma vero crucis ob fila quæ crucis formam dum texuntur referunt, apparuit. Transferunt & oua paruorum animalium, vt etiam ranarum, & piſcium, quæ inter turbines ventorum, & imbrium procellas emittunt animalia, quæ pluere videntur. ALEX. Perdoctè quidem. I.C. At duo ſunt tamen quæ mihi nauſeam pariunt. ALEX. Quænam ſunt iſta? I.C. Illud in primis, lapideā pluuiam effici ex puluere hauſto à nubibus atque in lapides condenſato. ALEX. Cur hoc diſplicet? I.C. Nam ferrum ſimiliter pluiſſe in Taurinis teſtātur authores fide digni; quâ ex fodinâ illud ſuſtulit nubes? ALEX. Quid eſt aliud quod tibi non arridebat? I. C. Ranarum ouis in aerem ſublatis, ranūculas excludi, quibus pluat. Enimuero Mirabelli tantum ranarum pluiſſe legimus, vt oppidani neque domo efferre pedē, neque vbi veſtigium ponerent haberent, quò ſi totius Aquitaniæ ranina oua conuecta eſſent, vix ille ranarum numerus expleri potuiſſet. Sed non exemplis quæ ſenſuum mācipia oblectant, ſed rationibus Philoſophum cōuincamus. ALEX. Eas igitur in medium proferas. I.C. Eſtne adeo imbecillis Natura, vt ei oua ſubſternere opus ſit? Quotidiana Cœleſtis Genij fœtura, Natura eſt, cuius potentiam declarant plantæ nullis ortæ ſeminibus? ALEX.

Sed quænam eſt tua ſententia ? I. C. In Aëre ranas illas fuiſſe genitas. ALEX. Cur ita. I. C. Quemadmodũ mus non ſemper è parentum ſemine, ſed à naualibus quiſquilijs procedit, ſic in aere genuit Natura ranas, nõ ex ouis, ſed ex aqua genitali, cœleſti calore cõdenſata, & conformata. idem de Lapideis, ac ferreis imbribus dictum volumus. Quid mirum? nonne ſulphur in aere generatur ? quippe fulmine, quod in aëre gignitur, vitiata corpora ſulphureum odorem naribus offundũt. ALEX. At cur poſt huiuſmodi portentoſos imbres magnæ accidunt ſæpenumerò Rebuſpub. calamitates? I. C. *An quia*, inquit Cardanus. *Non niſi in magnis ventorum motibus iſta contingunt, at venti immodici à caliditate & ſiccitate graui oriũtur, vnde proditiones oſtendunt vt etiam in Adagio ſit, ventus immodicus, proditio viget. Calida autem & ſicca conſtitutio, quæ imbecilia capita vexat, ea agit in proditiones, ſeditiones ac cades. Plebs autẽ plerunque talia habet capita ob paruam experientiã rerum, & intemperantiam. Quocirca contingit illam ad facinora vel illorum peſſimos impelli, ſed falli etiã contingit, tuncque valuiſſe ſupplicationes dijs factas creditum eſt.* ALEX. Tu quid ſentis? I. C. An potiùs (inquimus nos) quia ex ranarum putrefactarũ odore lues initia ſumit & incremẽta: an lapidea ferreaque pluuia horrore ac ſtupore percutit oppidanorũ animos, qui cum inhorreſcunt, magnam in corpore ſpirituum contẽtionem patiuntur, & quod inde ſequitur, non mediocrem in valetudine mutationem, cum

Card. vbi ſupra fol. 796.

verò obſtupeſcunt, ſpiritus intus reuocantur ad rei admirabilis cauſam inueſtigãdam, quare exteriores partes ſpiritibus deſtitutæ, obnoxiæ fiunt vel minimis aeris alterationibus, quãtò magis vehementiſſimis, prout tunc fuiſſe veriſimile ducimus ex validiſſimâ vaporum mixtione, atque condenſatione, quæ ferrum lapideſq; produxerit. Alex. At difficultas mihi exoritur, nec plebeia illa quidem. I.C. Quænam illa eſt. Alex. Sub Noruegiano Cœlo pluit ſæpe puſillis animalculis, quæ *Lemmer* vocant incolæ, ſunt autem abſimilis ſpeciei à reliquis animãtibus, quare ex imbribus illis nouæ ſpeciei exordia deſumpta videntur. I.C. Quæſtio perantiqua eſt, an nouæ ſpecies quæ nunquam extiterint, gigni queant. Alex. Quæſo dic in hac quæſtione aliquid. I.C. Empedocles mundum dicebat imperfectum, quod in eo noui eſſet quotidie aliquid generati. Peripatetici verò è contrario aſſerũt, nihil noui generari quod ſit ſpecies, ſed in ſpecie, quæ iam eſt, indiuiduum. Alij mũdum ſtatuebãt æternum hãc eandem ob cauſam, quia ſcilicet ſemper gignitur, imperfectus eſt, at nunquam deſinet generatio, ergo nunquam abſoluetur. Alex. Nugæ ſunt hæ. I.C. inſcitiæ ſoboles atque ſupinitatis. Materia namque prima nunquam augetur, non enim fit quicquam illius, ſed ſub aliam transfertur formam, fit materia prima aliud ſed non ſimpliciter, nõ enim (vt Scolaſticorum vtar vocibus) aliud quid, ſed aliud quale, nempe facit eam

aliud forma , ſed non mutat vt ſit aliud quid, non enim eſſet amplius materia , ſed vt aliud ſub formâ. ALEX. Id ſolum igitur diſcutiendum remanet, an noua forma fieri poſſit, quæ materiæ ſeſe aptet, hoc enim eſſentia eſt , & quam ſpeciem appellamus. I. C. Affirmatiuè ego reſponderem lubenter , nam ſi in fimeto muris forma non eſt , & mus generatur ibi, muris ibi formam eſſe nouam neceſſe eſt , ab aliquo igitur conſtituta eſt, nempe à Sole: ſanè nihil fit à ſeipſo, igitur pari ratione nouæ ſpecies in efficientis poteſtate eſſe poſſunt , quæ poteſtas non niſi cum patiēs ritè affectum fuerit, ad actum reducitur. ALEX. Quam autem ob cauſam gutta cum cadit in aëre globoſa eſt? I.C. Quia nequit in aere cum aëre vnum fieri, quò fit vt accipiat illam formam, in quâ extrema æquè diſtēt à medio. Vnitas autem procul dubio in homogeneis excellentius ſeruatur in globo. ALEX. Cur ita? I.C. Quia nihil diſſidet, nihil abſiſtit, nulla inæqualitas, qua parti pars vel deſit, vel ſuperſit. ALEX. Ego verò ita dicerem, merito & ſuo iure ſub ea figura partes eſſe, ſub qua totū eſt à natura cōſtitutum, à ſitu intelligo figuram totius , Elementorum namque loca circularia , tum quia circulari corpore, quod eſt Cœlum, tum quia circa centrū continentur. I.C. Laudo equidem , & merito laudo ſententiam tuam. ALEX. Sed illud nunc me angit, Cur gutta fit poſtea oblōga. I.C. An in ima gutta latior eſt pars ob pondus, ſumma in acumen anguſtatur, quia abſcinditur, ne va-

cuum detur , non ſtatim ſeparatur à toto;an ſicut ſimile libenter it ad ſimile,tanquam pars ad totum, aut tanquam pars ad cognatā partem, vnionis appetēs, quę entitatis aſſecla eſt, ſic non libenter à toto ſeparatur,iccirco tanquam inuita ſenſim atque lentè diſtrahitur. An quia fortaſſis,inferiores guttæ partes plus terræ,ſuperiores autem plus aeris habent.

DIALOG. XI.

De Motu & Quiete proiectorum in Aëre.

ALEX.

A Pluuia, quæ aer eſt condenſatus, nunc ad aeris motum tranſcendamus,& diſquiramus,an motus ſit quietis cauſa, an è cōtra, quies ſit cauſa motûs? I.C. An dicemus, ad hanc quæſtionem reſoluendam , motum eſſe quietis effectorem ? Sanè lapides in aquæ ſuperficiem per obliquum iacti , reſiliunt: è ſitula aquâ plena circumacta ne gutta quidem effunditur. Vrceus aquâ repletus, cui ſit fiſtula impoſita, ſi inuertatur, aqua in fiſtulam non deſcendet : quieſcit ergo aqua per motum, motus igitur quietis cauſa eſt. An vero animi gratia aſſeremus, quietem eſſe motûs cauſam , vt allata exempla , ſi acutius conſiderentur , confirmant. ALEX. Quomodo id fieri poteſt? I.C. In lapidis hiſtoriâ duo ſunt motus, vnus deorſum, deſilit enim

lapis, alter eſt ſurſum, quia ſubſilit , quare & duo erunt motores,iaciens & repellens,iaciẽs eſt mea dextera,repellẽs eſt aqua: at aqua non mouetur , quemadmodum ne terra quidem cum iacitur pila:idem motus in terra pilæ, qui in aqua lapidi, proſilitio & reſilitio:at reſilitio motus eſt , prouenit autem à terra vel aqua, quæ conquieſcunt,quies igitur erit cauſa motus:quod & ſitulæ probat exemplum,nam tametſi rotatione moueatur ſitula, non tamen mouetur aer ad ingreſſum , ſolidum enim & integrum ſemper inuenit tanquam eundẽ, quare trãſitus tempus breuius eſt ,quam tempus quod ad deſcenſionem requiritur, quare nequit tunc aer in tam puſillo momento ſubire in locum vnde aqua flueret, non oportet igitur aerem moueri,vt ſitulam ſequatur,ſemper enim inueniet aerem ſitula quocunque circumrotabitur,anteuertit ergo mutatio loci motum vtriuſque cùm aeris tum aquæ, quod ſi abſque aeris motu ſitula mouetur, quies videtur eſſe cauſa motûs ; quod alio exemplo manifeſtum eſt,ſi enim inuerſus vrceus ſuper tabulâ æqualis ſuperficiei , ipſe item oris maximè æqualibus,aquâ plenus tradatur,nihil exibit aquæ niſi quãtum adhærebit ſuperficiei, nihilo, inquam,plus exibit aquæ quàm ſi non moueatur, propterea quod recens ſemper locus eſt quaſi vnus,quia non differt ſitu à priori, quod ſi tunc mouetur vrceus & non aer , non dubito aſſerere quietem eſſe motus cauſam. Conſecutio non negabitur à Platonicis qui

ex aere motum fieri exiſtimant, at aer quieſcit in vrcei rotatione, ergo aeris quies eſt cauſa motûs, Nec à Peripateticis, qui à ceſſione antecedentis aëris motus cauſam deſumunt. ALEX. Aliquid diuinum hæc ſapiunt. Sed illud ſcire percupio. Lapis à manu proiectus à quo tūc mouetur, cum à manu non tangitur? I. C. Ab inſtātis aeris (inquit Plato) impulſione. ALEX. At ego Platoni non aſſentior. I. C. Nec ego profecto, aër enim ſequitur rem proiectā, non poteſt autem ſequ, niſi aër, qui lapidē antecedit, pellatur: ſimul igitur fit à lapide impulſio aëris antecedentis, & ab aëre ſubſequente lapidis: ſed non poteſt ſubſequēs aer pellere lapidem, niſi antecedens à lapide pellatur, quare tanta erit antecedentis reſiſtentia, quanta ſubſequentis inſtantia, non igitur mouebitur lapis: imò reſiſtentia potior, ac maior erit, quia eſt naturalis, quàm inſtantia quæ eſt non naturalis. Non eſt enim motus aëris in rectum naturalis. ALEX. Sed qualis eſt Platonis raticionatio? I. C. Aer, inquit ille, ſubſequens ſuccedit in lapidis locū ne detur vacuum. ALEX. Id vero concedo. I. C. Ergo mouet. ALEX. Nego, I C. Recte quidem, ſatis enim habet ſi implet ne vacuum detur, hoc autem non mouet, nempe non moueretur aer, in eum ſubiens locum, niſi moto lapide, quare, ſemel completo loco, lapis non moueretur, terminatur ſanè motus ille complexionis ſuperficie lapidis, non igitur pellit.

Auer. in 4. Phyſ.

ALEX.Sed quæſo quid ſuper hoc Ariſtoteles cẽſuit? I.C.Non, vt Plato, à motu ſequẽtis aëris ſed à ceſſione antecedẽtis cauſã accerſit. Auerroes verò ita ſcipſit, *Cauſa in motu lapidis poſt ſeparationem proijcientis non eſt ſucceſſio aëris, ſed tranſlatio ipſius. Et eſt hæc ſententia Ariſtotelis, vt declaratum eſt in libris cæli, & mundi & in vltimo lib. huius.* ALEX. In quo ergo differt à Platone Ariſtoteles? I.C. Quia ille per compulſionem inſtantis aëris, hic per ceſſionem impulſi id fieri arbitratus eſt. ALEX. Quâ fretus ratione? I.C. Quia pulſus aër à lapide, eadem pellit impulſione eum qui ante ſe eſt, tum ille alterum, atque is quartum, quæ in loca ſubire lapidem neceſſe eſt, ne vacuũ datur. ALEX. Arridet ne tibi hæc ratio? I.C. Minime, non enim poteſt antecedens aër velociùs moueri, quàm moueatur lapis, à quo ſemel impulſus eſt aer ille: nam quomodo moueretur magis, quàm mouẽs moueret ipſum? ſane magna mihi difficultas eſt, vt intelligam planè quâ naturâ fultus aër ſubtrahat ſeſe lapidi, à quo non eſt per ſe pulſus. Quod autem nunquam pellatur aer à lapide, ideo patet, ſuccedit enim, inquiunt Peripatetici, ne vacuum detur: at ſi impelleret, non ſolum impleret vacuum, ſed etiã impelleret plenum. Nec aſſentior Auerroi, ex mẽte Ariſtotelis dicenti, aeris naturam eſſe, vt ſemel motus deinde ſeipſum moueat, non enim deorſum motus aer, magis deorſum ſeſe mouet, ſed reciprocat & redit. ALEX. Diuerſam memini me apud Themiſtium perlegiſſe

Intelligit octauum Phyſ t 82 lib 2. de Cælo t.35 & l 3 eiuſd. t 22.

ſententiam. I. C. Ea eſt, manere in lapide proiecto vim à proijciente impreſſam, quemadmodum & calorem in aqua A LEX. Sane & à me puero excidit olim hoc reſpōſum, vim impelletis nerui relictā in ſagitta. I. C. At quomodo id fiat, nondū à quoquā audire mihi cōtingit, nec exēplum à maximo Philoſopho Themiſtio poſitum conuenit. ALEX. Quamobrem? I. C. Quia calor accidens eſt in aquâ generabile ab eo accidente, quod agit ſub forma ignis. At vis mouens quo pacto exit ex anima mea vt in lapide inſidens agat? Nentiquam calor ille quod animæ inſtrumentum eſt, generat in lapide calorem, à quo tandiu moueatur, quandiu in eo viget. ALEX. Subtiliora hæc eſſe fateor quàm vt à me percipi queant.

DIALOGVS XII.

De impulſione Bombardæ & Baliſtæ.

ALEX.

SEd vt impulſionum cauſas proiectorumue latiùs exquiramus, Vnde fit impulſus in Tubulis æneis anthracotheio ſalenitro plenis? I. C. A rarefactione, ignis enim rarefacta materia, cū proxima loca vindicare vult, depellit. ALEX. Nō es neſcius Hyeronimū Cardanū magni nominis Philoſophū, denſitati hui⁹ impulſionis cauſam *Card. l. 2. de ſubt. c. de eis.*

adſcribere, eâ inductus ratione, *Puluis vbi factus eſt ignis, nō poteſt eo capi ſpatio quo dū puluis eſſet capiebatur, quā ob cauſam partes eius tum denſatur, ergo denſationem illam cum partes eius pati nequeant, erumpere.* I. C. At enimuero dūæ hic ſunt rarefactiones: vna quæ cauſa eſt illius condenſationis, non enim prope globum ferreum cōdēſaretur, niſi cum prius ad foramen igneſcit, mox etiam ſucceſſiuè rarefieret. Altera coniuncta eſt expulſioni, non enim exiret, niſi diffunderetur. Præterea dēſatio illa eſt ibi non ſolum cauſa ſecundaria, ſed etiam per accidens, quippe eſt priuatio proprij naturalis ignis quod eſt raritas. Quo nam igitur naturæ conſilio, priuatio proprietatis ignis efficiet impulſionem? fit enim à formâ appetente locum ſuum. Ad hæc rarefactio motus eſt, quo rarefacta promouent conterminos ſuos, denſatio vero motus, quo denſata ſuos contrahunt terminos: Impulſio autem eſt promotio extremi: non recte igitur Cardanus à condenſatione motum illum confinxiſſe mihi videtur. Alex. Optimè. Sed nunc videamus vnde fit impulſionis motus in baliſtis. I. C. à rarefactione inquiunt noſtrates Philoſophi: Scaliger, à condenſatione, quandoquidem condenſatur arcus in baliſtis vbi retunditur, breuior enim fit, ergo contractior, ea de cauſâ frā-gitur aliquando cum tenditur, quia rarefit. Alex. At rarefactio cauſa eſt propter quam deinde arcus retundatur, atque condenſetur. I. C. Sane nullo in genere cauſæ reponi poſſe

credidit: non eſt forma, non materia, quippe accidẽs & priuatio dẽſitatis, quæ debetur arcui: non finis, finis enim eſt impulſio: non efficiens nullũ enim ens eſt efficiẽs ſui cõtrarij, nulla priuatio eſt efficiẽs habitus ſui. Raritas autẽ eſt priuatio dẽſitatis. ALEX. At arcus in parte cõcauâ interiore cum flectũtur, dẽſantur, cum retundũtur, rarefiũt. I. C. Ille vero non it inficias, at maior eſt (inquit) arcûs ambitus exterior, à cuius amplitudine motûs illius inire oporteat rationẽ. Quare & ab impulſione motũ illum fieri negat, habet enim præcedentem cauſam, nempe attractionem, impellit namque ſagittam funis, quia trahit, trahit vero quia trahitur. ALEX. Acutiſſimè quidem. Sed quæſo, cur aliquando frangitur arcus? I. C. Quia nimium rareſcit, iccirco viſcida non rumpuntur, quia non diſſipantur partes, ſed vſque & vſque poſſunt rarefieri, terrea non item, ideò confringuntur, non inflectuntur. ALEX. Quare franguntur arcus ſi amotâ fibulâ, ſine clauicula, & ſine ſagittâ reſerẽtur? I. C. Quia dum habent quod impellunt, minore impetu contrahuntur, cum nihil obiectum eſt, momentaneo, propter quam motûs violẽtiam abrumpuntur, id quod in vegetibus quoque virgulis euenit, ſenſim enim flexæ conſtant, & ſequuntur, ſi violento niſu & confertis viribus reflectãtur, abſiſtũt partes illicò. ALEX. At cur dirũpitur etiam funis vbi ſine ſagitta retenditur? I. C. Non id fit eadem quâ arcus cauſâ, ſa-

nè non rarefactione, ſed arcus vi, qui vtrinque diſtrahit, & vtroque dum nititur redire ad ſitum ſuum liberum, non à fune coactum. Vbi verò tenditur arcus, & funis adducitur in fibulam, ſi rumpatur funis, rarefactioni eſt adſcribendum.

DIALOG. XIII.

De Aëre exſufflato & ventilato.

ALEX.

MEmini legiſſe, Satyri cuiuſdam, ex illis quos Deos delira putauit & adorauit antiquitas, accutiſſimum dicterium. Cum enim hoſpitem eũdemque Captorem ſuum aperto ore in manus ſuas inſufflantem videret, ſcitè quæſiuit ab eo, cur id efficeret? reſpondit hoſpes, id quod erat, vt eas ſcilicet excalefaceret. Obmutuit tunc Satirus: verum enimuero cum paulo poſt eundem hoſpitem ſuum ore reſtricto in offam ſufflantem conſpexiſſet, curioſulus alioquìn quæſiuit rurſum quâ de cauſâ? reſpondit ille, vt frigidiorem & eſui aptiorem redderet. Apage, ait ſtatim Syluanus, eiuſmodi animalis conſortium, in cuius ore latet & frigidum, & calidum, Sed rationem tu reddas cur aer ore lato exſufflatus, calidus eſt, anguſto, frigidus? I.C. An quia (inquit Ariſtoteles) ex ore aperto multũ prodit aeris, qui calidus cum ſit, & præpotens, abexterno aëre

Ar. ſect. 34. probl. 7.

ambiente, qui frigidus eſt non patitur: ex oris autem anguſtijs parum exit aeris, multumque peregrini aëris excitat, quamobrem illius calor ſuam ob exiguitatem ab externo frigore ſuperatur. ALEX. Perpulchra ſententia, I. C. At enimuerò mihi non arridet. ALEX. Quare? I. C. Sanè tubulum in os indas per quē ſi efflaueris, digito quàm proximè ad exitum admoto, frigidum percipies aërem prodeuntem, cum tamen illi nihil aëris extimi fuerit admixtum. ALEX. Ita eſt, ſed quid tu cenſes? I. C. Ego dicerē aërē ore lato exſufflatū adhuc retinere calorē, quem à pulmone obtinuerat: anguſtis vero labijs vaſto impetu elatus, calidos illos vapores, quibus fuerat à pulmone affectus, cogitur à cōſtrictis oris angulis vti craſſiores relinquere, & ipſe ſolus egredi, qui cum ſit reſpectu noſtri frigidus, admotam manum refrigerat. ALEX. Perplacet ſanè. Sed quare motus ſeu ventilatio æſtiuum refrigerat aërem? cum tamen nihilominus ab omnibus acclametur, motum eſſe caloris cauſam. I. C. Quia calor ille nimius factus per Solis acceſſionem, quo aër calidior eſt, quàm ſuapte natura erat, diſcutitur atque diſſipatur. ALEX. Sed dic ſodes, calefit ne an frigeſcit aer motu? I. C. Vtrūque. Nam aer qui erat calidus, cum ventilatione diſturbatur, rareſcit, quare ab eo multæ partes calidæ auertuntur, hinc frigeſcit. Partes vero aliæ partibus illis diſſitis circūſtantes cōdenſantur, quod & in ſagittæ fit traiectione, atque concaleſcunt: propterea quod multæ aeris

partes in vnum coguntur, atque iccirco multus calor, cuius illæ ſunt fundamentum.

ALEX. Sed cur celeriter mota manus, atque in alium reducta locum, aerem ſentit frigidũ, leniter vero mota calidum? cum tamen in vtraque motione ſit recentis aeris renouatio. I. C. Quia aer ſui naturâ non eſt frigidus, ſed noſtri corporis calori comparatus, iccirco ſentitur frigidus ille, qui nos ambiens noſtri contactu non ſit concalefactus, itaque ſi manus celeriter transferatur, aerem perſentiſcit frigidum, quia nequit manus in tam puſillo tempore illũ calefacere, at leniter mota ſubſentit calidũ, quia leui motu ſecum hærentem aerem, quem iam ſuus cõtactus excalefecerat, trahit, neque nouum ſine illo medio inuenit cui occurrat.

DIALOG. XIV.

De Aëre Corrupto.

ALEX.

SCitiſſimè iocatur Cicero in Epiſt. ad Trebatium nihil eſſe obſcænitatis in rebus, multo minus in verbis. At hîc non idem eſt, nam ſæpe aer corrumpitur, verba nunquam, de aeris igitur corruptione ſecuri diſputare poſſumus abſque fœtoris maleolentiâ. Quamobrem quæro à te (mi Iuli) corrumpitur aliquando aer, & contagioſus efficitur? I. C. Quia

excalefactus nequit ad ſuam redire frigiditatẽ: ſanè in anguſto carcere concluſi captiui, quibus nulla feneſtra eſt, nullus ianuæ hiatus, moriuntur, quia aer vltro citroque tractus, emiſſus, commeans à pulmonibus calefit, nec in ſpatio laxiori eſt quantum ſit ſatis ad incaleſcendi viciſſitudines, atque ad priſtinam redeundi frigiditatem; hinc ſcitiſſimè Hippocrates aſſerebat, ſtipatam ſupellectilem calefieri atque corrumpi. Alex. Memini, imò hanc ob cauſam Armelinas, & Sebellinas pelles, quibus in hybernos vſus togas ornare ſoleo, externa die Auſtrali aurę ventilendas expoſui. I.C. Aquilonari potius debuiſſes obijcere. Alex. Cur ita? I.C. Quia frigida, & ſicca tempeſtas aſſeruandis rebus accommoda, frigore ac ſiccitate Cœli obdureſcunt tegmina quare pili non defluunt, imò & vermiculos, & tineas, quæ veſtimenta depopulantur, & vel corroſione, vel attritu vitiant, exareſcere contingit & aboleri in frigida, ſiccáque aura, qualis eſt Aquilonaris: ſecus in humida quemadmodum Auſtralis eſt. Alex. Mihi hæc probarentur, niſi compertum eſſet, & in his brumalibus ferijs frigidiſſimis iuxtà & ſicciſſimis pelles illas adhuc concepiſſe detrimenta. I.C. Forſitam nocturno tempore lecto imponebas. Al. Ita eſt, ſed quid hoc ad vermiculorum generationem, & ad pilorũ defluuium? I.C. Calida, & humida progenerãdis ſordidis animalculis, idonea ſunt, quare æſtiuis mẽſib⁹ auraq; ſubtepida cænacula, cellæ prõtuarię, arcæ cimicib⁹, culi-

cib⁹, crabronib⁹, Veſpis, ſcarabeis, corpora pulicibus, pediculis, lētibuſque ſcatent, quæ hyberno tempore minus cōſpiciuntur. Alex. Ita eſt. Sed quid inde infers? I.C. Sudor, qui ex tepente, madidoque per nocturnam quietem corpore emanabat, atque expirabat, in clamydē aſſumptus eſt ita vt tepore quodā à corporis exhalatione imbuta, ac perfuſa, corruptionis materiam cōceperit, imò & pilorum pompa deſtituta quodāmodo fuerit, nā à laxata ob calorem cute pilos defluere accidit. Alex. Subtiliſſime, ſed habeo adhuc quod obijciam. Illuſtriſſimus Don Petrus de Caſtro de Villaquiran Hiſpanus Doctor celeberrimus mihi heri retulit, coemiſſe Lutetiæ complures Armelinas pelles, è quibus in eodem loco optimè ſeruatis, vna duntaxat pilorum caſum paſſa eſt. I.C. Hæc fortaſſis æſtiuo ſydere animali detracta fuit, quare hians, laxaque ob calorem cutis pilos tenacius non amplexabatur, quapropter cito cōciderunt. Alex. Fœlix qui potes rerum cognoſcere cauſas. Sed quæſo enarra alias cauſas, quæ aëri corruptelam inferunt. I.C. Inquinatur vaporibus aër, qui ex mixtis putrefactis exhalant, vt è cadauerum fœtore in caſtris aliquando accidiſſe legimus; licet enim aëris ſubſtantia ſimplex cum ſit, putreſcere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem ſubit: multa inquinamēta tanquam ſparſa morborum ſemina aliàs ex inferioribus, aliàs è ſuperioribus excipit. Ex inferioribus quidem velut ex ſtagnis, paludi-

bus vel lacubus inquinatis ac putridis, ex quibus expirans vapor ambientem permixtione labefactat. Ex terra graui & inquinata, ex antris, ſpecubus, aut baratris graues interdũ expirationes in aëra tolluntur nobis plurimum infenſæ: Animantium, maximè vero ſerpentium, & hominum non cremata ex bello cadauera, reſeruata illorum excrementa, euulſæ ſtirpes venenatæ, aliæque ſordes computreſcentes, plerumque aëri graues & exitiales offenſas induxerunt: non aliter quam metallorum, ſulphuris, arſenici, hydrargirij, aut prunarum fumus coarctatus, non paucos iugulauit. ALEX. At quomodo contingit hæc putrefactio? I.C. Ob miſtionis diſſolutionem, quæ fit calido innato atque humido euaporantibus, quia ab humiditate partes molliuſculæ redditæ ſunt, & ſublatæ ab extraneâ caliditate ſiue ea in aëre ſit, ſiue in circumfuſo humido. ALEX. Optimè quidem ſed planiùs quæſo. I.C. Res vna quæque putreſcit, cùm eius temperie ſenſim diſſolutâ proprius natiuuſque calor, qui omnia regit & continet, euincitur ac deficit, ſiue ab ambiente calore diſſipatus, ſiue à frigido aut alienis qualitatibus extinctus: Refrigerato & extincto calore, naturalis & aquæus humor dominatur, vndique redundat & diffluit, quippe nec iam alicunde coercitus nec ſicco temperatus. ALEX. At vero Galenus partium aut humorum corporis putreſcentium vnam obſtructionem cauſam ſtatuit. I.C. Non differt à nobis: Nam obſtructio ca-

loris tranſpirationem ventilationemque prohibet, prohibitâ ventilatione calor refrigerio deſtitutus hebeſcit & extinguitur. Calore demum fracto & debilitato humor euagatur ac diffluit, caloriſque vi & dominio deſtitutus computreſcit, cui fere comes eſt fœtor & graueolentia, Putredine magis ac magis inualeſcente proprius calor elangueſcit, ſimulque naturalis humor diſſipatur, & partes ſicciores euadunt, quaſi marcore conſumptæ, qui omnis putrefactionis finis exiſtit. Omnia enim quæ putreſcunt, tandem in fimum ac cinerem extabeſcunt. ALEX. At nón omnis contagio eſt putrefactio, quandoquidem acetum, vino, cum immiſcetur, cōtagione ſua illud corrumpit, nullam autem putrefactionem acetum in ſe continet, quinimo ei reſiſtit. I.C. In aceto putrefactionem ineſſe, imo & antecedere dixerim, nam lac putreſcere cùm incipit, aceſcit. Fœtor autem in aceto non eſt, nec enim abſolutè vinum corrumpitur, ſed corruptionem illam generatio aceti conſequitur. *Fit enim* (inquit Fracaſtorius) *dulcibus & aereis particulis abeuntibus, relicto multo terreo ſubtili aduſto cum plurimo aqueo*, vel *emanat* (inquit Fernel.) *acidus ſapor tenui ſiccâque materiâ, cuius calor inſitus putredine expirauit vt in aceto*. ALEX. At ſaltem illud obtinuero, non omnem putrefactionem contagioſam eſſe. I.C. Hoc verò à me negatur, quandoquidem ex perpuſilla vnius ceraſi putredine adhærentes fructus corrumpi & marceſcere certum eſt. Fateor tamen non à qua-

Frac. in l. 1. de contag. cap. 9.

Fernel. lib 4. de medendi Methodo c 3.

cunque putrefactione contagionis ſeminaria produci,quæ valida ſint alibi propagari, ſed ab ea duntaxat putrefactione , quæ acumen & agendi potentiam,nec non lentorem elaboratamque miſtionem retinet,quare calidæ& ſiccæ particulæ ex miſtorum putrefactione exhalãtes contagionis ſeminaria eſſe nequeunt, nam ob ſiccitatem non cohæreſcunt : Calidæ vero humidæque partes,non modo ad putredinem generandam ſunt aptiſſimæ (nam humidum quod tãgit ſubiectum, emollit,elaxat, calidũ verò ſurſum tollit & ſeparat,hinc mixti diſſolutio conſequitur euaporante connaturali calido & humido) ſed putrefactis vaporibus commiſtæ, contagionem afferunt vt pomorum exemplum teſtatur,quia tamen hęc plurimo aqueo abundant & quod exhalat lentum non eſt,quare non adhæreſcunt partes,iccirco putreſcentes fructus afficiunt quidem proximos, contagionis autem fomitem non congenerant,id quod abunde præſtat ſordida concluſaque putrefactio. Alex. Quid vocas ſordidam putrefactionem? I.C. Quæ ſuperficialis non eſt, ſed profunda & totalis. Alex. Quid eſt ſuperficialis ? I. C. Quæ ſuperficiales tantum emittit vapores calidos & ſiccos , qui contagioſi non ſunt, ob ſiccitatem enim agglutinari nequeunt , cuiuſmodi febres ſunt linguam arefacientes , igneum enim eſt quod euaporat. Alex. Sed quid appellas profundam putrefactionem? I. C. Illam quæ penitiſſimas putrefacti cor-

poris partes pertingit. ALEX. Quæ ſunt huius indicia? I.C. Hebetat acrimoniam, obtunditur enim à multo humido quod exhalat: lentorem inducit, quare & pulſus humilior euadit & rarior, non enim audet natura venas extollere, ne putredini aperiat aditũ, quẽadmodum in ſordidis viculis deambulantes, vix halitum per nares trahimus, vt fœtori via occludatur. ALEX. Quid concluſam appellas putrefactionem. I.C. E quâ non abeunt quæ exalãt particulæ, ſed miſcẽtur, ibique concluſæ ſeruantur. ALEX. Doctiſſimè, ſed putas ne aerem effici contagioſum ab Aſtris? I.C. Poſſunt ſanè Aſtra per ſe calefacere, calefactionẽ autem conſequitur per magna vaporum ex aquis terriſue eleuátio, qui mox varias inferunt corruptiones, præcipuè vbi Planetæ plures & præpotentes in vnum coëunt: vt enim alia ſyderum cõiunctio imbres, alia ſerenitatem, alia Auſtrinam, alia Aquiloniam, aliamue tempeſtatem mouet, ita ſanè fatendum eſt quandam poſſe contingere coniunctionem quæ aëri peſtilentiã immittat. Si enim aſtra bene conſtituta omnium vitam tuentur ac conſeruant, cur malè conſtituta vitæ non incommodent, & quodammodo inſidientur? ALEX. Rectè quidem. Sed illud ſcire aueo, an luis venereæ originem inſolenti ſyderum conſtitutioni acceptam referas? I.C. Ego quidem exiſtimaui aliquando, à muliebris vuluæ corruptione, veluti à putridâ omniũ ſordium cloacâ, originem traxiſſe. ALEX. At ſupereſt adhuc difficultas, qua-

re & quomodo ſeſe in ipſam vuluam immiſerit? I.C. Ob ſcortorum impuritatem, & variorum ſeminum receptionem, quare non maritas, ſed meretrices duntaxat morbo hoc laborare aduertimus. ALEX. Ita quidem eſt. Sed quomodo ex impuritate Lues hæc? I.C. Quia inquinatur ex diuerſis ibidem ſordidis putrefactis humoribus vulua, & in venereo complexu ſibi adhærens inficit membrum, & per contactum producendo in peni vlcuſculum & per vapores, qui ex loco putredinis exhalantes, non in poros tunc agitatione apertos ſe intromittunt (conſiſtit enim hæc lues non in ſpiritibus, quare nec per inquinati aeris inſpiratione contrahitur, ſed in humoribus mucoſis, qui lenti procedunt, & non niſi per latam & ſibi proximam introeunt ianuam) ſed in cauum penis latum atque ibi contiguum intro irrepunt, & venæ cauæ ſanguinem arteriæque maioris ſpiritum labefactant, tuncque venenum propellere euitens hepar, bubo prorumpit in inguine, hinc vaſis ſpermaticis renibuſque affectis gonorrhea ſe promit, quia virus turpiſſime velut eructando eijcitur. Cum autem execrandum malum in iecur & in ventriculum inuaſit, mox cum iecore ſanguis polluitur, quo cunctæ corporis venæ participes fiunt eoque in artus, in muſculos, & in cutem diſſeminato compreſſum maleficium atque tacitū erumpit, proſiliuntque liuidæ, rubēteſque puſtulæ, Vlcuſcula cruſtoſa: bilioſis quidem phagedænica, & exedentia: melancholicis cancro-

ſa:pituitoſis ſordidiora: ſanguineis crebriora &carbunculi effigie. ALEX. Eruditiſſimè quidẽ, ſed cur venenoſam hanc appellas luem? I. C. Hanc equidem non facio veneni expertem, ſed rabidi canis morſui comparo, vt enim ille demorſu ſaliuæ quiddam aut humoris eructat, in quo vis eſt veneni, quod intro ſubiens, ſpiritus, ſanguinem, humores, parteſque omnes labefactat, ita huius venenum ab ea ſede, quæ ſit contagione labefactata, ſenſim in omne corpus proreptat, atque ſæuit; qui venereo conplexu iungitvr cum inquinata, à pudendis luẽ contrahit: Nutrix à qua pollutus infans lac ſugit, à mammis: condormiens inquinato ſudore diffluenti à cute &à ſummis corporis partibus, qui effuſiore oſculo ſaliuam exceperit, ab ore: infans vitiata nutrice altus nnnc ab ore, nunc ab interioribus: obſtetrix quæ infectæ parturienti opem tuliſſet, à manu, quæ tandem excidit. Huius tamen veneni quia vis eſt hebetior, non niſi apertam nudamque partem inuadit. ALEX. Perge quæſo. I. C. Alij ab orbe Americo tam precioſam mercem Hiſpanicas nauigationes aduexiſſe putant, qua de cauſa Hiſpanicum morbum Germani appellant. ALEX. Fracaſtor. tamẽ vir doctiſſimus pernegat, quia morbus ſuapte naturâ ſegnis eſt, neque facile propagatur, eodem vero tempore, quo Auguſtiſſima illa Monarchia detecta eſt, lues hæc graſſabatur in Gallia, Hiſpania, Italia Germania & tota ferè Scythia. I. C. At his in locis Indicæ merces iam peruenerant, in quibus con-

tagionis ſeminaria conſeruari idem Fracaſtor. prodidit, exemplum ſcitiſſimè adducens veſtiũ noſtrarum, in quibus per multos annos odores ſeruantur ad ſpiritus recreandos, ita & fœtores ſeruari ad eoſdem labefactandos argumentum ab oppoſitis ſuadet. ALEX. Ita quidem, ſed an putas ab Aſtris contraxiſſe originem? I. C. Fracaſtor. cenſuit, è Saturni, Iouis, Martiſque cõgreſſu in Cancro anno 1504. luem hanc initiũ ducere. Fuerunt quidem potentiſſima ſydera, ſimulque diu permanſerunt ob Saturni moroſitatem, quare ingens vaporum attractio facta eſt, qui aeri commiſti, varieque agitati, ſordidam effecerunt putrefactionem, à qua morbi ſeminaria compacta ſunt, analogiam habentia ad humores ſordidos, quare execrandâ lue laborantium flegma, gummoſitates, & puſtulæ ſunt ipſiſſima ſordities, hinc fit vt contages hæc non facile contrahatur, ob craſſitiem in quâ ſeminaria latent quaſi coagulata, quocirca cõcalefactione, quæ in coitu maxima eſt, indigent vt agglutinentur, & actu fiant ſemina: contracta verò ſegniter adhuc ſerpit obfrigiditatem, & materiæ craſſitiem; carpit demum etiam ſolida, ob ſeminariorum acuitatem in denſa materia cum actu ſeminaria fiunt in putrefactionis dilatatione, quapropter & in caluaria occipiunt puſtulæ germinare, quia ea pars ob humoris craſſitiem ſorditiemque quibus alitur ad ſordidam hanc cõtagem analoga eſt, vt ſubticeam illud, è ſordidâ putrefactione multum humoris exa-

lare, exalatio autem omnis ſurſum fertur Alex. Perdocte quidem. I. C. A veritate tamen remotè: non enim huc vſque vigeret, & quamplurimos initio paucis diebus afflixiſſet, cum tamen deprehenſa ſit ab vno quopiam aut admodum paucis Neapoli originem habuiſſe. Alex. Quid igitur concludendum eſt? I. C. In omnem Europam, Aphricam, Aſiam, & extremam Indiam, ſenſim hanc contagionem irrepiſſe, ab Indiæ nauigationibus allatam, nec enim ante Americum orbem detectum lues hæc in noſtris partibus graſſabatur, nec aliàs graſſatam authores referunt: Indis autem miſeriam illam ab Aſtris defluxiſſe peculiarem. Alex. At ſi ab Aſtris, cum ingenti clade hominum eualeſceret. I. C. Concedo, nam & quamplurimos & ſine manifeſta cauſa affligit Indos populariter, neque alio modo eos inuadit, quã nos hic variolæ, quæ fuit cauſa, vt luem iſtam Galli facetè magnam variolam nominarint. Alex. Omnem certè hac de re dubitationem velut caliginem dilucida interpretatione diſcuſſiſti, velim tamen inſuper mihi ſcrupulum ex animo euellas, quem modo infixiſti. I. C. Qualis ille eſt? Alex. De variolis, quæ exanthemata nuncupantur, mentionem feciſti, illius morbi cauſam à te audire percupio. I. C. Auicenna credidit, reliquias quaſdam mẽſtrui ſanguinis, quo fœtus in vtero alebatur, in pueris & infantibus etiamnum permanere, quæ feruidiore Cœlo, vel auſtrina tempeſtate, vna cum reliquo ſanguine efferueſcentes naturæ

vi

vi propulſæ, foras proſiliant, & eﬄoreſcant in cute. Alex. Fracaſtorium credebam huius ſententiæ authorem. I. C. Fautorem rectiùs dixeris, parum tamen veritati in hac re conſentaneum arbitror. Alex. Cur ita? I. C. Quia ex ea ipſa cauſa mulieres quibus ſuppreſſi menſes in omne corpus redundant, eidem variolæ obnoxiæ iacerent, quod nunquam contigiſſe vidimus, neque in pueris reliquias menſtruorum permanere concederet Galenus, qui non à fœdiore illo ſanguine mẽſtruo, ſed è puriſſima materna portione fœtum in vtero alimentum capeſſere aſſeuerat. Sed menſtrua in fœtus alimentum cedere concedamus, quî tamen fieri poteſt, vt poſt multas febres, poſt multos morbos ſuperatos tandiu perdurare valeãt? Audiuimus ſane ſexagenarium ſenem hiſce exanthematis grauiſſimè conflictari. Alex. Vnde igitur morbum hunc prouenire arbitraris? I. C. Ex communi quadam cauſa toti aeri conſperſa: Id quod luculenter conuincitur ex eo quod non ſolum calidiore Cœlo, ſed & hyeme interdum graſſantur. Alex. At ſi communis ea eſt, omnes deberet afficere, cum tamen ſolos pueros affici vt plurimum videamus. I. C. Hoc ideo fortaſſis euenit quia firmior ætas, & adultior tantulis malis non laceſſitur. Alex. Haud diſplicet. Sed quæſo paucis cardinem illum explices rogito, cur contagionum cauſa potiſſima aer eſt? I. C. Quia eo ad vitam neceſſariò vtimur, ipſe autem ob ſui raritatem, omnes peregrinas qualitates ad-

mittit, atque ideo ad putrefactionem procliuis, quare non modo humectando, calefaciendo, exſiccando corruptionem minitatur, ſed alibi corruptos vapores ad nos transfert, qui ob validam elaboratamque miſtionem in lentore conſtitutam, medio in aëte expoſiti non rarefiunt nec diſſoluuntur, &ad nos accedentes internam atque internam efficiunt putrefactionem: internam quidem, dum humoribus immiſcentur, & ingratos palato noſtro reddunt terræ fructus, quapropter à naturâ reſpuuntur atque ita computreſcunt: à putredine autem aer contaminatur. Internam verò dum è paruulis poris, venulis atque arterijs in noſtrum corpus introeunt: citiſſimè autem penetrant, vel propagatione, quandoquidem prima ſeminaria, quæ proximis humoribus, ad quos habent analogiam, inſident, conſimilia generant, & hæc alia, donec vniuerſa corporis moles inficiatur: vel attractione quæ intus fit cùm ſpiratione per anhelitum, tum venarum dilatatione, ſimul enim cum aëre qui attrahitur, contagionum ſemina ſubintrant, nec inde per expirationem facile regredi valent, nam humoribus membriſque adhæreſcunt, & non pauca etiam ſpiritibus, qui contrarij ſpeciem refugientes, ad cor tutiſſimam vitæ arcem confugiunt, atque ita incauti illi atque miſeri hoſtem ad cor introducunt, & illicò mors accerſitur; Quare ſcitiſſimè Hypocrates curationem in duplicem redegit ſcopum, loci mutationem & exiguæ inſpirationis

vſum. Et ego crebris hoc vſurpo ſermonibus aerem contagioſum, ac peſtilentē cibo vitioſo ac venenato eſſe nocentiorem : ſiquidem cibus vomitu excuti poteſt, nec noñ caloris naturalis auxilio concoqui: At ſpiritus, auraque peſtifera non facilè domari poteſt, aut confici, vbi intimos corporis receſſus occupauit, nam cor, & vitales ſpiritus confeſtim opprimit. ALEX.. Sed cur aeris contagionem prænuntiare creduntur Cometes, igneæq; trabes in aere viſæ? I.C. An quia ab vnctuoſo lentoque fomite in ſupremâ aeris ſtatione illa omnia fiunt, quod vapores è terra aſcendentes conſimiles exiſtere præoſtendit, quare ex putridis exalare credendum eſt, putrefactionem autem contages ſubſequitur. ALEX. Scitiſſimè. I.C. At enimuero iam inquirendo defeſſum te, reſpondendo quoque me defeſſum arbitror, ne quid igitur putridi ex iſtis putrefactionū ſermonibus nobis in ſthomacum irrepat, ad meridiem vſque ieiuni ne perſiſtamus: ſumus nos quemadmodum & reliqui ferè Philoſophi, colerici, atque ideò calido, æſtuantique ventriculo: iuuenes: frigidi Cœli accolæ, & diſputationibus addicti, quare ne huiuſmodi literaria exercitatione vitales ſpiritus extenuentur, corporiſque vires flacceſcant ac collabantur, ientaculum ſumamus. ALEX. Non recuſo. I.C. Heus pueri afferte nobis paſſulas Corinthiacas, nucleos pinos, liguſtici citri putamina zaccharo incruſtata. Tars. præſtò ſunt omnia. ALEX. Hæc ventriculum minus fatigant, nec in per-

ficienda concoctione negotium faceſſunt, fouetur appetitus, alacriorque redditur ad prandium. I. C. Ita ſanè eſt: Cum poſt aliquot horas luculentum ignem elixandis, aſſandiſque carnibus excitare quis meditatur, prius nonnullo fomite, aridiſque nutrimentis focum inſtruit, ne ignis penitus ſopiatur, cumque fuerit opportunum, vaſtum ignē in cocturæ vſum excutit; ſic cum exiguo fomento, ac velut ſuccendiculo ventriculus paulo ante incaluit, in prandio auidius, ac liberalius cibum appetit, ac dilatatis venis validius cōcoquit. ALEX. At diutina inedia vitioſi humores digerūtur à natiuo calore, dum non laborat in eduliorum concoctione iā in ſomno peracta. I. C. Ita eſt, ſed ad id præſtandum, non modo à ientaculo, ſed à prandio etiam, nec non à cœna aliquando abſtinēdum eſt ijs, qui iniectis humoribus affluenter conflictantur; alioquin ſi ientaculi abſtinentia ſtomacho è vicinis partibus noxios humores attrahere permittit, & paulo poſt ei prandium nos exhibemus, proculdubio illud reſpuet, citoque ſatiabitur, vtpote quia attractis vndique prauis humoribus oppletus eſt. ALEX. Nec ipſe Hippocrates doctius ratiocinaretur. I. C. Mittamus hæc, & poſtquam ſumpſimus nonnihil edulij, bibamus. ALEX. Haud ſum aſſuetus diluculo vinum bibere, nam vt à peritiſſimo, optimoque Medico conterraneo, ac familiari tuo Conſtantino Caluano accepi, animi vigorem hebetat, mentem obnubilat, ac neruos afficit. I. C. Tanti viri iudicium non redar-

guam.Parcius ſanè matutinis horis bibẽdum, non tamen vini vſum prorſus interdicendum, nam & cor exhilarat,collapſas vires reficit, & indigeſti fortaſſis cibi concoctioni ſæpenumero opitulatur.ALEX.Bibamus igitur.I.C. Proſit. ALEX. Regia ſanè menſa vinum digniſſimum.I.C.Non Regalis copiæ, ſed philoſophicæ paupertatis hic noſter apparatus te memorem faciet.ALEX. Pauciſſima natura manè exigit, tantumque foueri pauxillo alimenſo poſtulat,ne calor naturalis conflacceſcat.Hilares nunc diſceptationem proſequamur.I.C. Libentiſſime.Heus pueri iſthæc intro auferte.

IVLII
CÆSARIS
VANINI PHILOSOPHI INGENIOSISSIMI
Liber Secundus.

De Aqua & Terra.
DIALOGVS XV.

DE AQVAE ELEMENTO

ALEX.

QVædam mihi occurrunt circa Aquæ & Terræ Elementum dubitationes,quas,ſi tibi libuerit,proponam.I.C. Nihil mihi iucũdius quàm quotidie aliquid addiſcẽtem fieri ſenem. ALEX. Ab aquâ igitur occipiam.I.C.Tui iuris es in proponendo,ſed quia tua voluntas non niſi quæ rationi conſentanea ſunt eligit , ſcire maximè cuperem,cur aquæ tractationem terræ elementi diſputatio-

nibus anteferre velis? ALEX. Quia potiore gaudet prerogatiuâ. I.C. vnde ſumis argumẽtum? ALEX. A magnitudine. I.C. Non inficior totam aquæ faciem, quæ comparet, terræ tractu longè eſſe fuſiorem, etiam ſi Fluuiorum appendices demantur: At ipſa corpora ſi inter ſe conferantur, vix, exempli gratiâ, ſemuncia eſt aqua ad totius aſſem terræ. Sub omni namque aqua terram ſubeſſe neceſſe eſt, non autem ſub omni terra aquam. Aquæ profunditas non multa, nempe paſſus rarò excedit octoginta, plurimis locis non accedit ad vicenos, pauciſſimis ad cẽtenos. Altitudo vero ſummæ ſuperficiei terræ ſuper aquæ ſuperficiẽ multa. Iam res nõ agetur modicis paſſibus, ſed cẽteſimis, milleſimis & leucis, & paraſangis, & ſchœnis: Profectò ſi ſoli Caſpij montes mittuntur in mare, operibunt quantum vacui patet. Si Carni demittantur in vltimi Adriatici ſinum, nõn ſolum cõplebunt depreſſiones, verũ etiã in montis faciem extabit curuum aliquid. Cætera pas Adriatici maris eodem fato ab Illiricis agitabitur. ALEX. Non negabis hanc ſaltem aquæ ſupra terram commendationem, quia plures producit animantes: Quàm numeroſa præter immenſos terrarum tractus ſpatioſiſſimi Oceani gurgites piſcium genera proferunt? I.C. Nihil, fateor, mari fœcũdius quòd craſſioris ſit ſubſtantiæ ac ſpiritu calorifico vndique ſuffuſum, attamẽ illud eſt certum, etiã piſces ipſos plus terræ quàm aquæ habere. ALEX. Id pernego, nam piſcium recentia cadauera flui-

taint,quod perpuſillum in eis terræ ineſſe demonſtrat I. C.Idem etiam terreſtrium cadaueribus accidit, in quibus plus terræ quàm aquæ ineſſe non inficieris. ALEX. Cur igitur fluitant? I. C. Ob aërem qui in illorum vacuis continetur: ea poſtquam ſub aquis computruerunt multo concepto aëre de putredinis calore ſurſum enatant, hinc tumor ille ventris immenſus totaque cutis inflata conſpicitur,id quod oſtendit flatum inter peritoneum, & omentum genitum eſſe. ALEX. At quomodo flatus ille gignitur? I.C. Ex humido cum à calido diſſoluitur, calidum autem ex putredine, putredo verò quoniam pingue multum aqueo permiſtum eſt. ALEX. Recte ædepol. Sed non es neſcius Thalem Mileſium,cæteroſqueGræciæ Sapientes aquã ſolam eſſe primum omnium rerum principiũ decreuiſſe.I.C.Inuaſit opinio hæc apud Græcos non ex ratione aliquã,ſed ex nominis etymologia. ALEX. Quid audio?I. C. Cadmus cum in Græciam ſimul cum litteris non paucas voces attuliſſet ὄλην quoque importauit,quodvocabulum aquam priſcis Syris ſignificauit,vnde vligo,&vlua etiam apud Latinos:Quare cum idem verbum apud Siros aquam,apudGræcos materiam deſignaret,nihil mirum ſi Græcorum Philoſophi aquæ naturã cum materiæ natura vnã exiſtimarunt. ALEX. Cardanus quid cenſuit? I. C. Aquam eſſe Elementum non tamen per ſe neceſſarium. ALEX. At in tuis Phyſicis commentarijs perlegi ſen-

Card l.2. de ſubt. cap de elem.

tentiam hanc optimè confutatam. I.C. Ita eſt equidem, eſſet enim aqua Elementum per accidens neceſſarium, Ergo non neceſſarium: Diſtinguntur namq; eſſentijs integris contingens & neceſſarium, ſicut per ſe & per accidens, & ab alio, quæ apud Philoſophum ſunt primariæ notiones entis: at neceſſarium eſt Elementum (inquit Cardanus) non modo ad conſtituendum, ſed etiam ad alendum cõpoſitum, ergo non eſt per accidens neceſſarium, Per ſe igitur, id quod eſt contra illius aſſertionem. Alex. Qua ratione igitur Cardanus præfulcit ſententiam ſuam? I.C. Hac ſcilicet, *quia ſi homines* (inquit) *ſine cibo viuere poſſent, vt exempli gratiâ, lapides, aqua non eſſet neceſſaria.* Alex. Quinimo eſſet perneceſſaria, non enim aqua ſolum nutritur homo, ſed ea quoque tanquam è materia conſtat. I.C. Ita quidem & fatalis ipſius Cardani contradictio conuincitur his verbis. *Verum quia non ſolum viuere ſed ali ac generari, creſcereque neceſſarium fuit, aqua creata eſt.* Alex. Quid ex hoc infers aduerſus Cardanũ? I.C. Per illũ, materia generabilibus neceſſaria eſt, aqua vero conſtant generabilia vt ex materia, ergo aqua Elementum eſt & neceſſarium. Conſecutio probatur. Nam ibidem ita definit Elementum, quo res generabiles conſtituuntur. Ex qua definitione patet aduerſus illius aſſertionẽ, aquam eſſe Elementum etiam lapidibus neceſſarium, cõſtant enim ex ea tanquam è materia, quare è lapidibus diſtillatis in magna copia aqueus

humor educitur, & ſi viuunt, vt ille confinxit, etiam aqua indigebunt, iiſdem enim nutritur viuens, quibus conſtat; Hinc intelligere etiam potes procul à Philoſophi dignitate eſſe Cardanica verba (*ali nos aqua*) non enim vno nos ali ſcripſit Philoſophorum Dux: iiſdem ſane alimur, quibus conſtamus, & conſtamus quibus alimur, eſt enim cibus ſubſtantia corporis futura, ALEX. Gaudeo te pro aquæ dignitate aduerſus Cardanum dimicare, forſitan adſtipularis Thaletis opinioni, aquam eſſe rerum omnium primum Elementum? I. C. Minimè, nam vt ratiocinationem, quam iuuenis inſtitui, omittam (ea erat, aquam non eſſe Elementum, quia non eſt rerum principiũ, ſed potius aliûs Elementi effectus, efficitur enim aqua ab aëris concretione) dico nunc mitiùs, vnum idemque eſſe Elementum aërem & aquam. ALEX. Vnde id probas? I. C. Heri cum eſſem in Balneis, aſpexi aërem calidum frigidis balnei parietibus hærentem, in guttas denſari, nec ſuum mutatorẽ habere poterat lapidis frigus apud quod priſtinâ depoſita forma tam citò aquæ formam indueret, quare ſola dẽſitate aër & aqua mihi differre videntur, ALEX. Noua profers, ſed putaſne Ariſtotelem Thaletis opinioni, qua aſſerit aquam omnium rerum eſſe originem, aliquo modo fauiſſe? I. C. Ab ea tãtum abfuit vt ne fluminum quidem conceſſerit haberi principium.

Ar. in 2. Meteor.

DIALOGVS XVI.

De Fluuiorum Generatione.

ALEX.

TV vero quam putas Fluuiorum originem? I. C. Salomon ab Hæbreis habitus Sapientiæ Deus exiſtimauit flumina è mari trahere initium. ALEX. Quēdam Atheū heſternâ die ſum allocutus (ad conuertendum vt dici ſolet apud ruſticanos Apuliæ incolas) qui demirabatur quomodo Salomon ſapientiſſimus dijudicetur, cum omnes eius commentarij nec ratiunculæ vmbram præ ſe ferāt, ſed populares duntaxat ſententiolas, & cupidineos verſiculos omni dicēdi lepore deſtitutos. Ego verò illum validiſſimis conuici rationibus, à quibus nunc, ne longiùs digrediamur, ſuperſedeo. Sed animi gratiâ, tum vt veritas diſputando eluceſcat, aduerſus Salomonis opinionem ſic obijci poſſe crederem. In altiſſimis montium verticibus aquæ ſunt, at non à mari ad tantam altitudinem poſſe attrahi ſuadet ratio à libella Aquilegorum petita: ea eſt, non poſſe aquam motu ſubuehi altiùs quàm ſit eius ſuperficies, vnde deriuatur; quam rationem te non negaturum ſpero, qui in tuis Aſtronomicis ſcripſiſti, Naturam aquæ dediſſe

iſtud priuilegium vt tantum aſcendere poſſit quantum deſcendere,neque aquæ ſoli,ſed vnicuique graui corpori , modo eius partes queant inter ſe cedere,& ſuccedere, ſuperior namque pars inferiorem cum vrget ſua grauitate reflectitur in ſuperiora motus,id quod manifeſtè videtur in luto à latere compreſſo, & in arenæ impreſſo veſtigio, nam ob grauis corporis impoſitionem aſcendunt à latere partes,ſicut in medio deſcendunt. Depreſſionis cauſa eſt,quia ponderi partes ſubſiſtere, nequeunt: cauſa reflectionis & aſcenſionis eſt, ne corpus in corpus ſubeat & penetret. I.C.fateor propoſitionem hanc, qua dicitur, aquam non poſſe altiorem ſubire locum, quam ſit eius ſuperficies vnde procedit,veram eſſe, vbi plus reſiſtitur ab ea portione quæ ſurſum pellitur, quàm prematur ab illius vi& pondere,quæ vrget. At vbi inſtantis vis , ponduſque maius eſt,tũ rurſum impellitur aqua ad eam ſuperficiem quæ altior eſt, quam ſuperficies à qua deſcendit: Hoc in organis manifeſtũ eſt,quorum depreſſione in puteum ſubſilit aqua per tubos : quod igitur facit lapis, facere etiam poteſt aquæ magna vis , ſi ad illius lapidis pondus acceſſerit. ALEX. At quæſo, rem clarius explices. I.C. In mundi machina plurima aquæ pars extra locũ ſuum eſt. ALEX. Concedo id quidem. I.C. Terra verò multis eſt peruia ſpecubus eo in loco qui & aquæ debebatur,& à terrâ occupatus eſt. ALEX. Ita ſit,

quid tum poſtea? I.C. Aqua illa ſuum appetẽs locum, in terræ caua loca ſeſe inducit, quæ cũ ſint anguſta, nec tantam maris molem capere queant, compreſſa ea aquæ portio ab extrinſecus incumbente mari, ſuaſque iure loci repetente ſedes, egredi, quaquâ viâ poſſit, quærit: hac impulſione fiũt aquarum exilitiones, quas Græci ſcatebras vocant, ad montium cacumina. ALEX. Audio quidem verba, ſed meum non explent animum. I.C. Aliter Salomonis opinionẽ ab errore vindicare non poſſum. ALEX. Sed & alia mihi occurrit obiectio. I.C. Quænam illa eſt? ALEX. Si à mari flumina deriuarẽt, nunquam minuerentur. At minuuntur. I.C. Nego id quidem reſpectu primariæ illius quãtitatis, quæ à mari ſuppeditatur, concedo verò reſpectu eius quæ ſolutarum niuium aut ingruentium imbrium fit acceſſione. ALEX. At multi penitus deficiunt Torrentes. I.C. Ijs nullus à mari ſuggeritur commeatus, ſed à pluuijs ſolis generantur, quarum frequentiâ maxima in Æthiopibus Abyſſinis. ALEX. Profecto dicere audeo vix tot fluminibus mare ſufficere, nam & maxima aquæ pars calore Solis abſumitur. I. C. Si quotidianis abſumptionibus maxima pars à Sole aboleretur, iam eſſet mare cum ſuis etiam fluminibus abſumptum ALEX. At quomodo ſufficit mare fluminibus. I.C. Mutua gratiæ depenſione, accipit enim quod dat, quod autem à Solis vi exhauritur ab aere mutato reponitur. ALEX. Addam hoc vnum ſi placet. I.C. Imò mille ſi velis. ALEX. Si

à mari fluuijs communicaretur aqua, non ita pura eſſet ab omni ſalſedine. I.C. Hoc pernego: Facile enim eſt aquæ exuere ſalſedinem, quæ illi accidens eſt, idque terreſtre, Percolatur ergo. ALEX. At quæſo abſque argumenti cauillationibus dic ingenuè quid ſentis. I.C. Sic faciam. Deteſtans in obſequium Chriſtianæ fidei opinionem de mundi æternitate, dicerem ſic, ſi mundus habuit initium, non è mari flumina, ſed potius è fluuijs mare genitum: fluuios autem congenitos ex aeris concretione, ex imbribus ſcilicet & liquefactis niuibus: Imbres autē duobus modis, ſeu potiùs duobus locis cōtingunt, ſub terra, & ſupra terram. Qui ſub terra eſt aer tranſmutatur in aquam vnde fiunt fontes, à fontibus aquæ emanant, atque pro modo magnitudine, alueorūque capacitate & fluuios & lacus efficiunt, tum ſingulares, tūm alios viciſſim, vt impetus, leuitas, ſors, locus tulit prodeūtes. ALEX. Aere conſumpto, ſeu potiùs in aquam transformato eueniret vacuum: nam decuplum aiunt ampliorem eſſe aerem ad aquæ certam magnitudinem conficiendam. I. C. Per terræ foramina ex aere ſuperiori pars quædam eò deſcendit, & ſubit in locum alterius iam in imbres transformati. Qui verò ſupra terram exalant vapores, coguntur in pluuias, vel ſi ob illorum tenuitatem, & aeris craſſitiē cogi nequeūt, in niues conuertuntur, atque ex his generatur & procedit augmentū fluuiorum, qui vbi vaſti ſunt, & plures in vnū

coeunt,vaſtiſſimũ acquirunt imperium, quod mare poſtea dicitur: Salleſcit autem maris aqua, non autem fluuiorum ob rationes quas dicemus. Alex. Modo de illis te interrogabo. Sed nimis duram ſententiã aliquo pacto delinias. I. C. O me beatum ſi tam facili methodo poſſem aurum conficere prout opiniones eiuſmodi conciliare. Alex. Etiam Philoſophi aurum exoptant? I. C. Aurum eſt ſummum ens, à quo cætera dependent entia: ſanè pecuniæ reſpõdent omnia, vt eſt in Hæbreorum adagijs. Dicamus igitur, maris aquam velut in ſpongia ſub terra vbique exudare, atque ibidẽ percolari, & iccirco dulceſcere: mox à Solis vi ad terræ ſuperficiem eius vapores protrahuntur, atque ibidem ab aere frigido ambiente coguntur in imbres, è quibus riuuli naſcuntur, hi opulenter ad humiliora loca deffluẽtes, fluuios efficiunt: cumque vaporum materia non deſit, à mari namque abundè ſubminiſtratur, & exhalationis cauſa præſto ſit, terræ ſcilicet humiditas, & Solis calor, nec non concretionis efficiens, frigus, inquam, quod in montium cacumine fere ſemper adeſt, hinç fit, vt abſque vlla intermiſſione fluuiorum curſus perpetuetur.

DIALOGVS XVII.

De Nili incremento.

ALEX.

AT nonne miraculi vicem obtinet quod annuâ experientia videmus manifeſtum? Nilo ſcilicet incrementum cõtingere eo præſertim tempore quo cæteris fluuijs imminutio euenire conſueuit I.C. Ad niuium diſſolutionem, exundationiſque cauſam referunt aliqui. ALEX. Scio. I.C. Inſcitiſſimè tamen, nullæ enim ſunt in Æthiopia niues. ALEX. Quid igitur? an à pluuijs rationem accerſemus? I.C. Negant recentiores, cum enim ſolſtitio noſtro imbres ſub Capricorno incipiãt abundare, ab illis pluuijs deberet tunc temporis capere incrementum, at non capit niſi poſt Idus Iunias. ALEX. Rectè. I.C. An cũ Cardano aſſeremus aquis à Sole hauſtis imbres gigni, ſuſtinerique tandiu, quoad ille proueniat ad ſolſtitium, vbi vero abire incipiat, illos quaſi è phiala effundat? ALEX. Nugæ. I.C. Ita quidem, Nam quomodo haurit vel abſens, vel abiens à Capricorno; quinimò eius preſentiâ ſcribit idem Cardanus ibi æſtatem fieri, aeremque ſiccari, qua de cauſa tum imbres nulli fiunt: eius autem verba hæc ſunt. *Cum reuerſus ſit & ad*

Digitized by Google

ad æquinoctium autumnale preceſſerit, imbres iterum, & aquas haurit è terra, & fluminibus, ſed non demittit ad Nili fontes, quoniam eò ſol vadit æſtatemque faciēs, & ſiccans aerem. Quarè igitur cùm abſcedità Cancro, non ſuſpendit aquas hauſtas ab Ægypto? quæ per ſimiles pluuias per brumam in eas terras demittantur, quæ enim bruma nobis, ſolſtitium illis eſt, & eadem ſitus proportio fontiū ſub Capricorno & ſub Cancro. Alex. At quomodo fieri poteſt, vt à Sole ſublatæ aquæ ſtato trium menſium ſpatio in nubibus ſuſpendantur, quæ poſtea perpetuis totidem diebus in pluuias demittendæ ſint? I.C. Nullo, vt arbitror, ſed proſequamur. An aſſeremus trahi tum plurimùm ab ipſo Sole, atque iccirco multos imbres eo tempore cōcreari, ac proinde Nilum excreſcere? Alex. Iſtud non arridet. I.C. Nec mihi, haud enim pluit vel Ægypto vel Syenitis, neque tunc, neque aliàs, ſed in Trogloditica, circiter decem partibus à Cancri circulo, idque non cōtinenter, nec diu, ſed velut apud nos æſtatis tempore, cum repentinæ exoriuntur tempeſtates: Cæterum is humor neutiquam cum Nilo cōmunicatur, neque enim ſunt perennes fluuij, ſed non multum poſt complectionem ab humo aridâ epotantnr, & compertum eſt nullos in Nilum ſubire fluuios: licet enim Ptolemęus duos excipiat, Aſtapum, qui Æthiopum linguâ aquam tenebrarum ſignificat, & Aſtaboram quem à Coloâ palude productum nominat, Plinius tamen, Solinus, & Cardanus, Nilum

vnum cum ijs putant. Alex. Legi equidem. I.C. An cum Alexandro Aphrod. Etheſijs ventis cauſam huius incrementi adſcribemus? eos enim aſſerit illis regionibus eſſe pluuios, ſicut Auſtri nobis ſunt imbriferi: Quamobrem arbitratus eſt non ibi colligi nubes, ſed eò hinc impelli è quibus imbres fiant. Alex. Muliercul.æ inſomnium, non philoſophi ratiocinatio mihi videtur. I.C. Ita profectò. Nam increſcere cum incipiat Nilus à die decima quintâ Calen. Iulias in Ægypto, neceſſe eſt aliquot ante dies in ſuperiori pluiſſe regione: At non ſolum ante eum diem non flant Eteſiæ, ſed ne illo quidem. Ariſtoteles cum poſt ſolſtitium ſpirare prodidiſſet, diem non deſignaùit., Sed Plinius è grauiſſimis authoribus præſcripſit, quare in libro duodecimo inquit, decimo octauo Calendas Auguſti Eteſiarum prodromi flatus incipiũt, qui cũ quadraginta dies ſpirent, quinto Calẽdas Septembris deſinere bene ſcripſit, & ſi parum ſibi conſtans mox Eteſiarum finem deduxerit ad ſextum decimum Calendas Octobris. In ſecundo libro ait pridie nonas Iulias prodromos incipere, quippe dies octo ante caniculæ exortum, qui dies eſt quintus decimus ad Calendas Auguſti & flare quadraginta dies; Igitur ſi Eteſiarum flatibus conflarentur nubes, atque ex ijs imbres crearentur, toto penè plueret Auguſto menſe, quo tamen tempore minuitur Nilus. Alex. Proh dij immmortales quot pellegiſti authores. I.C. An aſſeremus quo tempore Sol nobis æſta-

tem efficit,in loco vbi,Nilus exoritur, hyemē incipere,vtStrabo demōſtrat,quare fiunt Solis abſentia largiores imbres,atque diuturniores,quemadmodum & in noſtro Cœlo ; cum abeſt author ſiccitatis:turgida igitur aquarum tempeſtas cōplet amnis alueum ſuperiorē præſentia Solis antea extenuatum , iſque vbi eas ampliùs capere nequit præter iuſtam copiam affluentes,ſecundo curſu in deuexa Ægypti loca dimittit.Statamvero eſſe atque ordinariam inundationem, mirum non eſt , cum certus etiam ſit dies æſtus ſub Canicula, Nimbi ſub Orione,pluuię ſub ſucculis.ALEX.perpulchrè. I.C.An aſſeremus cum Scaligero,in Atlante & Lybiæ montibus eſſe niues,è quarum liquefactione Nilus augetur? ALEX. At quomodo in ipſa hyemis ſumma vi niues ibi colliqueſcunt? I.C.A pluuijs dicere cogimur. Quid ſi alicui Syderi Nili incremētum adſcriberemus?Sane pro monſtro non habebunt ſapientes, qui non ſunt neſcij in Plenilunijs maris aquas mirum in modum intumeſcere.

DIALOG. XVIII.

De Maris Æternitate.

ALEX.

VErumenimuerò cum Fluuij omnes, atque etiam ipſe fluuiorum Rex Eridanus.

In mare deducant feſſas erroribus vndas.

Vt inquit Sulmonenſis Poëta, ſequamur eos ad mare vſque & videamus, An Mare ſit æternum? I.C. Cardanus affirmat. ALEX.. Quam ob cauſam? I.C. *Quamquàm* (inquit) *hoc mare loco quo nunc iacet, æternum non ſit, cum tamen è mari mare fiat æternum eſſe ac fuiſſe neceſſarium eſt continuitate aquarum.* ALEX. Perridicula ratiuncula I.C. Etiam perplebeio, non modò ſubtiliſſimo, qualem ſe profitetur, philoſopho indigna: Æternum vult eſſe mare aquarũ, non loci cõtinuatione: quomodo fieri poteſt, vt locatum ſit continuum, locus non item. Ego ſanè credebam, ſi aquæ ſint continuæ, earum item locum vnum iccirco eſſe quia illæ aquæ vna ſint aqua: neque continuitas facit æternitatem, eſſet enim omne vnum, & continuum æternum, ergo & lapis: nam quod ait, è mari mare fieri, haud ſatis eſt, nam quærendum reſtat, illud, ex quo fit hoc, à quo fiat? Neque diui-

Card. lib. de ſubt. c. de elẽ. fol. 166.

ſio tollet æternitatem: Materia namque prima in tot portiunculas diſſecta, non iccirco æternitatem amittit; Quapropter mare etiam ſi diuiſum in partes eſſet non ideo tamen fieret non æternum. ALEX. Habeſne aliam Cardani rationem? I.C. Maximè. ALEX. Quænam illa eſt? I.C. *Si mare* (inquit Cardanus) *initium habuit, ab initio dulce, aut ſalſum erat: non ſalſum fuit, cum tantum ſalis non potuerit immiſceri, vt aquam corrumperet ſincera enim omnia facta eſſe exiſtimandum eſt, nam quæ naſcuntur, vt lacus & flumina ſapore carent. Quod ſi ſapore caruit ab initio ſucceſſu vero temporis factum eſt ſalſum, ſalſugo ætates habet, at non habet, neq; enim nunc ſalſius eſt quã olim fuit, nunquã igitur mare factum eſt, itaque neque mũdus.* ALEX. Argumentum hoc ſane validiſſimum eſt. I. C. imò nihil concludit prorſus aduerſus eũ qui dixerit mare fuiſſe ab initio ſalſum, imbecillis enim eſt ratio, quã obijcit, omnia ſcilicet pura facta eſſe ab initio, nam ſi extitit ſalſitas inter alia entia, alicui enti infuiſſe neceſſe eſt. Si qua terra ſalſa fuit tunc, quod Cardanus non negat, nonne potuit & aqua eſſe? multo minus militat argumentum aduerſus nos, qui credimns mare fuiſſe dulce cum fieret, nam & dulce nunc etiam in imo eſt, vt aiunt, à tẽpore igitur additam ſalſedinẽ propter tenuiorum partium ablationem, & habere etiam ætatem (vt eius barbaris vocibus vtar) ſalſuginem non inficimur, ergo ſalſedo intẽditur, cõcedo, aliam enim alijs in locis ſalſedinem eſſe manifeſtum eſt, ergo & tempo-

ribus alijs aliã eſſe par ratio eſt. Accidēs enim eſt non à forma, ſed ab accidenti miſtione. ALEX. Legi apud Lemnium, in Zelādia Oceani aquas ſalſeſcere magis in æſtate, quod vbique fieri credo, ex vſtione enim fit ſalſitas, eius igitur acceſſu intendi par eſt. Quid tu igitur ſentis? I. C. Ingenue fateor ſola mihi religione perſuaderi, mare habiturum eſſe finem. ALEX. Cur ita? I. C. Nam à quâ tandem vi tanta aquarum moles aboleri poterit? ALEX. à Sole. I. C. nequaquam, reddit enim quod accipit, quare & ſi à mari aquas exhauriat, iterum mutua gratiæ depenſione eidem reſtituit. AL. Forſitan ab igne? I. C. Sanè non à noſtrati, hic enim perpuſillus eſt, & non dubito quin omnes foci, qui ſint ſupra terram ab vniu^ fluuij aquis extingui poſſint: neque à fabuloſo ignis Elemento, non enim à ſuo loco, qui ſurſum eſſe dicitur, dimouebitur, aqua igitur quæ ima petit, ab hoſte illo tuta erit. ALEX. At quæſo dilucidiùs tuam, ſi lubet, explices opinionē. I. C. Libētiſſimè. An & à quibus mare initium habuerit (ſi mundi inchoationem prædicare fas eſt Philoſopho) libenter reſponderem, à vaſtiſſimis Diluuiorum tēpeſtatibus, necnon à quotidianis imbrium & fluuiorum acceſſibus, quare & congregationes aquarum maria appellauit diuin⁹ Hebræorū Philoſophus: finditur terra exhalatione, quare facto terræ motu cōtingit fōtes & fluuios qui ſubt⁹ terrā ſunt coniugari ALEX. At quomodo ex pluuialibus & fluuialib⁹ aquis mare ſumpſit exordiū, ſi ex eis

Lemn. l. 3 de occult. nat. mirr. fol. 320

nunc non accipit incremētum. I. C. Hoc à me negatur, ſemper enim fit incremētū nouæ ſubſtātiæ appoſitione. Alex. At ſi noua ſubſtātia à fluuijs & ab imbribus quotidie apponitur, cur in infinitum non excreſcit, & ſupra terram exūdat? I. C. Quia per ſubterraneos commeatus reddit fluminibus quod ex ijs accipit, quare grata reciprocatione aquarum fit augmentum & diminutio: quæ verò à pluuijs aquarum copia ſuggeritur, à Solis vi exauritur, non tamen propterea mare fit pauperius, nam iterum illi à ſole reſtituitur eadem ferè copia, neque ideo diteſcit, quio denuò abſumitur. In exalationibus etiam permagnum aqua patitur detrimentum, vt cum pluuiarum acceſſu poſſit cōpēſari, aqua enim in aerē trāſmutatur, cuius quātitas haud tota in aquā cōuertitur, nec quæ cōuertitur pars integra in mare decidit, ſed terrā epotat. Alex. Arridet mihi [illegible]cto hæc ſententia. Sed quæſo, maris ſalſedinis cauſam inueſtigemus. I. C. Vt lubet.

DIALOG. XIX.

De Maris Salſedine.

Alex.

QVâ de cauſâ igitur mare ſalſum eſt? I. C. Ariſtoteles ſalſedinis cauſam intellexit ſiccæ exhalationis materiam, quæ à terra eſt, quia in ijs quæ natura fiunt aut generantur idem contingit, quod in exuſtionibus, *Ar. in 2 Meteor.*

à quibus ille ſalſedinem prouenire multis probat exemplis. Alex. Legi equidem. I.C. Quibus addã ego in calidis animalibus excremẽta omnia ſalſa, quare ſalſam capri lachrimã ob calorem ſcipſit Plutarchus. Et Hippocrates aſſerit cerebrum concaleſcens ſalluginoſum humorem effundere qui aluũ moueat. *Hipp. l. de Morbis 33.* Alex. At quomodo fit ab exuſtione ſalſum? I.C. Ariſtoles non edocet, neque ego tibi nunc debitũ exoluam, ſed bona fide interea pignori tibi relinquã ingenui candidique animi verbum hoc, neſcio Alex. Chimici aſſerũt, omnia calcinatà & exuſta propiùs ad ſalis naturam approximare, quod quidem cum ſit terreſtre neceſſe eſt in diſſolutione compoſiti cæteris leuioribus partibus vi ignis abſumptis in cineribus remanere exuſtis I.C. Nugæ: ſi ab hac difficultate quis nos meliꝰ explicuerit, nõ recuſo quin Philoſophorũ Deus deueneretur. Quare demiror noſtrates Philoſophos, qui ex hum[illegible] rerum cognitione animum prædicant immortalem, cum non aduertãt leuiſſimæ rei cognitionem intellectus noſtri eſſe metam. Alex. Sed ſi verè ab exuſtione ſalſedo eſt, maris aqua igitur quò plus cõcoquitur, eo plus acquirit ſalſedinis, conſequens autem eſt falſum, ergo & antecedens. Minor probatur hac ratione, nam prope litus calidior aqua maris, & aduſtior, nimirũ ex reflexione radiorũ à propinquitate fũdi, dulcior tamen eſt vt ipſe fatetur Ariſtoteles. *Ar. in 23 ſect. probl. 31.* I.C. Reſponſio facilis, prope litus à terra percolatur, atque ideo ſalſedinis partem amit-

tit. Quinimo ex aquarum dulcium concurſu ad litora, aliquem imbibit mare dulcorem quo ſalſedo eo loci lenitur. Sed ſubtilius reſpondeamus, litoralem aquam ſcilicet frequẽtiùs moueri, & per conſequens Solares radios debiliores excipere: Nam ipſemet quærit Philoſophus ſtantes in Sole quare plus calefiant quam ſi mouerentur: motu vero illam calefieri dicimus, atterit enim aerem, quare conſequitur quod euenit ex attritione, calorẽ ſcilicet vt ſupra diximus, & nunc alio comprobemus exemplo. ALEX. Quale illud eſt? I.C. Ne potu aquæ frigidæ torminibus tenẽtentur equi, vbi eos non licet ad fluuium deducere, ad eum vſum famuli è puteis hauriunt aquam, & multis agitationibus veſant in girum, atque etiam verberant, ad hunc enim modum & aerem cõcipit, qui motu attenuatur, & ob id calida fit. Cum igitur litoralis aqua frequenti curſu incaleſcat, aereſcit etiam, videmus enim aquam diu coctam ab igne attenuari & diminui, eouſque quoad tota abeat, coctione igitur aëreſcit, id probatur, quia ſpumeſcit, dulceſcit igitur, aer enim in miſtorum cõpoſitione dulcedinem affert. ALEX. Tu quid Ariſtoteli obijceres? I.C. Ipſe aſſerit maris aquam decoctam & refrigeratam vſui eſſe ad potandum, quia terreum partim ſubſidet, partim attenuatur, amittit igitur aqua ex coctione ſalſedinem per Ariſtotelem: Cum ergo ſcribat ex coctione fieri ſalſam, ſibi ipſi pugnantia dicere videtur. Præterea aſſerit maris aquã fieri motu leuio-

Ar. in 36. q. ſect. 5.

Ariſt. ſect 33. probl 31.

Digitized by Google

rem, at motu incaleſcit, ergo à calefactione etiam leuitas: Non igitur ab eadem caloris cauſa ſalſedo, quæ quidem quid graue eſt, quod leuitati opponitur, quare & alibi decreuit calefactam aquam celeriùs gelaſcere, fit ergo tenuior, non igitur ſalſior, iuxta primæuam illius aſſertionem. Confirmatur authoritate Hipp. qui ita ſcribit, ſunt aquæ ſalſæ crudæ, & coqui non poſſunt, quare vēter magis ab ipſis aſtringitur quam eliquatur. ALEX. Ego verò ſic Ariſtoteli obijcerem, ſi coctione maris aqua ſalſeſcit, cur per annum integrū poſitam in pellui aquam pluuiam ad ſolem nunquam euaſiſſe ſalſam compertum eſt? quinimo neque igni excoctam ad conſumptionem vſque vltimam ſalis quicquam reliquiſſe? I.C. Id non contingit in lebetis aqua ab igne feruefacta, ob aquæ exiguitatē, quæ non craſſeſcit, ſed reſoluitur, paucisſimæ enim terræ partes, quare exvri non poſſunt, at in culinis diutius excocta iuſcula ſalſa fiunt. ALEX. Cur igitur non ſalſeſcunt lacus? I.C. Impedimento eſt dulcis aquæ ſucceſſio, quâ ſemper exuſtio prohibetur. ALEX. At cur in paludibus non eſt ſalſa? I.C. Quia ſtans putreſcit aqua, ſi enim non putreſceret, ſicuti mare Caſpiū, Spauta, Galilæum, ſalſa fieret: itaq; in paluſtribus locis amara fit quia vltra modū aduritur. ALEX. At cur pluuia nō ſentitur ſalſa, & in mari ſalſa fit? I.C. An quia nō eſt exuſta ſicca illa euaporationis materia, haud ſane ſatis nacta tēporis, & rarior, & in regione frigidiore: quinimo ſubſalſas aquas à nimbis aliquando

Ar. in 1. met.

Hipp. in l. de aëre aqua, & loc. in 16.

demiſſas legimus, nec mirum, nam ſi indidem ſulphur erumpit (ſanè à fulmine adhuſtis ſulphureus odor emanat) cur non & ſal? Sulphuris ſanè ſaporem ad ſalſuginem vergere quiſque percipit. ALEX. De maris autem ſalſedine Cardanus quid cenſuit. I. C. In ampliſſimo terræ gremio ſalis montes non paucos contineri, ſale igitur diſſoluto, adiuuante præcipuè quotidiano illo æſtu ſalſas ibi fieri pluuias aquas. ALEX. Et coactus fuit hic tuus Præceptor, ni fallor, hanc excogitare fabellam: Nam cum montes illos faciat æternos cum maris ſalſitate, dare item eis æternitatis cauſam neceſſariò debebat. I. C. At non aduertit, ſalem plurimum perpuſillâ aquâ diſſolui. Vnde igitur enaſcentur æterni montes illi atque inſtaurabiles, quos tanta moles aquarum non abſumat? vnde reponetur tantumdem quantum contabuerit? Si ab aquâ maris ſaxei montes exeduntur, quantò magis in maris ſinum ex æterno tempore fluentes tot tantæque humoris illius colluuiones montem illum ſalis euertent? Non nego, ſal cogi poſſe in lapides, & montes, nam vltra experimentum, in litore maris iuxta Tumbez, prouinciam torridæ Auſtralis & in Calabriâ inueniuntur, id etiam ratio ſuadet, cum enim valde terreum fuerit & pingue, aqua refluente ſenſim in lapides ab aëris calore cogitur. Sed nego montes illos æternos dici poſſe, cum ab aquâ facilè diſſolui queant. ALEX. Tu verò quid ſentis de ſalſedine illâ? I. C. An dicemus nos ex aduſta terræ portio-

Card. l. ſecūdo de ſubt. ca. de elem.

ne aliqua ſubſalſas fieri pluuias aquas in eam cadentes, atque iccirco mare ſalſum credamus? ALEX. Quam rationem affers? I.C. Experimentum ſuppeditat, videmus enim aquam à cinere percolatam ſubſalſam fieri. Præterea putei complures ſalſi ſunt, non quod omnes è mari ſalſedinem adipiſcantur: Nam in Africæ litoribus prope mare dulces ſunt, Mediolani vero ſalſi, cum tamen à Liguſtico mari longiſſimè diſtent, ſed ab aridâ exuſtâque parte aliquâ, quæ aquis fit obuia, quare & prope ſulphureos fontes putei ſalſi omnes effodiuntur. ALEX. Occaſionem mihi ſubminiſtras inquirēdi, Cur in mari dulces inueniūtur fontes, vt in Pliniana hiſtoriâ ſcriptum eſt, & in ora Liguſtica circumſeſſus marinis aquis fons ſcatet dulcis, in Scotia etiam iuxta Edimburgum ab oriente, in mari fons aquæ dulcis exoritur quā bibere ſolebat Cardanus cum ibi immorabatur, vt ipſe refert I.C. Quemadmodum in terra de rupibus tanquam è fiſtulis emicant aliqui fontes, Ita ex illis pari impetu exilire poſſunt aliqui ad maris ſuperficiem eiuſmodi ſubiectis ſaxis, quorum fidem faciunt ſcopuli. Sicut igitur in Inſulis iiſque perpuſillis, ſic in iis quæ teguntur mari, par enim ratio. An maritimam aquam ſalſedinem exuere dicemus à percolatione? pertranſiens enim inter arenam & cōmiſſa corpuſcula per anguſta terræ foramina diſcludatur pingue neceſſe eſt, & ſalſum igitur quod in pingui reſidet, nam & oleum cui maxima ineſt pinguedo ex ſale reſudat.

Card. l. 1 de rer. var. c. 6 fol. 46.

Præterea ſaxa & arena dulcia cum ſint, ex ſe ipſis addunt marinis aquis qualitates, quibus illa ſalis dometur feritas. Plinius refert è lana appẽſa lateribus nauigiorum dulcem humorem exprimi, & mare argilloſa terra percolatum amittere ſalſuginem, vt de cereo vaſculo nihil dicam. ALEX. Res ſanè miranda mihi videtur hæc ſeparatio. I.C. Minimè vero eſt, nam ſi ſeparatur ab aqua vinum per tranſmiſſionem eius panni quod filtrum vocant, vt nunc hederæ lignũ ſubticeam, quæ Plinius à Catone accepit, Cur non à ſalſedine dulcis humor ſeparabitur, dum per abditos ſubterraneoſque receſſus diuagatur? ALEX. Cur autem ſuperficiales maris aquæ ſalſæ ſunt, interiores vero ac ſubteriores dulces, vt vulgo canunt nautę, cum tamen in fundo ſalſiores eſſe deberent, propter ſalis grauitatem? I.C. An quia ex philoſophorum opinione ſalſugo propter Solis vim aquæ contigit, quæ igitur aqua maximè ſemota fuerit ab ea vi, maximè videtur ab ipſa diſtare ſalſugine: an quia dulce eſt in leui, leue autem à Sole abſumitur? Obiectio illa à ſalis grauitate deducta generaliter vera non eſt, in aqua ſanè immota, quam Sol non carpit, reſidet ſal ſicuti fæx, at in mari motus confundit, Sol ſuperficiem depopulatur. ALEX. Perdoctè ſanè.

DIALOGVS XII.

De Aquarum Strepitu.

ALEX.

Card,l.2. de ſubt. cap. de ſono fol.174.

QVid nam efficit aquarum ſtrepitum? I.C. Cardanus putauit illud efficere exitum cum impetu ex anguſtis locis. ALEX. Haud aſſentior. I.C. Nec ego, non enim exitus eſt ſoni materia, ſed aqua: non forma quippe non ponitur in definitione ſtrepitus ſed cõtractio ſcilicet aëris : non efficiens, ſed eliſio. Eliſio namque ſoni cauſa efficiens eſt, vt patet in grandine. ALEX. Aſſignauit ille aliam (ni fallor) ſtrepitus cauſam, caſum ſcilicet ab alto. I. C. Haud recte tamen, nam & nix ab alto nihilominus abſque ſtrepitu decidit. ALEX. Sed illud inueſtigatione dignum eſt. Cur caſus maiorem faciat eliſionem ? I.C. Quia ex corporũ diſtãtia magnus fit motus in pauco tẽpore. Quapropter graue adhuc appetẽs deſcenſum, in ipſa offenſione confligit. Quod ſi eſt debilius eo quod objcitur, aut ſpargitur velut aqua, aut frangitur velut teſta. ALEX. Quare frangitur? I.C. Quia inter duo corpora interceptus aër reſilit, cum tam citò ad latera ſeſe ſubtrahere non potuit. ALEX. At cur vitrea pila rumpitur ? I.C. Non aëre intercepto, ſed repul-

ſis introrſum partibus à ſolidiore corpore, quæ cum rigidiores ſint, quàm vt flecti, molliores quàm vt reſiſtere queant, à ſe inuicem diſſiliunt: A quæ vero colliſio fit aut cum alijs aut cum ſeipſa, cum alijs vbi vel ex alto cadēs colliditur vel cum ſubiectis ſaxis vel cum aquâ aliâ: cum ſeipſâ, quibus in locis ob anguſtias colluctatur: vtroque modo cum ſeipſam frangit, veluti quando ſilicibus obiectis, & pugnat & vrget & tundit, & retunditur: quemadmodum contra, non caſu, quemadmodum ſomniabat Cardanus, ſed ex inferiore loco imminentes impetens adlatrat ſcopulos.

An dicemus nos ſubtilius, non aquarum ſed aëris eſſe ſtrepitū illum, non enim ſonus eſt in tintinnabulo, ſed in aëre à tintinnabulo: quare non magis erit ſtrepitus in aquâ ipſâ, quàm in ſaxorum anguſtijs, ſed vt à ſaxis eliſis in aëre, ſic & in aëre ab aquâ.

DIALOG. XXI.
De Aquarum Motu.

ALEX.

VErū enimuero non ſolùm de ſtrepitu, ſed etiam de aquarum motu inquiramus. Cur igitur datus eſt aquæ motus? I. C. *Quia*, inquit Cardanus, *periculum non leue erat ne ab aëre ac ſolis radijs nimiū conſumeretur*. ALEX. No- *Card. l. 2 de ſubt. cap. de elē. fol. 160*

ctu igitur non neceſſe fuit motum fieri. I. C. Quinimo in Lunæ quadris quieſcit, quo tempore calidior Luna cum ſit quàm in nouilunio, magis abſumere poterit ſtãtes aquas. Addam, ſub Caniculâ æſtu rapidiſſimo nequaquam propterea magis moueri aquam, moueretur autem aut moueri deberet, ſi vera eſſet Cardani ratio de aquæ depopulatione, quæ ab aëre fieret, niſi illa moueretur. Sed longe aliter ſentiunt Sapientes, tantum enim abeſt, vt motus ſeruare poſſit mare ab Aëris abſumente vi, vt eam potius augeat ad abſumendum, motu enim attenuatur aqua, ergo vapeſcit magis. ALEX. Subtiliſſimè, ſed perge. I. C. Arbitrantu alij datum eſſe aquæ motum, ad inhibendam putrefactionem. ALEX. Ita eſt. I. C. Ego nihilominus non aſſentior, cum & aqua maris immota non cõputreſcat, imo & in ſal cõdẽſatur, quod putredinem arcet. ALEX. Sed cur aquæ motæ non corrumpũtur? I. C. Quia putrefiũt ab externo calore, quem non ſuſcipiunt propter aliam atque aliam aëris mutationẽ. ALEX. Sed quæſo aliorum etiam referas ſententias. I. C. Alij, à Dei prouidentiâ aquis motum inditũ eſſe credunt, vt terrarũ tractus pererrantes pluribꝰ mortalibꝰ vſui eſſent, cõmunicata cõmoditate diuerſis locis propter aliã atque aliã anfractuum appulſionem. ALEX. At reclamant Athei, alienum eſſe à prouidentiæ inſtitutis, diuitibus non egenis elemoſinas elargiri, ita à diuino regimine abhorrere videtur, vt fluuij defluãt ad mare aquarum non indigum, ſed ſuperabundans,

dans: Quinimo multoties in nauigãtium perniciem, ſanè Garigliani fluuij prope Gaetam ingreſſus ad mare, bis mihi cõminatus eſt necem. Et è contra incolas extraundando, tot non inuiſunt regiones, quo fit vt agri ſterileſcant, atque inde famis ac peſtis detrimentum contingat hominibus, quos ad Dei imaginem factos eſſe diuinus Hebræorum Philoſophus perhibet. I. C. Diluta eſt à nobis alibi hæc Athæorum obiectiuncula. Alex. Legi equidem & eâ vſus ſum ad Athæorum audaciam comprimendam. I. C. Alij aſſerunt, moueri aquas à duplici motore: primus eſt internus, propria ſcilicet forma, grauitas enim decurrere facit fluuios, quia extra locum ſuum ſunt, nec poſſunt illi non deſcendere. Alter externus eſt, cum enim maris motus ex contrarijs motibus compoſitus ſit, ipſeque in ſe diuerſus, atque etiam ceſſans certis ſtatiſque temporibus, ſi eſſet ab intimo principio, iam mare animal eſſet, vt Agrippa ſomniauit, ſola nãque anima, quanquã ne ea quidẽ omnis, multiplex motor eſt: at animal nõ eſt, extrinſec⁹ igitur ei accidit motus aliquis. Alex. At quis erit maris extern⁹ motor? I. C. Nobiliſſimũ aliquod Sydus. Alex. At quomodo ſidus mouere poteſt aquas, ſi nõ tangit eas? I. C. At ſi motus in ferro fit à magnete ſine contactu; quare non ſequetur mare corpus nobiliſſimi Syderis? Al. Sed quale eſt hoc Sydus? I. C. Solẽ eſſe cẽſuit Card. *Mare Norticũ*, inquit, *quod iuxta æquinoctij circulum eſt, è Boreali latere iuxta Pariã celerrime ex Oriente in Occidẽtem*

Card. l. 2. de ſubt. c. de Elemẽt. f. 168.

fertur, quoniam Sol ibi robuſtior aquas agit. ALEX. Multi collaudant hanc opinionē. I. C. Ego minimè. Nam ſi maritimæ aquæ à Sole ducerentur, ſub eius curſu id manifeſtè deprehēderetur, at nihilominus ad Solē nō intumeſcūt, ad Solis quidem perpendiculum nihilo validiores aut tumidiores, quinimò ſub Torridâ vbi ſolares radij ſunt præpotentiores, multis in locis minus celeres aquæ ſunt: Ad Boream verò vbi Solis poteſtas eſt imbecillior, vehemētiſſimæ velut ad Terrā Laboratoris. Præterea ſi à Sole agerentur aquæ, Æſtuum intermiſſio nunquam fieret, haud enim patiturà Lunâ Sol, at in Lunæ quadris ceſſat curſus. ALEX. Tuæ ſubſcribo ſententiæ. Sed quem ſtatuemus aquarum Rectorem? I. C. Lunam. ALEX. Cur ita cenſes? I. C. Quia eius curſum mare ſequitur. ALEX. At quomodo id probas? I. C. Quia ſilēti atque obſcurā Lunâ, eaque vel medio orbe diſſecta vel in cornua falcata, Oceanus quieſcit: vbi verò cum Sole cōgreditur, atque innouari incipit, aut in orbem circunducta plena conſpicitur, maximi excitantur æſtus, fluctuſque attollūtur in immenſum. AL. Id ſanè video, ſed quomodo id fiat percipere nequeo. I. C. quæ te interturbat ratio? ALEX. hæc potiſſimùm. Nam ſic inquio, Quodcumque fit maius, habet extremorum intercapedinem fuſiorem, hęc autem vel rarefactione, vel nouæ ſubſtantiæ appoſitione contingit, non eſt autem tunc noua aquarum generatio, multominus rarefactionem tu dixeris, quomodo igitur augentur? I. C. Suſpendun-

tur,tanquam ferrum à magnete,illo tempore quo lunaris ſyderis vires in maximo lumine continentur, cum vel Soli ex aduerſo oppoſita impletur, vel vbi primum illi coniungitur. Alex. At ſi à Luna maris aquæ ducuntur, cur Oceani recurſus duodecima ſemper hora terminatur,ita vt ſex horis currat,totidemque recurrat? I.C. Quia lunæ corpus diurno motu fertur in Occidentem, eodem quoque ſuum ducem ſecutus Oceanus decurrit: Quamobrē quandiu nullus obex eſt,ſequitur: vbi litorum obiectu retunditur,inde regredi cogitur; Sex horas igitur ſecum luna ducit aquas, totidem maris ponderi datæ ſunt, vt à terra repulſum ſeipſum premendo rurſus in priores ſedes incumberet. Alex. At cur ſex horas ducitur à luna mare? I.C. Cum ſemper extet Cœli dimidium, in duos id quadrantes diuidi neceſſe eſt propter Cœli medium, quod ab vtroque finitoris puncto æqualitater diſtat vtrinque: Nullæ enim aliæ duæ lineæ ad vllum vnum punctum perduci poſſunt inter ſe æquales, quare neceſſario diuiditur ibi in duas partes hemiſpherium,atque hæc eſt cauſa quare & ad ipſum & ab ipſo ſcilicet verticali fiant mutationes: Cæteræ namque lineæ omnes ad quoduis punctum à finitore ductæ, inæquales inter ſe ſunt, Si enim aqua ſequitur,ſequetur vſque ad ſummum, ſummum autem Cœli medium, incipit autem à finitiore & in ipſo deſinit, quia hoc tanto Cœlo tegitur terræ tanta pars quantam terminat quaqua

verſum viſus. At totum ſemicęlium duodecim cum ſit horarum, ad eius dimidium Oceani motus temporis illius dimidium explebit ob incrementum, ad ſummum illud pũ-ctum, alterum dimidium exhaurietad declinationem. Alex. Subtiliſſimè quidem & ſupra humanum captum, ſed duæ mihi occurrunt obiectiones. I. C. Proponas quaſcunque libuerit, nam illico ſatisfaciam. Alex. Si in Oceano æſtus eſſet à Lunæ motu, idem eſſe deberet in Mediterraneo mari, conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. I. C. Maioris ſequela falſa eſt; Nam Luna non ſolum ab Oriente ſecum auehit aquas, ſed etiam ab Occidente in Mediterraneum euocat, atque ad ſe trahit, quarum aduentitiarum concurſu fiat cumulus ad eius perpendiculum, id quod non fit in Oceano, quia aperto liberoque campo perfruitur, in Mediterraneo nõ item: Quando enim ex Herculeis anguſtijs efferre ſeſe nequit, inſtantis maris impulſioni non cedit, ſed ſuapte natura ad ſidus conuerſa ſubit aqua. Alex. Non hoc probabile duxerim. I.C. Imo experimento comprobatur manifeſto, nam omnibus innoteſcit, Mediterranei fluxum ſecundum Africæ littora penè perpetuum eſſe. Alex. At in Gallico & Liguſtico mari nullus adeſt æſtus. I.C. Eſt quidem, non tamen ita facilè perſpicitur, prout in Africanis littoribus, hæc enim ſunt noſtratibus depreſſiora, ad ea igitur Luna cum ſeſe infert, fit ad Lunam motus ad Orientem, ad eun-

dem pariter cum abſcedit. Alex. Sed iterum quæro cur in Liguſtico, Gallico & Hiſpanico litore nulla apparet accretio, neque decretio? I.C. Imo apparet, nam anno præterito in Maſſilienſi portu tantillum elationis ac depreſſionis animaduertimus: Obſcuriſſima ea eſt ptopter equoris latiſſimam effuſionem, à Thirreno ad Gibraltar; hinc in Adriatico eſt manifeſta propter anguſtias. Alex. Quæſo hæc aliquo exemplo reddas faciliora. I.C. Libenter. Sit Orientis punctum Venetianis, ad Meridianum Calicut. Orientis circulus Burdegalæ viſum finiat circiter Hormi Inſulam. Sex horis igitur cum peruenit à Calicut ad Meridiem Venetiarum, qui ſit exempli gratia Tripolis, tum erit perfectum Venetijs incrementum, quare deſcendet mare, non ſolum per offenſionem litorum, atque reiectionem, ſed quia ſequetur Amaſiam ſuam Lunam ſcilicet, hoc differt ab Oceani motu. Oceanus autem nihilo ſeciùs ab Oriente fertur in Occidentem, ſub torrida, quare ad Luſitana litora, ad Aremorica, ad Liuonica motus coactus eſt Vrſam verſus: In ſinu verò Arctico ſecundum litora, quæ Scithiam claudunt, omninò motus eſt Orientem verſus. Alex. At cur tam varius eſt in Oceano æſtus? I.C. Quia non eodem loco ſemper Luna oritur, iccirco æſtus ab illius curſûs inconſtantiâ variatur in Oceano. Alex. His profecto acquieſcerem, ſed quia Burdegalæ mentionem feciſti, quæſo diſſoluas difficillimam

quæſtionem illam, cur in Oceano Burdegalenſi Garumna ſeptem horis intumeſcat, & quinque detumeſcat. Hoc opus, hic labor. I.C. Quia Atlanticus Oceanus accedente Luna ad Meridiem Venetiarum, in Articos ſinus ſeſe inſinuat, qua protruſione abit aqua ſurſum verſus à litoribus Aremoricis, ad litora quæ inter Tartaros & terram laboratoris trãſ-Gruntlandiam incurueſcunt: Itaque non implet Garumnam quantum capere poteſt, quoniam partim abit: vbi verò Luna illius cliui curſum, cuius faſtigium directò reſpicit Burdegalam, perfecit, tunc ab Arctico ſinu redeuntibus aquis, non ſolum obſidentur Garumnæ fauces, ne deſcendat, atque exeat aqua, ſed etiam nouis complentur fluctibus, qua impulſione fit, vt ad ordinarium crementi tempus addatur hora illa quæ ſeptima numeratur in acceſſione, quæ prima debebatur diſceſſioni: Vnde quod reliquum eſt ad horam duodecimam; qua alterius quadrantis curſus terminatur, in regreſſu quinque tantum horis expeditur. Alex. Audiueram ego à doctiſſimis viris, produci tempus ingreſſionis, quia reſiſtat Garumna. I. C. Ego verò non aſſentior, nullus enim locus, nulla meta propoſita aut deſtinata eſt, ad quam vltimus maris fluctus pertingere iubeatur, ſed celeritas tantum minueretur, ſi ita eſſet. Alex. Perplacet. Sed memini audiuiſſe alios ita ſubtiliſſime obratiocinantes, maris molem grauiorem, iccirco diutiùs inſtare, at vbi ſub-

ducit ſeſe, abit celeriùs. I. C. Non arridet hæc opinio, non ënim fit idem in Luſitaniæ fluuijs, qui maiori tamen vrgentur agmine. Al. Cur neſcire pudens praue, quàm diſcere malo? Verum profectò fatear: hæ de maris æſtu rationes meas quidem feriunt aures, at non intellectum. I. C. Rem ante oculos ponam. Lunam nobis propinquam exiſtētem, in hoc noſtro inferiori orbe maximè in rebus humidis vires ſuas exercere luculentiſſimo comprobatur experimento, nam per plebeis omiſſis demonſtratiunculis, vbi ſydus hoc plenum eſt, augeſcunt ſegetes, venæ ſanguine, oſſaque medullis implentur; Quo fit vt Veneris vſum tunc temporis affluentius abſque vlla noxa adoleſcentes exerceāt. Præterea cùm omnia humore imbuat, factū eſt, vt carnes, quas famulus meus inconſultò illius radijs aliquando expoſuit, contabuerint. Homines etiam aliquos ſomno, vinóque ſopitos, pallorem, capitíſque grauedinem contrahere aduertimus, nec non comitiali morbo affici, relexat enim neruos, cerebrum plus ſatis humectat, mentique vi algifica ſtuporem infert: Potiſſimum verò in mari ſuam Luna poteſtatem exercet, quippe in plenilunio conchilia turgeſcunt, cancri pingueſcunt, tolluntur ad ſydera fluctus: Vt enim Herculeus lapis ferrum allicit, ita Sydus hoc terræ proximum, mare attrahit, concitatque. Alex. Huc vſque nulla mihi eſt difficultas ſed illa me valdè torquet, quomodo Oceani

curſus, & recurſus ad Lunam referri poteſt? I.C. Noſti, Solem ex humenti gramine humorem elicere, multamque aquæ copiam ex mari, ſtagnis, paludibuſque abſorbere, vnde pluuiarum origo exiſtit. Scis etiam complures herbas, quæ hinc Heliotropia dicuntur, Solis vi, & calore, qui humorem allicit, circumagi, eiuſque iter ab Ortu in Occaſum expanſis floſculis comitari: ita Lunæ poteſtate Oceanus modo in hoc, modo in illud litus impellitur, atque in illam decumbit oram, ad quam ſydus ſuum dirigit curſum. Nam vbi Luna exoritur, Oceanus curſum ſuum deuoluit ad plagas Orientales, atque ita Occidentales deſerit: Cùm verò Luna ad Occaſum vergit, in Occidentalibus partibus crebreſcunt fluctus, in Orientalibus detumeſcunt, idque affluentius, vel parcius pro incremento, defectuque lucis, quam lunares radij exhibent. ALEX. At quomodo mihi compertum erit, quando Luna reſpicit Ortum, & quando Occaſum. I. C. Luna ſemper auerſis à Sole cornibus ſi creſcat, Ortum ſpectat, ſi decreſcat, Occaſum, quæ triduo plerumque in coitu (vt ita ludam) morata, demum luceſcit, ac falcata emicat: Singulis verò diebus ab incremento à Sole remotior ad ſeptimum vſque augeſcens medio orbe diuiſa ſpectatur, eaque pars illuſtratur, quæ ſoli in Occidentem delato opponitur, illa opaca remanet, quæ Orienti obuerſa eſt: Semper enim Luna creſcens Solem Occidentem ſequitur. Vbi

verò decreſcit, Solem præcedit, illique præuia eſt, ac ſupra Orizonta antelucanū cōſpicitur, ea ſemper parte illuminata, quæ Solem reſpicit, eoque efficitur, vt pars incurua, atque in cornua falcata, ſemper à Sole auerſa ſit, Globoſa verò atque in gibbum ſinuata, aduerſa, Soli expoſita. Quartodecimo die cum ex diametro Soli oppoſita eſt, plena perficitur, ipſaque oritur, quando Sol in Occidentem declinat; Propterea fit, vt vndique illuſtretur, Soliſque ſplendorem quaqua verſum recipiat. Decimo ſeptimo die cùm Sol exoritur, Luna in Occidentem depreſſa conſpicitur. Altero & vigeſimo die Sole emerſo, Luna medias ferè Cœli regiones peruagatur, atque illa pars, quæ ad Solem fertur, lucida eſt, obſcuratis reliquis. Deinceps cum ſingulis diebus ſuum curſum proſequitur, octauo & vigeſimo die, & horis octo totum ſigniferi circulum abſoluit. ALEX. Hæ Aſtronomicæ regulæ ſtatim mihi è memoria excidunt. I.C. Vt tibi res exactè innoteſcat, non quæ perlegi, nec quæ ſpeculatus ſum, ſed quæ dum apud Belgas immorabar, aduerti de maris æſtu ob Lunæ vim, referam. ALEX. Bruxellis cùm eſſem, cauponem meum ad conciones frequentandas adhortabar, Excuſauit ille ſe dicendo, Homiliſtæ ſemper in ore habent, legi, nunquam, vidi: quod quidem ſcoma vt in Theologia reijciendum, ita in Philoſophia admittendum: Quare gratum mihi feceris, ſi quæ tu ipſemet de maris cur-

ſu, & recurſu vidiſti, enarraueris. I.C. Ita faciam. Quo die Lunam nouam conſpexi, quæ ſemper Occidenti incumbit, propterea quod Sol eò inclinat, cuius fulgore ſplendeſcere incipit, & quo die Lunam plenam ſum intuitus, eodem æſtus excitari, diffundique obſeruaui, portuſque primum vicinos ad certam altitudinem impleri, ac deinceps verſus Orientem ad obuia quæque loca deferri, ita vt ſubſequentibus diebus hora vna tardius Oceanus moueri occipiat, quoniam ſydus indies ab illo fiat remotius, ac verſus Meridiem, Ortumque elatum, à Sole longius recedat. Exemplo reddam quæſtionem dilucidiorem. Noua plenaque Luna ea parte illuſtrata, quæ in Auſtrum reflexa eſt, ſummo æſtu implet portum Caletum hora vndecima. Metelliburgi tractus hora ſecunda ſeu noctis, ſeu diei, Luna in Occaſum brumalem conuerſa, à quo Africus fiat, & Sol Capricornum ſubit: Bergis ſeſquihora aut duabus ſerius. Antuerpiæ Luna inclinata in Æquinoctialem Occidentem, à quo Zephyri ſpirant, hora propemodum ſexta. Mechliniæ octaua, ſic tamen, vt modo ſegnius, modo properantius mare influat aëre tranquillo, vel ventis incitato. Et cùm ſex horarum ſpatio verſus Occaſum fertur, totidem oris refluit, ac ſubſidit, donec Luna Belgicum conſpectum egreſſa, oriatur ijs, qui aduerſum Belgas vrgent veſtigia, atque tunc denuo exæſtuat; Cùm verò Luna mediæ noctis lineam attigerit, indeque

ad illud hemiſphærium deuenerit, rurſus in ſe fluctus reſidunt.

Quare (paucis diſputationem abſoluam) vt cuique regioni fluxum, refluxumque aſſignare valeas, obſeruandi tibi erunt(mi Alexander)locorum ſitus, & ad quam Cœli plagam ſpectent, metiendique ſunt regionum tractus, atque ijs aſſurgentis, labentiſque ſyderis curſus accomodandus. Neque Lunæ cornua ſpectanda tibi ſunt, cum ab ea parte nullos obtineat effectus, ſed gibbam, deuexamque quam Sol illuſtrat: Illa ſiquidem pars, quæ Soli, terræque obuerſa eſt, aquam allicit, illoſque portus ac ſtationes maris affluxu implere meditatur, quos è directo ſplendore ſuo irradiat. Eò ſiquidem Oceanus confluit, quo Lunares radij impellerint. Alex. Quæ magno labore addiſcuntur, non libenter amplexor. I. C. Facili negotio hanc de maris æſtu diſputationem percallebis, ſi noſtræ pro Moſaica, & Chriſtiana Lege Apologiæ librum quartum pellegere non grauaberis. Ibi Oceani, Mediterranei, Adriatici, & Erithrei maris refluxum luculentiſſima oratione abſoluere coacti fuimus, vt ſacrarum literarum oſores aſſerentes Moſen in ſicco tranſijſſe nactum refluxionis occaſionem, temerè mentitos eſſe probaremus, & iam manifeſtè probauimus, nam ad Sues vſque quod intimo in receſſu iacet, mare Erithreum operit litus illud, neque vnquam regrediens ita nudat, vt inferiores partes, qua

tranſierunt Hæbrei, ſua deceſſione aperiat. ALEX. Non ego Plinij, nec alterius Philoſophi, qui vt Veſuuij montis conflagrationem, & Nili originem addiſcerent, præſentiſſimo vitæ diſcrimini ſe expoſuerunt, exempla ſectabor, nam me veſtigia terrent: Nulli ſanè retrorſum, ſed tuos potius eruditiſſimos pellegam libros, vt curioſam de maris motu ſitim ſedare valeam. Nunc de motu proiectorum in mari aliquid à te excipere exopto. I.C. Non recuſo.

DIALOGVS XXII.

De Motu Proiectorum.

ALEX.

VEſicam vento plenam ſub aqua demittere conabar aliquãdo puer cum eſſem, & admirabar à quo ſurſum impelleretur, cum verò Philoſophiam à limine ſalutaui, aquæ grauitati id adſcribebam, quæ ſuum locum à veſica occupatum recuperare appetebat. I.C. Non hæc mihi arridet opinio, ahenea namque pila aëre plena, ſi in aquam proijciatur, exiliet: ſin verò ſolida eodem ex ære, aut etiam eius dimidio pilula conſletur, fundum petet, nec emerget; ſi aqua doleret, quòd à pila eſſet ſuo defraudata loco, atque iccirco ſu-

biret,& inde pilam in altũ eueheret,idem in vtraque pila faceret, at non facit, & commodius poterat longe minore nixu aduerſus leuiorem; non igitur pila,aut veſica attollitur, quia ſubit aqua, ſed aqua ſubit, quia ab aëre pila tollitur, ſubit autem, ne pila decedente vacuum detur. ALEX. Perdoctè,ſed cur inditum calcis globum in aquam,ita vt non totus ſubmegatur, ſubit aqua nihilominus etiam qua non circunſtat. I.C. Subtiliſſimã proponis difficultatem. AL. Propoſui aliàs doctiſſimis viris,à quib⁹ varias,& ſubtiliſſimas excepi reſponſiones,in quarum cenſu tuam conſtituere in votis eſt. I.C. Quęſo ſodes illorũ referas opiniones. ALEX. Aliqui in Patauino Gymnaſio dixerũt,paulo laxiores poros ineſſe calci,quos vbi aqua attigit,ilico abit incluſus aër, in cuius locum,ne vacuũ detur,ſuccedit aqua, & proptereà aſcendit. I. C. Petere ab illis debebas, cur aquæ acceſſu effugiat è foraminibus aër? ALEX. Imo & petij,& reſponderunt, quia ab aqua condenſatur,atque in anguſtias cogitur. I.C. Sic obijcere poteras,aër non niſi à frigido dẽſari valet,imbibitur autem in poris aqua non ſolum quæ frigida eſt, ſed & quæ calida, imò hæc magis,& citius. AL. Forſitan Piſanos Scholares adinuenies ſubtiliores in reſpõdendo; illi ſiquidem aſſerebant, ab aquæ pondere expelli aërem,atque arceri. I. C. quomodo id fiat,ignorare me profiteor. AL. In ipſius (aiebant) ſpongioſi corporis, in quo aër continetur,ſuperiori parte aqua ineſt, quæ aëris qui-

buſdam portiunculis ſupernatat; aqua igitur deſcendente, aërem inde propelli accidit I. C. At enimuero cùm ad illam peruenerit lineam, quæ ſuperimminentis aquæ terminus eſt, quid erit mox quod rurſus propellere poſſit aërem? Al. Aërem (inquiunt) ab aqua pulſatum alium pellere, atque hunc alium, & ſic ſucceſſiuè. I. C. At cum totus aër ille concluſus à primo per partem poſt partem tãtum abſceſſit, quãtum eſt locus, quem aqua occupauit, tum non vltra fiet impulſio partiũ aëris, ſed ceſſabit: oportet autem aſſignare aliud quod aërem pellat indeſinenter, donec abſcedat totus. Alex. Veronenſes Philoſophi profugari aſſerunt ab aqua aërem per ſpecies contrarias. I. C. Alibi reiecimus hanc fictitiam ſpecierum facultatem. Doceri nunc percuperem, quomodo aër, & aqua contraria ſunt? ex aëre aquam gigni Naturæ teſtantur opera. Alex. Bononienſibus Academicis ſic effari libuit: Calcem ſubit aqua ſurſum tendẽs extra ſuum planum, quoniam aër in calcis meatibus exiſtens, in ſuo loco non eſt, quare molitur exitum, eòque ſuccedit aqua. I. C. At aër non exit niſi diductis parietibus, non cedunt parietes, niſi ſubeunte aqua, non ingreditur aqua, niſi aëre diſcedente. Præterea dicant mihi perbelli ſtudiorum matris alumni, quomodo extra locũ ſuũ aer eſt, ſi tota illa calx in aeris regione eſt? Alex. Parthenopęi ſcholares mellitiſſimi, calcem ſiccam eſſe teſtãtur, ac propterea repetere quod deeſt humidum, & attrahere igitur,

I.C. Ariſtoteles Philoſophorum Præceptor è ſiccitate amouet actionem, & pro paſſiua tantum agnoſcit. Galenus quoque Medicorum Dux humiditatem cum calore, & frigore tanquam actiuam cũ adnumeraſſet, non appoſuit ſiccitatem. Inſuper calx eſt lapis mortuus, at ſi eius forma appetit qualitatis inſtaurationem, iam abſumpta non eſt, cum tamen lapidis, quę priùs erat forma, nulla ibi ſuperſit. A L. Tuam modo (Vir Subtiliſſime) ſubſcribas ſententiã.
I.C. In calce aqua caleſit, atque exhalat, & propterea ſuperiora impetit. Deinde calor magno impetu ſeſe ſubducit propter ſui cõtrarij vim, quare in eius locum ſubit aqua: ſanè cum poſt pilæ luſum tumeſcentibus mirum in modum venis, bracchiũ in peluim aquę plenã immitto, ſanguis ſurſum verſum ſtatim refugit: ſi ſuper tabulã olei parum ponas, mox prunam in medio impoſueris, videbis illud mira celeritate fuga diffundi, ac dilatari, ne ab hoſte cõſumatur. Quod ſi hæc tibi non probetur opinio, addam in calcis meatibus, conſumpta genuina humiditate, ineſſe vim quãdam igneam, quæ inde egredi ob contrarij metum non audet, quare in partes ſolidas ſeſe inducit, ſtipatque ſe ipſam, & condenſatione acuitur, & propterea debiliores partes relinquit, in quas ſubeat aqua neceſſe eſt ad vacuum euitandum.
A L. Tuo quidem ingenio ſententia digniſſima. Sed dic amabô, Cur in aqua calx incaleſcit?
I.C. Quîa igneæ portiunculæ (aſſerebat Præceptor meus) ex humidi conſumptione in cal-

Ar. in lib. de Miſt. affect. & 1 3. Cal.

Galen. in comm. de curandi rat per vena ſect.

cis gleba remanſerunt, diſperſæ tamen, atque iccirco ob virium imbecillitatem ad igneſcendum minus idoneæ: cum autem aqua ad calcem acceſſerit, ſtatim illæ, hoſtē pertimeſcentes, in abditiſſimis penetralibus ſe recipiunt, ſuique conſeruationem appetentes, hoſtis aquæ nimirum interitum meditantur, cumque virtus vnita ſit fortior, ſtipant ſeſe, atque ita ſuam acuunt potentiam, & igneſcunt. AL. Perdoctè quidem, ſed eius naturæ quæ ab Agricola recitatur, cauſam mihi explicare ne graueris? I. C. Quænā illa eſt? ALEX. Ad Culmam refet eſſe aquam cognomento inſanam, quæ feruere videtur, frigidiſſima tamen eſt. I. C. Quid mirum? ampullatur multo miſta flatu: flatus ſane quibuſdam è ſpecubus emittuntur, à montibus namque aduerſis erūpunt. ad littus Baſcum, quod non procul Baiona Britānicum mare ſommouet, locus eſt, qui ab incolis Capherton dicitur, ibi aliquando mare adeo turgeſcere adſpexi, vt iam iam litus ipſum obrutum iri puerulus meus crederet, deinde mox ſubſidit, quod à vento ſubeunte proficiſci cenſui ALEX. ſcitiſſimè, ſed aliā enodandam tibi propono quæſtionem. I. C. Alios nodos diſſoluere cuperem, ſed fare. ALEX. Puteolis cum eſſem, accepi, in Auerno lacu tria oua ſi proijciantur, ſupernatare duo, ſubmergi tertium, quod ab immundis ſpiritibus ſubfurari perſuaſum eſt ruſticanę plebeculæ. I. C. Nugæ ſunt hæ, & circulatorum deceptiones: duo illa oua quæ ſupernatarunt,

runt, vetuſtate exhauſta erant, atque ideo aëris plurimum continebant, quam ob cauſam & arida ligna prȩnatant: quod ſubmergebatur ouũ recens erat, atque ideo nõ ſatis cõplectebatur aeris, eãdem ob rationẽ nec viride natat lignũ. AL. Veriſimile eſt, ſed quid ad hoc? noui Philoſophum, qui ouum in peluim aqua plenam proiecit, & deſcendit, in alia depoſuit alterum, & ſupernatabat: erant autem ambo recentia. I. C. At non eadem erat aqua in vtraque pixide, in vna dulcis, in altera ſalſa. ALEX. At cur in dulci ſubmergitur, in ſalſa non item? I. C. Dulcis propter partium tenuitatem ſuſtinere nequit, ſalſa propter craſſitiem poteſt. ALEX. quomodo probas ſalſam aquam grauiorem dulci? I. C. Quia plus terræ continet: profecto in lebetis fundo, vbi aqua ſalſa fuerat, terræ triplo plus reſidere aduerti quam in quo fuerat impoſita fontanea. ALEX. Tuæ ſententiæ acquieſco I. C. Quid ſi ego eam reuocem? ALEX. Mendacij non redarguam Aſtrologos, qui tui ortus Aphetam Lunam eſſe prædicant. I. C. Profecto non amplius dicam quicquam aptum, vel ineptum ad ſuſtinendum propter partium tenuitatem, vel craſſitudinem, nam memini in oleo defecatiſſimo plus extare lignum quàm in aqua, olei tamen partes tenuiores, aëris namque plurimum obtinet, aquæ multum, terrȩ exempta fæce minimum, itaque olei gutta pannis aſperſa latè ſubit, atque diffunditur, aqua non item. ALEX. Vnde igitur aptitudinem

ad ſuſtentãdum deduces? I. C. A partium cohæſione:ſanè ſtylus duapondo mucrone demiſſus in aquam citius deſcendit,quàm lamina decempondo eandem in aquam ſecundum ſuperficiem impoſita:ratio eſt,quia ſtylus ſeparat partes,lamina non : addam aliud exemplum,quod aqua non ſuſtinet,eiuſdem aquæ glacies ſuſtinebit , non ob partium differentiam , quandoquidem ſubſtantia eſt eadem,ſed ob differentem partium poſituram, coniunctiores namque ſunt. Al. E Mercurij potius, quàm Lunæ Cœlo tam ſubtilem ſententiam deſcendere crediderim: ſed cur Thyræus lapis , authore Plinio, natat fluitatque grandis, comminutus immergitur ? I. C. An quia aëris ille multum continet,non vt ligná ſolent in minimis particulis,ſed inter maiuſculas, quibus diſſitis,ſimul cum abeũtis aëris leuitate,natãdi beneficium amittit, quemadmodum & peluis ænea fluitat integra,conciſæ pars quanquam longè ſit leuior,mergitur tamen. Ratio eſt,quòd aër,qui eius in ſinu eſt, nequit tam repentè ſeparari,quàm cito põdus deprimere poſſit,perſtat igitur:ſi aqua poſſet ſubire foramine,tum decederet aer,quia paulatim ea res geri queat. Alex. Acutiſſimè, ſed Cur aqua ſuffocati non confeſtim emergunt; I. C. Corpus vndique humore oppletur,atque aquarum pondere degrauatur,hinc ſurſum eniti nequit , quandoquidem nihil aeris in ſe continet, omniſque ſpiritus per aquæ gurgitem excuſſus eſt,atque euanuit. Alex. At cur

in ſeptimo, aut nono die emergit? forſitan, quia fellis folliculus diſrumpitur? I. C. Minimè, ſed quia ex eo, reliquiſque conceptaculis aquæ madore flaccidis, humores effluunt, quò fit vt corpus attenuata carne fluidum efficiatur, ac pulmo ſpongię inſtar fiſtuloſus concepto copioſo aere, cadauer ſubducit, auræque reſtituit. ALEX. Sed quare ſubmerſa virorum copora, ſupina, atque erecta in Cœlum facie, mulierum verò prona, vultuque in fundum inclinata fluitant, vt Pliniana refert hiſtoria. I. C. Pro conceptu, ac geſtatione, qua tacitis auctibus intumeſcit vterus, atque incrementum capeſſit fœtus, & pro laborioſo, anxioque partu, quo membra diſtendi debent & dilatari, mulierem Natura formauit, ideò fecit illam ventricoſam, conceptacula, cauitateſque laxiores, magiſque patentes ei indidit, quare mulieris venter vberius, & affluentius humore impletur, & per cōſequēs aquarum pondere, & diſtentione degrauari, deorſumque ferri contingit. vir autem adſtricta habet illa, meatus vrinarios anguſtos, quare non multum humoris imbibit, ideo non inclinato vētre fluitat, ſiquidem natura comparatum eſt, vt graue quodque deorſum, ſurſum autem leue feratur, quod in vtriculis, & vaſculis perſpicimus obturatis, quorum pars, quæ aerem continet, ſublimis exiſtit, quæ humorem continet, deorſum voluitur: idipſum & in ouo animaduertere licet, quod in ſalſuginē iniectū fluitat quidem, *Plin. lib. 7. cap. 17.*

ſed pars, cui pondus ineſt, premitur, at ſubſidit pars aere oppleta, illa ſ. quæ rupto putamine lacunam exhibēt, vbi peruetuſta ſunt, eminēt, ſurſumque nitūtur. ALEX. Diu in maris diſceptationibus peruagati ſumus, & quia naufragos errorum fluctus euitauimus, hylares terrã petere audebimus, & primo è mari egreſſu, Inſulas, & Montes, qui ei circunſtat contemplemur. I. C. Dabo me tibi in ſocium. ALEX. Imò Ducem.

DIALOGVS. XXIII.

De Inſularum & Montium Generatione, necnon de Terræ motuum cauſa.

ALEX.

TErrarum exilitiones, ſeu potiùs emerſiones in medio mari, quas vocant Inſulas, vnde ſumunt originem? I. C. An à Maris impetu, quo terra à terrâ diuiſa eſt, vt de Siciliâ inſula nominis Etymō credēdũ ſuadet, Sicilia enim quaſi ſecta aut lecta eſt, ſanè ab Italiâ diſiūcta; quare antea regio illa Triquetra dicebatur. AL. Ita eſt. I. C. An aſſeremus Inſulas fabricatas à fluuijs arenarum inuectione vt de Acheloo fluuio Herodotus, de Tanay Poli-

Card. de rer. var. l. 1 c. 4.

bius commemorat. Addamus & nos vniuerſam Hollandiam & Zelandiam à Rheno ac Moſa fluuijs aduectas atque exageratas, vt ex ipſorum locorum facie cognouimus, aggeribus enim non pauca loca etiam nunc arcentur ab Oceano, & appulſu fluuiorum, quos aggeres *Dam* vocant incolæ, quo ſono aliquot opidorũ nomina terminari adnotauimus. ALEX. etiam Belgicam noſti linguam? I.C. An earum originem referemus ad exhalantes vapores è ſubterraneis anfractib' qui ſuperiorum terræ portionem aliquam ſuper fluctus extulerunt, vt de Britannia veriſimile duxerim, eſt enim adhuc terra illa limoſa fungi inſtar, quinimo obequitanti mihi contremiſcere quodammodo videbatur. Aliter de ea ſcripſit Cardanus. *Vbi inſulæ, inquit, è ſcopulis generãtur, neceſſe eſt vetuſtate lapides exedi ac velut caneſcere, velut in Britãnia, vidimus enim terrã albã ac velut canã ex lapidibus vetuſtis factã hãc vocãt gypſum. Quamobrẽ primũ neceſſe eſt vt fertilis ſit; tum vapore maris, qui vento deductus eam excalefacit, & impinguat, adeſt enim ſalis natura, & in ſale humidum pingue. Tum quia lapis putreſcens pinguem reddit terram, omne enim humidum quod computruit, iam pingue eſt, & huic indicio eſt quod in Galliæ partibus frigidioribus lapides albos ſpargunt in agros quibus loco ſunt ſtercorationis.* Excuſatos habemus illos Philoſophos, qui percipere nequeunt quomodo tam ampla Inſula ex ſcopulis effici potuerit. Terram candidam nullibi nos in Angliâ vidimus. In Scotia fortaſſis Cardanus conſpexit, eam ta-

De rer. vari. l. 1. c. 4.

men non ſenectus ſed exuſtio potius ſic effecit, Nimirum ſunt in ea Angliæ parte ſulphureæ venæ non paucæ , vt ex lapideorum carbonum, quibus indigenæ luculentos ignes in ædibus extruunt, qui ſemel, atque iterum extincti, poſtliminio igneſcũt admoti foco, olfactu deprehendimus: fieri verò exuſtione cãdidam mirum non eſt, abſumuntur enim ab igneâ vi humidæ partes quæ nigræ videntur, quare tela madefacta ſubnigra eſt, vbi Solis perpeſſa fuerit æſtum, candida, vt ſubticeam ligneam materiam cuius viriditas nigredini affinis ab igne in cineritium colorem reſoluitur, & qui calida aquâ faciem lauant, cito caneſcunt. Qui verò ſcire auet an lapides terram pinguefaciant, Liguſticum ſolum interroget, illud reſpondebit ſe lapidibus ſterileſcere. ALEX. At ſcire percuperem! quomodo montes generantur? I. C. Aliqui piè delirantes, ex Diluuio raptam, ſubductamque terram, deterſoſque montes ab aquis in mare precipitantibus, prodiderunt. ALEX. Nugæ. Nec enim adeo vecordes ſumus, vt ignoremus, ſi montis altiſſimi faſtigium terræ ſubuectione nouâ ſit æquandum ſuperficie , vniuerſam terram ſuis è ſedibus extra ſuum punctum reuulſam exauſtum iri. Sed quid Aſtronomi ſuper hac re ſentiunt? I. C. Moles illas extra terræ planitiem ab Aſtris attractas. ALEX. Nequaquam, ſimul enim cum Aſtrorum motu mouerentur montes, ſi Aſtrorum opus eſſent. I. C. Alij dicunt, terram crebris agitatam motibus,

tanquam corpus veſicas ſic montes peperiſſe. ALEX. Haud diſplicet. I. C. Mihi verò plurimum: Non enim ſolida locà terræ motu concutiuntur, cum aërem non concipiant, neque limoſa, qualis Ægyptus, quòd rimis careant, neque etiam arenoſa quòd perſpirent, his tamen in locis montes viſuntur. ALEX. Quid aliud. I. C. Nonnulli, montes definierunt humum eſſe à ventis congeſtam. ALEX. Ridiculè quidem. Vbi enim flat ventus maximè, ibi nulli prorſus ſunt montes. I. C. Ita eſt profectò. ALEX. Cardanus quid cenſuit? I. C. Marinis & fluuialibus aquis terram demoliri, lapidibus derelictis, mox aquæ in valles cum deſcendant, montem exurgere. ALEX. Digna ſanè Cardano ſubtilitas. I. C. Imo futilitas potiùs, nec enim tam ſublimem verticem ſuper agros extollerent. ALEX. Tu igitur quid ſentis? I. C. Ego verò concluderem, ſi Chriſtianus non eſſem, mundi æternitatem, cum mōtium originem non inueniam. Dicam tamen, montes à Deo factos ijs in partibus, quæ Cœli diſpoſitionibus congruebant. ALEX. At cur aliquando terra concutitur? I. C. An quia, inquit Cardanus, materia quæ vri apta eſt, vritur veluti eſt ſulphur, ſalnitrum, ſeu halinitrum & bitumen. Cùm enim hæc accenduntur, nec exitum inueniunt, vt in cuniculis machiniſve terram mouent & quatiunt. ALEX. Ratio hæc à Philoſophorum plebiſcito deſumpta eſt. I. C. Atque ideo futilis, nec enim vbi exuritur terra,

Card. in l. de ſubt.

ſemper quatitur, non ſanè in Puteolano agro ſulphureo: nec vbi cõmouetur, aduritur, ignis enim cum incluſus manere nequeat, in ipſis terræ motibus ſibi pararet aditum, ſuique veſtigium relinqueret aliquod, quod tamen non accidit vnquam. Repugnat etiam ſententia hæc ipſius Cardani placitis, aſſerit enim, & rectè quidem, terræ motum, putrefactionem, quæ ſub terra facta eſt, indicare, ſed ab exuſtione putrefactio nulla infertur, non quia ſumma putrefactionis ſit in humido, vt vulgari iactatur prouerbio, inſcitiſſimè tamen, quæ enim humidum habent communis naturæ cum humore aduentitio non putrefiunt, ſicut Alnus ſub aquis, non enim aqua ſub aquâ putrefit, nihil enim inuehitur peregrini, ſed quia humida à calore putrefiunt externo, quoties internus vincitur aut foras exigitur: At exuſtio à calore non patitur, neque ab humore (vt vulgi admittamus iam refutatam ſententiam) accedens, namque humor aut minor erit, atque iccirco euaneſcet, aut maior, ac propterea extinguet, atque præueniet putrefactionem. Alex. Perdoctè. Sed quæ tua eſt ſententia? I. C. Ego cenſeo, terram pati concuſſionem, aquâ ſcilicet aut aere vel ſubeunte, vel exeunte, vnde videntur camporum fluctuationes, & ſæpenumero fluminum ad ſuperiora loca recurſus, vtpote, quæ terræ motu, vel inclinata, vel toto Alueo vibrata ſunt, & mugitus horrendi exaudiuntur. Hinc multæ

ſunt exortæ ſuperſtitiones apud rudem plebeculam, quæ admiranda opera Dæmoni perpuſilla Naturæ adſcribit.

DIALOG. XXIIII.

De Gemmarum Geneſi, Radice & Colore, necnon de lapidum maculis.

ALEX.

AT enimverò pretioſi lapides vnde generantur? I. C. An cum Philoſopho dicemus ex ſiccâ exhalatione, quemadmodum metalla ex humida? an cum Platonicis dicemus eos generari ex ipſis metallis, ex auro ſanè excocto prodire Adamantem, ſcripſit in Timeo Plato, & ſanè ſi verum eſt quod tradunt, Adamantes quoſdam eſſe croceos, non erit abſurdum penitus, quod euenit ceræ de eo cogitare, vt colore depoſito fiat candidus. Et Smaragdi principia ab ære eſſe tradunt, nec abeſt à ſuſpitione ratio, tum quia ærugo viridis, tum quia eò demum certiſſimo inditio probatur Smaragdus, ſi lapidi affricatus, æris reddat colorem. An à tenuiſſimo ſucco, quem lapides diſtillant, gemmæ aliquæ concreantur? Sanè, *quod liquidum eſt*, inquit

Ar in 3. Meteor.

Plat. in Timæo.

Card. in l. de ſubt. 17. c. de lapidibus. Cardanus, *cogitur, tenue, & parum ſplendeſcit, & frigore indureſcit.* Alex. Aqua igitur congelata gemma eſt in Cardani Theſauris? I.C. Aqueam illarum eſſe naturam oſtendit è Criſtalli ad ignem liquefactione, & Adamantis mollitiẽ. Alex. Quinimo igni eſſe impermutabilẽ alibi fatetur. *Fol. 346.* Sed Gemmæ habentne radices? I. C. Ita cenſet Cardanus, quia Smaragdus Praſſio innaſcitur. Al. Imò corpus vnum illa ſunt, ſumma tamen pars tenuior, quia magis excocta. Idem in furno panibus euenit, fæx ipſa in imo, tanquam amurca, quod & in oleo videmus. Smaragdum miræ magnitudinis Theophraſtus deſcribit ſine radice vlla, tota ergo maſſa congelata fuit, atque ſub formam abijt perfectiorem. Interdum tamen ſunt ſicut cremor lactis & lac, non nego tamen à lapidibus exalationes, quaſdam reſudare quæ externâ accretione, non interiori alimento grandeſcunt, ſic ex nigro lapide quaſi gummi reſudat Turcheſia apud Perſas. Alex. At cur varium gemmæ colorem nanciſcuntur? I.C. An dicemus quia à diuerſâ producuntur exhalatione, fuſcæ igitur à terreo exuſto, candidæ è puro aëreo & aqueo, virides è copioſo humore, rubeæ à vehementi calore, cæruleæ è rubrâ materiâ cum vlterius quàm par eſt excoquitur, variæ denique ex varijs humoribus? An quia è diuerſis fiunt metallis, *Ex Auro* (inquit Cardanus noſter, vbi ſupra) *Adamas, Smaragdus, Opalus, ex argento Saphirus, ex ferro Car-*

bunculus, Granatus & Ametiſtus. Alex. Maculæ verò in lapidibus cur aliquando conſpiciuntur qui varias animalium effigies referunt? In Pario marmore Sileni effigiem extitiſſe Plinius author eſt. Pirrhi Epirotarum Regis Achates Muſas omnes ornatas, necnon Apollinem fidibus ludentem referebat, vt idem Plinius commemorat. Marmoris fruſtum vidit Pręceptor meus, quod Paulum primum heremitam repreſentabat. *Pirites hecinij nemoris varias* (ait Cardanus) *refert formas velut marini paſſeris, Salamandræ, Galli, pontificis Barbati, tum etiam beatæ Mariæ Virginis filium in Vlnis geſtantis?* I. C. An cum Lucianiſtis irridebimus has authorum atteſtationes vt confictas fabellas? An ab artificum officinis in Apothecas Naturæ dicemus figuras illas tranſlatas eſſe? An luſit in his confingendis natura? An ex materiæ neceſſitate lineæ quædam exortæ ſunt, quæ fortuito alicuius animalis ideam referant, vt in Nebulis & plumbo liquefacto, dum in aquam conijcitur: An vbi ſolitus erat innaſci Achates infoſſa eſt depicta tabella ex quâ deinde aqueus humor illius attraxit effigiem? An cõſepulti Pauli lineamenta eò loci reſudarunt? An ſuper lapidem emiſerũt animalia ſemen? Nigrum lapidem inter Sueciæ montes adinuentum ſerpentis effigiem edidiſſe Cardanus teſtatur; qui autem illum adinuenit aſſeuerebat pluſquam tercentos ſerpentes ibi coijſſe. An cum Chimicis annunciabimus omnia in omnibus? An

Card. de ſub. cap. de lapid.

cum Aſtronomis à ſyderum influxionibus cauſam accerſemus? An animalia in lapidem transſmutata, vt reſpondet præceptor meus Pōponati⁹, cui adſtipulatur Albertus, inquiēs, *Aliquando tempore noſtro in mari Danico iuxta ciuitatem Lubecenſem inuentus eſt magnus arboris ramus, in quo erat nidus, & aues perierant in nido conuerſa in lapides, erant parum declinantes, quod aliter eſſe non potuit, niſi quia procellis vel vndis euulſa arbor, tempore quo in eâ fuerunt nidus & aues, in aquam cecidit, & poſtea per virtutem loci, in quo iacebant, in lapidem vniuerſa fuere conuerſa*, & alibi, *Admirabile* (inquit) *videtur omnibus quod aliquando Lapides inueniuntur intus & extra habentes effigies animalium, extra enim habent lineamenta, & quando franguntur, inueniuntur in eis figuræ inteſtinorum, & huius cauſam dicit Auicenna eſſe quod animalia ſecundum ſe tota aliquando mutantur in Lapides.*

Albert. l. I. Miner. c. 7.

Cap. vlt. eiuſd. libri.

DIALOG. XXV.

De Lapidum Vita, Alimento, & Interitu.

ALEX.

AT viuunt ne lapides? I. C. Cardanus affirmat. ALEX. Cur ita? I. C. Hæc eſt eius ratio. Omne mixtum nutritur, at omne quod nutritur viuit, ergo omne mixtum viuit. ALEX. Proba quidem argumenta-

tio,ſed ſi maiorem negauerim,falſa enim eſt, ruet prorſus.I.C. Sic inſtat,ſi non nutritur ſaltem generatur, at quod generatur , ab anima generatur,ergo & generatum animatum eſt, eiuſdem enim generis ſunt generans & generatum neceſſariò.Alex.At minor eſt manifeſtè falſa,nam ex aëre generatur aqua,aër autem animæ expers eſt.Thophus equidem caret anima ſecundum Cardanum,generatur tamen,nam aliquando non fuit.I.C.At Solis calor,ait ipſe,omnia generat , ille autem anima eſt,Ergo omnia ab anima generantur , & animata igitur ſunt omnia.Alex.Tu vero Iuli mi quid reſpondes,quid cenſes?I.C.Meo iudicio, ſi Solis calor eſſet anima, anima muris in fimo generati eſſet Sol,& muſcæ anima cum illius muris anima vna eſſet anima.Conſecutio probatur,nam ab vna anima diuerſæ animæ non generantur.Alex.At reſpondet Cardanus. Si calor non eſt anima, ſaltē vbi calor,ibi anima, vbi anima ibi vita,At in lapide eſt calor,& anima igitur,& per cōſequens vita.I.C.At enimuero in igne calor eſt , anima tamen nulla: nec in lapidibus calorem ineſſe dixerim, calor enim non niſi tactu cognoſcitur , lapidis verò contactu, nec pilo factus ſum vnquam calidior.Alex. De lapidum vitâ ſatis , de nutrimento quæramus.Nutriuntur ne lapides , & augentur?I.C.Idem Cardanus affirmat.Alex. Quare?I. C. Quia per venas(inquit)accedit ſemper materia.Alex.Tu,quæſo, reſpondeas, I.C.Libenter.Si ſemper nutritur lapis , igitur

ſemper aliquid decedit, minuitur enimà calore humidum quod depaſcitur, in cuius locum ſufficitur alimentum: Quamobrem vdis vel ſiccis tempeſtatibus idem lapis aut ſtrigoſior aut hebetior deprehenderetur, pro pabuli ſcilicet commeatu aucto, aut ſubtracto. ô vtinam lapilli excreſcerent, paruulus enim apud me eſt Adamas, quare Iacobæo Adamanti, qui Magnæ Britanniæ miraculum dicitur, non inuiderem. ALEX. At ſaltem in ſuâ fordinâ Lapides creſcunt. I. C. Minimè. Creſcit ſane ibi humor per ſpiritum donec indureſcat, atque tunc ampliùs non augetur, ſed antequam duritiem induat, Lapis non eſt, quare non lapidem, ſed lapidis potiùs matricem augeri dixerim. ALEX. Acutiſſimè, ſed conſeneſcunt ne gemmæ? I. C. Maximè (inquit Cardanus) ALEX. Quam ob cauſam? I.C. Quia palleſcunt. ALEX. Ita eſt. I.C. At pallet etiam aliquando coralium, quod non amplius viuit, præciſum enim eſt à ſuâ planta, & picturæ quoque inanimes aliquando pallidæ videntur. ALEX. Quæ nam huius rei cauſa eſt? I.C. Quia abit color exuctis partibus tenuioribus. ALEX. Quid etiam intereunt forſitan Lapides? I.C. Ita inquit ille. ALEX. Cur id accidit? I.C. Quia ab operatione deſiſtunt, nam Magnes qui trahebat alacriter, temporis ſucceſſu trahere deſijt. AL. Idem eſt de eo qui apud me eſt. I.C. At magnes nõ trahit per animam, eſſet enim nobilior noſtrâ, hæc (vt aiunt Philoſophi) extra corpus actionem habet nullam, illa

vero maximam, quare & ſi trahere deſinat, anima & vita functa dijudicanda non eſt. Alex. Cur igitur trahendi facultates ceſſant aut corruptæ ſunt? I. C. Eo modo quo ladani bene olendi, ſoluuntur enim ab aëre partes quædam, quæ ſunt inſtrumenta formæ. Magnetem qui trahere deſierat, vitiatum (ni fallor) ab aeris ſuperficie, nam rubigo quædam illi adhærebat, fregerunt ſcholares noſtri, & in eius interioribus partibus, eadem quæ prius in extimis, extitit vis efficax ad trahendum.

DIALOG. XXVI.

De Magnetis vi attrahendi ferrum, & directione ad Polos.

Alex.

QVia Magnetis mentionem feciſti, cogor à te nunc quærere, Quare Magnes attrahit ferrum? I. C. Reſpõdet Cardanus, Magnes viuit, ferrum eius pabulum eſt, iccirco in ferri ſcobe optimè ſeruatur. Alex. Nugæ, ſi viuit Magnes, cum ferrum affricatum afficiat ita, vt alterum quoque ferrum ab eo trahi poſſit, animam ſuam in illum tranſfudiſſe manifeſtum eſt. Vult enim Cardanus

Magnetem trahere per animam, quare in ferro Magnes genuit magnetem, viuet autem ferrum non modo ſuâ, ſed etiam magnetis animâ. I.C. Præterea non ex omni parte Magnes attrahit, ea igitur parte, quâ nõ trahit, non viuet, & tamen vnum eſt miſtum vniforme, partim viuet igitur, partim non viuet, vtrumque ſub viuentis forma, erit igitur quod non eſt, quoniam hoc quod eſt per formam eſt; neque ferrum Magnetis pabulum eſt, diutiſſime enim abſque ferro illæſus conſiſtit. Sed inſanire coactus ſum à Cardano, ferri certam accepi quantitatem, in quâ Magnetem ſeruaui per menſes tres, nec tamen ferri ſcobem adinueni leuiorem, non igitur Magnes depaſtus eſt illam, ſed potius grauiorem, quod rubigine factum auctuarium exiſtimaui. ALEX. At ſeruatur (inquit Cardanus) diu vegetus Magnes in ferri ſcobe. I.C. Concedo, ſed non quia eius pabulũ eſt, ſed quia ſic eius ſuperficies ab aere non vitiatur, quare rubiginem non contrahit. ALEX. Quid igitur Præceptor tuus ſentiebat? I.C. Aſſerebat ille, omne appetens appetere propter ſui perfectionem, quare membra trahunt vt nutriantur, & Elementa petunt conuenientes locos ad quietem, ſed ferri pabulo non indiget Magnes, abſque illo enim ſeruatur integer, ergo non illud attrahit, ſed mouebitur potiùs ferrum ad Magnetem tanquam ad matricem ſuam, cuius abditis principijs perficiatur, quemadmodum ad centrum terra, eſt enim propius veritatem vt ab internâ

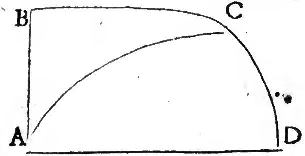
virtute

virtute potiùs quam ab externa, à qua non tãgitur, moueatur, veluti mouetur catulus ad mamillam, quomodo mouetur anima ad beatitudinem ab intimo principio, quod ſummi boni appetit fruitionem. Eſt enim principium noſtrum primi particeps principij, & vltimi finis. ALEX. Pijſſima opinio iuxta & ſubtiliſſima. Sed dic mihi quid Fracaſtorius vir Doctiſſimus cenſuit? I.C. Trahi ferrum à Magnete, quia cum hoc vnum fit per vtriuſque formæ coniunctionem, quia ſeipſas formæ propagent, atque promoueant, ita vt etiam egredientes in media intercapedine occurſu mutuo vniantur. ALEX. Sed, quæſo, tanti viri audes ne ſententiam impugnare? I.C. Inquirendæ veritatis cauſa, dicam, ſi egredi poteſt ferri & Magnetis forma, egredi quoque poterit hominis forma, quare erit generabilis & corruptibilis ſecundũ partem, igitur & ſecundũ totum, non enim more ſpõgiæ dilatat ſeſe atque cõtrahit: Pręterea erit in aere hominis forma, aer igitur erit homo, & duabus formis aeris materia informabitur, aeris ſcilicet & hominis: quinimo aer erit formarum egredientium plenus, & in formam forma penetrans ac trãſiens quaqua verſus, atque vndecunque huc & illuc, aut igitur aer informabitur omnibus formis ſimul, neque hac & illa, hæc & illa erit eius pars, ſed in multis eadem, aut formæ eædem erunt & in ſubiecto & abſque ſubiecto abſtractæ, ſimul & non abſtractę. ALEX. Tuam igitur nunc breuibus verbis ſuperaddas opi-

nionem. I. C. Ego verò dicerem, accidentis facultate, quæ à Magnete exit, ferream ſubſtantiam trahi, ſicut odores exire ſentimus manifeſte atque nos alterare, cuius rei ſignum eſt, quod allio ſi perungatur Magnes, ferrum non attrahet ex Ptolemæi ſententia, neque ſi oleo (addam ego) vel quacunque pingui alia re obliniatur, obtunduntur enim Magnetis ſpiritus à multo humido & craſſitie. ALEX. Tuæ acquieſco ſententię. At cur in Nautica pixide ferrum Magnete confricatum Septentrioni obuertitur, polumque Arcticum reſpectat, quocunque etiam contorto clauo nauis impellitur. I. C. Alij dicunt, perpendiculum illud nullo modo trahi, ſed illius Cæli vertigine omnia cum perturbentur, ita ſe conſtituere, vt quo magis poteſt quieſcat, ea autem eſt linea ad Polos ſpectãs. ALEX. In eadem opinione ego aliquando fui. I. C. Decipiebaris profecto, nam apud nos illa non pertingit vertigo, & tamen eadem ferri circumuerſatio conſpicitur. ALEX. Rectè, ſed aliorum referas opiniones. I. C. Alij igitur aſſerunt, ferrum illud ad ſtellas, quæ in Polis ſunt ſe conuertere, quemadmodum heliotropium ad Solem. ALEX. Minimè id quidem, nam illud floſculis contingit, ob illorum humidos vapores, qui à Sole attrahuntur. I. C. Alij ad minoris Vrſæ caudam vim illam referunt. ALEX. Tu verò quid ſentis? I. C. Verum id non eſſe, Sideris enim illius perpetua circumactio ſecum quoque ferrum conuer-

teret, quemadmodum à ſuo ſidere Cometem quoque arripi, atque auehi dictũm eſt, quare fixæ affectionis fixam quoque cauſam oportet eſſe. Alex. Ita eſt. Sed perge. I.C. Aliqui conuerſionem illam fieri aſſerunt à mõtibus ferri & Magnetis, qui ſub Polo ſunt. Alex. Minimè, nam qui de ſubjectis Polo regionibus ſcribunt, nullos ibi adeſſe ferreos,& Magneticos montes confirmant. I.C. Etſi aliter Fracaſtorius ſentiat,nõ reclamo, conuerſionis tamen cauſam ad eos non referam, quando conſtat in Ilua Inſula adeſſe Magnetis montes,ex quibus eruitur Magnes omnis quo nõſtrates Nautæ vtuntur. Naues cum eò applicant, cum in anchoris ſunt, cum diſcedunt, nullam ſentiunt in pixidecula mutationem, nullam ferri ad ipſam inſulam conuerſionem intuentur. Alex. Reſpondebit verò fracaſtor. Iluanum Magnetem,in ſua fodina atque matrice nullas habere vires. I. C. Debilitat reſponſio hæc Septentrionales montes, pro quibus ipſe dimicat. Ego verò cuiuſque entis naturalem ſedem cuiuis peregrino ſitui anteferendam cenſeo. Præterea à montibus illis, qui ſub Polo eſſe perhibentur, ferrum non attrahi manifeſtum eſt, ſed Magnetem. Nam ferri cuſpis penſilis non vertitur ad Polum, ſed Magnete affectum ferrum. Quod autem conuerſio illa non fiat à montibus, tum interualla, tum radiorum vis impedita obiectu terræ perſuadere poſſunt. quo pertingere queat radius, eò quoque vis eſto,

at non quit, vt ex hac apparet demonſtratione.

A. B. Mons magneticus. C. finis radij. D. non tangetur, at ibi mouetur. Mouetur enim in aditu ſinus Perſici ad Inſulam ſancti Thomæ. Alex. Quid igitur concludendum erit? I.C. Terrarum omnium ſubſtantias, facies, vires à ſibi quoque ſimili pendere vultu, nam vt ait Ariſtot. ſuperiora ſunt tanquam formæ, & Ideæ eorum quæ ab ipſis continentur, icc irco hæc terræ pars huius rei alia alius ferax eſt: Ita ibi Mare, alibi non, montes, fluuij, campi, prout cum ſuo quidque Cœlo conuenit. Non ergo à montibus illis ſyderiticis; ob radiorum imbecillitatem, ſed ab eâ vi, quæ illorum fabricatrix fuit, euenire conuerſionis modum dixerim, quam ab Vrſæ cauda non abſtulerim, conuenit enim diſtantia à ſimili, ſed ſuâ Cœli vi, ab aliquo ſydere conſimilem facultatem Iluæ aut Idæ Inſulæ

Ar. in 4. Phyſ.

attributam conſeruatamque crediderim. AL. At cur præſtat in Septemtrionibus quàm in Iluâ conuerſionis efficacia? I. C. Propterea quod vniuſcuiuſque naturæ particularis principium eſt aliquod in vniuerſali rerum parente naturâ, quod totius cuiuſpiam præ ſe ferat rationem, ſic à mari & ad mare aquæ omnes dicebat Salomon. Sic Elementa habent certis ſpatijs deſignata loca, in quæ ſeſe conferant tanquam ad principia ſua. Eſt igitur in naturæ partibus ſparſa potentia illa ſyderetica, cæterarum omnium matrix quaſi ſit illa Cœli pars, quę Septemtrionali puncto illi imminet. Natura igitur propter totius conſeruationem quæ in vnione conſiſtit, ſuperiora & noſtratia perpetuâ neceſſitudine cõiungi appetens, ſibi concors atque conſentiens, ferrum Magnete oblinitum ad eam dirigit Cœli partem, quæ illius reſpondet viribus. ALEX. Ego quoque in mutuum conſenſum, ac concordiam refero, qua alter alteri ſimilitudinis ratione, qua perficitur attractio, mirificè afficiatur, ſic vt Magnes odoretur ferrum in montibus Septentrionalibus, ex quibus erutus eſt, non ſecus, quàm vultures cadauera maxima locorum diſtantia, biduo etiam vt plerique opinantur, antequam cædes facta ſit. Quemadmodum rhabarbarum, & ſcammonium flauam bilem expurgant, epithymum, polipodion, ſena humorem melancholicum, agaricus pituitam, ſuccinum feſtucas, ac paleas allicit. Argentum viuum auro maritari

gaudet: complures herbæ mutuo complexu, ac vicinitate delectantur, alia inter ſe diſſident, & alterius contactum reſpuunt, ita ſimili affectu, & inclinatione Magnes ſemper Septentrioni obuerſa Polum commoſtrat. I.C. Effectum rei conſpicimus, cauſam verò ignoramus. ALEX. Sat ſcio, & Agrippæ libellum de ſcientiarum vanitate non improbo, ſed rogo te, mi Iuli, pomarium ingrediamur, vt leuetur aliquatenus huiuſce diſputationis moleſtia, aeris inſuper amænitas humorũ fuliginem, craſſoſque ſpiritus, qui mentem noſtram obnubilant attenuãs, vitales ſpiritus exhilarabit, qui enim paulo ante cohibiti erãt, exiliunt aura placida, ac ſuaui ſpiranteque fauonio recreantur. I. C. Profecto vt fumi, ac vapores reſeratis ædibus, oſtijſque patefactis immiſſo vndique aëre, atque externis flatibus diſſipari ſolent, ita in noſtris corporibus omnes graues alitus, & ſi qua corpori memphitis inhæret, aut mæror animi diſcuti contingit, atque euentilari, ſed interim, ô pueri, parate nobis prandium.

DIALOGVS XXVII.

De Plantis.

ALEX.

MAgnus roſarum hic ſpirat odor ad ſpiritus recreandos aptiſſimus, ſed ego illud demiror, ſilueſtres ſcilicet plantas odoratiores eſſe hortenſibus & domeſticis, generis tamen eiuſdem. I.C. Ita eſt, quia minus humoris hauriunt è ſolo tenuiore. ALEX. Cur igitur roſa culta melius olet? I. C. Quia ſucci opus habet temperatioris. ALEX. Contrarium exiſtimaui ſemper. I. C. Cur ita? ALEX. Quia à plurimis audiueram, ſi allia prope roſas ſerantur, eas euadere odoratiores. I.C. Ita quidem eſt, non quia illorum ſuccum imbibunt, ſed quia illorum acrimonia & caliditate inſitæ roſis vires excitantur, atque eliciuntur. ALEX. Perpulchrè quidem. Sed cur hæ roſæ quum diei æſtum diutius paſſæ fuerint, ruborem amittent? I.C. Quia natiuus calor à Cæleſti adiutus euehet calorem naturaliter ad certum gradum, ad quem ſine illius adiumento peruenire nequit, illo opere perfecto peregrinus calor abſumpto humido tenues partes, in quibus calor ſuas ſedes habet, depopulabitur, ſic & à cera

videmus inſolatione colorem tolli, aufertur enim ab ea mel: eæque partes expirant, quarum tenuitate conflatur color. Alex. At cur roſæ cortex ſpinoſus eſt? I.C. An quia eſt in eo raritas quædam per quam aſcendit humiditas, quæ Solis vi concreſcit. An roſa odorifera cum ſit, eius planta terrea eſt & ſicca, odor enim è tenui terreo; At illud terreum ſiccum per totam plantam diffuſum effeciſſet, vt planta cito exareſceret, expellendus igitur erat, nec conueniens viſum eſt naturæ, vt in folia exciperetur, quia celerrimè excidiſſent: Ergo per corticem, quem cum ſine mucrone ſcindere non poſſet futurus humor, in ſpinas formatus erupit. Alex. Perdoctè, ſed cur ſpinæ ſunt figura piramidali? I.C. An à craſſo prodeuntes in mucronem attenuantur, propterea quod ſtipiti circumfuſus aer, paulatim eius partes adauget, id quod in plantis ipſis etiam euenit, tenuiori namque cacumine ſunt? An verò Piramidalis figuræ ſubtiliorem aſſignabimus rationem. Baſis alimento propior eſt, atque iccirco latior, anguſtior verò in fine, quia à pabulo remotior, ſic & racemorum facies & ſtirpium ferè omnium talis eſt. Alex. At in Piris & cucurbitis ſecus eſt, excreſcunt enim in extremum magis. I. C. Id accidit propter humoris tenuitatem, atque lubricitatem, nequit enim ſe continere, ſed quo magis poteſt, defluit. Alex. Multis eſt hic hortus ornatus floſculis. Vide, quæſo, & contemplare quàm ſcitè

ſeſe ad Solem flos ille conuertat. I. C. Nugaciſſimi circulatores Platonici aſſerebant venerationis & duliæ ergo id effici à floribus. Quare Proclus mendaciorum pictor egregius nominat aliquas herbas, quas ait multa iungi neceſſitudine cum Sole & Luna, quibus etiam hymnos concinunt. Quinimo in his herbularum conuerſionibus plauſum quendam non incompoſitum in aerem dari, qui Cæleſti reſpondeat harmoniæ. Al. Sed quis vnquam excepit flores cum Sole & Lunâ colloquentes? I. C. Proclus reſpondet id latere omnium mortalium aures, quia nulla ſenſilis ad ſenſum proportio intercedat. Al. Iam ſi ſenſu non percipitur, ſed animo tantùm, diuina ſane res eſt: eritne ergo plus diuinitatis in floſculis, vt Solem & Lunam deuenerentur, quàm in tot Ethnicis, qui gelida ſaxa, putrida ligna, fœtidorumque Cadauerum cineres colunt, deoſculantur, eiſque ſtatuunt aras, preceſque fundunt. I. C. Addebat ille hymnicines hos flores inſipientium animis non innoteſcere. Alex. At enimuero ſi Cæleſti concentui occinunt, gradu tantum non ſpecie ab eo differunt, nos autem, quos ille vocat inſipientes, hactenus arbitrati ſumus hæc omnia noſtratia & illa cœleſtia etiam plus quam genere differre, neque vlla rerum ſeries noſtris vocibus noſtriſque concentibus conuenire poſſe. Profecto inſanire me cogunt hæ Platonicæ fabellæ. I. C. Peripateticorum ergo rationes addu-

cam. Alex. Apage, rectius erit mandare eas Græcorum fidei. I. C. Aliqui dicunt huius floris tenue humidum ad Solis calorem ſe habere, quemadmodum & corium ad ignem. Alex. Huic opinioni aſſentiebatur Præceptor meus. I. C. Non ego, nam roſæ tenuiſſimum habent humidum, ad Solem autem minime conuertuntur: è contra vuæ genus illud quam iccirco ſtreptum vocãt ad Solem conuerti ſcribit Plinius, de illius tamen humido nihil habeo quod dicam. Alex. Aliorum igitur ſententiam referas. I. C. Aſſerũt aliqui, flores Solis vi exſiccatos ſuperueniente frigore conſtringi illius occaſu: Poſtquam vero nocturnum humorem imbiberint, ſucco repletos, ac inflatos à matutino reducis Solis calore adaperiri. Alex. Arridetne tibi hæc ſententia? I. C. Certum eſt non omnes flores ad Solem ſeſe pandere, ſanè non Iridem, ſed clauditur. Alex. Vnde id accidit? I. C. Quia parum obtinet humidi particulis calore digeſtis abeũtibus, facile clauditur, quia curuatur, curuatur autem, quia rarefactis meatibus neceſſe eſt in abeuntiũ partiũ vacua loca ſolidas partes ſuccedere, condenſatur ergo ſuperficies, ideo fit breuior & conſtringitur. Alex. Subtiliſſimè. Sed cur alij flores noctis frigore contracti, ad Solis aſpectum ſeſe ſoluant, rationem reddas. I. C. Quia tenue humidum exugitur, Itaque humore ſuſcepto, atque moto remitti in latitudinem contractas partes neceſſe eſt. Al. Sed quæſo Fracaſtorij. Sententiam recites, ſi eam memoria tenes.

I.C. Lubenter is igitur ita ſcripſit, *à ſtellis nulla attractio fieri poteſt, niſi quæ à calore per accidens ſit, calefactis quibuſdam, quæ mox per naturam ſurſum tollantur, aut fortè circumaguntur cum Sole, vaporibus, qui in vna parte facti ſunt, & ſucceſsiuè de vna in aliam fiunt, recipientibus impetum ſucceſsiuum, & in orbem, ſicut principiũ à quo generantur, in orbem fertur, vnde accidit quoſdam teneros flores, & folia propter humiditatem circumuerti cum ſole.* Alex. Inuoluunt hęc intellectum meum. Si me amas igitur, paucis verbis horum omnium, quæ tetigiſti, rationem dicas, Cur herbæ aliquæ flores ſuos conuertunt ad Solem, aliæ aperto Sole aperiuntur, nonnullæ vero cõſtringuntur, non paucæ ſolſtitio frondes inuertunt. I. C. Satisfaciam quàm breuiſſimè potero. Aſſeramus igitur hoſce motus non à plantarum principijs, ſed ab extraneis fieri. Cæleſtis enim ille calor ſimiles ſibi partes, quæ in floribus ſitæ ſunt, ad ſe attrahit, & languidiores laxat, atque exugit, quaſi repetẽs id quod ſuum eſt, viuidiores autem corroborat, frondes vero non obuertunt ſeſe, ſed obuertuntur potiùs ęſtus violentiâ, quemadmodum alia quoque criſpantur, alia ſiccitate incurueſcunt. Alex. Proh dij immortales quàm doctè, quàm dilucidè hæc explicas, & me doces. Sed quænam illa plãta eſt? I.C. Pulegium. Alex. Sciebam equidem, Sed quæſo, mi dilectiſſime Iuli, dic mihi cur planta hæc emittit flores in ſolſtitio æſtiuo iuxta & in brumali? heîc profectò balbutire mihi videtur Philoſophus, nam ſiccum cum ſit pulegium nimiâ

Fracaſt. de Sympath. ter. cap. 7.

in ſiccitate germinare haud poſſe videtur, nam parua etiam ſiccitas ſuperueniente ſiccitate fit maior, illæ autem ad generationem conducibiles dijudicantur tempeſtates, quibus exceſſus temperantur, at ſiccitatis exceſſus, quî poteſt exceſſu ſiccitatis moderari? quod in brumalibus diebus floreat, non miror, quippe aduerſis temperatur qualitatibus. At cur in vtriſque extremis eidem plantæ flos erumpit? I. C. An dicam ego pulegij naturam eam eſſe, vt velit eſſe quàm ſicciſſimum, itaque in ſabuletis lætiùs, in pingui ſolo degenerat atque marceſcit. Sicciſſimis ergo temporibus floret, talis autem eſt bruma cum frigore, tale ſolſtitium cum calore. Alex. At quare ſub aduerſis alijs duabus qualitatibus? I. C. An negabo tibi, brumæ frigore temperari ſed potiùs circumuentum calorem internum obſeſſióne frigoris circumſtantis collectum in ſeſe, atque confirmatum effundere ſolere flores: ſolſtitio verò corroboratum ſimili cognato expetito calore foras euocari. Alex. Procul dubio ſi Theophraſtus in viuis eſſet, rei herbariæ dictaturam tibi libens concederet. I. C. Quid ſentis de illa arbore, quam parieti proximam inſpicis? ſemotâ omni arte diſſimiles ac inter ſe diuerſos producit fructus. Alex. Idem de malo medica, ſcribit Theophaſtus, ſed rationem ſcire percuperem. I. C. Quia conſumpta certos in fructus priore materia, quaſi ſecundariam manum ex aliâ nouâ nouos aliûs ideæ fructus in naturæ ſcenam exponit. Poſſe vero arborem vnam diuerſos forma fructus edere, eiuſ-

dem rationis eſt,ac ſi quis quærat, cur ſapore diuerſos,cauſa eſt materiæ diſſimilitudo, quæ non æqualiter concoqui potuerit: At cur eodem in fructu partes non ſint eædem,cauſa eſt ſucci diuerſitas & poteſtas multiplex. Eſt enim anima ſimplex & vna poteſtate multiplex & multa: Itaque perfectior anima contrariorum etiam motuum author, quemadmodum ergo poteſtas eſt generãdi corticem, frõdes,ramos,flores,fructus,medullas,tegmina, pulpas,ſemina,ſic varias fructuum formas edere poſſe abſurdum non eſt. Alex. Scitiſſimè cauſam explicas.Sed admirabiliora proferam,ex eodem palmite racemos nigros, & albos pendentes vidi.Petij à Colonis an inſitionis eſſet opus;negarunt.I. C. Quinimo illud me magis in admirationem rapit quod Theophraſtus vidiſſe ſe perhibet, in eodem racemo albos & nigros acinos, vtroſque tamen maturos. Alex. At quomodo id fieri potuit? I.C.An cum tanto heroe in re herbaria mutationis cauſam ſtatuemus in alimento tãquam in agente,& in vite tanquam in patiente?Subtiliùs tamen ego dicerem,non mutare alimentum,ſed mutari ipſum,& fieri corpus. Vulgata eſt apud omnes Philophi ſententia, Cibum in aliti ſubſtantiam conuerti,quare ſic alibi alimentum definiuimus, id quod futurum eſt hoc,cuius ratione dicitur alimentum, quare ex alimenti diuerſitate colores à viuentibus immutari certum eſt.de pecoribus, Xãti fluuij nomen teſtatur,nam Scamãdro ei no-

Ariſt. in 9. ſect. men fuerat. Quin & Ariſtoteles ipſe ſcripſit aquarum mutatione colores mutari in animã- *In 4. de gener. anim. t. 1.* tibus, præterquam in coruo, alibi, inquit, Potiſſimum propter aquam ex qua capiunt alimentum, eius enim vſus communis eſt omnibus etiam ſiccis ipſis ad alendum, & coruos *Lib. 5. de gener. anim.* albos, & perdices, & vrſos agnoſcit idem. In Suecia lacus eſt nigras continens aquas, piſceſque alens concolores, Incolarum quoque, qui eis veſcuntur, color ſubniger eſt. Capitis pediculi, honor ſit auribus, nigriores, quia ſuccus ibi pinguior, ad cœteras corporis partes albidiores, quia ſiccius excrementum, In Catello candido pulices dilutiores, in ruffo fului, in nigro nigriores. Quid remota adduco exempla? In his piſculentis 40. diebus capillos meos nigerrimos euaſiſſe animaduerti, ob quotidianum (ni fallor) ſpinacæ eſum: quare medicamentum accepi ad pituitoſos & melancolicos humores vi Agarici, & Rheubarbari detergendos. Atque ita aduenientibus paſchalibus cibis crines facti ſunt dilutiores, ſic ex alimentis colores in animantibus contrahuntur, nec mirum, ſicut enim animus ex auditu ſtolidus, ſapiens, malus, bonus fit, alitur enim his, ſic corpus cibis cum enutriatur, fit ex eis nigrum, album, rubrum, pallidum &c. Sic etiam pro alimentorum varietate colores in vite diſcriminantur. Alex. Eruditiſſime quidem, ſed difficultas adhuc mihi ſupereſt, ſi nigra vitis ad ſuos acinos trahit ſuccum nigrum, quomodo ex eadem radice ſeorſim trahit al-

bum? I. C. Forſitan radicis partes diſſimiles ſunt,atque ita ceſſat difficultas. ALEX. Quid ſi conformes ? I.C. Dicerem, alimentum non ſemper à radicibus ſubmitti,ſed in ramis quoque vigere tum ſuccum,tum etiam ſucci vim mutatricem genitalem , vt patet in ſalignis virgis abiectis,quæ nec defixæ quidem germinant,id quoque inſitionis comprobat experimentum: Quippe ſurculus inſitus etiam alienum trahens ſuccum, nihilo ſeciùs tranſmutat in ſuum. Ratio eſt in principijs vitalibus quæ inſunt in anima, at anima tota eſt in qualibet parte, vt in 2. Amphiteatri libro oſtẽdimus aduerſus Hippocratem exiſtimantem, ab omnibus generantis partibus deduci ſemen,ac proinde corpus quod ſemen fabricat,quam ſententiam erroris redarguunt integri homines ex mutilis parẽtibus geniti. Quare licebit nobis aſſerere,radices non eſſe principium ſpeciei ad formam , ſed indiuidui ad vitam ob alimenti miniſterium,quippe ab eadem radice varios prodire colores & fructus mirum non erit , cum in qualibet viuentis rami parte adſit ſuccus, & vis genitalis ſucci mutatrix. ALEX. Quam doctiſſimè , quam elegantiſſime.Sed quia Sol nimis nos excalefacit, propterea quod heſterna die imbribus exoneratæ ſunt nubes, atque ita deletæ:quare ſolijs radijs non ſunt impedimento quominus nos valide feriant, ſub illius Apollineæ arboris vmbra conſedeamus.I. C. Iſtud ego non aſpernabor , nam & Laura olim amaſia mea

fuit,& ſicuti laurus ſemper vireſcit,ita & amor illius in corde meo ? ALEX. Ne ſuſpiria,quæſo, imo de pectore fundas, quin potiùs mihi rationem reddas, cur huic plantæ nunquam folia decidant. I. C. Poteras hæc ſubticere,ne cor meum vulnerares, & de alijs plantis cauſam inueſtigare,eiuſdem namque generis ſunt,Palma,Citrus, Pinus,Cupreſſus, Ceratia,Picea,Buxus, Ilex, Mirtus, Cedrns, Iuniperus, Abies,Salina,Aquifolium,Taxus, & Andrachren in Græciâ,Vnedon apud nos. ALEX.Eia igitur quàm potiſſimùm perpetuæ horum omnium viriditatis cauſam aſſignas? I. C. An perpetuo foliorum honore vigent iuxta Ioannis Mariæ Genochii Clauaro-Genuenſis Philoſophorum præſtantiſſimi ſentẽtiam,quia cœteris calidiores ſunt & ſicciores? ALEX. Perplacet.I.C.Mihi non item. ALEX. Quam ob cauſam ? I. C. Nouellæ quidem Amigdali non amittunt hyeme frõdes, cadũt adultis,quæ tamen ſicciores ſunt, non ergo cauſa eſt ſiccitas: neque caliditas, frigidam prædicãt omnes Cupreſſum,hæc tamen ſemper viret. ALEX.Alter Philoſophus Genuenſis Magiſter Gregorius Spinola Theologus Carmelita obſtructioni id aſcribit in ſuis phiſicis commentarijs.I. C. Noui virum illum omnibus virtutibus circunfertum, & Galero ſane Cardinalitio digniſſimum, eius tamen opinione non ſubſcribo, quinimò è contrariò foliorum caſum ad obſtructionẽ refero. ALEX. Cur ita?I.C. Quia frigus venularum oras,qui-

bus

bus traducitur alimentum, condenſat, atque ideo frondes abſiſtere neceſſe eſt. Alex. Ego verò dicerem, quibus alimentum perpetuò ſuppeditatur, perpetuam ineſſe frondem: quæ verò arbores amittunt folia, eas alimenti ſentire diſpendium. I. C. Aſſentiri non poſſum; Nam Tauriſani in meo viridario vidi cum puer eſſem, è malis hyemis ſæuitiâ conflictatis ne vnum quidem cadere folium. Alex. Quid in cauſa fuiſſe exiſtimas? I. C. Ipſius ſucci tenacitatem, quæ ſuo lentore ſibi ipſa ſufficit, quemadmodum animalibus quæ ſine cibo latent hyberno tempore, ſic etiam ipſis in arboribus perpetui folij intelligendum. Quare laurum retinere hyeme frondes aſſerimus non tantum quia ad eas tunc attrahit alimentum, ſed quia calore, lentoréque ſuo ſuccum, quominus aboleatur, in pediculis ſeruat. Vtque generali ad omnes illas arbores reſponſione tibi ſatisfaciam, dico, euenire illis hoc perpetuæ viriditatis præſidium, formæ beneficio, cuius in fide atque clientela eſt ſucci conſtantia, copia, calor, viſciditas & pinguedo: vtque craſſiori Minerua rem expediam, concludo, non paucis perpetui folij cauſam eſſe, quia humor ab arboris matrice ad folium transfuſus non intercipitur, alijs cauſam eſſe vel craſſitiem vel ſucci talis craſſitudinem, vt à frigore neque conſumi, neque prohiberi queat. Alex. Sciti ſſimè. At dum Laurum inſpicio, maior mihi ſuboritur dubitatio. I. C. Quænam illa eſt? proponas audacter. Alex.

Theophraſti regula eſt, fœcundas arbores celerius conſeneſcere. I. C. Ita eſt, Nam diuturni penſi perpetuatione fatiſcunt, quia ſuccus qui debetur matribus, abit in ſobolem, atque ita vitæ principia euadunt debiliora. Explico, ſemen in arbore eſt quid primarium & perexcellens, ſicut in animalibus genitale ſemen ſanguinis pars eſt elaboratiſſima, vt ex finis ipſius ad quem ſemen apparatur, contemplatione innoteſcit. Dicitur ſemen arbor poteſtate, quapropter cum arbor vna multa ferat ſemina, multas quoque arbores ferre dicetur, ergo ſeſe vna in multis millibus repræſentando, multum amittat ſui neceſſe eſt. Sed vt ſubtilius loquat. Fœcunda arbor duplici fit de cauſa imbecillior. Prima eſt quaſi formalis, quia cum ſucco abeunte exhalat multum ſpirituum, ſimul igitur etiam eſt materialis, vtraque interna, ſi abit materia, & forma, cum idipſum Arboris nihil aliud præterea ſit, neceſſum eſt imbecilliorem fieri. Altera eſt accidentalis in ſitu partium, quia fit laxior, cauſis propterea, quæ extrinſecus ingruunt, noxijs opportunior: patet id etiam in animalibus, quæ nimium Veneri indulgent, ea namque parum viuunt, quare non deſunt authores qui paſſerum nullum excedere bimatum exiſtiment: & memoriæ prodita ſunt apud Platonem Atletharum nomina, qui, vt valentiores eſſent, victoriarum ſpem in libidinis abſtinentia collocarunt. Idem euenit plantis, nam fruges & olera poſtquam fructum ſuum

tulerunt,eorum operis,atque vitæ idem finis eſt: at quod his ſemel fit,arboribus ſæpe contingit; Quare Theophraſtus arbitratur, arbores poſt fructificationem quaſi interire, ſed latere nos,quia non ſit vera mors,ſed quies,& otium à labore: Idcirco ſomnũ quoque plantis attribuit Anaxagoras. ALEX. Eruditiſſimè. Sed hac ratione Laurus longiſſimæ vitæ eſſe deberet, vtpote quæ minus fœcunda exiſtit, cur igitur ſecus euenit, vt parum viuat? I.C. An quia Laurus multos non ſolum ſtolones fundit, verumetiam primarios eoſque ingentes edit fouetque ſtipites non paucos? An laurus vitijs obnoxia eſt propter laxitatem, quare aer facilius in ea laxa ſpatia ſeſe inducit: ſub Lunâ magis, quia tunc aer humidior, ſub Sole citiùs, quia extraneus calor validior: Putreſcit igitur citò laurus, quia ſuccus internus ab externo vincitur. ALEX. Occaſionem nunc mihi ſubminiſtras interrogandi de arborum fructuumque corruptione, quam quia generatio conſequitur, peto à te, vnde in fructibus, & arboribus vermiculi congenerantur? I. C. A putredine. ALEX. At quomodo à putredine, ſi putredo omnis humida in primordijs ſuis, vermiculos autem è ſicco fieri ſcripſit Theophraſt. & experimentum teſtatur, in vetulis enim, & arefactis arboribus ſæpenumero progignuntur. I. C. Id verum eſt, ſed nihilominus ex putredine. ALEX. At quomodo eſt putredo in ſicco? I. C. Quia ſicca naturalem amiſere ſuccum, peregrinum

admiſere, quare ex defectu humoris debiti, & aduentu aeris humidi, id quod arbori naturale non eſt, putredo fit, & ex putredine vermes. Præterea ſicca arbor rari corticis eſt, quare in ea laxa ſpatia aer facilius ſeſe induit. Inſuper exſiccationis cauſa feruor loci eſt, calor autem in quacunque generatione etiam ſpontanea neceſſarius eſt. ALEX. At quomodo ex ſiccitate vermes, ſi in Vere, quod valde humidum eſt, vermium copia conſpicitur? I.C. An cum Theophraſto dicam, non in arboris ſubſtantia tunc concreari vermes, ſed extra. ALEX. At quomodo extra tunc generantur? I.C. A putredine. ALEX. At quæ tunc putredinis cauſa? I. C. Imbres, inquit ille. ALEX. At ſi materia putredinis humor eſt, & imbres ſunt humor, quomodo imbres putredinis effectores? imò materia ſunt potius. I.C. Dico, materiam eſſe internum humorem à calore deſtitutum, calorem deſtituere, quia ab extranei humoris impreſſione extinguitur, extraneus humor imber eſt, eſt igitur effector imber. ALEX. Perdoctè. I.C. At Pueri nos vocant ad prandium, eamus, ſi placet, nec enim deerit à prandio diſſerendi commoditas. ALEX. Quæſo, priùs dic aliquid de plantarum alimento. I. C. Nimis longa quæſtio hæc eſt. Edulia calida mihi placent, his enim lætatur anima, quam cæleſte calidum eſſe dicebat Hippocrates. ALEX. Id ſolum ſcire deſidero, an plantæ marinis aquis alantur? I. C. Plutarchus id pernegat. ALEX.

Quam ob cauſam? I. C. Ob craſſitiem, qua ſubire nequeat, ob grauitatem, qua impediatur aſcenſio, necnon ob vim deſſicandi, qua tollitur alimentum, & propter pinguedinem, marinæ autem aquæ pinguedinis argumentum adducit, quòd ardeat. ALEX. Satis doctè, vt mihi videtur. I. C. Ego verò nec pili facio has rationes; prima nulla eſt; neque enim tam craſſa eſt, quin per plantæ meatus tranſmitti queat; à grauitate petita ratio perridicula eſt, nam ſi à Sole ſolo tolluntur de mari nebulæ, cur non à Sole, & à plantæ vi? Maris ſalſitate terra grauior eſt, arborum tamen cacumina multa ſunt terra conſtituta, quæ ab imis petita, attractaque radicibus eſt. Pituita, ſanguis & atra bilis ſæpenumero craſſa ſunt admodum, atque etiam ſalſa, nihilominus ſubeunt cerebrum. Tertia ratio aſſerit, à ſiccitate tolli alimentum, aliqua in parte concedo, non ex toto, modicum tamen nutrimentum marinis plantis ſuſſiciens eſt ob ſiccitatem, nam & terreſtres animantes, quæ ſicciſſimæ ſunt, pauciſſimo contentæ ſunt alimento, velut Africanæ feræ, quæ rariſſimè bibunt. Eſt etiam inter illas, quæ nunquam bibit, imò eadem, teſte Scaligero, iniectâ in os aquâ, ſtatim interit, vt omittam Spinam Ægyptiam in ſabulo, & excocto, & ſalſo naſci. In ſicciſſimis locis viuere plantas Æthiopia teſtatur. Quot dulciſſimæ ficus ſunt in ſabulonibus, & arenoſis Apuliæ litoribus? Demum nullus eſt qui neget, pingue

eſſe aptum ad alendum. quot reperiuntur pingues arbores, frutices, herbæ, oleo reſinâ, lacte abundantes. Sanè ex Platano fieri poſſe oleum experimento compertum eſt. ALEX. Cenſes igitur ali plantas marinis aquis? I.C. Ita equidem. Nam & maritimæ plantæ maris alimento fruuntur, neque in terrâm tranſlatæ viuunt. Creſcit ſanè, atque alitur in mari corallus. Praſon Marinum, quod eſt ſub aquis admodum prolixum, ſi transferatur in aruum, longe breuius fit, quinimo nullum prorſus euadit. Pipones è Venetis littoribus grandiſſimos ſuauiſſimoſque Pataui eſitauimus. ALEX. At enimuero exempla hæc probant, ali plantas in ſalſo, non autem ali ſalſo: ali autem in ſalſo mirum non eſt, nam in ſalſâ dulcis continetur: Quare alligatis ad nauigiorum latera lanis exprimitur ad bibendum dulcis exhalatio; Tunc ſic, in aqua ſalſa plus aquæ dulcis ineſt, quàm in terra ſine aqua, at in terris, in quibus aqua non eſt, nutriuntur arbores, ergo tanto fortiùs in aquâ ſalſâ. Hinc inferebat Philoſophus, piſces in ſalſo quidem, non ex ſalſo ali, ſed ex dulci, quare & dulces ſunt, ex ijs namque ſumus, ex quibus alimur. I. C. Hæc omnia deſumpſiſti à meis Phiſicis commentarijs, quos adoleſcentulus dictabam? Quid ſi autem & ſalſo ali plantas oſtendam. ALEX. Huius probationem expecto. I.C. Sed interim ſi placet ad cœnaculum accedamus. Ex ijs (inquis tu) viuimus, ex quibus ſumus, at multæ plantæ

ſalſæ ſunt, vt ex Theophraſto, Halimon præcipuè & Edera, quæ ſuâ connatâ ſalſugine necant ſtirpes, ergo & ſalſis enutrientur. ALEX. Salſæ hæ ſunt plantæ, quia ſuccos dulces in ſalſuginem mutant. I.C. Et ſi immutant dulces ſuccos in ſalſedinem, nonne admittent ſal ſi nactæ ſint? è quercûs cinere fit ſal, non igitur eius alimento repugnabit quod in eius eſt ſubſtantiâ. Ex ijſdem ſanè aluntur, quibus conſtant animantes: Sed & plantas aliquot non niſi prope mare, quaſi ſalſedinem appetentes ali poſſe Theophraſtus tradidit, addens, Palmam aggeſto ſale iuuari plurimum: quemadmodum & inter olera, betam, braſſicam, rutham, erucam, arethmon ad hortenſes parietes frequentibus vrinis forte perfuſos lætiſſima euaſiſſe deprehendimus. Nimirum maris accolæ ſentiunt à maris affinitate beneficium. Androſtenes narrat, in Tylo Inſula, rubri maris aquâ arbores fieri nitidiores, eamque ab hortulanis peti ſolitam poſt imbres ad irriganda ſata. Quid immoror? Quot inueniuntur plantæ ſalſuginem præ ſe ferentes, veluti matricaria, tenuifolia, ciceris genus, & lupini. ALEX. Sed dic quæſo, cur lupini & ciceres fluuiali aquâ meliùs quàm puteana coquantur? I.C. An quia ſubtilior illa cum ſit, in illorum meatus facilius ingreditur ignis vi, ipſamque vim ſimul inferens, calore & humectatione teneritudinis cauſa eſt? An quia

fluuiatilis aqua plus inſolata eſt ? Sanè ſcripſit Philoſophorum magiſter, puſillos cucumeres, ſi terra obruantur, grandeſcere magis, quia minus aëris calore diſcoquantur? Alex. At cur quidam ciceres quò diutius coquuntur, eò fiunt aliquando duriores? I. C. Quia quantum ineſt humoris aerei conſumitur, & aqueum terreſtre quod reliquum eſt, coit vt in ouorum coctione fit. Sed heus pueri effundite aquas ad manus abſtergendas. Tu verò Tarſi preces ad Deum dirigas.

DIALOG. XXVIII.

Alexander, Iulius Caſ. & Tarſius puer à poculis.

TARS.

HVc nitido precor intuitu
Flecte ſalutiferam faciem
Fronte ſerena & irradia,
Nominis vt ſub honore tui
Has epulas liceat capere,
Te ſine dulce nihil Domine,
Nec iuuat ore quid appetere,
Pocula ni prius atque cibos
Dominicus fauor imbuerit.

Alex. Pia admodum, & elegans oratiun-

Digitized by Google

cula. Sed mirum ædepol, quomodo aqua, quæ in ſicco nunc decidit, in rotundam ſeſe contraxit figuram. I. C. Huius rei cauſam reddidit Fracaſtor. Sed heus tu puer Fracaſtorij libellum de Simpathia accipe, & quæ folio. 81. verba habentur, perlegas. ALEX. Quid iſtuc rei eſt? Monaſtico more inter prandium lectiones etiam excipiemus? TARS. *In puluere & pennis & alijs ſiccis aqua non conſiſtit, ſed aut elabitur, aut in guttulas rotundatur. rotundatur autem, quoniam duobus modis aqua ſitum naturalem exquirit, vno modo motu Elementi deſcendendo ad locum proprium quando poteſt, poteſt autem cum ſuper aliquo plano ſtatuitur quod contrarium non ſit, & deſcenſum eius non impediat vt ferrum & lapides, & id genus, ſuper quibus coextēditur & deſcēdit aquæ quantū poteſt; alius modus eſt, quum non totum extra mouetur, ſed partes in toto, quærentes conuenientiſſimum ſitum, quod tum fit, cum incidit in ſubiectum quod propellit vndique partes, quod faciunt multa ſiccorum per contrariam ſpeciem, propter quod non motus Elementi fit ad locum ſuum, ſed partium in toto ſeſe apte locantium, quantum expedit & bene eſt, talis autem ſitus eſt cum partes contrarium tangunt ſecundum minimum quo poſſint, & quo magis vnitæ ſunt, & propinquæ inuicem, quæ omnia maximè præſtat orbicularis figura, quæ & in puncto tangit, & breuiſſimas habet ad centrum lineas, propter quod aqua in ſicco incidens conglobatur.* ALEX. Barbaræ Fracaſtorij phraſes ſtomachum mihi feciſſent, ni dulcis pueri vox dulcoraſſet. I. C. Cardanum nunc de Subtili-

Fracaſt. de Symph. c. 9.

tate heus tu puer accipias. TARS. Hic eſt. I. C. Perlegas in folio ducenteſimo nonageſimo octauo. TARS. Excuſatum me habeas Domine, nam huius libri lectio Apoſtolico decreto mihi interdicitur. I. C. Rectè facis, Ego igitur, qui ab Illuſtriſſimo D. meo D. Cardinali Vbaldino omnium bonarum diſciplinarum inſtructiſſima Bibliotheca facultatem obtinui, perlegam. *Cauſa cur in puluere, atque etiam in ſicco rotunda euadunt, argentum viuum, & aqua eſt, quoniam refugiunt contactum ſicci, at corpus in nulla parte minore poteſt corpus aliud tangere, quam in puncto, igitur argentum viuum & aqua conantur ſiccum in puncto tangere, hoc autem manifeſte contingit, ſi rotunda euadant, nam ſphera planum in ſolo puncto tangit; igitur partes aquæ & argenti viui dum ſuper puluerulentam tabulam ſparguntur rotundæ euadent.* ALEX. Acuta ſanè tã Fracaſtorij quàm Cardani ratiocinatio. I. C. Falſa tamen, nam & gutta cum cadit, in aëre globoſa eſt, at aërem non refugit, non eſt igitur ſicci fuga; ſi in humido idem fiat. Addam aduerſus Cardanum, argentum viuum etiam in aqua conglobari, quemadmodum & in plumbi ſcobe etiã, at à ſcobe non refugit, imò ex ea quantum poteſt colligit, quod nequit, vt cenſeo, inuitum relinquit, natura enim & ſua appetit, & vorat. ALEX. Perdoctè, ſed propoſitum problema quomodo tu diſſolueres? I. C. Conglobari aquam in ſicco, non quia refugit ſiccum, ſed quia cum ſicco iam inijt ſocietatem, quodquam ipſum habet illi det firmitudinem. Eſt

Card. de ſubt l. 2. c. de Mixtis.

autem firmiſſima rotunda figura, quia continua eſt & vnilinea. ALEX. Sed linguæ, quæ per tot horas in aëre dearticulando elaborauit, vini mercedem perſoluamus alacriter. I. C. Cur aquæ vinum infundis, non aquam vino? ALEX. Quia mos eſt patriæ noſtræ, forſitan tu patrios mores cum Gallis commutaſti? I. C. O vtinã poſſem omnes, eſt enim hæc Natio Generoſa præ cæteris atque Inuictiſſima. ALEX. Aquam igitur vino infundis? I. C. Ita. ALEX. Quam ob cauſam? I. C. Eſt vini natura leuior, quare fundum non petet, id quod videre licet cum ſenſim immittitur, non ergo bene miſcebitur, ſane non vſque ad minimorum contactum: aquæ vinum innatat, at non vino aqua, quare in Calicis fundo imus potus inſipidus eſt: ſi aqua igitur Gallorum more vino infundatur, natura ſua grauitatis neceſſariò ima petet, & in illa tranſmiſſione optime commiſceri neceſſe eſt. ALEX. Profecto hæc mihi arridet ratio, atque ita in poſterum obſeruabo. Sed quæſo inter pocula & epulas diſquiramus, an in vino aqua diluto duæ ſint formæ, an vna tantum? I. C. Duas dixit Philoſophus, non aliter quam erant in ſuis totis antequam miſcerentur. ALEX. Quomodo hanc comprobas opinionem? I. C. Sunt ibi duæ materiæ, aqua ſcilicet & vinum, & duæ igitur formæ, nequit enim materia eſſe abſque forma, nec duas materias vna forma informare. ALEX. Exiſtimas ne actu eſſe illas duas formas? I. C. Ita. ALEX. Actu Mathematicè. I. C. Minimè, non

enim ſunt terminis præſcriptæ, atque ſeparatæ, ſed ſunt actu naturali, quia ſua quæque ſub propria forma manet. ALEX. Vnde id probas? I.C. Quia vinum ab aqua facile ſeparatur, quod fieri non poſſet, niſi formę ipſæ integræ, ipſæ partes ſub ſuis formis actu naturali ſeruarentur. ALEX. Ego exiſtimabam, potentia tantum eſſe ibi formas illas. I.C. Haud formarum naturæ conuenit, vt cùm actus ſint fiant potentiæ. ALEX. Memini D. Iacobum Aurea nobilem Mathematicum, ſcholarem tuum ingenioſſimum, & magnæ ſpei adoleſcentem, retuliſſe mihi te in hac quæſtione aduerſus Ariſtotelem ſentire. I.C. Ita eſt, ſed Luna, quæ in mei genitura eſt apheta, mutabilem me reddit. ALEX. Imo ingenij vigor, quod ad omnia probanda eſt aptiſſimum. Sed quæſo quam aduerſus Ariſtotelem adducebas rationem? I.C. Eas perlegere potes in meis cōmentarijs in Ariſtotelis libros de Generatione. obiter nunc dicam, abſurdum eſſe in vno continuo plures ſtatuere formas, ſunt formæ actus materiæ quiſque ſuæ, quæ materiæ cum ſint à naturâ ad operoſiorem compoſitionem inſtitutæ, factum eſt vt commiſceri queant, pariter & formæ igitur commiſcentur, id quod confirmat exemplum equæ & aſinæ, quorum ſeminum formas miſceri certum eſt, alioquin mulus non generaretur ex eis. ALEX. Perdifficilis huius quæſtionis moleſtia bibendo leuetur, & profecto hi ſchiphi vitrei tam candidi ſunt, vt ad bibendum inuitent. I.C.

In l. 1 de Generat. exercit. 39.

Loti ſunt calido cinere qui quidem caloris impatiens exalat ſecumque vitri ſordes aufert, non ſecus atque lixiuium quo lintea emaculantur. eandem ob cauſam, calidam origani vim ad vinum purificandum aptiſſimam dixit Philoſophus. ALEX. Quid ſi hi perdices cicutam comediſſent, poſſent ne nobis officere? I.C. Minimè, non enim adeo vehemens eſt ſuccus eius, quin modico calore ante concepto vis obtundi poſſit, ſane publicus ille nocentiſſimæ fæcis mortalium miniſter Critonem admonebat, ne ſineret Socratem attentiùs diſputare, propterea quod ex illa mentis agitatione caloris aliquid contraheret: vbi vero ille ſumpſit, ortum eſt primũ à pedibus frigus, inde ad crura progreſſum eſt, cumque imum ventrem refrigeſcere ſenſiſſet, debemus, inquit, ô Crito, Gallum Aeſculapio, quem perſoluere ne neglexeris: quare cum noceat cicuta ob frigus, calore vis eius retunditur, non lædet igitur aues quæ calidiſſimæ ſunt, multo minus ipſarũ deuoratores, per ipſarum namque calorem naturalem venenum excoctum eſt atque tranſmutatum. ALEX. Suauiſſimum quidem eſt hoc iuſculum, ſed quid ſi Ancilla loco petroſelini cicutam appoſuiſſet, quemadmodum miſerè accidit Frãciſco Trapolino Pomponatij præceptori. I.C. Ah, nimis ne es meticuloſus. ALEX. Scio quid ſum, non quid ero. I.C. Tuæ nihilominus valetudini conſultum volo. Si times, ſume tibi ex acetario rutæ paululum, cuius eſu mu-

nita atque armata Muſtella intrepidè Baſiliſcum aggreditur, atque extra cauernas, in quibus delitescit, protractum conterit, quo demortuo, confeſtim illa ſe ſubducit, paſtuque rutæ rurſus efficitur, ne ex aëris ambientis cõtagione ac fœditate ſuffocetur. ALEX. Hebes factus eſt culter dum hanc vitulinam coxam concidit. I.C. Quid mirum? Calidi eſt vigorem ferri debilitare. ALEX. Cur ita? I. C. Quia calor ſoluit & laxat, acies vero in aſtrictione atque compactione. ALEX. Perpulchra ſane ratio. I.C. Imo ego eam negligo, nam & huius citrij ſuccus, qui nihilominus aſtringit, ferro ſtuporem (vt vides) incutit. ALEX. A quo igitur aciei vitium fit? I. C. Sanè à calore non dixerim, nam ſicut calor differt partes, ſic illæ cogũtur frigore, ſed à lento calidæ carnis ſucco, qui lubricam cultri ſubitionem prohibet. ALEX. Apud Thephraſt. legeram, Tiliam calidam eſſe, iccirco Dalabrarum vim retundere. I.C. Qua ratione calidam dixerit Tiliam plane ignoro. ALEX. Nonne legiſti apud hiſtoriarum authores, Marcũ Antonium, cùm exactâ ætate nimiam ob proceritatem incurueſceret, tiliaceis aſſulis thoracem corrigere ſolitum, propterea quod calore ſuo fouerent ſemen. I. C. Forſitan ei pelles deerant ad calorem vel tuẽdum, vel etiam augendum? quare non ob calorem expetitam ad Imperatoris fomenta Tiliam ſuſpicior, ſed quia mediocris eſſet inter rigiditatem & lentitudinem, & ideo ad ſuſtinendum abſque læſione vlla peridonea. Sed

eſto calida tilia, non recte tamen inde infert Theophraſtus, ferrum retundere, nec enim id efficiunt laurus & fraxinus, quæ tamen tilia ſunt abſque controuerſiâ calidiores. ALEX. Quam igitur ferri hebetandi cauſam in Tilia agnoſcis? I.C. Lentorem. Heus puer Citria illa à pane calido amoueas. ALEX. Cur ita? I.C. Ne computreſcant. ALEX. At quomodo id fieri poteſt? I. C. Perlegas puer Fracaſtorij libellum in fol. 105. Interim ego Cardani locum adinueniam. TARS. *Idem citrijs accidere inſperſo in eorum cumulum pane, putandum eſt: attracta enim in panem humiditate eorum atque illic ceu alieno in loco putreſcente, principium reliquo datur, vt computreſcat qua de cauſa flacceſcunt ea mala.* I.C. Conſentit Cardan⁹, ſic enim ſcribit. *Citria ſeu medica mala calore panis putreſcunt celeriter, cum à multis longe calidioribus minus lædantur, calidum enim illud, cum humidum ſit, ſiccare nequit, & ob id putrefacit, ob id par eſt panis calorem omnia ad putredinem iuuare, ſed hæc magis alia minus.* ALEX. Quomodo hi cucumeres, pira, & perſica ſeruata ſunt in aceto, quo vinum eius parens corrumpitur? I. C. Propter aceti ſiccitatem id euenit. ALEX. Cur ita? I.C. Quia internum naturalem calorem amplectitur, arcetque quo minus exeat, eademque potentiâ externi vim, & inuaſionem prohibet. ALEX. Profectò eſculenta omnia aceto irrorata mihi gratiſſima ſunt, prohibet enim humores infici, ac putreſcere. I.C. Caue ne nimius aceti tibi ſit vſus, nam cerebro ſiccitatem

Fracaſt. de Sympath. cap. 11.

infert, & ſomnum excutit, quapropter aquæ roſaceæ pauxillum admiſceri iubeo. Alex. Cur ſubrides? I.C. Vereor, ne aceti vſus immodicus, quominus in decoram longitudinem adoleueris, prohibuerit. Alex. Ioco, an ſerio hæc dicis? I. C. Tumetipſe diiudices. Depopulatur acetum humorem natiuum, cuius adminiculo in ſpectabilem, decentemque proceritatem corpus aſſurgit. Alex. Profectò & vires etiam quotidie mihi conflacceſcere animaduerto. I.C. Quid mirum? carnem, muſculos, neruos, oſſa ſolida, & quæ lapidoſa ſunt duritie acetum corrodit, comminuitque. Cleopatra Ægyptij Regina gemmam aceto immerſam ac liquefactam abſorbuit. Silex aceto ſeptem dierum ſpatio domitus, digiti attritu in puluerem reſoluitur. Hanibal vt Alpes ſibi peruias faceret, feruenti aceto ſaxa diſſoluere, ac diſſilire coegit. Al. Medice, cura teipſum, cur lactucam tam auidè comedis? profecto oculis officit, ac caliginem infert, incraſſat enim, denſatque ſpiritus viſorios, atque humorem cryſtallinum turbidum efficit. I.C. Noxiam hanc lactucæ vim vino retundo. Cæterum frigidæ, humentiſque naturæ cùm ſit, cerebro quotidianis lugubrationibus ferè exſiccato humiditatem inducit, atque ita ſomnum etiam conciliat, in venas delata ſanguinis feruorem reprimit, atque hepatis cordiſque calidam intemperiem mitigat, & Venerem coercet, mihi igitur pudicitiam illæſam tueri cupienti, gratiſſima

gratiſſima eſt. Alex. Riſum tenete pueri. Nonne præterita hebdomada cuidam nobili matrimonij capiſtro alligato, lactucæ eſum præſcripſiſti. I.C. Ita eſt, nam illius cerebrum ex immoderata Venere ſicceſcere contigerat, quare vigilijs conflictabatur. Al. Sed lactucæ frigiditate ſemen genitale plus ſatis diluitur, & ad progignendos liberos fit inefficax. I.C. Atque ideò calorificis herbis eius frigiditatem retundendam conſului. Alex. Hæc bouilla caro iucundiſſima eſt. I. C. Ego verò ab ea abſtineo, craſſos namque gignit ſpiritus, ad Philoſophandum parum idoneos, & libentius ad lepuſculum hunc deguſtandum appetitus me allicit. Alex. Sicca admodum eſt eius caro & melancholiam fouet. I.C. In tenera eius ætate ſiccitas non prædominatur, nam multo humido calor obtunditur. deinde Medici mali ſucco, & ſaccharo intinctum fieri iuſſi. Alex. Hoc tuum mulſum præferam Auerroiſtarum condimento, ſanè Auerroes carnes oleo frictas, aut elixas probabat. I.C. Senex ille Plinianus, foris oleo, intus vino præmuniri ſe cupiebat. Alex. Et nos etiam potione corpus refocillemus, & cibum ſuperinfuſo liquore maceremus, vt commodius peracta cõcoctione venas ſubeat; Quàm pulcher eſt huius vini color. Bibam profectò non raptim, ſed ſenſim, longéque ac productiore hauſtu. I. C. Sic palatus diutius percipiet voluptatem, & ventriculus vberius humectabitur, ita enim liquor magis adhæ-

reſcit, omnéſque partes aridas humore imbuit. ALEX. Quæſo, mi Iuli, Nectareo hoc liquore ſpiritus recrees. Profectò tu das epulis accumbere Diuum. I.C. Nec Cretenſe vinum hoc eſt, nec Cretenſis puer hîc pocula miniſtrat; ſed quia à te tantoperè commendatur, affluenter bibam. ALEX. Sic tibi magis proderit, modicus ſiquidem potus nec ſitim extinguit, nec calorem reprimit, ſed magis audaget. Vt enim carbones foſſiles in fabrorum vaporario humentibus ſcopis ſubinde irrigati, inflammeſcunt ardentius, ſic parciori potu accenditur, non ſopitur bibendi auiditas. I.C. Huius coloſtræ eſus non eſt tibi ſalubris. ALEX. Quam ob cauſam? I. C. Quia in frigido ventriculo, quale tuum eſt, aceſcit, & præcordia flatibus diſtendit. ALEX. At cur mihi adoleſcentulo, &per conſequens calidiore corporis temperamento exiſtenti magnarum ægritudinum ſeminaria miniſtrauit? I. C. Lac eius eſt naturæ, vt calore denſeſcat, ac ſpiſſetur, quare in æſtuanti ſtomacho promptius coagulatur, aduriturque, atque in nidoroſos halitus effumat, capitique grauedinem affert. Et complures ex coagulato lacte, eóque in grumos concreto ſtrangulatos legimus, ſpirandi meatu per obortum vomitum intercluſo. ALEX. At ego cùm coloſtris ac cremore, alijſque lactarijs me infarciebam, iuxta medicorum conſulta, ea vino affatim perfundebam. I. C. In maximum valetudinis detrimentum, vinum etenim

coaleſcere facit lac, atque in caſei conſiſtentiam conglobari, quo cum lædatur ſtomachus, & repugnantia elaborare, ac cōcoquere nequeat, omnia ad putredinem deuergunt. Alex. Mediolanenſem hūc caſeum deguſtare aueo, ſed ab eo calculum accerſiri certum eſt ob pingue humidum. I.C. Ideo & raphanos comedas, nam calore, & acrimonia calculum prohibent, calore meatus laxant, & aperiunt, acrimonia expultricem vim ſtimulant: Et albi vini cum limonis ſucco paululum aſſumere poteris. Illud lapides in veſica gigni prohibet, nam veſicæ oras aperit, hic congenitos comminuit: Quare & gemmam in limonis ſucco liquefactam paſſim authores teſtantur. Alex. At quomodo caſeum hunc à vermiculis illæſum huc vſque ſeruaſti? I.C. In oleo repoſui. Alex. Imo in oleo corrumpi debebat, nam humiditate, quæ putredinem gignit, abundat. I.C. Olei denſitas obſiſtit aeri, & ſupernatat ambiens humiditatem ſeruati corporis interiorem, qua non cedente humiditatibus peregrinis, non fit corruptio. Alex. At quomodo hæc pyra vſque ad hunc menſem ſeruaſti? recentiſſima ſanè videntur, modo ab arbore decerpta. I.C. In olla ſeriatim collocaui, quam operculo accuratè abductam, ac pice ita oblitam, vt nihil vel aeris vel aquæ ſubingredi poſſit, in putei profundum æſtiuo tempore demerſi. Al. Miror quomodo à putredine illæſa cuſtodiueris. I.C. Cùm ab ambiente aere, omni-

Card. de rer. var. lib. 6. cap. 26.

que vitioſo halitu ſint remotiſſima, non eſt quî corrumpi poſſint. ALEX. Cardani ſententia de pomis ſeruandis anno elapſo me fefellit, vereor ne tua etiam me deludat opinio. I.C. Haud memini quæ hac de re Cardanus ſcripſit. ALEX. Ego referam. *Punica dum adhuc pendent in arbore, demitte in ollam abſque fundo, ollam autem demitte rurſus ſub terram, & terram circa ita congere, ne aer vbi ramo ſunt annexa, neque alibi tranſire poßit: ſic enim non ſolum ſana, & integra eximuntur quandocunque voles, ſed maiora. Quid enim abſurdum creſcere, quod in propria arbore pendet? aut ſeruari, cum calor natiuus foueat.* I.C. Haud imputrida ſic ſeruari poſſunt, terra namque vel imbribus liquefacta, vel Sole, ſeu vento arefacta, peregrinum aerem admittet; ſub aqua ſecus. ALEX. Veritas ſit penes experimentum, ſed cur tantopere huic blandiris catello? I.C. Quia meam tuetur vitam, non clamando à latronibus, ſed excalefaciendo ab ægritudinibus. AL. Quid audio? I.C. Duo ſunt, quæ corpus noſtrum fulciunt, vitamque conſeruant: calor natiuus, & humidum. Hoc illius eſt pabulum, & fomentū. Huius igitur beneficio, & munere ille ſubſiſtit. Ambo ſpiritu vndique perfuſo, & connexo in omne corpus diffunduntur, quod, vbi fuerit illorum præſidio deſtitutum, collabitur, & ad interitum vergit. Quare ſedulo nobis proſpiciendum eſt, vt naturalem calorem, humoremq; quàm diutiſſimè conſeruemus. AL. Quomodo id præſtabimus? I.C. Et hu-

midum, & calidum reponendo, innatum calorem, eiuſque pabulum augeri certum eſt. A l. Imo dubium, illa enim augeri poſſe, nulla mihi ratione probatur. I. C. Has igitur à me excipias rationes: Si manet eadem humidi radicalis, vt vocant, quantitas, non eſt caloris pabulum: ſi ipſum depaſcitur calor, nec augetur, non augebitur corpus: at corpus augetur, ergo & caloris fomentum quod eſt humidum. Præterea, ſi in augmento, aut inter alendum reponitur pars eius partis loco, quæ à calore conſumpta eſt, eaque eſt cum cæteris partibus vniuoca, erit etiam vniuoca forma, quare etiam accidentia: Calor igitur ipſe quoque augebitur; Ad hæc, corpore extenuato, atque refrigerato, alimenti acceſſione calor redintegraſcit. A l. Concedo. I. C. Quæro nunc à te, qui accreuit calor, eſt ne eiuſdem ſpeciei, atque is, cui hic adiunctus eſt? A l e x. Minimè. I. C. Erunt itaque duo ſeparati calores actu, quare & duo habeant ſubiecta neceſſe eſt: quapropter & formas duas, nõ enim diuerſorum ſubiectorum vna poteſt eſſe forma, ſed vnius, igitur duo erunt animalia, non vnum. A l. Quid ſi dicam eſſe eundem ſpecie calorem? I. C. Ergo calor radicalis augetur. A l. In contrarium viget robuſtiſſima ratio, quam & ſi tuarum rationum obiectu debilitatam eſſe fatear, ſapienti tamen reſponſione tolli percuperem. I. C. Quò validiora ſunt argumenta, eò alacrius ad ea euertenda excelſi animi accendi ſolent. A l. Si naturalis calor,

eiuſque pabulum augeri, & ſi minuatur, tantumdem reponi poſſet, non fieret generati diſſolutio, quæ dicitur mors. I.C. Conſecutio negatur. ALEX. Probo, nam quotidianis ſupplementis reficeretur ita, vt ſemper eſſet integer tantus quantus in primordijs fuerat. I.C. Nego, laborat agens natura, & in agendo patitur: quamobrem tametſi animæ vis eſt eadem, inſtrumentum, id eſt calor ipſe, multo vſu debilitatum non poteſt, quod ab eo iure naturæ exigitur, perficere penſum; quo fit vt primore ætate vegetior, tum quotidiano agitatus opere calor, fiat victus, ac deinde flacceſcat. & poſtremo aboliatur. ALEX. Ita ſit, ſed quid hoc ad Catellum. I.C. Plurimum, nam & inſitum calorem auget, excitatque, quinimo dolorificos ſedat affectus: ſic in chiragra, ac podagra, omnique atthritide nihil præſentius ad conſopiendos, mitigandoſque cruciatus etiam acerbiſſimos, quam catellus membris affectis adhibitus. AL. Vnde id contingit? I.C. Quia ſuaui, calentique effluxu natiuum hominis calorem languidum exſuſcitat, fotuque continuo humorem, qui dolores infert, vel attractione ad ſe rapit, elicitque, vel digerenti vi, ac diſcuſſoria incidit, ac diſſipat: quare & meo imbecilli ventriculo robur, ac firmitatem catellus hic mecum accubans ſuo calore conciliat. ALEX. Dauidis etiam, membra effæta & frigeſcentia adoleſcentulæ complexus fouebat. I.C. An ſcitè fecerit, medici dubitant. AL. Quam ob cauſam?

I.C. Sunt fœminæ humecta cute, & in nocte ſudore perfunduntur, quare refrigerant potius quàm calefaciunt. ALEX. Quid illi igitur ſentiunt? I. C. Galeni conſilio acquieſcendũ. ALEX. Quale illud eſt? I.C. *Inter ea autem* (ait) *quæ foris applicantur boni habitus puellus eſt vna ſic accubans, vt ſemper abdomen contingat.* ALEX. Hunc ad vſum non niſi pulcherrimum catellum, qui apud me eſt, tibi offerre poſſum. I.C. Gratias ago innumeras, ſed dic quæſo, eſt ne tota cutis concolor? AL. Minimè, ſed multis, diuerſiſque maculis variegata. I. C. Non ergo vſui mihi erit. ALEX. Cur ita? I.C. Vt inſitio naturæ arborum correſpondere debet, ita homini in fouendis membris æqualem per omnia, ac temperatum calorem coaptare cõuenit: Diuerſus autem in canino tegmine color indicat caloris, humoriſque diuerſitatem, & intemperiem. ALEX. Tam acutè res etiam minimas perſcrutaris, vt ad ſublimarum inueſtigationem maiori impetu pertrahar. I.C. Statim à prandio diſceptare, mihi iniucundũ eſt. ALEX. Quam ob rem? I C. Quia demandati nunc ſunt ab anima ſpiritus ad ciborum concoctionem, quare ſi ad cerebrum diſputationis ergo euocantur, deſinent cibos elaborare, & cõcoquere. Hinc Scholaribus, qui pomeridianas frequentant literarias exercitationes, morborum ſeminaria congenerantur. ALEX. Quid Philoſopho exoptabilius, quàm in literis, & pro literis mori? I.C. Pædagogorum hæ ſunt perſuaſiones, quę vana ſpe teme-

Gal Ther. lib. 7.

eiuſque pabulum augeri, & ſi minuatur, tantumdem reponi poſſet, non fieret generati diſſolutio, quæ dicitur mors. I.C. Conſecutio negatur. ALEX. Probo, nam quotidianis ſupplementis reficeretur ita, vt ſemper eſſet integer tantus quantus in primordijs fuerat. I.C. Nego, laborat agens natura, & in agendo patitur: quamobrem tametſi animæ vis eſt eadem, inſtrumentum, id eſt calor ipſe, multo vſu debilitatum non poteſt, quod ab eo iure naturæ exigitur, perficere penſum; quo fit vt primore ætate vegetior, tum quotidiano agitatus opere calor, fiat victus, ac deinde flacceſcat. & poſtremo aboliatur. ALEX. Ita ſit, ſed quid hoc ad Catellum. I.C. Plurimum, nam & inſitum calorem auget, excitatque, quinimo dolorificos ſedat affectus: ſic in chiragra, ac podagra, omnique atthritide nihil præſentius ad conſopiendos, mitigandoſque cruciatus etiam acerbiſſimos, quam catellus membris affectis adhibitus. AL. Vnde id contingit? I.C. Quia ſuaui, calentique effluxu natiuum hominis calorem languidum exſuſcitat, fotuque continuo humorem, qui dolores infert, vel attractione ad ſe rapit, elicitque, vel digerenti vi, ac diſcuſſoria incidit, ac diſſipat: quare & meo imbecilli ventriculo robur, ac firmitatem catellus hic mecum accubans ſuo calore conciliat. ALEX. Dauidis etiam, membra effæta & frigeſcentia adoleſcentulæ complexus fouebat. I.C. An ſcitè fecerit, medici dubitant. AL. Quam ob cauſam?

I.C. Sunt fœminæ humecta cute, & in nocte ſudore perfunduntur, quare refrigerant potius quàm calefaciunt. ALEX. Quid illi igitur ſentiunt? I. C. Galeni conſilio acquieſcendũ. ALEX. Quale illud eſt? I. C. *Inter ea autem* (ait) *quæ foris applicantur boni habitus puellus eſt vna ſic accubans, vt ſemper abdomen contingat.* ALEX. Gal. Ther. lib. 7. Hunc ad vſum non niſi pulcherrimum catellum, qui apud me eſt, tibi offerre poſſum. I. C. Gratias ago innumeras, ſed dic quæſo, eſt ne tota cutis concolor? AL. Minimè, ſed multis, diuerſiſque maculis variegata. I. C. Non ergo vſui mihi erit. ALEX. Cur ita? I. C. Vt inſitio naturæ arborum correſpondere debet, ita homini in fouendis membris æqualem per omnia, ac temperatum calorem coaptare cõuenit: Diuerſus autem in canino tegmine color indicat caloris, humoriſque diuerſitatem, & intemperiem. ALEX. Tam acutè res etiam minimas perſcrutaris, vt ad ſublimarum inueſtigationem maiori impetu pertrahar. I. C. Statim à prandio diſceptare, mihi iniucundũ eſt. ALEX. Quam ob rem? I. C. Quia demandati nunc ſunt ab anima ſpiritus ad ciborum concoctionem, quare ſi ad cerebrum diſputationis ergo euocantur, deſinent cibos elaborare, & cõcoquere. Hinc Scholaribus, qui pomeridianas frequentant literarias exercitationes, morborum ſeminaria congenerantur. ALEX. Quid Philoſopho exoptabilius, quàm in literis, & pro literis mori? I. C. Pædagogorum hæ ſunt perſuaſiones, quę vana ſpe teme-

rariæ credulitatis ſimpliciores irretiunt animos, & conſtantes etiam aliquando labefactant. ALEX. Eia per Ariſtotelis Genium te humillime deprecor, vt diſputationibus hæc conſumetur dies. I.C. Quem his verbis addere putas animum, profecto mihi adimis. AL. Forſitan Peripatheticos Manes contemnis? I.C. Imò vt ſacroſanctum Philoſophiæ Numen deueneror, cuius de animalium hiſtoria reſponſa dum perlego, reliquorum authorum, inter quos ego infimum locum obtineo, lugubrationes, quiſquiliæ mihi videntur. ALEX. Imo tu principem locum obtines, ſed hauriamus de Præceptoris fontibus mihi hactenus ignota dogmata, quæ per mundiſſimos tui ingenij alueos deducta, meam addiſcendi ſitim explebunt. I. C. Quæſo ne te á menſa ſubducas, ni prius hymnus pro gratiarum actione decantetur. AL. Nulla Deo gratior oratio, quàm ſuorum operum contemplatio. TARS. puer.

Paſtis viſceribus, ciboque ſumpto,
Quem lex corporis imbecilla poſcit,
Laudem lingua Deo Patri rependat,
Sic nos muneribus tuis refecti
Largitor Deus omnium bonorum
Grates reddimus, & ſacramus hymnos.

IVLII

CÆSARIS

VANINI PHILOSOPHI INGENIOSISSIMI

Liber Tertius

De Animalium Generatione & Affectibus quibuſdam

DIALOGVS. XXIX.

De Semine Genitali.

ALEX.

CVm eximius Peripateticorũ Magiſter exactiſſimè animaliũ hiſtoriam pertractarit, non ero tibi multis quæſtionibus moleſtus in hac pomeridiana diſceptatione. I.C. Ille quidem ſexcentos mille Philippicos aureos ſubminiſtrante Alexandro impendit vt hiſtoriam illam deſcriberet; Ego verò pauperculus Philoſophus, cui nullus ſeſe vnquam obtulit Mœcenas, imò ne ro-

Digitized by Google

gatus quidem multoties, nec impendi obulum. ALEX. Ego profecto adoleſcentulus patrias opes expendi in vnius animaculi vſum. I.C. Non deerunt qui dicāt, te meliorē elegiſſe partem. Sed quid eſt, quod à me petis? ALEX. Iſtud in primis me angit, & iccirco hoc primum à te quæro. Vnde animalibus adueniat forma? I.C. Extrinſecus dicunt aliqui. ALEX. Illud noui. I.C. At non aſſentior ego. ALEX. Quam ob rem? I.C. Quoniam ſi ita eſſet, aut nulla eſſet generatio, aut omnis generatio eſſet æquiuoca. ALEX. Quomodo nulla? I. C. Quia apud Philoſophum generatio ita definitur, vt ſit tranſmutatio cuiuſcunque tranſmutabilis totius in totum. ALEX. quomodo æquiuoca? I. C. Neque enim formam dederit huic catello ſemen patris ſui, ſed materiam tātum: erit igitur Solis filius, ſicut & mus, & alia, quorum generatio è fimo aut limo æquiuoca eſt; neque ſimilis erit patri ſuo magis quam culex, ab illo namq̄ materiam ſine forma accepit, materia vero eadem eſt in omnibus. ALEX. Perdocte. I.C. Alij dixerunt, extrinſecus quidem aduenire formam, ſi ei ſcilicet fuerit materia præparata. ALEX. Tu vero quid ſentis? quæ tua eſt opinio? I.C. hæc omnia nō placēt ALEX. Cur ita? I.C. Quia ſi iſtud eſſet verū, & qualitates, & quātitates, & numeros, & ordines, & ſitus ab aliquo intus apparari atque inſtitui neceſſe eſſet, totū denique corpus ipſum fabricari; hæc autem fabrica fit aut à ſubſtātia, aut ab accidēte. AL. At non ab accidente ſolo fieri poteſt,

Ar. 1. de Generat. tex. 23.

nullum enim accidens agit niſi per vim ſuæ ſubſtãtiæ, neque cognoſcit accidens, illa vero virtus tam nobilis templi architecta ſapientiſſima eſt. I.C. Ædificabitur igitur à ſubſtatia; at hæc forma ſeminis eſt, forma autem ſeminis ſi non eſt anima, bruta res eſt: at non eſt res bruta, fabricat enim elegantiſſimè, ergo anima eſt. Inſuper anima quid eſt niſi ſpiritus? hic autem in ſemine eſt, ſpiritu ſane noſtro informatum eſt ſemen, nam anhelantes illud emittimus, hinc illud ad generaionem idoneum dijudicatur quod ſpumeſcit quia ſpirituũ copiam ineſſe oſtendit: Quapropter Poetæ Venerem Maris ſpuma genitam confinxerunt. Alex. Quid igitur concludis? I.C. Formas, quæ materijs æquiuocis imponuntur, eſſe in agentis poteſtate, qualis eſt muris forma, qui in naualibus quiſquilijs putrefactis enaſcitur, non eſt enim ea forma in fimi poteſtate, ſed in agentis nempe Solis vi ſita eſt. Vniuocæ autem formæ in materiæ poteſtate continentur, vt in ſemine equino equi forma; non enim fit equus ab equino ſemine per corruptionem ſicut è limo putrefacto rana, ſed per eius perfectionem, non quomodo fit iuuenis ex adoleſcente, vir ex iuuene, ſed alio quidem operoſiore, ſunt enim gradus. Alex. Quales ſunt hi gradus? I.C. Primus eſt ex infante puer. Secundus ex animali animal, vt fit in eruca & bombice; Tertius ex ouo pullus; fracto namque putamine corruptum nihil, vt in putrefactione, intus inuenitur, ſed perfectũ. Quartus modus remotior eſt, quippe ex ſemine, quod

nulla facie terminatur, animal fit; vulgo, quia deſinit eſſe ſemen, corrumpi dicitur: ſed apud ſapientes, quia nihil perit, re vera perficitur, Cum enim eſſet animal in potẽtia, fit actu animal, exit autem potentia hæc in actum, adiuta ab alio generante qui extriſecus eſt, vt ait Philoſophus, atque ita intellexit, à Sole & homine hominem generari: Quinimo addam, in canino ſemine eſſe canis animam non modo in potentia, vt loquuntur, propinqua, ſed actu, non ſenſu perceptam per functiones, ſed ab intellectu per rationem. ALEX. Quænam ratio illa eſt? I. C. Audi. Generat arbor cum producit ſemen, ſed non generatur arbor cum à ſemine pullulat, emortuâ enim amigdalo, ſi ſeratur Amigdalum, fit ex eo Amigdalus arbor, Sic canis non gignit cum Catellus enaſcitur, ſed cum ſemen gignit, quod manifeſtum eſt; nam in ipſo coitu multi obiere ante ſeminis vllam penitus in vtero diſpoſitionem, aut effectionem; ſi Canis igitur canem generat, cum ſemen gignit, igitur in canino ſemine canis anima actu eſt. ALEX. At ſi canis anima eſſet actu in ſemine, canis ſemen eſſet canis. I. C. Concedo, eſt enim canis imperfectus, carens tantum articulationibus. Canis namque & canis ſemen ſunt vnũ numero in ſubſtantia, ſolis differunt accidentibus, quòd qualia habet alterum, alterum non habet, quemadmodum triticum in terra productum à ſemine, non differt ab eo quod erat in ſpicâ niſi in accidentibus. ALEX. Sentis igitur in tritici ſemine ineſſe animã? I. C. Pro-

Ar. 12. Med. t 15. & in 2. Phyſ. t. 12.

cul dubio. Alex. Quando ſeruatur per annum integrum, quomodo otioſa eſt efficiens cauſa? I. C. Egovero pernego eam eſſe otioſam. Otioſum enim id dicitur quod cum debet aut poteſt, non agit: At illo tempore ſeminis anima non habet aliud agere, quàm viuificare materiam illam, quod & facit. Fabricare autem non poteſt, quia extra matricem ſuam eſt, nempe extra terræ ſinum, ſic arboris anima, nihil ædificat hyeme, opus enim habet adiumento. Alex. Satisfeciſti, ſed adhuc habeo quod obijciam. I.C. Et ego quod reſoluam. Alex. Si ſemen eſt animal, ergo nulla dabitur generatio. I.C. Id quidem concedo, cum enim oritur, ſeu potius oriri videtur animal, tunc non eſt generatio, ſed formæ tantum promotio ad officia exercenda, eſt namque actu intus forma canis in canino ſemine. Sanè extrinſecus non aduenit actualis forma vt probauimus; nec educitur per præparationemè materia, quia pręparatio fit particulatim, quare formæ pars alia poſt aliam educeretur, eductio enim motus eſt, omne autem motum diuiſibile eſt. Alex. Siſte parũper, & audi. Si anima eſt in ſemine canino, ergo animarum plenus eſt canis, quippe & ſeminum plenus eſt. I.C. Conſecutio negatur, vnam canis habet animam, quæ plurium ſufficit generationi; ſic in ramis oleæ, in quibus multæ ſunt taleæ, vnica tantum anima eſt. Alex. Eritne igitur catelli anima canis patris animę pars? I. C. Maximè, Alex. Diuiditur igitur. I.C. Quid im-

plicat ad materię diuiſionem diuidi materialem animam? Alex. At ſi diuiditur, igitur animę medietas erit in cane generante. I.C. Imo tota anima, eſt enim tota in qualibet ſui parte, id quod in plãtis manifeſtum eſt; Addam ſubtilius, ab anima animam gigni ſui promotione, eadem ſane ratione, qua in accretionibus inducit ſeſe in alimenti materiam nouã: quemadmodum à lampadis flamma, flammam excipimus, illa nihilo ſecius integra remanente. Alex. Subtiliſſimè profecto ratiocinaris, ſed quid Ariſtriſtoteles ſuper hac re? I. C. Is procul dubio agnouit in ſemine animam quę ſui
t. 80. domicilij eſt architecta: In ſecundo Phiſ. Se-
t. 5. men ponit pro cauſa efficiente compoſiti: in primo de generat. animalium, ait poteſtatem ſeminis dare formam, veluti lignarius faber
t. 7. dat lecto. In ſecundo vero, vult ſeminis vim
t. 9. eſſe corporis conditricem: In ſeptimo ſupremę Philoſophię inquit, ſemen eſt ſicut artifex.
t. 18. Habet autem artifex formam in ſua poteſtate, non extrinſecus excipit. In alio contextu, ſpe-
t. 31. ciei cauſam in materia eſſe profitetur, &
t. 12. alibi, motum ad generationem dicit à facultate fieri quæ in ſemine ineſt, & in lib. 8. in ſemine ſtatuit principium mouens. Alex. At enimuero mihi non arridet hæc ſentẽtia, nam vniforme nonniſi vnicum opus facere poteſt: ſemen autem eſt vniforme, ergo non niſi vnicam habet actionem. At in animalis formatione plures ſunt actiones, non igitur à ſemine illæ proueniunt. I.C. Quid ſi tibi maiorem in-

ficior propoſitionem? Solis ſanè corpus vniforme eſt,diuerſa tamen efficit:anima ipſa vniformis eſt,& ſimplex , diuerſa tamen poteſt, imo contraria facit.Sed tranſeat, nego ſemen eſſe vniforme,vt patet ex ipſa materia vnde excoquitur quippe ex ſanguine , ſanguis autem ipſe vniformis non eſt,quare ab omnibus mēbris detergi ſemen cenſuit Hippocrates,id quod licet Philoſophus improbet , omnium tamen membrorum principia in ſeipſo cohibere confitetur , iccirco mutilum hominem integri hominis parentem eſſe. Alex. Perdoctè,ſed adhuc altera eaque per dificilis tibi reſtat diſſoluenda obiectio. I. C. Quænam illa eſt? Alex. Si anima fabricaret ſibi corpus, indigeret inſtrumento,at nullum eſt inſtrumentum,non igitur fabricat. Minor probatur hac ratiocinatione;non à te configurari poteſt inſtrumentum aliud quàm ſpiritus:at ſpiritus eſt ſeminis pars,non erit igitur efficiens inſtrumentum,ſed materia.I.C.Maior eſt falſa,nullo eget anima inſtrumento ad formandum ; ſi anima mouet ſpiritum ſine inſtrumento cum mouemur,cur non poterit ſine inſtrumento figurare?ſi terra ipſa deſcendit ſine inſtrumento,cur animæ tam diuinæ ac potenti temere inſtrumeutum attribuere audes ? Sed paulo mitiùs procedentes , minorem dicimus eſſe falſam,anima namque primis vtitur qualitatibus ad qualitates ſecundas,eſt namque ſemen non ſolum quid,ſed etiam quale: habet igitur calorem , non à matrice (is enim conſeruat

tantum) ſed ab animali puta cane, vnde emiſſum eſt, eundem inquam calorem numero, ſed non totum. Hic calor, ſeu ſpiritus (idem enim eſt ſecundum Hippocrat.) diffuſus in omnes partes, agit in alias ſeminis partes, à quibus & ratione diuerſus eſt, & re ſeparatus, ſicut ignis qui in partes interiores ſeſe inducit luti, quod coquit vt teſta fiat. Quid miraris? nonne in corpore quoque iam perfecto ſpiritus agunt in humores, quorum tamen partes ſunt, non eſt igitur (& ſic tuæ minoris probatio corruit) ſpiritus pars corporis, quæ formatur, tametſi eſt vna in maſſa veluti coagulum in lacte, ſed eſt in corpore ſeminis ſicut agens in patiente, non ſeparatus loco, qui ſenſu percipiatur, ſed intellectione. Si ſpiritus innatus calorem habet & humorē, & calor humorem carpit atque depaſcitur, & per conſequens deſtruit, quanto commodiùs architectus ille in corpus aget quod perficit? Alex.. Gratias ago tibi ingentes quod ita quæſtionem hanc pertractaſti. I. C. Eas perſolui mihi cupio gratias, vt intelligas me de vegetatiuâ & ſenſitiua anima locutum eſſe, non de rationali, quam non à ſemine, ſed à Deo infundi credimus. quod cum altiori repeto cōtemplatione, humanam deplorare cogor, miſeriā: Nequit humanum ſemen hominem generare, eſt enim homo per formam, forma autem à Deo infunditur, at canis canem ex ſeſe ipſo gignit, quare catelli ſemen meo ſemine præexcellentius erit? Alex.

Quid

Quid ad te? Sed putas ne ad animalis generationem fœmineum ſemen neceſſarium eſſe? I.C. Maximè. ALEX. Cur ita ſentis? I.C. Mulier in ipſo concubitu ſemen emittit, quinimo etiam cum nocturnâ Venere in ſomnis eluditur, ſperma eiaculatur. In fœminâ diſſectâ, & teſticulos vidi, & vaſa ſeminis, vbi magna illius aderat quantitas, quæ iam albeſcebat. Nunc igitur ſic argumentari poſſum. Semen à Natura ordinatum eſt ad generandum, at in fœminis appoſuit, illud igitur ad generationis vſum ordinauit ſapientiſſima illa Magiſtra, quæ nihil fruſtra operatur. ALEX. Sciciſſimè dijudicas, ſed obiectiones tibi proponam, quas Ariſtoteles in ſecundo de Generatione ſcripſit, & quodammodo aduerſus tuam ſententiam dictauit. I.C. Quamuis eæ ſint Ariſtotelis, nec pili tamen eas facio, in ijs enim in quibus liberum vniuſcuiuſque iudicium eſt, nunquam ero addictus iurare in verba Magiſtri: Addo quod etiamſi mihi amicus ſit Ariſtoteles, magis tamen amica veritas, vt ille ipſe inquit aduerſus Platonem. ALEX. Animoſè quidem, ſed nunc videbo an eas obiectiones euertere valeas? In omni rerum procreatione eſt aliquid vt efficiens, aliquid vt materia, quæ quamuis in fruticibus vnum idemque eſſe videantur, forma tamen, & rationis dignitate, longè latéque diſtant: in perfectioribus autem animantibus, vt hæ facultates ſexibus diſtinctæ

apparent, ita efficientis & patientis, tum naturæ, tum corpora diuerſa ſunt: quocirca cum ſit mas efficiens, fœmina verò patiens, hæc ad procreationem non verum ſemen, ſed materiam duntaxat conferet. I. C. At enimuero ratio hæc meam fouet ſententiam, aſſerit enim vtrumque maris & fœminæ ſexum in fruticibus miſcuiſſe naturam, eo quòd ſola maſcula facultas (licet terra materiam ei conferat) non ſatis ſit, quæ in ſtirpibus procreationem efficiat. Quod ſi ita ſit in plantis, multo magis in præſtantioris ordinis animantibus, neceſſum fuerit maris ac fœminæ vires coniungi, non iccirco duntaxat, vt fœmina materiam ſuppeditet, ſed vt copulatis, atque confuſis amborum viribus, ſemen vnum ex ambobus procreationi aptum proferatur, quod integris abſolutiſque viribus præditum tanquam opifex in ſubiectam materiam incumbat. Illa verò tua verba, quæ communiter vſurpantur in ſcholis (mas ſcilicet eſt efficiens; fœmina patiens) mihi non probantur, nam & ipſum maſculum ſemen non ſolum ad agendum potentiam habet, ſed etiam ad patiendum, quippe in libro de Principijs, de Motu, de Cœlo, de Generatione probatum eſt à Philoſopho, omnia naturalia compoſita eſſe ex actu & potentia, quare vtrumque in ſe habebit principium, à formâ quidem agendi, à materia verò patiendi. Alex. Alia Philoſophi ra-

tio ea eſt, ſi fœmina ſemen gerit fœcundum, cum alterum principium nempe materiam contineat, poterit citra maris congreſſum, ex ſeipſa fœtum edere ; at conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. I. C. Imo ſequela maioris propoſitionis eſt falſa, eſt enim fœmineum ſemen fœcundum, non ita tamen, vt ipſum ſolum vim habeat efficientem, ſed vbi mutuâ ſubſtantiæ familiaritate, & amicitia maſculino ſe copulat, ad generandum confert, alioquin nec virile ſemen dicetur fœcundum, cum ipſum ſolum non ſit generationis efficiens. ALEX. Adducitur & pro Philoſopho ratio hæc, multæ ſunt mulieres quæ ſine vlla coitus voluptate à viri ſemine concepiſſe aſſerunt. I. C. Hypocritarum muliercularum cantiunculæ hæ ſunt. ALEX. Sed quid dices ad hæc, in piſcium genere cum fœmina oua depoſuerit, mas deinde illa conſperget, & quæcunque ſemen iſtud attigerit, vitam aſſumunt, reliqua verò irrita, & à maris calore deſtituta contabeſcunt. I. C. Hæc ratiocinatio probat quidem maſculum ſemen ad generationem requiri, non tamen ipſum ſolum illam efficere: Opponam huic exemplo alterum è diametro pugnans. Sunt quidam piſces qui abſque maris ſemine ex ouis ſolis generant. ALEX. Nullum mihi eſt & Galeno, quem multoties perlegi, aliud argumentum, quod pro Ariſtotelis ſententiâ adducam. Per-

cuperem tamen te illius tutelam diſſerendo ſuſcipere. I.C. Quibus ille innixus rationibus fœmineum ſemen à generatione ſeclusit in medium proponam tam acutè, & ſubtiliter, vt poſteritas in ſolutione ſit non parum elaboratura. Arrige igitur aures Pamphile, id eſt omnium abſtruſarum quæſtionum curioſule amator Alexander. Vulgatam in ſcholis eſſe propoſitionem illam non ignoras; ſpecies non miſcentur. Alex. Quomodo id probas? I.C. Si miſcerentur, fieret, vt eſſentiæ intenderentur & remitterentur, quod eſt impoſſibile. Alex. Quamobrem? I.C. Quia eſſentia omnis impartibilis eſt. Alex. Perge. I. C. Ex duobus entibus per ſe, non poteſt vnum ens per ſe fieri. Alex. Qualiter probatur hoc à Peripateticis? I.C. In omni generatione fit corruptio, vt loquuntur, à termino à quo, ergo generatio non niſi duabus aut pluribus corruptis ſubſtantijs, poteſt vna fieri, ſicut è putridis miſtis animal: Ex duabus igitur formis tanquam ex partibus non poteſt vna forma fieri, ſed illis abolitis vna poteſt introduci in eam materiam quæ illarum formarum fuerit. Alex. Proſequere tuum argumentum. I.C. Semina ſunt rerum principia per ſe, quia in canino ſemine eſt materia, & forma futuri Canis, nec aliud ſemini additur quam organorum expreſſio, quæ confuſa prius erant, quare canis eſt id quod erat ſe-

men, ſed non quomodo erat. Alex. Quid inde concludis? I. C. Ex duobus ſeminibus non fit animal. Idque confirmatur hoc argumento. Sicuti forma non poteſt eſſe niſi vna vniuſcuiuſque rei, ita principium continens ipſam formam, non poteſt eſſe niſi vnum, at hoc principium eſt ſemen, vnum igitur ſemen. Sanè forma ſimplex eſt & indiuiſibilis, ex duobus igitur componi nequit, at componeretur, ſi è maris fœminæque ſemine prodiret. Alex. Subtiliſſimè profectò. I. C. Eſt & aliud pro Ariſtotele argumentum. Alex. Vnde illud deducis? I. C. A plantarum ſimilitudine, in earum enim ſemine vnum tantum eſt generationis principium, idque ex nullâ coitus participatione, quia terra matrix eſt. Alex. Legi ni fallor hoc argumentum apud Ludouicum Viuez. Sic enim ille loquitur. *Nec aliter viri ſemen, & materia fœminæ ſe habent quàm granum ſeminis ſtirpis alicuius, & terræ ſubſtantiâ. Vis enim procreandi hoc genus arboris eſt in ſemine, moles autem qua arbor alitur augeturque, ex facultate terræ eſt.* I. C. Quam longiſſimè abeſt hæc probatio à mente Ariſtotelis, qui matricem appellat agrum, Viues autem Materiam fœminæ, at Materia fœminæ non à matrice eſt, vt à terra humor, ſed à venis. Alex. Quid Viues ſenſerit, parum curo. Attamen ſi tu velis Peripateticam tueri ſententiam, vnum ego duntaxat proponam argu-

mentum, quod vix diſſolui poſſe crediderim. I.C. Eia hilari proponas animo. Alex. Si à ſolo virili ſemine fieret generatio, non poſſet concreari femella. I.C. Iſtud verò tibi nego, non enim à ſexu ſexus fluit, ſed forma eadem in vtroque, materia verò ipſa in matrice variatur. Cannabis ſemen & ſpinnachiæ ſatum, partim maſculas, id eſt, ſteriles, partim fœminas, id eſt, ſementiferas edit ſtirpes, ab vna tamen matre. Planiùs in Erytinis quos omnino Ariſtoteles negat habere marem: ex quo mihi planè perſuadeo, vtrumque ſexum in vno ſexu cohiberi: de piſcibus ijs, quibus nullus eſt ſexus, quid dicendum? in illorum ſanè generatione non fit diſcuſſio ſeminis ad hoc vel ad illud, ſed promiſcua; quare vt neutrum, & vtriuſque ſaliua purpuræ, ex vtriuſque anguillæ mucco: Ita vtrumuis ex altero. Alex. Acutiſſimè, ſed quia piſcium generationis mentionem feciſti, luculentius quæſo eam explices. I. C. Libentiſſimè.

DIALOG. XXX.

De Piſcium Generatione.

ALEX.

DIC igitur quo pacto generantur piſces. I. C. Quidam ex putredine, vt de Tinchis & Anguillis apud Naturæ conſultos compertum eſt. Sanè in paludibus vbi nec fluuiorum nec maris acceſſus vllus, Tinchæ adinueniúntur cōplures. In ſtagno Magalone ex equino cadauere anguillas innumeras procreatas ſcribit Rondeletius. Addunt ſapientes, ex anguillæ ſaliuâ alias concreari, quod ad ſpontaneam generationem referunt. Eſt enim pinguis admodum, & putredini obnoxia; Nos aliquando in vitrea pixide Soli expoſita anguillam ſeruauimus, & ex craſſa ipſius ſaliuâ Solis calore adiuta vermiculi prodiere. ALEX. Laudo curioſitatem, & naturæ opera admiror. I. C. Alij ex maris ſpuma congenerantur, vt Apuæ, ſeu Aphyæ. ALEX. Forſitan habent putredinem pro parente. I. C. Non magis quam ſal habet ipſum mare, in ſpuma ſalſa putredo non eſt. ALEX. Quomodo igitur ſpuma eos progignit? I. C. Admixtâ pluuiâ, *Ar lib. 6. anim. Plin.l 31.c.8.*

multoque aere in ſpuma concepto Cœli vis ſeſe inducit, atque interna fœcundat. Propterea obſcuriſſimis,& maximè impijs ambagibus apud prophanum vulgus Trimegiſtus profitebatur, Deum eſſe marem ſimul & fœminam. ALEX. Imò & Turcæ hanc Chriſtianis obijciunt calumniam : hinc impius Mahumetus negabat Deum habere filium, quia non habet vxorem, nec idem eſt maſculus & fœmina. I. C. Alij ex arborum frondibus gignuntur. ALEX. Quid ais? I. C. Arboris cuiuſdam Iuuernæ fluuio imminentis, quotquot in eum frondes collapſæ fuerint, piſcium formam induunt, piſces viuunt deinceps. ALEX. Accidit ne illud vi fluuij, an ipſius arboris? I. C. Arboris potiùs quàm fluuij crediderim. ALEX. Vnde id diiudicas? I. C. Nam quæ frondes in terram cadunt, ſtatim facta animalia pennata euolant. ALEX. Admiranda audio. I. C. Quid mirum? vt in terra vna planta mutatur in aliam, triticum, & linum in lolium, ſecale, quam Tipham Theophraſtus appellat, in frumentum, Zea in auenam, Siſimbrium in mentam, braſſica in rapum, & alia apud Theophraſtum : ſic & ſupra terram plantæ gignunt ex ſeipſis animalia. ALEX. E putrefactione id quidem quemadmodum in fructibus variæ innaſcuntur beſtiolæ, in tritico gurguliones, in nucibus vermiculi. I. C. Minimè, ſed quaſi ſemina quædam fouent ad generationem : ex oblongiuſculis lentiſci folliculis volucelli

prodeunt, ſicut in Vlmorum quoque veſicellis non abſimiles ijs: quapropter Arabes Vlmum appellant arborem cimicum; E Therebintho culices fiunt, è medulla cardui fullonis vermiculus fit, quem ad quartanas remedium prodidit Dioſcorides. ALEX. Eruditiſſimè. Sed putareſne, ô ſupreme Philoſophorum Dictator, eum errare qui diceret, fluuij potiùs quàm arboris vim illam eſſe, vt frondes conuertantur in piſces? I. C. Minimè, ſi enim Albertus perhibet apud Gothos eſſe fontem qui omnia in eum immerſa conuertit in lapides, quid vetat aſſerere, adeſſe etiam aquā quæ frondes conuertat in piſces? Iohannes Maria Ginochius familiaris meus dilectiſſimus omnium bonarum diſciplinarum inſtructiſſimus Doctor narrauit mihi Patauí, vidiſſe ſe in menſe Iulio pluuialis aquæ guttam, quæ illico in terram cum cecidiſſet, conuerſa & mutata fuit in ranam. ALEX. Parum abeſt quin & ego ſtupore attonitus lapideſcam. Sed bono animo ero, proſequere quæſo alias piſcium generationes. I. C. Alij ex ſemine per genitale membrum profuſo velut quadrupeda progignuntur, vt Balena, Delphinus, Vitulus alijque ingentis molis, multoque referti ſanguine, & reſpirationis beneficio fruentes. Eis namque dedit natura renes & veſicam, cum enim abūdent ſanguine, nec in plumas & ſquamas abſumatur, excerni neceſſario debebat, quare renibus & veſica eis fuit opus, ſunt autem in ipſis renes diuiſi, quoniam ob virium

imbecillitatem,haud aliter poſſet calor aqueũ humorem cõcoquere & ſegregare. AL. Balenę membrum genitale ad 13. cubitorum magnitudinem viſum à multis Cardanus refert. I.C. Dignum,vt dicitur,patella operculum. Nã & Scaliger ait, Balenæ vuluã ad octo patere pedes. ALEX. Delphinus more humano coit, & generat,teſte Plinio,qui ſic ſcribit. *Cæterum & alios affectus humanis perſimiles Delphin habere cernitur,adeo vt curam mortuorũ habere credatur, infirmos geſtare etiam, & adultos comitari, nõdum tamen firmâ ætate & viribus: concumbere humano more & lactare filios ipſa cõſtructio animalis ac ſexuũ inſignia edocent. Coniugia quoque inire creduntur, & vna vni adhærere ſocietatis quoque & miſericordiæ experimenta dediſſe feruntur.* I.C. Fabuloſa hæc ſunt,nam acutam ratiocinationem piſcibus adeſſe non credo,ob nimiam organorum humiditatem. ALEX. Imò aſſerit Cardanus humidiſſimos eſſe ſapientes. I C. In noſtro Amphitheatro hiſce verbis ferulam minitati ſumus, ſed proſequamur. Piſces alij gignunt ex ſemine, non tamen penis miniſterio, carent etenim,ſed affricatu ſolo: Alij auium more ex ouis generãtur, vt fluuiatiles fere omnes celebriores, quemadmodum eſt Perca,& Lucius. Sed triplici cum diſcrimine,quidam ex femellæ ouis & maris ſemine intus effuſo,vt pulli ex Gallinæ ouo & gallinacei ſemine. ALEX. Vnde hoc deprehendis? I.C. Piſcium oua igni expoſuimus,atque eius ſegregatiuã facultate quid album prodijt è vitello diſtinctum,quod ſemẽ

Card l. 7. de rer var. c. 37. fol. 331.

Scal in Card. exer. 104 fol. 309.

eſſe arbitrati ſumus. Alij piſces nec fricant quidem, ſed expulſa oua ſemine aſpergunt teſte philoſophorum principe Scaligero. Alij ex ouis ſine ſemine generantur, vt Phoxini vulgo dicti fregaroli, ſeu Pardelli à colore, biatulæ, paſſeres, rupelliones &c.. ALEX. Sed vnde hoc conijcis? I.C. Quia licet ſint paruuli, ouis tamen repleti adiuueniuntur. ALEX. At quomodo ex ouis ſine ſemine gigni queunt? I.C. Quid miraris? ſi ex ſola putredine piſces aliquos congenerari ſupra probauimus, quanto faciliùs ex matris ouis, quibus & aquæ calor fortaſſe loco patris eſt. Hæc ſunt quæ de piſcium generatione proferre poſſum. ALEX. At quomodo congeniti ſunt piſces illi, qui humanam figuram præ ſe ferunt, vt ex hiſtoria Pliniana conſtat & ex recentioribus variæ circumferuntur narrationes, Cardanus ſic ſcribit *Quæ vero de piſcibus humanâ formâ præditis partim ſupra fidem ſunt, velut quod Cornelius Amſterodamus in oppido Edeno Pomeranicæ regionis poſt ſæuas maris tempeſtates eiectam mulierem refert, mutam & ſalaciſſimam, quæ plurimis annis ſuperuixerit. Nereidem vero vidiſſe Theodorum Gazam, & Trapezuntium muliebri forma pube tenus, reliqua locuſtæ ſimilem, ſed tamen ſcammis obductam, non ſupra fidem eſt, cumque & lachrymas emitteret redditam à Gaza mari, fieri poteſt, neque enim hos homines facile mentitos ſuſpicer. Similiter & Epiſcopi, & Monachi & leonis effigiem inter tot varia Pelagi monſtra apparuiſſe, modo res ipſæ vt ſunt referantur, nõ negauerim.* Hęc ille vir ſapiẽtiſſimus, nec

Card. de. rer var l. 7 c. 37 fol. 366.

In lib. 7. de rer var c.38. ita loquitur.

valde credulus ſuperſtitionib⁹ vt in ſui genitura teſtatur, & alibi. *Quod ad mõſtra verò attinet in Orientali parte* Indici *maris, boreale quidem appellãt, iuxta caput ſancti Auguſtini, plures piſces humana forma inueniũtur.* Addam ego in Thicnim Scythiæ fluuium maximum, qui in arcticum Oceanum erumpit, & in Colhan fluuium Regni Crachin piſces humana propemodum effigie adeſſe, vt & Scaliger teſtatur, & Belgicus Nauclerus Abſterodami mihi retulit. I.C. Nugæ & fabulæ hæc ſunt omnia, ſed ne reſpondẽdi onus ſubterfugere videar, ita dicam. An piſcis huius, qui humanam refert ideam, mater hominem deuorauit, & ſemen igitur quod in eo erat: Quare ex illo concepit eique ſimilem peperit fœtum. An (quod vix credo) humano ſemine conſperſum edulium aliquod in nauigio deuorans piſcis, animal genuit ad formam, quæ in ſemine continebatur. A cuiuſdam mulieris diſſecto corpore beſtiolas muribus non abſimiles exemptas fuiſſe Lemnius teſtatur, id quod accidiſſe credidit, quia ſorices cum paſſim oberrant, cellaſque promptuarias depopulãtur, aliquando excremento ſeminali commacularunt eſculenta, quę cum à famulis non abluantur à ſordibus, & membranulis non ademptis à dominis eſitentur, calor natiuus in materiam elaborandam occupatus, non aliam ſpeciem, quàm pro ſubiectæ materiæ ratione affinxit, itaque inſita vis naturæ ſui generis animal efformat, moliturque humida illa ſubſtantia opifici obſequente, ac ſequaci, ac

ſponte, nulloque animantiũ cõgreſſu ac cõcubitu illam molẽ homini perſimilem enatã dixerim ex humore quem circumfuſus aëris calor ſpiritu, vitaque imbuit: nihil mari fœcũdius quòd craſſioris ſit ſubſtantiæ, ac ſpiritu calorifico vndique ſuffuſum. An piſcium oculis dum Venerem perficiebant, obuerſata fuit hominis imago, ad cuius ideã concurſantibus vndique humoribus, quos imaginatiua facultas habet obſequentes, fœtum effinxerunt. An aſſeram, piſces in homines mutatos? ſane ſi vna planta poteſt in alteram immutari, vt triticum in lolium, braſſica in rapum & in ſinapim aliaque apud Theophraſt. ſimilia pene innumera, Cur non vnum animal in aliud? ſi ſemen aſini in Equæ Matrice immutatur vt fiat mulus, quid implicat & piſcis ſemen immutari vt fiat homo? Ex animalium hiſtorijs conſtat vnum animal tranſmutari in aliud immeditate, vt erucam in papilionẽ, ex verme in volatile animal. Non dicam Auicennæ, Alberti, & Pomponatij teſtimonio compertum eſſe auem in lapidem tranſmutatam, ſed vnâ cum præceptore meo Bartholomæo Argoto Carmelita viro optimo, & ſapientiſſimo, & in concionibus noſtri Seculi phœnice, idem ego vidi Neapoli in celeberimo Ferdinãdi Imperatori Muſæo: Ergo longè faciliùs duo animalia inter ſe ſpecie diſtincta tranſmutari poſſunt. Sed ne ſcholaſtici noſtras irrideãt ſpeculationes confirmabimus eas authoritate diui Auguſtini, cuius Logicam ſubtiliſſimam illi profitentur

Theph. l. 2. de cauſ. plan. c. 6.

neſcio cui Ambroſiano innixi teſtimonio:an Diuus Auguſtinus libros Ariſtotelis vnquam perlegerit,Cardanus negat,non ego.Auguſtinus vult,Magos Pharaonis immutaſſe virgas in ſerpentes vi dæmonum,at idem fatetur nihil operari dæmones niſi applicando actiua paſſiuis,ergo agentia ſunt naturalia, quæ virgas in ſerpentes conuertere poſſunt. At longè difficilius eſt ex virgis ſerpentes efficere, quàm ex piſce homines, magis enim (inquit Pomponatius)inter ſe diſtant materiæ,ſed factum eſt primum naturaliter per diuum Auguſtinum, ergo & alterum naturaliter poteſt fieri? An verò ad ſydereos influxus monſtra hæc referemus cũ Ptolomæo, qui ita ſcribit, *Si in humanis ſignis luminaria deprehenſa ſunt reliquis ſic habentibus humana ſunt quoque quæ generantur monſtra.* ALEX. His tuis rationibus magnam facis ſtudijs noſtris acceſſionem. I. C. Sed tu,quæſo mi Alexander,quid de his arbitraris? ALEX. Forſitan humanum cadauer piſcis deuorauit,quapropter ex illius ſubſtantia congenitum ſemen quid ſibi ſimile generauit, hominem ſcilicet, aut quaſi hominem. I. C. Fabella hæc eſt, mihi ignoſcas, cibus enim in aliti ſubſtantiam conuertitur, quare in piſcino ſemine piſcis ſubſtantia eſt, non humani cadaueris,hoc enim in illius ſubſtantiam iam tranſmutatum erat:ſane ſi ita eſſet,perdices & capones ego gignerem, quippe his ſæpiſſimè veſcor. ALEX. Dicam igitur,ex humano ſemine dulci affricatu in mare proiecto à

Aug. ſup. hom. ad. lit.

Ptol. de Aſtr. iud. cap. 8 t. 20.

Barbaro remige congenitum eſſe piſcem aliquem patris ſimulachro perſimilem. I.C. Nugæ, ſeminis ſpiritus illicò in aere euaneſcunt, & inefficax illud redditur ad generationem: quam ob cauſam & qui longam habent mentulam, vt plurimum ſunt ſteriles, niſi calidam ſubagitent iuuenculam cuius calore foueatur ſemen ne elangueſcat dum per longos canales traducitur.

DIALOG. XXXI.

De Natura Piſcium.

ALEX.

DE Piſcium Natura nunc diſſeramus. I.C. Libentiſſimè. ALEX. Scire percuperem, num Empedoclis ſecteris opinionem, qui piſcium naturam dicebat eſſe igneam. I.C. Minimè. ALEX. Ego verò maximè. I.C. Quæ te mouent rationes. ALEX. Audi, ad frigidiſſimùm elementum natura illos ablegauit, calidiſſima igitur erat ipſorum cōcretio, ſanè non niſi ad temperandum ipſorum calorem detruſit in aquas. I.C. Antecedens eſt à veritate alienū, nō enim vt Empedocles ſomniabat, in ſicco creauit Natura piſces, atque in humorem deinde tranſtulit, haud enim Natura ſui eſt diſſimilis, quare cùm nunc iiſdem in locis, in

quibus generat, & ſtatuat, & alat,& conſeruet,idem quoque initio feciſſe videtur. Præterea, quomodo manſiſſent in ſicco piſces? profectò nunc ſine interitu manere nequeũt, conſecutio etiam argumenti longè diſtat à vero;nam habitudines cõſeruari ſimilibus, aere, victu,exercitio, alijſq; & Galenus ſcripſit, & ratio ſuadet.AL.Sed quid dices ad hoc? argumentũ de generatione ad cõſeruationem validiſſimũ eſt(lex enim eadem cõſtituendi,&cõſeruãdi, cõſeruatio nãq; eſt generationis quaſi perpetuatio quædam)at generatio fit contrariorum & concurſu & occurſu, & pugna, ergo & conſeruatio etiam fit è contrarijs;at locati locus eſt conſeruatio, igitur & locus erit lo .to contrarius:aqua igitur, quæ frigida eſt & humida,cùm ſit piſcium habitatio,neceſſario erunt piſces contrariæ naturæ, ac proinde calidi,et ſicci I.C.Maior argumenti propoſitio militat aduerſus te, & Empedoclẽ, ſi enim eadem eſt generationis, & conſeruationis ratio,& natura genuit piſces in ſicco,non debebat è ſicco transferre in humidum,conſeruationis ergo.minor falſa eſt,in generatione nãque omnia miſcentur, & vnum fit,alioquin non ſuccederet generatio,tertium enim fieri nequit ex duobus actu exiſtentibus,contraria verò quàm maximè diſtant,&in vnum coaleſcere nequeunt,non fit igitur ex contrarijs generatio,quare nec mulus naſcitur è contrarijs, ſed diuerſis,equino ſcilicet,& aſinino ſemine, quæ

Gal.in.3.art.

quæ ita in vtero miſcentur, vt vnum fiant actu ſemen, ex quo deinde mulus progignitur. Alex. Illa verò ratio ad Empedoclis, & Meneſtoris ſententiam comprobandam mihi videtur efficax, quæ à piſcium fœcunditate deſumitur. Animalia quò fœcundiora, eò calidiora, at piſces ſunt fœcundiſſimi, ergo & calidiſſimi. I.C. Maior vera non eſt. Quid Aquila, Accipitri, vulture, oſſifrago, aliiſque rapacibus infœcundius? calidiſſimæ tamen illæ ſunt, vtpote carniuoræ, & guloſæ, quia caloris copia plus coquunt, ideò plus appetunt. Arbores eæ quæ pro fœminis habentur, ſunt fœcundiores, ſed fœmina acclamatur ab omnibus frigidior in animalibus; ergo per proportionem etiam in plantis. Eadem igitur erit fœcunda, & frigida. Septentrionis accolæ longè ſunt Orientalibus fœcundiores. Alex. At Ariſtoteles aſſeruit, igne vti naturam & tanquam materia, & tanquam inſtrumento. Et ex eodem conſtat, ab antiquis generationem omnem fuiſſe igni attributam. I.C. Nō ignem in generatione Natura expoſcit, (ignis enim euocat omnia; generans intromittit. Exſiccat ignis, ad generationem humido opus eſt, vt partes inuicem conglutinentur; ignis ſeparat, diuiditque: generatio partium adhęſionem requirit eam, vt actu vnum fiant) ſed moderatum exigit natura calorem. Sunt autem fœcundi piſces, non ob innatum, sed aduentitium calorem, mutua namque attritione concipiunt, quare prætenue humidum, quod in

Ar inl. de Myſt. affect.

Ar l 1 de Gener.

ijs ineſt, attritu attenuatur magis, & propterea aereſcit, & per conſequens incaleſcit. ALEX. Aliam tibi proponam obiectionem deſumptam à plantis calidis, quæ in aquis, & frigidis locis naſcuntur: Iuncus odoratus, & Calamus, non hic noſter Acorus, id eſt Aire indigenis, aut Boſtuorce, aut zeli Tattarſci, quod ſonat herbam ſchyticam, ſed verus Calamus, qui eſt arundo, & vocatur ab Arabibus, *Caſſab aſſeri*, à Perſis, *Caſſab al lerira*, ſimiliter & Ciperus oriuntur in aquis; ſunt autem plantæ adeò calidæ, vt frigoribus ita reſiſtant, vt ne gelaſcant: in frigidis locis proueniunt pinus, abietes, cedri, Iuniperi. Edera ſub Septentrionibus frequentiſſima eſt, cuius caloris efficaciam ſpectare licet, nam & niues excutit hyeme, non enim illæ ſuper ea durant, vt omittam illud ederaceæ caliditatis inditiū, flexuoſitatem, inquam, contorquentur enim ob medullæ calorem, quare & noſtras hybernas lugubrationes propè focum patefaciunt, contortæ librorum noſtrorum membranulæ, quemadmodum & pueri, qui mihi pocula miniſtrat, innati caloris copiam præſeferunt contorti crines. I. C. Concedo plantas calidas naſci in frigidis locis, non tamen inde ſequitur, piſces, quia naſcuntur in aqua, eſſe calidos, naſcuntur enim in calidis calida, & etiam frigida, ſic in frigidis frigida, & calida.

DIALOG. XXXII.

De Piſcium Spiratione.

ALEX.

SCire cupio, an piſces aerem ſub aqua ſpirent? I.C. Negat Ariſtoteles. ALEX. Quam ob cauſam? I.C. Si aer (inquit ille) à piſcibus traheretur, bullæ apparerent ad ſuperficiem ſubeuntes, veluti vbi quis inuitam ſub aqua teſtudinem diutius continet: at non conſpiciuntur bullæ, non atthraunt igitur, neque ſpirant piſces aerem. ALEX. Branchiarum rima adeſt in piſcibus, per quam exceptus ore aer egreditur. I.C. Si per rimam egreſſus eſt aer, oſtende mihi eum in bulla. Nam quare non petet locum ſuum, veluti cùm è ſubterraneis cauernis exit. Si diſcedere potuit, atque ſeſe ex aquæ complexibus in piſcis faucibus expedire, cur quod facilius eſt iam liber non ſeſe efferat extra illum carcerem ad locum ſuum? Præterea, ait Philoſophus. ALEX. Quæſo ab eius ſuperſedeas rationibus, nam legi in hiſtorijs, & meis ſi potes ſatisfacias obiectis. I.C. Vt veterum Philoſophorum delitia ſunt ab illo veritatis Hercule tanquam monſtra debellata, ſic & moderno-

rum audaciam retundere, atque comprimere ego aggredior. ALEX. Ne iraſcaris. Animantium vita ſine ſpiratiòne conſtare nequit, at piſces ſunt animantes, igitur neceſſariò ſpirabunt. I.C. Maiorem propoſitionem Ariſtoteles pernegat, nam inſecta animantes ſunt, nō tamen ſpirant. AL. Quomodo id probat? I.C. Si ſpirant, quomodo in duas partes diuiſa viuunt in vtraque parte? ALEX. Non debebat hoc ab Ariſtotele quæri, cùm dixiſſet, inſecta ob modicum calorem ſatis habere per tranſpirationem refrigerationis ab aere circumfuſo. I.C. Imò debebat quærere, quoniam neceſſariam eſſe ſpirationem veteres aſſeuerabant. ALEX. At ego Philoſophi obiectioni ſic occurro, eorum etiam animantium, quæ ſpirant, ſectæ viuunt partes, vt ſerpentes. I.C. Hoc facit magis pro ſententia Philoſophi aduerſus Priſcos, ipſe enim negat, omni vitæ neceſſariam eſſe ſpirationem; quod vt melius percipiatur, altius mihi repetenda res erit. Spirationem quatuor de cauſis Natura inſtituit, ob refrigerationem, humectationem, fuliginum expulſionem, & ſpirituum reſtaurationem, nempè ad ſubſtituendos alios eorum loco, qui conſumpti ſunt: at aquatilibus aqua eiuſmodi vſus præſtare ſola poteſt, nō eſt igitur illis neceſſaria ſpiratio aeris. AL. Minoris probationem à te expecto. I.C. Accipias. Aqua ſpiritus internos excalefactos conuenienti ſuo frigore temperat, & introrſum attracta cùm fuerit, pars quæ iam concalefacta, impu-

raque reddita erat, exit per branchia, vel per fiſtulas, vel per foramina, atque ita qui remanent ſpiritus, fumis igneis liberantur, quare & humectatio ſimul contingit refrigeratio, atq; purificatio: noua ſpirituum generatio piſcibus fit ab aqua. ALEX. Proba hoc. I.C. Quemadmodum à cibo conuenienti animans alitur, ita & animantis ſpiritus à conuenienti materia fiunt: quibus aerei ſunt ſpiritus, ijs aer materia ad reparationem. Piſcibus aquei ſunt ſpiritus, hinc obtuſos habent ſenſus, quare aquea ſubſtantia eis data eſt, cuius per fauces ad cor introductæ pars animatur, non ab aere, ſed ab illa Cæleſti vi, quam viuificum appellant calorem. Sed quia video te ſubiraſci, admittam tuum argumentum, quod tale erat; Piſcis animal eſt, ergo ei ſpiratio neceſſaria. ALEX. Quid ad hoc? I.C. Concedo totum. ALEX. Igitur aere opus habent. I.C. Nego cõſecutionem, non enim ab aere ſolo frigus, non ab aere ſolo tenuitas ad ſpirituum accedens naturam. Vtrumque hoc ab aqua etiam, nec ab igni minus, ſi in igne ſunt animalia, vt quidam Dæmones corporeos ſtatuerunt: aeris ſpirationem pulmone tantum preditis animalibus neceſſariam dixit Philoſophus, quam ob cauſam Delphin & Balena aerem ſpirare creduntur: mirum tamen eſt, quomodo Delphin diebus canicularibus ſub aquis lateat, vt hiſtorici referunt, cùm vel tum maximè propter æſtum plurima ſpiratione egere deberet. AL. Argumenti noſtri retia erũpere dum niteris,

magis es irretitus. I.C. Non puto. ALEX. Cõceſſiſti piſces admittere aquam per os, reddere per branchias? I.C. Maximè. ALEX. Ergo & aerem ſpirant. I.C. Nego conſequentiam. ALEX. Probo, nam in aqua aer cõtinetur. I.C. Retia hæc muſcas forſitan, non Aquilas capiunt: aer in aqua continetur ita, vt nullo modo poſſit in piſcium faucibus ab ea aqua ſeparari, atque extendi: nulla eſt machina, quæ percolet ipſum: nullum eſt prælum quo exprimatur ab aqua aer ille: nullo quallo, nullo fiſco, aut cribro à recepta aqua ſeparabitur aer: quare etiamſi cum aqua ſit aer, nõ tamen aerem ab aqua ſeparatum trahunt piſces, ſed aquam, quemadmodum aer, quem nos haurimus, non eſt purus, ſed (vt loquuntur) elementatus, & per conſequens aqua miſtus, & tamen aquam non trahit homo, ſed aerem: quod vt rectius percipiatur, quæro à te, an aqua, & aer ſint duo corpora, vel vnum miſtum? ALEX. Quid hoc facit ad argumenti diſſolutionem? I.C. Plurimum, nam ſi ſunt duo corpora, exibit aer ad locum ſuum ſuperiorem; at non exit, non enim apparent bullæ, nõ eſt igitur ſub aqua aer: quare qui ſub aqua ſunt piſces, non ſpirabũt aerem: Si aer & aqua ſunt vnum miſtum, non erumpet aer ex aqua, ſed ne ſeparabitur quidem in ore piſcis; quin per branchias, ſi alterutri egrediendum eſt, facilius tranſmittet quod tenuius eſt. Tenuior autem aer: aqua igitur remanebit, aer abierit, at non abit, peteret namque ſuum locum ſu-

periorem, at non petit, quia bullæ non conſpiciuntur. ALEX. Quid verba audiam, cum facta videam. Si piſces in vas oris anguſti aquę ſemiplenum inijciantur, tanta illis eſt fruendi aeris innata cupido, vt certatim alius alium ſupernatare nitatur, proximi vt aeris vſuram capiat. I.C. Longè aliter ſe res habet: tentant illi miſeri exitum, igitur quâ vident aqua vacare, ſibi rati fore aditum ad loca liberiora, aſcendunt ad vacui ſpeciem. Cæterum vel minimo aeris momento attracti refugiũt. ALEX. Quinimo vbi aeris beneficio priuantur, ſtatim intereunt. I.C. Nego. ALEX. Probo, ſi aquæ plena peluis manu vel alio obturetur operculo, piſces qui intus ſunt, ilico moriẽtur, fraudati aere ſcilicet. I.C. Aſſentiri tibi nõ poſſum, incluſi enim ego gratia puerili, & per totum diem ſuperſtes fuit Aurata Tarentina. Quid miraris? nonne Hirundines in vaſis clauſis annos integros ſine aere viuunt? nonne cõglaciatis amnibus per multa millia paſſuum nullus ſubtus piſcis exanimatur? Quid ſi concedam in obturatis vaſculis interire piſciculos? ALEX. Inde inferam, quoniam aere priuati ſunt. I.C. Illationem pernego, nam & oſtreæ in aere intereunt ſine aqua; nec mirum, cùm enim nihil penè aliud ſint quàm cõcretus humor, abſque humore durare nequeunt. ALEX. Quam tu igitur aſſignas cauſam piſcium interitus in concluſa pixide? I.C. Quia ſeparata ab aere aqua exuit naturam ſuam neceſſario: conſeruatur enim ab aere non corrupto, quaſi

Ar. in l. 4. Phyſ. lib. 2. Cel. t. 74. & 4. eiuſ. t. 23. 35.

à forma ſuperiore, vt à ſapientum Dictatore, in ſapientiæ tabulis ſcriptum eſt. ALEX. Subtiliſſimè, ſed aliam modo attingamus quæſtionem. I.C. Ariſtotelis ſententiam à tuis obiectionibus vindicaſſe mihi ſat eſt.

DIALOG. XXXIII.

De Piſcium Nutrimento.

ALEX.

QVibus aluntur piſces? I.C. Hoc ipſum mehercle eſt, quod à te petere iamdudum decreueram. AL. Ego, aqua ſola nutriri piſces dixerim, ſanè Apuarum genus hanc comprobat veritatem, quam ob cauſam Aquarellas nonnulli vocant. Ad hoc, ſi ſolo aere victitat Chamæleon, Auis Manucodiata, & Canis læuis, quid vetat aſſerere piſces ſola aqua veſci? I.C. Vno ali nos Ariſtoteles negat: alit aqua non vt ſimplex elementum, ſed mixta, quare pluribus ali dicetur, qui aqua veſcitur: omitti igitur à te poterat illa particula *Sola*. An Apuæ ſola (vt tu loqueris) aqua victitent, non diſputo, cum nec ego contradicere, nec tu probare poſſis, nemo ſanè noſtrum id vidit, ſed ab illis ad reliquos piſces argumentum deducere haud debebas.

Ar. in 2. de Generat.

eas enim ex maris ſpuma naſci traditum eſt, quare & ſola maritima aqua ali nemo mirabitur, cùm ſcriptum ſit à Philoſopho, iiſdem nos ali, quibus cõſtamus. Chameleonem inſectis veſci iã ex aliorũ experimẽto didicimus. *Iohannes Landius* (inquit Philoſophorũ Princeps Scaliger) *in vltima Syria cùm eſſet, ait ſe vidiſſe vnum è quinque, quos emerat Chamæleonibus linguæ repentino, momentaneoque iaculatu, muſcam, quæ in eius eſſet pectore, legiſſe.* Manucodiatam ſolo aëre victitare tibi perſuaſum eſt, ea ni fallor ratione, quia cùm volans nunquam viſa ſit, tam altè agere creditur, vt hominis fugiat viſum, qua in Regione animalia nulla nota nobis, quibus ali queat. ALEX. Vnde hanc meam rationem expiſcatus es? I. C. Ab optimo, Doctiſſimoque viro Hieronymo Morauio, illuſtriſſimi Legati Veneti apud magnæ Britanniæ Regem Saccellano familiari, imò & confeſſario meo per id tempus, quo Londini comoratus ſum; ille quidem in mutua diſceptatione mihi retulit in ea te eſſe opinione, cui & ille ſubſcribebat, ego verò non item, nam in nocte forſitan ima petit, in die alta ob timorem. Præterea, ad quem vſum Manucodiatæ, & Chamæleoni datum eſt à Natura roſtrum, ſi ſolo veſcuntur aëre? ſatius fuiſſet, vt ſine oſſeo mucrone os in ſummo vertice haberent. Quadrupes indicus, quem tu aliorum more Canem læuem nominaſti, non aëre, ſed rore veſcitur, ros autem alit, nam tenuis cùm ſit humor ſubit, quare dum attrahitur à

Scal. l. 15. exoter. exerc. exerc. 196 pag. 4.

Sole percoquitur, atque ita aliquid ſibi comparat non modo ad alimentum, ſed etiam ad generationem, quamobrem animalia quoque ex eo progignuntur: Sol calefaciendo agit, vt ſit quaſi forma humor, qui ſola erat materia, Solis namque calor & animat, & animas ſua conſeruat ſimilitudine, clarius hæc innoteſcent è roris definitione à nobis alibi tradita. Ros eſt pars humidi tenuior à Sole ſublata, neque dum in aërem immutata, quam iccirco nocturnum gelu circumuentam cogit in guttas. Sed omittamus hæc, dic ſodes, ſalſa, an dulci aqua nutriuntur piſces. ALEX. Dulci, quæ in ſalſa continetur, quam ob cauſam piſces dulces ſunt. ſalſedinem verò à maris aqua exprimi poſſe iam eſt à te ſupra ratione, & experimento comprobatum. I.C. Ego verò ſentio ali piſces maritimæ aquæ dulci, ſalſaque portione, ſanè in ſulphureis aqueis, vbi nulla ineſt dulcedo, apud Budam celebrem Pannoniæ vrbem piſces ali, Cardanus teſtatum reliquit. ALEX. At maris aqua ſicca admodum eſt, à vi tamen deſiccandi tollitur alimentum; I. C. Nego, ſpina Ægyptia in ſabulo & excocto & ſalſo naſcitur & alitur, aliæque plantæ, quas ſuperiori libro recitauimus. Capitones, labeones, & mugiles aluntur limo è quo in ſtagnis marinis, atque in æſtuarijs paululum aliquando cum ego curioſus guſtaſſem, adeo ſalſum comperi, vt mihi fauces vri viderentur. ALEX. At Hipp. ſalitas carnes ad alēdum parum idoneas cenſuit, quia ſale conſumitur humidum,

Card. l. x de ſubi. cap. de animal. perfect fol. 581.

quo nuttimur. C. I. Aliter cenſuit Cardanus, nam ſalis pinguedo non parum ad nutritionem confert. Alex. Siue ſalſa, ſiue dulci aqua piſces alantur, mea parum refert: ſanè vtraque opinio meam fouet ſententiam, ſola aqua nutriri piſces. I. C. Cur addis, *ſola*, profectò etiam herbis quæ in maris fundo ſunt, nutriuntur, & arena quoque, quia Auratam Tarentinum diſſectum lucidiſſimis arenæ grumulis, differtum vidimus: mortuorum quoque cadauerum maximè piſcium piſcibus alimētum ſunt, cum enim piſces mortui fluitent, nullaque eorum cadauera inueniātur, ab alijs deuorari veriſimile eſt, eſu mutuo victitare lucios, à nobis deprehenſum eſt, qui minuſculos in maiorum vētre anno elapſo Lugduni vidimus. Alex. Experimenta hæc ſi vera ſunt, tuam comprobāt opinionem, meæ verò obratiocinationi adſtipulatur id quod vidiſſe ſe Rōdelletius teſtatur, piſces videlicèt in pixide per tres annos ſeruatos incolumes ſolius aquæ alimentum percipientes. I. C. Quis ſcit, an pueruli miſeratione commoti panis micas, vel quid aliud edulij inſcio Domino inijciebāt? Alex. Subterfugium hoc tuo nō eſt dignū ingenio. I. C. Dicam ſic. An quotidie (vt ille refert) noua cùm apponere tur aqua, ex pingui eius portione victū ſibi quærebant, præſertim ſi ſalſa erat, hæc enim pinguior. Alex. Quid ſi dulcis fuerit? I. C. Eius terreo enutriti ſunt, aqua enim pura non datur, quare ex eius limo, cœnóque cibum ſumpſiſſe cenſeo, ſanè tinchæ in luto pingueſcūt. An fortaſſis in ligneo vaſe incluſi erant piſces?

ALEX. Quid inde? I.C. Lignum in aqua putreſcit, cuius putrefactionem vermiculorum generationem ſubſequi quotidiano conſtat experimento, vermes igitur piſcibus erant pabulum. ALEX. Quid ſi in vitrea pixide ſeruabãtur? I.C. Forſitan craſſos humores, & flegmata ibi euomebant, aptiſſimam ſanè ad vermiũ effectionem materiam, quæ Soli expoſita, formam ab eo ſibi comparauit, atque ita vermes prodiere, quos piſces illi depaſcebantur. an dicemus vitreum vas eſſe poroſum, quare miſeri illi captiui attrahere poterant pingue terræ humidum circumſtãs: profectò oſtreæ ipſæ ſaxis hærentes, vbi maritimus humor, quo illæ alebantur, abierit, veſci creditæ ſunt pingui aëre ambiente, quem captant hiãtes. An quod veriſimilius eſt complures pranſi, & cœnati ad eos inuiſendos accedebant, quare horum anhelitus per vaſis poros ad piſces tranſmiſſi alimenti materiam ſubminiſtrabant, quemadmodum & circumſtantium eduliorum odores idem efficere potuerunt? Democritus quidem ſolius panis recentis odore per tres inſuper dies vixiſſe fertur. ALEX. Quæ ſubtilior, quæ nam doctior excogitari reſponſio poterat. profectò ſi Atheniẽſes ſcholæ differentem te ſemel audiuiſſent, à ſuis Dictatoribus in te illã trãſtuliſſent gloriam. I.C. More tuo es in amicis dilaudandis immodicus. ALEX. Virtutis honos ſit neceſſe eſt. Sed hæc de Piſcibus dicta ſufficiant, Nunc in gratiam auicularum, quas in prandio eſitauimus, de ipſarum generatione

inſtuatur qaæſtio. I.C. Ipſæ vero carnes nunc in noſtro corpore corrumpuntur.

DIALOG. XXXIV.

De Auium Generatione.

ALEX.

QVot modis aues congenerantur? I.C. Quatuor. ALEX. Quis nã primus eſt? I.C. Ex ouis. AL. Quibus ex oui partibus? I.C. Hippocrates Medicorum Præceptor eximius cenſuit ex oui luteo fieri pullum, ab albumine vero cibum ſumere. è contra Peripateticorum Princeps exiſtimauit, ex albo naſci, & luteo nutriri, cui opinioni aliquando fauebam. ALEX. At quibus perſuaſus rationibus? I.C. Quia pullum perfectum vidi abſque vllis albi reliquijs totum à vitello circumſtante obſeſſum. Inſuper Anatis indicæ ouum ad Solem inſpiciens, in ſummo faſtigio eandem deprehendi nigredinem, quæ in earum roſtris eſt. ALEX. Habes ne nunc aliquid, quod Ariſtoteli obijcias? I.C. Maximè, nam in libris de animalium generatione ſcripſit hæc verba: *Vbi ouorum vitella membranis diſtinguntur, duo inde pulli, vbi vero duo vitella non diſſepiuntur, ſed vnum ſunt continuum, naſcuntur monſtra corpore vnico & vno capite, cruribus & alis quaternis.*

ALEX. Experimento id verum eſſe nobis comprobatum eſt. I. C. Eſto. Ego tamen ſic Ariſtoteli obijcio, ſi albumen vnum, vitella gemina gemellos pullos edunt, ex vitello igitur oritur pullus non ex albumine; at ſi ex albumine pullus fit, quomodo ex vno albumine fiunt pulli gemini? Præterea ſi fit pullus ex albumine, nobilius igitur albumen erit quàm vitellum, ſi vitellum cibus tantum eſt, quare igitur vitellum in loco nobiliori collocatum eſt, in medio ſcilicet, albumen vero pro ſtipatore, aut munimento habetur. Rectè confutas, ſed Cardani noſtri ſentētia quæ fuit? I. C. Ex vitello naſci alas & crura, & albumine reliquum corpus. ALEX. Libentius ego vulgo aſſentirer, à vitello pennas fieri, veriſimile namque eſt ex terreſtriori eius parte illas concreari, & ex tenuiore cibum ſuppeditari, vel potius Galeni placitis adhærendo, ex luteo carnes, ex candido oſſa & neruos. Sanè Galenus profitetur ex menſtruo ſanguine confici noſtras carnes, ex ſemine oſſa, neruos, venas &c. ſed quo rationis ſtabilimento ſuam Cardanus tuetur opinionem? I. C. *Quia pulli*, inquit, *Qui ex ouo, cuius lutea duo ſunt, abſque ſepiente membrana, capite vno, ſed quatuor alis, & totidem pedibus naſcuntur, arbitrãturque prodigium eſſe, quale olim Mediolani contingit.* ALEX. At quomodo ipſe nouit gemina ibi fuiſſe vitella & membranas abfuiſſe? I. C. Ego vero ſic à Cardano quærerē, quomodo duo ſunt vitelia, ſi nullo ſepto herciſcuntur? ALEX. Tuã igitur nunc ſententiam nobis proferas. I. C.

Card. l. 12 de ſubt. c. de hom. nat fol. 660.

Ea eſt, ex galli ſemine, quod in ouo eſt pullum generarari, quandoquidem ex ijs duntaxat ouis pulli generantur, quæ gallinacei ſemen cõtinẽt, nec adeo debile illud eſt, vt vitelli & albuminis ope indigeat ad pullum efformandũ. Alex. Sunt qui dicant ex oui putredine generari pullum. I.C. Mentiuntur, fracto namque putamine corruptum nihil intus inuenitur, ſed perfectum, corruptum intelligo ſicut in putrefactione. Alex. Eſt ne alius auium procreãdi modus? I.C. Maximè. Apud Belgas ſunt Corniculæ, quas monedulas vocant petræas, quod in excauatis petris, non in arboribus nidulentur, vulgo *Stencame*, hæ non cæterarum alitum more in dorſum inſilientes, cõpreſſoque fæmellæ corpore Venerem perficiunt, ſed cõniuentibus, fixiſque oculis ſe obtuẽtur atque ita fæmina ex maris oculis lachrymas, ac roſidas guttas cõtinuo obtutu elicit, quas abſorbet, & ſic concipit. Alex. Mira narras, & non credenda. I.C. Parum abeſt à vero ſuſpicio. Alex. Audeſne fabellam hanc veritati cõſtituere aſſeclam? I.C. Placido animo rationes excipias: ſeminis materiam è cerebro ſuppeditari apud non ignobiles Philoſophos receptũ eſt: ſanè qui aliquam in cerebro offenſionem accepit, infœcundus redditur, hinc fit vt ijs venis, & arterijs, quę pone aures ſunt reſectis, aut exhauſtis fœcunditas adimatur, vt de Schytis Hipp. prodidit, forma ſeminis quæ illud efficit ad generationem idoneum, ſpiritus eſt per totum corpus diffuſus: quapropter ſpumeſcens

ſemen, eo quòd ſit ſpiritib⁹ plenum, efficax ad ſobolem dixere ſapientes, fieri ergo poteſt, vt in illarum auium cerebro ſeminis exiſtens materia, ibidem ab euocatis eò ab imaginatiua facultate, cui omnes inferiores potentiæ exancillātur, ſpiritibus fuerit, vt ita loquar) animatum & eorumdem concurſu, & agitatione colliquefactum, & propterea ad oculos, qui cerebro ſunt affines defluxit, atque inde fæmella auidè eliciens, concepit. ALEX. Acutiſſima quidem, ſed à veritate alieniſſima obraciocinatio, neceſſe enim eſt ad hoc vt ſemen fæcundum ſit vt in teſtibus aliquandiù commoretur. I. C. Fæcundum profundunt ſemen ſerpentes, & piſces, quibus tamen ſunt à natura denegati teſtes. ALEX. Caſtrati verò nō generant. I. C. Hoc ideò euenit, quia exectis teſticulis vaſa ſeminis intro ſe contrahunt, occluduntur que viæ, per quas exire ſemen non poteſt. ALEX. Teſtes igitur, quibus inter principes partes primum locum cōceſſit Galenus, nulli vſui eſſe tu arbitraris? I. C. Galenus qui ridiculè cordi teſticulos prætulit, poterat eodem ſuæ philoſophiæ periculo anteferre Regem ſtipatori: teſtes (inquit Ar.) melioris duntaxat vſus gratia conditi ſunt. Illi quidem ſemini materiam non conferunt, vt pote quæ ex corporis alimento rapta, hauſtaque eſt ſecundum Ariſtotelis placita: neque formam, licèt enim ſeminis materia vaſorum, teſtiumque vi exquiſitè adeò coquatur, vt craſſior, albiorque euadat, nequaquam tamē ſemen inde ab-

Ar. 1. de Gen. an c. 4.

ſolutam

ſolutam fœcunditatis naturam conſequi poteſt, niſi magna vbertate vndique ſpiritus influant: quare titillatio vehemens tunc corpus vniuerſum eximia voluptate afficit. Alex. Nulla igitur eſt teſtium efficientia? I.C. Ea ſanè eſt quòd materiam ſeminis concoquunt, ac planè in alteram ſpeciem conuertunt, & ſic ei formâ quodammodo tribuere videntur. Quinetiam ſuo illi calore ſpiritus, quos ex corpore acceperunt diligenter ſemini commiſcent & inſerunt: hoc idem opus elaborare, & abſoluere poterit anima in cerebro, poteſt enim eò illa magiſtra, & opifex, quæ in qualibet parte tota eſt, ſpiritus procreationis miniſtros euocare: ſanè animæ imperio materialia inſeruire Auicennas oſtendit. Alex. Eſto, ſed quomodo fæmella ore concipere poteſt? I.C. Interroga Naturam, ipſa tibi reſpondebit, eodem modò concipere Galeum, Sepiam, Squillam, locuſtam, & Polypum piſces. Alex. Subtiliorem à te expectabam reſponſionem. I. C. Accipias igitur, fœminam ad generationem actiuè, vt loquuntur, concurrere, locupletiſſimo conſtat experimento, ſemen enim quod nonniſi ad procreationem natura ordinauit, in coitu effundit. Fœmineum verò ſemen generat (vt dici ſolet) animal, non modo vbi maſculino permiſcetur, verum etiam vbi viri calore, atque ſpiritu fuerit elaboratum: quod manifeſtum fit eorum animalium exemplo, quę nullo profuſo ſemine, ſui corporis calore, & ſpiritu ge-

nerant, vt inſecta ferè omnia, & piſcium complures ſpecies: nil mirum igitur ſi Cornicula proprij ſeminis vi, quod à maris ſpiritibus per oculos vibratis fouetur, concipit. Virgilius Poëtarum lux ita ſcribit.

Georg. 5. *Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum,*
Continuoque auides vbi ſubdita flamma medullis,
Verè magis (quia verè calor redit oſsibus) illa
Ore omnes verſæ in Zephyrum ſtant rupibus altis,
Exceptamque leues auras, & ſæpè ſine vllis
Coniugijs vento grauidæ, mirabile dictu
Diffugiunt.

Si equæ concipere valent ad leues Zephyri auras, cur non & Cornicula auis ad maris ſpiritus, atque afflatus? Si puella nubilis, cui amaſio frui negatum eſt, illum tacitè fouet gremio, illum mente etiam abſentem concipit, ita vt ex crebra imaginatione collectis humoribus, qui conceptui inſeruiunt, maſſam quandam informem concipiat, cur Cornicula ob amãtis præſentiam vehemẽtius cõmota ſpiritibus ab oculis, qui ſunt in amore duces, eiaculatis, adiumentum præſtantibus concipere nequibit? Alex. Qualiſne alius eſt auium ortus? I.C. Ex putredine. Alex. Quomodo id probas? I.C. Ipſa Natura teſte locupletiſſima. In Oceano Britannico Auis eſt anatis facie, Aremorici Cranbrans, Britones Bernachiam vocant, hæc à putredine naufragiorum procreatur, pendetque roſtro de

illis putridis reliquijs, quoad abſoluatur, mox perfecta decidit in ſubiectas aquas, vnde ſibi ſtatim victum quærat, idque vidiſſe ſe teſtatur duobus in locis vir Optimus & Sapientiſſimus Scaliger. ALEX. Vix equidem poſſum animum inducere, vt iſtud credam. I.C. Nonne ex naualibus quiſquilijs murem generari credis? ALEX. Maximè. I.C. Cur igitur ex ijſdem auiculam gigni poſſe negas? Sanè inter perfecta animalia mus à Philoſopho recenſetur. At ſi Sol dat in fimeto animam, vt fiat mus, cur non dabit vt fiat auis? ALEX. Sed concipiſne alium modum, quo generentur aues? I.C. Ita, per tranſmutationem rei alicuius in illas. Franciſco Galliarum Regi allata fuit concha cum auicula intus pene perfecta, alarum faſtigijs, roſtro, pedibus, hærente extremis oris oſtraci. Viri docti de re tam mirabili reſponderunt, oſtræum ipſum mutatum in auiculam. Conſona eſt reſponſio hæc Alberti magni placitis. heus puer adfer huc nobis Alberti libellum de Mineralibus, & opportune hic locus adeſt; *Frequentiſſimè in aquis generantur lapides ex eis, expertum eſt enim in mõtibus Pyreneis eſſe loca quædam, in quibus aquæ pluuiales conuertuntur in lapides, & retinent figuram lignorum, & aliquando natæ plantæ in aquis, & aquoribus illis ita ſunt vicinæ lapidum naturæ, vt ad modicum exſiccatæ in aere lapidum formam aſſumant, & huius rei ſignum eſt lapis, qui dicitur corallus, qui abſque dubio ex lignis generatur & plantis, aliquando enim tempore noſtro in mari*

Scal. de ſubt. ad Cardan. exer. 59. paragraf. 2 & in lib. 1. de Plant. fol 80. col. 2. in lit. D.

Albert. lib. 2. de Mineralibus c 7.

Danico, iuxta Ciuitatem Lubecenſem inuentus eſt magnus arboris ramus, in quo erat nidus, & aues perſerant in nido conuerſæ in lapides, erant autem parum ad rubedinem declinantes, quod aliter eſſe non potuit, niſi quia procellis vel vndis euulſa arbor, tempore quo in ea fuit nidus & aues, in aquam ceciderunt, & poſtea per virtutem loci, in quo iacebant, in lapidem vniuerſa fuere conuerſa. Eſt autem in Gothia fons quidam de quo veriſimile traditur, quod omnia quæ merguntur in ipſum, in lapidem conuertit, ita vt huius rei famâ increbreſcente ad eum miſit Imperator Federicus Chirothecam ſigillatam, vt veritatem probaret, quæ cum per aliquot dies medietas corij, & medietas ſigilli merſa eſſet in fonte medietates ſigilli & corij conuerſæ ſunt in lapidem altera medietate corij manente integra. Refertur & veraciter à fide dignis quod guttæ, quæ ex impetu caſus eiuſdem fontis ſparguntur ſuper ripam fontis conuertuntur in lapides guttarum eandem habentes quantitatem, cum tamen aqua quæ ſic fluit non conuertatur in lapidem, ſed continuè fluat. Sed legamus in capite vltimo eiuſdem libri. *Admirabile omnibus videtur quod aliquando lapides inueniuntur habentes intus, & extra animalium effigies. Extra enim habent lineamenta, & quando franguntur inueniuntur in eis inteſtinorum figura, & huius cauſam Auicenna eam dicit eſſe, quod animalia ſecundum ſe tota aliquando mutantur in lapides.* A L E X. Nihil dictu facilius, ſed profectò factu hæc impoſſibilia mihi videntur. I.C. Profectò non mihi, nam ſi influxu ſyderum, ſoli Natura, Cœlique am-

bientis qualitate vna planta mutatur in aliam, vt calamentum & ſiſimbrium in mentam, abſciſſum in ſiſimbrium , rapus in braſſicam, ocimum in ſerpillum , petroſelini ſemen in alliaria, cur non & vnum animal in aliud; ſi vnumquodque animal in cadauer tranſmutatur, quanto faciliùs in aliud animal. Alex. Nulla ibi mihi videtur tranſmutatio, eiuſdem enim ſubſtantiæ eſt os & caro in homine viuente, & in cadauere. I. C. Minimè, vna eſt in viuente forma, qua vnum eſt. Hoc os Iulij Cæſaris viuentis viuens eſt , & vera hæc eſt prædicatio, hoc os eſt viuens Iulij Cæſaris viuentis, vbi ero cadauer, abierit forma, tunc corpus illud non erit id quod nunc eſt numero, ergo neque partes eius quæ vnum erant per id, per quod illud vnum erat ens, & tale aliquid ens. Sanè viuens, & non viuens differunt ac diſtant, at caret cadaueris os ea forma, qua erat viuens, ergo non idem eſt. Quinimo tibi neganti eandem eſſe materiam in omnibus, nego nunc eandem eſſe materiam viuentis hominis & cadaueris. Nam ſi materia Iulij Cæſaris non eſt materia Equi, quia ſunt ſub diuerſis formis, multominus erit cadaueris materia eadem numero, quæ fuit viuentis, longè enim magis diſtant, quàm materia Cæſaris & Equi. Hæc enim ſub propinquiore ſunt genere, quippe ſub animali, illa ſub remotiori, nempe ſub corpore. Alex. Vt tibi facile eſt omnia probare , ita mihi difficile credere , ad aliam igitur deuenia-

mus quæſtionem. Iul. Cæſ. Quænam illa eſt?

DIALOG. XXXVI.

De Apum Generatione.

ALEX. SÆpenumero dubitaui de Apum generatione, ignorans vnde generentur? I. C. Quid ſuper hac re Mantuanus Homerus cenſuerit, iam tibi notum eſt. ALEX. Ita quidem, ſed verſibus ille ludit, non contendit rationibus. I.C. Hic eſt mos Poetarum. Sed Cardanus Philoſophus ſubtiliſſimus è melle Apes progigni credidit. ALEX. Profectò non ex melle, quatenus mel eſt fieri poteſt generatio, eſſet enim ſemen Apis, quod dictu ridiculum eſt, quare, vt arbitror, de melle putrefacto Cardanus loquitur, atque ita eius adhæreo ſententiæ. I. C. Vtrumque iudicium tuo eſt indignum ingenio, ſic enim ille loquitur, *ex mellis præcipua ſubſtantia, quæ tenuiſſima eſt & ſicca ac calida gignuntur apes*; Atque ego ſic infero, ſi è mellis parte optima, non igitur ex putrefacta, neque ex melle putrefacto Apes congignuntur, non enim mel putreſit, ſed prohibet putrefactionem, vt ipſe Cardanus alibi ſcribit, *Arborum ſurculi in melle ſepulti*

Card l. 9. de ſubt. c. de animal. fol. 503. & l. 7. de rer. var. c. 28. fol. 219.

ſeruantur, quia mellis humidum tenue eſt dulce ac temperatum, non pingue, non putredini obnoxium; Quæ ſententia etſi vera ſit, ratio tamen eſt falſa, pinguia enim rancida fiunt, non putrida; Sanè oleum, lachrimæ & gummi quæ pinguia ſunt, nõ ſolum non putreſcunt, ſed etiam ſumma fide depoſita ſeruant: nec è pinguium genere ego mel eximam, quemadmodum nec ipſe Cardanus in ſecunda editione à pinguium ſocietate illud abdicauit. ALEX. At ſi non ex melle generantur Apes, vnde igitur illarum ortum deducis? I. C. Ex coitu, quis enim obſeruauit intus, eſſe Apes coitus expertes? ALEX. At quomodo hanc Cardani rationem ſubterfugies? I.C. Quænam illa eſt? AL. Formauit natura apes ad ceram, & mel efficiendum; itaque & ſollicitæ ſemper eſſe debebant ad volandum, flores colligendum, cito redeundum, celeriterque opus perficiendum, quare non oua incubare poterant, abſque naturæ finis diſpendio. I.C. Hoc verò poſtremum nego, nam & eas cum ouis volare poſſe ſuadet beſtiolæ exiguitas, ouorum enim proportio corpori reſpondebit. Quid mirum nonne volat perpetuò hirundo cum ſuis ouis inchoatis? Addam ex Ariſtotele, inſectorum oua momento edi atque perfici. ALEX. Ego pudoris ergo venerem apibus adimerem. I.C. Non recuſo, non enim coeuntes deprehendi vnquam, attamen appetitum propagationis non abſtulerim. AL. Grata mihi foret ſententia hæc, ſi ratione aliqua confirmares. I.C. In

Ariſt in 1. de Gener.

Erichrinis ſexus altera pars ſola eſt, quæ ſine mare in ſeſe oua concipiat: in quibuſdam neutra, vt in Anguillis, & purpuris, è quarum ſaliuâ, non coitu purpurillæ ſuboriũtur, ita apes genitale quiddam in cellulis ponere par eſt, è quo apiculæ progignantur: ex rore & Sole vermiculi generantur in folijs, Papiliones, Aranei, Cinædi, Limaces, Erucæ in braſſicis, lactucis, vitibus, &c. nec ex putrefactione, nam neque fabas eſſe putridas, cum in ipſis beſtiolæ gignuntur, certum eſt, quanto commodiùs lectus ros ille, atque fotus calore parentis genitalis, tanquam ab Architecto in ſchadonem animabitur?

DIALOG. XXXVII.

De Prima hominis generatione.

ALEX.

SEd miſſas faciamus Apes, & dic ſodes quomodo primus homo formatus ſit? I. C. Diodorus Siculus prodidit primum hominem fortuito è limo terræ genitum. ALEX. At ſi ita eſt, cur poſt orbis primordia, quæ à quingentis mille annis Atheus ille deducit, ex huiuſmodi procreatione nullus extitit genitus? I C. Non deſunt & alij qui hãc fabellã pro vera hiſtoria crediderunt: ſiderum

enim conuentu aſſerunt fieri aliquando poſſe formas quæ in materia ita imponantur, vt homines ad hunc modum naſci queāt. Al. Quibus Cœlorum circumactionibus id hactenus fieri compertum eſt? Aliquādo ſanè extitiſſet: forſitan ſi cum mendacibus Græculis Deucalionis & Pirrhæ ſaxa admittamus? I.C. Hieronimus tamen Cardanus huic videtur adhærere ſententiæ, nam in hæc verba prorumpit. *Nec ſolum tam minuta, ſed & maiora animalia è putredinie, imo omnia credendum eſt originem ducere, cum iam de muribus conſtet, & piſces in aquis recentibus ſponte generentur.* Alex. Egregium ſane Cardani argumentum, mus è putredine poteſt naſci, ergo & homo poteſt. I.C. At ſubdit ille. Namque cum putredo præceſſerit pingue ſeparatur à cinere, calorque confeſtim animam infundit illi materiæ aptam. Alex. Non deeſt vbique magna putredinis moles, cur igitur nunquam ex putri ortus eſt bos, vel equus? I.C. Imò ipſe quem dixi Diodorus ait, vbi aliqua in parte Nili fluuij lectulus aquis deſtitutus forte fuerit, ex limoſâ illâ materiâ Soli expoſita vaſtiſſimos prodire animantes. Alex. Non ego huic mendacio ſubſcriberem. I.C. Alij ſomniarunt ex Simiarum, porcorum & ranarum putredine genitum primum hominem, ijs enim eſt in carne, moribuſque perſimilis. Quidam vero mitiores Athæi, ſolos Æthiopes ex ſimiarum genere & ſemine prodijſſe atteſtantur, quia & color idem in vtriſque conſpicitur. Alex. Mi-

ror profectò cur ex ipſa hominis rectitudine non agnoſcant præexcellentiorem in homine quàm in brutis originem. I.C. Imo primæuos homines curuos quemadmodum quadrupedes ambulaſſe Athæi vociferantur, nam & cũ conſeneſcunt fieri vt veluti quadrupedes incedant, induſtria igitur factum eſſe aſſerunt vt pueruli compreſſis brachijs colligētur. ALEX. Percuperem huius rei experimentum videre, an puer recens natus inter nemora educatus quadrupes euaderet: ſed miſſa hæc faciamus Athæorum deliria & fides ſit penes præſcripta religionis. Sed cur factus eſt homo. I.C. Sic olim concionando hanc quæſtionem reſolui, vt nempe aliquid eſſet quod interceſſione ſua ſummis ima coaptaret. ALEX. Id autem quomodo fit? I. C. Materia prima ſecundum Auerroiſtas ſola potentia , actus purus ſolus Deus, prope Deum ſubſtantiæ immateriales, prope materiam forma corporeitatis , inter hæc animæ brutæ duæ, vegetans & ſentiens, & ſuper has potior intellectus, minor Intelligentijs, Etenim in materia exiſtens immaterialis , ſed à materia ſeparabilis ſeparatus per eſſentiam, non ſeparatus propter informationem. ALEX. Acutè ratiocinaris. At ego credebam creatum hominem vt reliquis imperaret animantibus. I. C. Audeſne dicere hominem Baſiliſco imperare? ALEX. Quinimo interficiet homo Baſiliſcum, nedum illi imperabit. I. C. Et hominem Baſiliſcus, par igitur imperium. Verum enimuero ibi eſſe imperium ar-

bitrantur ſapientes,vbi ſeruitus,aut obedientia. At quis hominum vel Baſiliſcis , vel Apibus,vel hirundinibus vel Balenis,vel Aquilis conſtituit rempublicam? Profectò ſi feras capit homo , ſæpius capitur ab ipſis. Crocodillus è Nilo ſola cauda venatur bibentes, nexibuſque implicitos ad ſe trahit : item flagellis Polipus vrinatores. Denique ſi interficit homo , interficitur quoque, ſi vorat, voratur. Alex. Hæc autem animalium in homines rebellio poſt peccatum euenit. At cum in illis beatiſſimis innocentiæ Elyſijs parentes noſtri fœlicem degebant vitam, omnia illis obediebant animalia, ô auream ætatem ? I.C. Ne ingemiſcas, nam & poſt peccatum buiculæ parent homini & ante peccatum ſerpens præd. Alex. Dictum puto. I.C. Id ipſum ego volebam dicere, fœlicem Adæ culpam quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem, non enim animantibus ſolum nunc imperamus, ſed & Angelos ipſos pro Pædagogis habemus. Sed quæſo hæc doctis Sorbonæ ſenibus relinquamus, & noſtra, ſi placet, in Philoſophicis exerceamus ingenia. Alex. Non recuſo.

DIALOG. XXXVIII.

De Infantium ex vtero Maculis.

ALEX.

CElebrem illam parumper agitemus quæſtionem, Cur aliquãdo naſcãtur animãtes effigie ceraſi, mali punici vel alterius fructus aliqua in parte obſignati? I.C. duob⁹ modis id euenit. AL. quis nã prim⁹ eſt. I. C. Si mulier conceptus eſt aliquid ſimile animo concipit, quo ſtratagemate vſus eſt Iacobus, qui paſſim ſtratis, obiectiſque virgultis quibus cortices ademerat, maximam gregis partem quum ſe inirent, maculoſo tegmine, varioque ac verſicolore vellere præſtitit, ſic picturatas alites, ſic equos guttatos perficimus, quare ſcitiſſime Plinius ita ſcripſit, Similitudo in animo, menteque, eſt reputatio, in qua multa creduntur fortuito pollere, viſus, auditus, memoria comprehẽſæ, hauſtæque ſub ipſo conceptu imagines, tum ſubito oborta cuiuſque rei cogitatio effingere ſimilitudinem, formaſque miſcere creditur, hinc alios auorum, alios patrum, pleroſque autem cognatorum effigiem oſtentare. Ideoque plures in homine, quàm in reliquis animantibus differentiæ, ac diſcrimina, quoniam

Plin. l. 7, c. 12.

cogitationũ velocitas, animique celeritas, atque ingenij varietas multiformes notas imprimit, quum cæteris animantibus animi ferè ſint immobiles, ſtabileſque, atque in ſuo cuique genere ſimiles: quò ſit vt mulieris imaginatio alienã formam, atque aſcititiam effigiẽ infanti inducat, nullaque in parte gignenti ſimilem, quare inefficax eſt argumentum quod in deſignando parente ex ſimilitudinis ratione ſumitur, noui mulierem quæ extra legitimum thorum ſe alteri proſtituit, & infantulum enixa eſt non adulteri, cuius furtiuo vſa fuerat cõcubitu, ſed abſentis mariti prorſus ſimilem quia dum coniugalem maculabat thorum, de marito ſollicita erat, metuens ne illius aduentu fraus detegeretur. ALEX. At quomodo imaginatio tam varias rerum formas poteſt infanti imprimere? I. C. Semẽ ad procreãdam ſobolem eſt inefficax, niſi à ſpiritibus per totũ corpus diffuſis informetur: qui ſpiritus cùm toti ſint ad formandum fingendũque fætum conuerſi, ideo vehemens fixaque mulieris cogitatio, viſæ vel cõcupitæ rei ſpecies vehemẽter mouet, & verſat, & figuram quam aſſidua imaginatione reuoluit, ſpiritibus imprimit, qui ſic affecti eiuſdẽ cogitatæ rei figurã ſemini inducũt, ſemen autẽ fœtui. AL. Sed quamobrem, mulieres, ne exoptatæ rei notas pueruli faciem cõmaculent, remotiori corporis parti manum admouent, vel faciem manu abſtergunt, atque his modis vel contactæ ſecretiori parti nota infigitur, vel malũ prorſus

auertitur. I.C. Illud euenit,quia tota imaginatio ac facultas naturalis eò cõuerſa eſt. Hoc vero fit, quia remouentur ſpiritus à primæui mandati executione. ALEX. At cur à parentibus podagra, lepra, vel calculo laborantibus naſcuntur filij eiſdem obnoxij infirmitatibus, cum veriſimile ſit, nequaquam de morbis tũc temporis ſollicitos eſſe progenitores? I.C. An quia ſemen è præcipuis corporis partibus defluit, omniumque membrorum in ſe naturam vireſque complectitur, quæ igitur vitia vlli parti inheſerint, ſemen contrahit, ex ſemine fœtus: ſanè ex Catullo didicimus.

Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.

ALEX. Acutiſſimè, ſed ob quam aliam cauſam huiuſmodi notas infanti induci cenſes? I.C. Si mulier dum illum geſtat in vtero, fixius quid ſimile intuetur, & auidius expetit. ALEX. Multi quidem ſic, aiunt, verum quomodo id fieri poſſit, nondum à quoquam intellexi. I.C. An appetitus mouet animam, quæ vbi res exoptata deficit, ex omnibus corporis partibus proportionale quid ſuggerit, id quod vnuſquiſque noſtrum in ſe manifeſtè deprehendere poteſt, quoties enim nonnullos fructus ab aliquo eſitari conſpicimus, non modò illorum nobis exoritur appetitio, ſed mox ſaliua, quæ in ore abundans per appetitum accitur, eiuſdem fructus ſaporem nobis redolere videtur. Quemadmodum etiam cum lepidiſſimæ A-

Digitized by Google

maſiæ formam vehementiſſimo concupimus affectu, confeſtim ſuggerente anima plurimum ſpiritus, penis intenditur: ita cum à prægnante res aliqua ſummopere expetitur, anima ſtatim vt ei inſeruiat, omnes corporis partes quaſi promptuarias cellulas inuiſit, vt ſi quid appetitui ſimile eſt, ei offerat: mouet autem præcipuè ſanguinem, è cuius ſcatebra, atque irrigatione toto geſtationis tēpore fœtus cum alimentum capeſſat, & cibus in aliti ſubſtātiam cōuertatur, mirū nō eſt, ſi aliqua illius cibi ita diſpoſiti ſignacula in fœtu remaneant; Quam ob cauſam infantium notæ vt plurimū rubræ ſunt, vt exuſtionem aliquam in ſanguine factam præoſtendant. Apparet autem & rei concupitæ ſimulachrum, quia & in ſanguine figuram mentiri, vel moliri potius intendit anima. ALEX. Subtiliſſimè quidem. I. C. Sed addam ſubtiliora ex Philoſophorum Principis deprompta theſauris. Anima, inquit ille, ſenſitiua cum recipiat ſpecies omnium ſenſibilium eſt quodammodo ſenſibilia omnia, quemadmodum intellectiua eſt omnia intelligibilia, at omne quod eſt, vel eſt ſenſibile vel intelligibile, ergo anima cum vtroque polleat ſenſu ſcilicet & intellectu, erit omnia. Eſt enim, inquit Philoſophus, ſenſus in actu, ſenſibile in actu, & intellectus in actu, intelligibile in actu. ALEX. Secundum eſſe ſpirituale, non reale interpretatur Philoſophus, nam in ſecundo de anima aſſerit, oculum aſpicientem colores, dici ſpiritualiter coloratum non

realiter. I.C. Ita eſt, ſed nihil prohibet, imo neceſſarium eſt, ſpeciem ipſam ſpiritualem realiter producere rem cuius eſt ſpecies, vbi agẽs eſt præpotens, & paſſiuum recte diſpoſitum. ALEX. At quomodo id probas? I.C. Ratione, experimento, & Ariſtotelis teſtimonio. ALEX. Quænam eſt illa ratio? I.C. Species rerũ (quas Idæas Platonici vocarunt) in Deo reperiũtur, in Intelligentijs, & in anima noſtra. Idea quæ in diuina mente eſt abſque inſtrumento vllo (ignoſcite Barbaris vocibus viri elegantiſſimi) Ideati cauſa eſſe cenſetur, produxit enim Deus mundum per ſolam mundi Idæam, quæ in eius mente erat, hinc Boetius cecinit.

Mundum mente gerens, ſimilique imagine formans.

Idæa rerum inferiorum, quæ eſt in Intelligentijs, inferiora hæc efficit quidem, ſed mediantibus inſtrumentis æternis quæ ſunt cœleſtia corpora, vt dicit Diuinus Auerroes; nullum igitur ſequetur abſurdum, ſi idea rerum quæ in mente noſtra eſt, producat aliquando (vbi patiens eſt bene diſpoſitum) res illas mediantibus inſtrumentis corruptilibus quæ ſunt ſpiritus & ſanguis. ALEX. Rationem hanc niſi exemplis, & experimento (vt pollicitus es) cõfirmes, non admittam. I.C. Audi, fantaſiam quatuor pręcipui inſequũtur affectus, appetitio, voluptas, dolor & metus. Hi omnes affectus vehementiſſimi cùm ſunt, illico corpus immutant, & in eo producunt realiter quod imaginatio dictauit. Appetitio Amaſiæ cum in fantaſia

in phantaſia fuerit, confeſtim ardores ciet in toto corpore. Quare ex ſiſtoles,& diſtoles inæqualitate Anthiocum Stratonices amore captum agnouit Eraſiſtratus. Imaginationem caſum efficere non inficiabitur ille amans, cui in ſomnis amata offertur imago, & ſemen emittit,phantaſia namque, vbi Amaſię idæa reſidet,inferioribus potentijs voluntatem ſuam exequendam delegat. Appetitus nocendi frequenti intuitu faſcinat pueros. Gulæ appetitus quid non efficit? Gulones nonnulli epulas quaſdam auidè excogitantes,ſaliuam ſuam ſimili quodam ſapore inficiunt. De voluptate quid dicam? nonne vehemens vbi fuerit,aliquando necem infert? Mater (inquit Marſilius Ficinus) viſo filio à pugna redeunte ſubito expirauit.Ideo quia matris amãtis anima percupiens vnum fieri cum filio amato, ilico ſpiritus omnes ad illum tranſmiſit, quibus ipſa destituta interijt. Dolor quid poſſit, nullus ignorat. Sophocles, & Dionyſius Siciliæ Tyrannus obiere repente, accepto tragicæ victoriæ nuntio. Tetrum aliquando ſpectaculum adeo moleſtum eſt quibuſdam, vt non ſolùm viſum, ſed & guſtum etiam inficiat, & nauſeam prouocet. Pueri, nonnunquam & grandiores, cùm amaram potionem alicui offerri conſpexerint, ſtatim, affectu ab oculis ad guſtum tanſmiſſo, amaram præſentiunt in ore ſaliuam, quam vehemens mouit imaginatio: ijs etiam nonnunquam huiuſcemodi cogitatione aluus laxatur,& quod in ad-

mirationem me rapit, ex aſpectu, & auditu ſolo dentes quibuſdam obſtupeſcunt. Quid de miſericordia, quæ dolor quidam eſt, eloquar? Non ne commiſerantis imaginatio, eodem prorſus vulnere lædit ſuum corpus, quo læſum videt extraneum obiectum. Hoc ipſum quod aſſero, manifeſtè declarant qui humani cruoris aſpectu illico ſpiritu deficiente collabuntur. Ego equidem noui virum aliquem non infimæ ſortis, nec ignobilis fortunæ, qui cum alterius cubitũ vulneratum conſpiceret, in proprio ſuo cubito dolorem præſentijt. Quid vero metus? An non ſæpe ex altioribus locis in terram deſpicientes, præ formidine caligamus & contremiſcimus? repentino timore pallemus: verecundiâ affecti rubent, ſubito, & impræuiſo metu cor trepidat, arrectæ ſtant comæ, vox faucibus hæret, deficitque vita, ſaltem diutini conſequuntur morbi. E cõtrario metus ipſe morbos curat, vt ſingultum & quartanam. Quotieſcunque autem concurrunt ſimul vehementiſſimus metus cum vehementiſſima cupiditate, mirabiles profecto effectus progignuntur, vt videre eſt apud Herodotum. Cũ enim Cræſum Regem quidam ex Perſis interficere vellet, Cræſi filius antea mutus, propter ingentem tum mortis paternæ timorem, tum loquendi cupiditatem vehementiſſimos affectus, linguã illicò ſoluit, ac magnâ exclamans voce, ô vir, inquit, ne interficias Cræſum, ſicque vocalis factus eſt, quem natura mutum prodiderat. Mihi verò

præterita pericula, & timores memoria repetenti, aluꝰ ſoluitur, nam à formidabili illa ſpecie refugiunt ſpiritus, & ſeſe abdũt in receſſus intimos, atque in vnũ collecti, fortiores euadunt, & aluum mouent. Sunt ſanè ſpiritus nihil aliud quàm calor; calor autem diſſoluit & aperit. Sed quid blattero meis ineptijs? Quid omnino poſſit imaginatio ſubſequens Auicennæ teſtabitur experimẽtum. *Iſtud etiam eſt*, inquit, *de mirabilibus animaliũ, quod gallina quãdo vincit gallum in pugna, erigit criſtam quaſi eſſet gallus, & aliquando naſcitur illi cornũ in crure, vt gallo. Et in hoc percipi poteſt obedientia naturæ quæ præſtatur ipſis cogitationibus. Quandocunque etiam moritur gallina, vel dimittit pullos, Gallus fit pius erga eos, ſicuti ſi gallina eſſet; non luxuriat ille tempore, imo ſe agit molliter, ac ſi eſſet gallina.* Idem obſeruauit Ariſtoteles, ſic enim ſcribit. *Sed vt etiam animalia pro ſuis effectibus agere, ſic pro ſuis etiam actionibus affici mutarique ſolent. Partes etiam corporis nonnullæ ſæpenumero ratione agendi immutantur, vt in auium genere euenit. Gallinæ enim cum mares vicerint, cucurriunt, & exemplo marium tentant ſuperuentu coire, criſta etiam caudaque erigitur, ita vt non facile an mares, an fœminæ ſint liceat cognoſcere, nonnunquam etiam calcaria his naſcuntur. Iam verò & mares ſunt nonnulli, qui cum forte fœmina interijt, officio fœminæ funguntur in pullos, ducendo, fouendo, educando, ita vt ex eo vel cucurrere, vel coire appetant, quin & inde à primo naturæ ortu ita nonnulli mares effœminati proueniunt, vt neque cucurriant, neque per*

Auic. l. 9. de anim. 1. de morib. anim.

Ar. l. 9. de Nat. anim. c. 38.

coitum agere velint, ſed venerem eorum qui tentent ſuperuenire patiantur. ALEX. Subtiliſſimè hæc explicaſti non modo ratione & experientiâ, ſed etiam doctiſſimorum virorum authoritatibus confirmaſti. I.C. Imo & Ariſtoteles alibi clariùs hanc tuetur ſententiam. *Alterant verò* (inquit) *imaginationes & ſenſus atque conſiderationes. Nam ſenſus, qui alterationes quædam ſunt, à primo inſunt, imaginatio & conſideratio vim obtinent rerum, cum ſpecies intellecta calidi vel frigidi ſuauis aut formidabilis ſimilis quodammodò rebus ſit. Unde fit vt ſola conſideratione tremor timorque inuadat, quæ omnia affectiones ſunt, & alterationes, at quæ in corpore alterantur, ea partim maiora, partim minora ſunt. Illud ſatis conſtat, vel modicam in principio tranſmutationem facere à longinquo magnas multaſque differentias, vt clauo quamlibet modice tranſpoſito magna efficitur proræ tranſlatio. Præterea huiuſmodi variatio fit per calorem friguſue, aut cæteras id genus affectiones; factam enim alterationem in corde, etiam in particula, cuius magnitudo percipi nequeat ſenſu, magna per corpus diuerſitas ſequitur, ruborum, pallorum, tremoris, metuſque & eorum quæ his oppoſita ſunt. Principium itaque motus vt dixi, eſt petendum & fugiendum in rebus agendis, quorum conſiderationem imaginationemque calor & frigus neceſſario conſequuntur, nam triſte fugiendum, ſuaue petendum eſt, quanquam hoc admodum latet, cum in paruis contingit. At omnium fere triſtium ſuauiumque frigus quoddam & calor comites ſunt. Declarant hoc confidentiæ, metus libidines, & cætera af-*

Ar. in lib. de Motu anim. cap. 6.

fectiones corporales, triſtes ſuaueſque, quæ partium portionem corporis cum calore, & frigore, partim ſolidum corpus obtinent. Memoriæ vero atque ſpes, talibus velut imaginibus vſæ, modo minus, modo magis cauſa ipſorum exiſtunt. Idem Ariſt. Imaginationis vires in problematibus latius eſt proſecutus. Ex his mirum tibi (ô Alexander) non videbitur, quomodo matris imaginatio aliquâ poſſit nota infantem in vtero obſignare. Quod ſi hæc noſtra tibi non arrident. Cardanum habeo præ manibus, qui doctiſſimè tibi ſatisfaciet. Sed Perlegas tu ipſe, nam ego fere defeſſus ſum. ALEX. Libenter iſtud muneris obiero. *Cur pueri* (inquit) *in vtero à matre deſideratarum rerum veſtigia in corpore contrahũt? vidit hoc Rhodiginus Cælius, quem nos audiuimus, ſed cauſam non adiecit; hæc autem ſic ſe habet, dum fætus eſt in vtero, prægnantis imaginationi ſubijcitur, indicio eſt tales cõcipi pueros, qualis fuerit imaginatio parentũ hora congreſſus, quod tamen nos nõ admittimus, quamuis Iacobi hiſtoria de ouibus reluctetur: aliquid tamen facere imaginationem non negamus, verum animula fætu contenta mouetur imagine animæ matris, inditio eſt quod ſolis fætibus grandioribus hoc accidat, & quod illuſionibus animæ mulierum, quæ abſolutum infantem vtero gerunt, velut in pueris ipſis, qui in vrceis mirabilia videre ſe exiſtimant haud dubie patet, horum omnium cauſa vna eſt, quoniam menti, & imaginatio imaginationi annexa eſt, propterea quoniam animus corpori in homine dominatur, & in fætu iam perfecto ſimilitudo alimenti, iam imaginatione matris*

Sect. –

Card in l de immort. an. c vi. g 30 fol. 244.

Rhodig. Cal. l. 20. c. 15.

violenta defertur cum ipſo alimento, ac ſpiritu in fœtus corpus, effingitq; rem ſimilem ei, quam imaginatione conceperat, additque plerumque membris exterioribus, quoniam quæ format infantem virtus inutile exiſtimat, ac extra ordinem membrorum intus illud retinere, ergo ſi propellere nequit, aboritur infans. Quam ob cauſam, & cur non ſemper talia fiunt ſigna, manifeſtum eſt: & cur magno deſiderio rerum fœtus aboriantur, quandoque non ſatis ex his patet, nam in tenui appetentia nihil horum efficitur: in valida autem aboritur, aut veſtigium manet ſi iam fœtus animum conceperit. Hæc Cardanus, & ſubtiliſſimè ille quidem; ſed illud abs te ſcire velim, vnde prouenit inſatiabilis prægnantium appetentia? I.C. A vitioſis, frigidiſque humoribus, atque acida pituita, qua ventriculus imbutus eſt, quapropter & carbones, putamina, & cretam auidè concupiſcunt, quod malum potiſſimè inualeſcit, quũ infanti crines erumpere incipiunt, ſiquidem ob caloris penuriam humores pituitoſi minus coquũtur. ALEX. At cur vbi prægnans inexplebili rei alicuius deſiderio tenetur, & potiri nequit, fœtum in præſentaneum vitæ diſcrimen adducit? I.C. An quia contracto mœrore mulieris animo ſpiritus vitales imminuuntur, & humores fœtui alendo deſtinati aliô auertuntur, quare infans conſueto deſtitutus alimento elangueſcit, vel emoritur. ALEX. Ah. I. C. Quid tibi venit in mentem? ALEX. Dicam libenter, ſi tuã mihi polliceris operam. I.C. Ad omnia paratiſſimum me offendes.

DIALOG. XXXIX.
De Procreatione Maſculi, & fœminæ.

ALEX.

NObiliſſimi quidam cõiuges procreandi ſexus virilis ardentiſſimo flagrant deſiderio, nec tamen vnquam voti cõpotes fieri potuerunt, quare illorum, quos munificentiſſimos experieris, nomine, abs tuæ ſubtiliſſimæ Philoſophiæ decretis fœcunditatis ſubſidia peto. I.C. Iſtarum rerum ſucceſſus à Deo impetrandus eſt. AL. Cùm ille Optimus Maximus naturæ ordine omnia decurrere ſinat, nihil vetat extrema præſidia accerſere, ac eorum naturæ imbecillitati adminiculari. Deus non iraſcitur, ſi ſteriles agros, & infructuoſas arbores cultura, atque induſtria fœcundas reddimus, multominus ſi muliebrem vuluam, quæ ager dicta eſt à Platone, & ab Ariſtotele, antea ſterilem fœcunditate inſtaurabimus. I.C. Ad liberorum procreationem adiumento ſunt primum humor genitalis, qui partim à cerebro, totoque corpore, partim ab hepate ſanguinis officina diffunditur. Deinde ſpiritus per arterias à corde promanans, cuius vi penis erigitur, ac rigeſcit, cuiuſque impulſu materia ſeminis foras erũpit. His accedit cõcubandi, & generandi appetitus, qui vel ima-

ginatione excitatur, vel ex conſpectu, ac contactu venuſtæ puellæ accēditur. Vt ſemen fœcundū efficiatur, cibi laudabilis ſucci ſunt aſſumendi, quique probè nutriant, corpuſq. vegetum reddant, ac ſucculentum, cuiuſmodi ſunt calida, & humida. Perficitur enim (inquit Galenus) ſeminis ſubſtātia ex ſincera, excoctaque ſanguinis ſuperfluitate ſimul & flatuoſa: edulia quibus vis ineſt augendi, cumulādiq; ſeminis ſunt oua gallinacea, phaſiani, turdi, perdices, capi, pipiones, paſſerculi, amygdala, nuclei pini, vina generoſa, dulcia, ac meraca: nonnullis rebus efficacia ineſt incitandæ, mouendæque tentiginis, necnō partes genitales erigendi, atque ſpermatis propellēdi: cuius facultatis ſunt calida, quorum vi ebullit ſemen, & bene cōcoquitur, ideò albeſcit, perfectę elaborationis inditium: acria, & ſalita, quorū acrimonia expultrix vis excitatur ad ſperma eiaculandum: & flatuoſa, nam ſpirituum concurſu ſicula intenditur, & ſemen animatur, quare ſpumeſcēs ſemen, eo quod ſit ſpiritibus refertū, propagationi ſobolis idoneū eſt. Hæc omnia cōmoda pręſtat Satyrion, Iringiū, Naſturtiū, Eryſimū, Paſtinaca, Cinara, Napi, Rapæ, Aſparagi, cochleæ marinæ, & pleraq; alia quę in hoc apponūtur cōdimento. ℞. Zinziberis, ſeminis ſynapi, cepullæ, erucæ, vrticæ, cinamomi an. ℥.j. piperis lōgi, aniſi, gariofil. an. ℥.j.ß. lūbos ſtinci. ambræ ℈.j. fiat puluis, quo formentur cum Zaccharo tabellę; quibus munitus miles ſtrenuè pugnabit, vt enim ſclopetæ primū tormētario puluerę inferciuntur, ac globis explen-

tur, deinde adiecto efficaci puluiſculo ignito funali incenduntur, globumque violento ſtrepitu exturbant, ita in perficienda venere concurrere debet conglobati ſeminis copia, & flatuoſi ſpiritus vis, qua explodi ſemen, atque in vteri receſſum recondi poſſit. Præterea ne præfati coniuges ſperatæ prolis deſiderio fruſtentur, caueant ne concubitus ſit frequẽtior, quàm res exigat, nec quàm expediat, rarior, vtrumque enim fæcunditati æquè noxiũ, ſiquidem è ſeminis immoderata profuſione, vires, & ſpiritus exhauriuntur. Diutius verò quam par eſt cohibere, euanidum efficit ſemen. à prandio, & à cena venerem non exerceant, tunc enim euocati ſunt ab anima ſpiritus ad cibi concoctionem, quare non libenter aliò conuertũtur: à coitu etiã vir ſuperſedeat, dum mulier ſordida menſium profluiue coinquinata eſt, nequit enim ſemen in vtero contineri, ſed influentis ſanguinis copia eluitur, quemadmodum meretriculæ quæ crebrius à viris ſubagitari patiuntur, non concipiunt, quare Medicorum Dux aſſerebat, eas, quæ humidos habent vteros, non concipere, vt enim in paluſtri, & vliginoſo loco plantarum ſemina ſuffocatur, nec facilè in ſtirpem emergunt, ita ex frigidi humoris redundantia (eſt enim menſtruum excretio redundandis ſanguinis, qui ob ſexus imbecillitatem nec calore concoqui, nec exercitio diſſipari poteſt, quare ex lunari concitatione ſuo tempore illud erumpere neceſſe fuit) ſemina ſtrãgulantur, adeò vt muliebris vteri vis nullam ſpeciem emoliri

poſſit, quare ſcitiſſimè diuinus Hæbreorum
Princeps altioribus tamen de cauſis, quæ hu-
manum fugiunt captum, inhibuit, ne mulieri
tali vligine coninquinatæ congredi vir præſu-
meret. Nec ad venerem ſe quiſquiam accin-
gat antequam menſes ſe proferãt, nequit enim
tunc conceptus fieri, quia alimento caret, nec
ſemen adhæreſcit, nam eo tempore occluſis
vaſis vulua leuis relinquitur, ſemẽ propter læ-
uorem, ac vitream politiem defluit, nec vniri
poteſt, & coaleſcere. Tempus ad concipiendũ
tempeſtiuum eſt cum deſinunt vel incipiunt
menſtrua, tunc enim ora aperta ſunt, *vaſa au-
tem vuluæ* (inquit Galen.) *quæ in partem interio-
rem penetrant, ex quibus menſes profluunt, cum mu-
lier conceptura eſt, ora aperiunt*. Licet autem reli-
quo purgationis tempore ora hæc adaperta
ſint, nõ tamen cõcipere poteſt mulier, quia ob
mẽſtrui impetũ ſemẽ ab vtero diffluat neceſ-
ſe eſt, at deſinentibus, vel incipientibus men-
ſtruis & ora apta ſunt, & menſtruum non cõ-
fertim, ſed paucum, & ſenſim effluit, quaſi hu-
more quodam roſido inſudante, quo irrigatus
vterus madeſcit. Vnde efficitur vt vuluæ ſemẽ
adhæreat, ſatiſque alimenti è confluentis ſan-
guinis ſtillicidio conſequatur. Inſuper vteri
qualitas ſpectanda eſt, ſi ob nimiam humi-
ditatem ſemen tenacius inhereſcere ne-
queat (quemadmodum nec in paluſtris, & v-
liginoſis locis ſemina perſiſtunt nec in ſtir-
pem ſe proferunt) quæ vuluam minus lubri-
cam, & mucoſam efficiunt, adhibenda ſunt, vt
ramenta eboris, ſtyrax, calamita, cornu ceruí-

num, blattæ bizantinæ, ſemen myrti, galbulæ, nuces cupreſſi, thus, Maſtiche, caryophillata, pentaphillō, roſæ rubræ &c. horum nonnulla foris admota, quædam intra corpus aſſumpta, vtero robur conciliant, conſumptoque ſuperuacaneo humore, rimoſam, hiantemque vuluam conſtringunt, ac retinendi ſeminis vim conferunt. Salis vſum in condimentis liberaliter admittant, abſtergit enim omnem vliginē, vuluāque plus ſatis vdam, ac madidam exſiccat efficitque, vt genitale ſemen faciliusvtero adhæreſcat. Aridis autem mulierculis, & quibus vterus torridus eſt, & terra ſiticuloſa, medicamenta, ac cibi adhibendi, quæ moderatè humectent. ALEX. Nec ipſe Hippocrates doctius locutus eſt vnquam. Sed id mihi nunc explices, quę nam eſt captanda opportunitas, vt maſculus progigni poſſit? I.C. Auicennę conſilium hoc eſt, vbi menſes defluxerint, ſitque abſterſus vterus, quod quinto ferè die vſu venit, aut ſeptimo, ſi vir mulieri congrediatur à primo quum eſt purgata die ad quintum, maſculus producitur. ALEX. Quam huius effectus cauſam adfert? I.C. Nullam. ALEX. Eius igitur ſententiam reijcere non verebor. I.C. Siſte parumper, meque in Auicennæ fauorem obratiocinantem excipias rogo. ALEX. Nil mihi iucundius accidere poteſt; vix tamen ſpero te illam opinionem aliqua ratione comptobaturum. I.C. Audi, Mas (inquit Ar.) generatur quum virile ſemen muliebri potentius coaleſcit. ALEX. Scio, ſed caloris munus hoc eſt, atq; beneficiū. I.C. Plus caloris

concipit vterus primis à purgatione diebus. ALEX. Quomodo id probas? I.C. Quia ſordidus humor, cuius copia natiui caloris facultates obtundebantur, accuratè iam expurgatus eſt. Præterea ſemen in dextrum vteri ſinum dirigitur hepatis, dextrique renis vi attractoria, è quibus etiam ſanguis calidus in futuri fœtus alimentum ijs diebus deriuatur. ALEX. Cur potius à dextris, quam à ſiniſtris partibus? I.C. Quia hæ alſioſæ quum ſint, ac frigidæ ſanguiniſque inopes, ſtatim à purgatis menſibus aliquid conferre nequeunt, quare dexteræ duntaxat partes ſuas obeunt vires, quarũ ratione maſculus effingitur. ALEX. Hoc tibi probandũ reſtat. I.C. In quarta parte eius libri quem

Cap. 38. Phyſico-Magicũ inſcripſimus, latiſſimè probauimus, ſumma hæc eſt: ſi è ſiniſtro rene ſemen fluat, & in leuã vteri partem inclinet, fæmella procreatur, nam ob loci frigiditatem atque humiditatem ſemen perfectè concoqui nequit, quare imbecille & imperfectum producet animal, quale à Philoſopho cenſetur eſſe fęmina, quam ob caloris inopiã genitam aſſerit: ſi verò è dextro teſte ſemen promanet, & in dextrum vteri ſinum deriuetur, marem efficiet. Eſt enim dextera pars domiciliũ hepatis, quod ſanguinis eſt officina, calor autem in ſanguine, ſemẽ autem calore elaboratum perficitur, ac proinde perfectum animal nempè maſculum proferet. Quapropter ſi præfati illuſtriſſimi coniuges procreandi maris ſunt auidi, hanc ſibi præſcribi legem patiantur, vt vir

dum coit, ſiniſtrũ teſtẽ obligatũ retineat. mulier autẽ completo opere in dextrum latus deuoluatur,& in ſomnũ reſoluatur, hac enim ratione intro euocãtur ſpiritus & ſemen maiori nixu elaborabũt: maneat autem capite decliui ac ſubſidente corpore,ne ab vtero fluat ſemen ad quod profluuium euitandum conſulerem mulieri,vt ſi dum Veneri perficiendæ inſiſtit,à validis concuſſionibus abſtinere recuſat, peracto ſaltem ludibrio, clementer & placide in dextrum ſinum ſe deuoluat. ALEX. Perdoctè, ſed quam anni partem cenſes ad maſculi conceptum elaboratiorem? I. C. Æſtatem aliqui putant, propterea quod ſemen, ac ſanguis menſtruus ex ambientis aëris qualitate plus caloris concipiant:aliter ego cenſeo, nam æſtiuo tẽpore magna fit ſpirituum,quæ ſeminis forma ſunt,amiſſio,calor cutem laxat, quare ſpiritibus patet egreſſus ad cognatum externum calorem à quo euocantur. quare nec ſeminis materia perfectè elaboratur,perfectiſſime autem in hyeme, quo tẽpore calidior eſt vterus, nam calor intus coercetur ob frigidi metum;ne autem ambientis aëris frigiditas ſeminis ſpiritus depopuletur, prope focum, vel calido in lecto colluctentur, non quaſi penſum concubitus, ſeu debitum, vt Summiſtæ vocant, languidè, & oſcitanter perſoluentes,ſed quaſi ſingulare certamen expetentes (ſanè dimicant tunc pro æternitate) in Venerem ardentius incaleſcant, vt cumularè, affatimque conferant ſpiritus, ſic enim ſemen

perfecti' elaboratur. Demũ Progenitores vehementi maris imaginatione concepta inter amplexus, & ſuauia, id auide appetere debẽt: mulier cogitationes,& oculos in viri vultum dirigat,vir in mulierem galero tamen ornatam,vel abſentem iuuenem imaginetur,vel abſentis ſimulachrum conſpiciat, ſi nec præſentem intueri, nec ſe coheuntem in ſpeculũ inſpicere velit,quotidiano nãque experimento comprobatũ eſt,ſi quid cõiuges animo cõcipiant,aut in obuia queque incõniuenter defigant oculos,mentiq; imprimant,conceptis, aut conſpectis ideis ſimile quiddam emoliri, quare illorum effigies in fœtu ſolent elucere.

DIALOG. XL.

De Monſtruoſis Partubus.

ALEX.

CVr Natura,quæ Dei facultas,imò Deus ipſe cum ſit,perfectiſſime emoliri cuncta deberet, prodigioſos tamen partus,monſtroſoſque fætus efformat? I.C. Ideo Ariſtoteles monſtrum definiuit quod præter Naturæ fit ordinem. ALEX. At quid præter, & contra naturam dici poteſt, quando, motus, & quietis,quibus omnia perficiũtur, ipſa Natura principium eſt? I.C. Vt artifex quamlibet induſtrius opus fœliciter inchoatum perficere nequit, vbi materia improba eſt, ſic natura

Ar. in 4. de Gener anim.

A. 2. Ph.

Digitized by Google

materiã nacta inidoneam, omnia vitioſè agit, ALEX. Quaſi vero Natura ſit alia, quæ formam ſuppeditet, alia quæ materiam ſibi depoſcat, tanquam Æneas ab armigero Achate, cum hoſtium vi oppreſſus dicit, *ſuggere tela mihi*: at enimuero exiſtimandum eſt, materiam facilius, ac parabilius præſto eſſe, quàm imponi formam, operoſior enim hæc. I. C. Ob enormia ſcelera, inquit Cardanus, Cœli anima adirata eſt, quare parcè, & illiberaliter vim ſuam inferiori Naturæ elargitur, tanti numinis igitur afflatu deſtituta periclitatur. ALEX. *Tantæ ne animis Cæleſtibus iræ*? Etiam Philoſophi paſſionibus Deum obnoxium credunt? I. C. An monſtroſos partus (inquit Põponatius) natura effingit, vt futuros magnarũ rerum euentus hominibus præoſtendat? monſtra ſanè dicuntur (ait Auguſtinus) quia aliquid ſignificando demonſtrant. ALEX. Suum ſcilicet fortuitum exitum Alexander Aphrodiſeus interpetratur. I. C. Fortuitos non dixerim effectus, quorum cauſæ mihi innoteſcunt. ALEX. Quænam igitur ſunt monſtrorum cauſæ? I. C. Quemadmodum nonnulli famelici nidore culinæ ſaturãtur, atque alimentorũ penuria odoribus reficiũtur, ita laſciuæ ſalaceſque puellæ, quæ admodũ pruriunt, imaginaria Venere citra virilẽ operam, aliquando concipiunt. ALEX. Quomodo id fit, & quid ad rem? I. C. Ex crebro virorum contuitu, contactuque mulier ſemen emittit, quod vbi cum menſtruis cõglobatur, & coaleſcit vteri facultate, inſitoque calore

Card. l. 8. de rer. var. cap. 68. vrca finem.

Põpon l. 1. de fato. cap. 6.

Aug l 21. de Ciu. Dei cap. 8.

Al. in l. de fato.

Ar. in 2. poteſt.

adiutum, rudimentum aliquod animantis meditatur. Verum quia virile ſemen, quod opificis rationem obtinere Philoſophi cenſent, abeſt, materia, quam mulier ſuppeditat, alienā, abſurdamque formam adſciſcit. Nonnunquam tale quiddam mutua coniugum opera conficitur. ALEX. Quando id euenit? I.C. Cum vir mulierem ſubigit eo tempore, quo menſes defluunt, nam ſi (quod raro accidit) concurere tunc ſemina contingat, mōſtruoſam formam embrioni induunt. ALEX. Quam ob cauſam? I.C. Quemadmodum in cadis vinaris immiſſo embolo profluētem liquorem cohibemus, ita viri peſſulo in vuluam obducto, ſiſtitur ſanguinis fluxus, cuius vligini viri ſemen cōmixtum, ſordidis conſpurcatur inquinamētis, quare, inconcinnam formam, indecentēque figuram materia aſſequitur. ALEX. Veriſſimum id eſt. I.C. Quandoque etiam ſapiens fœlices coitus dies obſeruat, & primordia vitæ auſpicata ſemen habet: verum ob vteri leuorem, ac lubricitatem præmaturè delabi contingit, ſic vt informe quidem profluat, ac rudimentum futuri fætus. ALEX. Sed quid dices ad hoc? nuper ouicula prodijt capite vituli marini. I.C. E Iacobæis ouibus reſponſionem deſumam, forſitam tempore concubitus Phocam conſpexit? tam efficax ſanè imginandi vis eſt, vt ſi coeuntes oculos, & cogitationes in rem quampiam defigant, ea vis quæ formationi fætus inſiſtit, euocatis vndique humoribus, qui ei exancillantur, conſpecta membra

bra

bra corpori affigat: noui matronam, quæ ex leporis obtutu, infantem edidit labello ſupremo bifido, ac bifurcatim diſſecto. Alex. At cur aliqui naſcuntur geminis membris, quæ redundant, ac ſuperuacanea ſunt. I. C. Illorum matres in conceptu, vel geſtationis decurſu dupla rerum ſimulachra in animo conceperunt, vel eorum oculis ſe obtulerunt ex ſuffuſis craſſis vaporibus, vel cùm diſtractis diuulſiſque ſpiritibus, qui in pupillæ punctum dirigi debebant, cernendi aciem diffindi, ac diſſecari contigit, quare geminatam illam ſpeciem vna cum humorum confluuio, qui in eas partes circa quas imaginum conceptus verſatur, decumbunt, ad fœtum deuoluentes, eius etiam partibus affabrè elaboratis tanquam ſecundariam operam, vel operi appendices affixerunt: ſi mulier imaginatæ alterius ſpeciei mēbra emoliri valet, vt à te conſpectæ ouiculæ belluæ marinæ caput habentis exemplum teſtatur, cur non eiuſdem duplicatas particulas? Alex. Sed cur nonnulli producuntur animantes, imminutis inutilibus, truncis, decurtatiſque membris? I. C. An non ſatis vberem ſeminis materiam natura nacta eſt? an id euenit ex defectu humorum, atque alimenti, fomentique penuria? an naturales facultates in elaborandis articulis ſunt inualidæ, ſuiſque viribus minus inſtructæ? An his omnibus dotibus, ac facultatibus affatim natura inſignita erat, vterum tamen conſecuta eſt anguſtum, ſplenem induratum, ac

calloſum, coxendices eminentes, atque introrſus retortas, aliaque obſtacula quæ infantem adoleſcere, atque omnibus ſuis numeris abſolui prohibent. Profectò teneræ corporis partes ob tantas difficultates, & obices dilatare ſe, oblatoque alimento perfrui nequeunt, ſed cohibentur quominus in venuſtam corporis formam decenteſque articulos excreſcant. Nam quemadmodum arboris in ſaxoſo ſolo conſitæ radices, vndique diffundere ſe nõ poſſunt, ſed obſtaculo impeditæ retorquentur, atque incurueſcunt, repulſæque reſiliunt, ſic in animantis corpore cùm fœtus effingitur, vel vaſculi anguſtia, vel alimenti inopia, aut calli cuiuſdam obiectum obſtat, quominus membra articulatim, diſtinctéque efformari queant. ALEX. De monſtrorum cauſis apud Ariſtotelem, & Albertum nonnulla perlegeram, veruntamen quiſquiliæ ſunt, ſi cum tuis conferantur ſubtilitatibus, ſed alium mihi ex animo ſcrupulum euellas, rogo, qui me dies, nocteſque ſtimulat, ac pungit. I.C. Quid eſt?

DIALOG. XLI.

De Infantium facie laruato tegmine obducta.

ALEX.

HOneſtiſſimæ mulieres ſunt, quæ tanquam ex tripode pronuntiāt, optimi cum ominis præſagio me in lucem prodijſſe. I. C. Quænam fuerunt auſpicata tuæ vitæ primordia? ALEX. Tenui, mollique membrana facies mea tanquam larua, aut perſonato tegmine obducta ad primum lucis intuitum ſe ſpectandam exhibuit. I. C. Quid inde? AL. Magna me dexteritate, ac ſucceſſu omnia effecturum vaticinantur. I. C. Delirantium anicularum fabella hæc eſt. ALEX. Imò apud Illuſtriſſimam Heroinam Iſabellam Lopez de Noguera matruam tuam, vnicum pulchritudinis ſpeculum, & honeſtatis exemplar, nec non apud magnæ exiſtimationis, primique nominis Philoſophos perſuaſio hæc inoleuit. I.C. Non authoritatibus, vt legulei ſolent, ſed rationibus Philoſophi certant. ALEX. At quæ nam ratio adduci poteſt, cur ego capite galea obducto prodierim? I. C. Prouida mater Natura, ne attritu infans ali-

quid incommodi pateretur, geſtationis præſidia excogitauit: quare tria molita eſt inuolucra, quibus in materni vteri lateris fœtus obtegitur: exteriius vnum, quod à partu ſtatim quia prodit, ſecundæ dicitur: ſubſunt huic duæ aliæ membranæ, quarum prior à figura farciminis Allantoides appellatur, ex fœmineo ſemine generata, quæ capiti, clauibus, ac pedibus obtenditur, partibuſque eminentibus incumbit, cuius eſt infantuli efformati vrinam excipere: poſtrema à mollitie agnina nuncupata, tenuiſſima eſt pellicula, quæ fœtum orbiculatim ambit, & complectitur, ab eoque matureſcente emanantes ſudores, vaporeſque abſorbet. His in latebris infans deliteſcit, donec per vmbilicum illi alimentum ſuppetit, & calor cordis abſque externa reſpiratione ſubſiſtere poteſt: at grandior factus, alimenti, luciſque auidus, quibus obductus erat velamina dirumpit, & ob adſtricta vteri veſtibula (ob Euæ lapſum Chriſtiani inquiunt, quod Ethnici Philoſophi percipere non potuerunt, cùm & bruta peccati expertia, eandem pati miſeriam aduerterint) acerrimo parturientis cruciatu in vitam producitur. ALEX. Acutiſſima enarratio, ſed quid ad propoſitam quæſtionem? I.C. Cùm infans magno molimine ex huiuſmodi anguſtijs eluctetur, ipſaque mulier ſtricti ſit oris, atque anguſtè conſtituta, poſtremæ illæ membranæ hærent in mediis ſpatiis, illaſque exuuias abſtergi contingit, non ali-

ter quâm extimam cutem atterimus, vbi per anguſtam rimam elabimur. Aliquando (vt genitrici tuæ accidiſſe argumentor) panduntur mulieris portæ, parteſque genitales laxæ ſunt, atque tunc integumenta illa cum infante proſiliunt. Alex. At cur alia alijs coloribus conſpici ſolent? mihi quidem rubicundum fuit geſtamen, atque ideò multa bona auſpicabantur : infeſta prænuntiant quibus nigricantis coloris galea capiti affixa eſt. I.C. Ad circumfuſos qui vtero innatant humores id referendum eſt. Ex eis enim coloris varietatem ſibi adſciſcunt : cum ſordida illuuie, ac vitioſa vligine vulua imbuta eſt, quæ cum vtriuſque ſemine coaleſcit, fuſco colore membrana exiſtit, quemadmodum & infantis cutis fuliginoſo vndique colore ſuffuſa eſt. Si verò ſanguis, ſemenque ſincerum ſit, ac defæcatum, rubeſcit tegmen, floriduſque color infantulo ſubeſt : idem accidit ſi vir mulierem ſubigit antequam menſes defluxerint, nam humentibus adhuc vdiſque locis tanto rubore ſemen ſuffunditur, quare infantes gignuntur, genis, bucciſque rubentibus, & ei adhærentes pelliculæ roſeum colorem nanciſcuntur: quod & vſu euenit cùm grauidæ vel pudore afficiuntur, vel ſubiraſci ſolent, agitato à calore natiuo, raptoque in ſublime ſanguine; è contra quibus metus incutitur, aut inopinato expaueſcunt, illæ vultum tetricum, ac ſubtriſtem affingunt

fœtui, pallidoque colore membranas tingunt.

DIALOG. XLII.

De Hominis Augmento.

ALEX.

IAm ſatis multa de hominis generatione diſſeruimus, de augmento nunc pauca. I.C. Vbi accretionē natura molitur, diminutionem tu meditaris. ALEX. Cur receptum eſt ab omnibus, poſt trigeſimum annum non fieri humano corpori incrementum? eſt-ne auctrix vis in nobis corrupta? I. C. Minimè, eſt enim incorruptibilis ſubſtantiæ facultas. AL. An otioſa potentia illa eſt, quia materia deeſt, vel cum tranſmutante poteſtate proportionem non habet? I.C. Nequaquam, enutrimur enim quotidie. ALEX. An deſiſtit auctricis opera, quia finis abeſt, qui ipſam moueat? finis autem eſt expletio menſuræ certæ, completa igitur menſura, nihil perficiendum remanet. I.C. Si verum hoc eſſet, in adulto corpore ablatum os reſtitueret, maximè cum è cibis materia ſuppeditetur. Ad hoc cur immortalis (vt credimus) animæ auctrix facultas finem

Digitized by Google

ſibi propoſuit anguſtiſſimis coarctatum cancellulis? ALEX. Quia infinitum non appetit; Ipſa enim eſt naturalis, nulla autem natura infinita, appeteret autem, ſi ſemper augeret. I. C. Id pernego, ſemper enim alit, nec tamen infinitum expetit. An dicam ego ceſſare nunquam auctricis operam, quemadmodum nec altricis, ſunt enim eadem: nutritio namque eſt vnio naturalis nutrimenti transſmutati, hoc autem intelligi nequit abſque incremento. Quinimo nec ipſam informatricē virtutem ab opere vacare dixerim; carnes enim reponit, eiſque apponit figuram, non ſine priſtinæ figuræ commenſu, atque portione, quod manifeſtè conijcitur in carnium cremento ijs in partibus à quibus aliquid abſciſſum erat. ſolidiores autem partes adhuc augeri poſſent, ſi poſſent denſari, denſari autem valent, ſi recipere queunt intra ſe partes peregrinas quæ poſtea fiant propriæ, quemadmodum locis quibuſdam, vbi per harmoniam coeunt oſſa in ætate iuuenili, poſteaquàm ſenium aduenit, ea quæ duo inter oſſa intereſt cartilago, tandem fit os, ita vt duo illa vnum fiant. ALEX. Sed cur celerius creſcunt femellæ quàm mares. I.C. An quia (inquiunt) rariores ſunt, rariora autem facilius excreſcunt. ALEX. Hoc accipio. I. C. Illud verò ego pernego, cùm enim magis compacta ſint carne, rariores eſſe haud exiſtimo. ALEX. An quia humidiores? I.C. Per-

obſcurum eſt, namque in femella plus humoris calorem vincet, qui auctor eſt incrementi. Rectiùs dicemus, caloris eſſe ſatis, eius vim agere in humidum, non in illud quidem nimium, ſed fœcundũ tamen, itaque celeres fieri augmenti progreſſus. An, inquit Ioannes Baptiſta Marinus Eques Sabaudici ordinis, Italorum Poetarum Princeps, & familiaris meus vnicè colendus, celeriùs capeſſunt femellæ incrementum, quia finem habent propinquiorem propter imperfectionem, opus enim quod in eis natura, intendit, non eſt adeo perfectus prout in mari, ideo in re minus elaborata citius expeditur. ALEX. Cur igitur maſculi properantius in vtero abſoluuntur? ſanè fœminæ quadrageſimo ſecundo, mares autem trigeſimo die perficiuntur. I. C. Caloris ratione id euenit, qui in maſculo maior cum ſit, humorem vt mollem ceram extendit, diffundit, ſuaque vi fingit. ALEX. Cur vero in æſtuoſis regionibus homines non excreſcunt in procerem ſtaturam? Sanè Maurorum, Indorumque maxima pars vel gracilis, vel breuis, vel vtrumque. I. C. An quia fortaſſis creſcendi duæ ſunt cauſę, materia perpetuò ſuppeditata: eaque ad tranſmutationem idonea: & calor, qui quidem duorum eſt auctor effectuum, quippe dilatat corpus, quod ſuſcepturum eſt incrementum, & tranſmutat id quod accedit. Qua de re regionis calor non ſolum nõ addit

vim ad creſcendum,ſed etiam plerumque adimit,abſumit enim materiæ non parum per reſolutionem, Præterea regionis calore aſſiduo membra dureſcũt,dura autem ſunt ineptiora ad quantitatis terminos promouendos. Quod ſi quæ ſunt dura dilatentur,& rarefiant, multo egent commeatu ad ſubſtituendum: In calido autem Cœlo non poteſt tantum humoris ſupereſſe.

DIALOG. XLIII.

De Humanæ Vitæ Longitudine.

ALEX.

POſtquam ſatis diſputatum eſt de hominis incremento, videamus nunc quæſo de vitæ illius longitudine. Et primò. Cur dentium raritas vt plurimum vitæ denotat breuitatem? quemadmodum tradit Ariſtoteles, & Hippocrates, I.C. An quia, ait ille, rari dentes aut materiæ paucitatem, aut imbecillitatem præ ſe ferunt? An dicemus nos, raros dẽtes vitæ potius declarare lõgitudinem, ſignum enim eſt adeò dura eſſe mandibularum oſſa, vt & aperiri non facile queant, & ſubeunti materiæ cedere nolint. Profectò annos ſex& ſeptuaginta vixit Auguſtus, qui tamen raros ha-

Hipp. in. l. 2. de morbis popularibus prope fin.

buit dentes, vt hiſtorici referunt. In Tendaiâ Inſula iuuenibus ſecantut dentes ad radicem vſque, vt firmiores atque denſiores euadant, quemadmodum & arbores decacuminatæ craſſeſcunt. ALEX. At cur cadunt in Senecta dentes? IC. An quemadmodum & capilli ab humoris priuatione? Cadunt tamen aliquando ob nimium humorem, ſicuti necãtur quoque plantæ, ac putrefiunt. An verò ob frigus cadunt? Memini namque mihi in Anglia dentem vnum cecidiſſe ob frigidæ ceruiſiæ potũ ALEX. Rationem adducas. I. C. Frigore auertitur eorum alimentum, ſpiritus intereũt frigore, decidit à natura ſua neruus, qui in eis plantatus eſt. Quinimo etiam nimio corrumpuntur calore, quam ob cauſam puerulis calida eſculenta ſolent denegare curioſulæ matres AL. Quænam ratio eſt? I.C. Quia diſſoluto à calore humido, facile fit vt eorum compactio ſoluatur. dentium caſum Aſtronomi Saturno in ſigno aquæo cobuſto adſcribunt. ALEX. Cur dẽtibus præſit Saturnus planè ignoro? I.C. Forſitan quia Lapidem à Ioue ſuppoſitum deuorauit? ALEX. Cur linea maior in manu, vbi longa eſt, vitæ ſignificat diuturnitatẽ, vbi vero breuis celerem obitum? I.C. An quia natura perfecta omnia operatur, cum ergo ad finem lineam illam non perduxerit, aliquod ſuberat materiæ impedimentum. Hanc igitur vel imbecillem, vel reluctantem bono temperamento fuiſſe oportuit. Sed nugæ ſunt. Forte fortuito in manibus lineæ illæ oblongæ fiũt

cum in vtero occluſis manibus oculos cuſtodiat infans. Sed rectius ſecundum Hippocratem, ad genua eas habet in vtero fœtus. Alex. At cur in calidâ regione minus viuunt homines quàm in frigidâ? Perpauci ſenes Neapoli viſuntur, complures in Septentrione. I.C. An quia æſtuoſus ſoli ſtatus ſpiritus inflammat, ſanguinem & humores ardoribus extorret, bilem auget & exacuit, quibus ex cauſis morbi plurimi, hique acuti ſuſcitantur. Inſuper poros reſerat & patefacit, corpora laxat & extenuat, & eorum ſubſtantiam, caloriſque natiui vim diſſipat. E contrariò Regio frigida poros incolarum occludit, denſat, firmatque corpus, huiusatque natiui caloris ſubſtantiam conſeruat & auget, appetentiam præſtat, concoctionem ſeruat: qua de re & hyeme ſalubriores viuimus quàm Æſtate. Alex. Angli tamen parum viuunt qui in cœlo ſunt frigidiſſimo. I.C. Hoc vero nego, Quemadmodum enim ibi Æſtates minus feruidæ, ita & hyemes clemētiſſimæ ſunt. Per duos circiter annos illud nos incoluimus ſolum, nec in media hyeme grauiora perpeſſi ſumus frigora, quàm ſi mēſe Nouembri Pataui aut Bononiæ fuiſſemus. Calidi nāque vapores qui ab Oceano ad eam deferuntur Regionem, excalefaciunt illam: humida tamen eſt illa regio, atque iccirco illius incolæ varijs obnoxij ſunt infirmitatibus, facit enim ſpiritum tenebricoſum, corpus multo humore ſuperacuo onerat, cuius copia natiuus calor infringitur, & debilitata concoctio-

ne, cruditates fiunt ciborum, quorum exuperantia valetudini multum infenſa eſt, tum ea quæ receptacula venaſque ſolùm implet, tum etiam quæ vires grauat. Hæc enim quia ſupra vires eſt, neque integre coqui, neque in purum ſanguinem verti poteſt, ſed cruditates multas cumulat, quæ quum à debili inferiorique natura nequeant domari, corrumpuntur, morboſque pene innumeros generant. De hac re Hippocrates, vbi cibus; inquit, præter naturam copioſior ingeſtus eſt, morbum facit. Quinetiam ea cibi exuperantia quæ vaſa implet, nondum tamen vires premit, licet tota in optimum ſuccum & in ſanguinem facesſat, tuta tamen non eſt, ſed maxime lubrica & periculoſa, Natiuum quippe calorem è ſenſibus, è mentis & animæ functionibus auocat, occupatque in concoctione. Excrementorum flatuumque ingentem facit prouētum, quæ præ copia non facile excludantur. Omnis generis humores congerit, obſtructiones multitudine accerſit, vias contrahit, in anguſtumque adducit, omnia arcte coercet ac continet, vix vt quicquam è corpore dimanet. Hac onuſtum turgidumque corpus, ingraueſcit, atque etiam ſi infirmum vietumque eſt, proſternitur, quia vero infarctum compactum ac minime peruiū eſt, nec perflari nec vētilari poteſt: morbi etiam frigidi, etiamſi calidus cibus erat, ſuccreſcūt, quemadmodum ab ebrietate cruditas, cachexia, paralisis, apoplexia. extinguitur enim calor natiuus, ac ſuffocatur, non ſecus

quàm ſi exiguæ imbecillæque flammæ cõfertim multum olei infundatur. Quumque diutius redundantia inſedit, corruptelam demum putredinemque acquirit. Quæ autem coagmentatione aſſiduâ in ſummum iam excreuerit, aut extincto natiuo calore, inopinata repentinaque morte iugulat aut vaſa diſrumpit. Quo circa hunc habitum recte commonefacit Hippocrates, eſſe periculoſum & ſine mora ſoluendum. Pernicioſa admodum ſentina eſt abdomen inſaturabile omnium tum corporis tum animi vitiorum fons & origo. Non minus acutè quam facetè quis intemperantiam appellet Medicorum nutricem. ALEX. At Germani cur longiſſimam agunt vitam, cũ tamen Ebrietati vel maximè ſint dediti, hæc autem vires eneruat? I.C. An hoc negabimus? ſanè vomitum eis inducit ebrietas; immodico namque potu ventriculus fluctuans redundantes humores, quorum copia obruitur, vomitione expellit: vomitio autem eſt ſaluberrima, & purgationum omnium præſtantiſſima, noxios quippe humores ex ipſis fontibus ſynceros elicit & vacuat, omnem, quæ in ventriculi capacitate, in eiuſue tunicis hæret, illuuiem in primis expurgat è prçcordiorũ mẽbranulis, è cauis iecoris ac lienis, & ex panchæa quoſlibet ſuperuacuos humores ſinceros elicit, quos plerũq. nullũ, etſi vehementiſſimũ, illudq. frequens pharmacũ in aluum exturbare poteſt. In ventriculum enim ex his locis, viæ breues ac expeditæ magis quàm in al-

uum directæ ſunt, per quas facilis eſt vomitio. Sed vt ingenuè fatear, ebrietati de vitæ meæ lõgitudine non fiderem. Nam quemadmodum calx ad Arboris radicem conſperſa, fructum accelerat, arborem vero perimit, ita vinum & calida omnia alimenta ſuſcitato calore ſpiritus facultateſque erigunt, mortem vero maturant. dum enim corporis calorem adaugent, ſubſtantiam imminuunt, dumque innati calidi ſpiritus & calor halitu fouetur, eius ſubſtantiam, quæ humidum eſt primigenium, diſſipat exorbetque: quare vitam faciunt alacriorem ac vegetiorem, ſed breuiorem tamen.

DIALOGVS XLIIII.

De Viſione.

ALEX.

IAm ſatis multa de hominis generatione & incremento diximus, imò ea omnia ſubtiliſſimè explicuiſti: Nunc te rogito vt de hominis Senſibus, qui & brutis competunt, aliquid edoceas. I. C. Non recuſo. ALEX. cum penè omnes Philoſophi dicant Elementa eſſe ſenſuum effectricia, cuinam eorum viſum adſcribemus? I. C. Plato quidem & Galenus attribuunt igni. ALEX. Quam ob cau-

ſam?I.C. Quia ſpiritus ſplendor(inquiunt illi)in oculis etiam clauſis apparet. Alex. Non eſt oculorum proprius ille ſpendor ſpiritus, ſed omnibus vniuerſi corporis ſpiritibus cõmũnis. Eſt enim cœleſtis quidam calor in ſubſtãtia corporis tenuiſſima. I.C. Addunt etiam optici,viſum fieri per emiſſionem,nec poſſe aliunde exire radium niſi ab igne? Alex. Sed an viſio fiat per emiſſionem,adhuc ſub iudice lis eſt. I.C. Ego ſanè cum Ariſtotele & Hippocrate in lib. de locis homi.quem quidem locum Galenus diſſimulat, Elemento aquæ viſionem tribuerem, aquea namque pars exiſtit illa,in qua ſpecies recipitur, quæ ſpecies impreſſa apparet in pupilla intuentis: At non reflecteretur,ſi igneum ſubiectum eſſet: aqua quidem in oculo eſt illuſtris quidem nec ſine aere,tam ſolida,vt in ea ſpecies conſiſtere poſſit,tam rara , vt per eam penetrare,ac tranſmitti queat. In commentarijs noſtris ſuper Meteor. Ariſt. ita olim ſcripſi: Oculi materiale inſtrumentum eſt aqua,ignis vero formale, aut quaſi formale propter lucem. Alex. Verum enimuero altius repetenda res eſt , inueſtigemus quæſo,quomodo viſio fiat? I. C. An pupillæ radijs vicinus aer verberatus & ad obiectum impulſus,atque impactus viſionem facit? Alex. Ita dixerunt aliqui. I.C. Inſcitiſſime tamen, regrediendo enim non poteſt impulſio fieri,ſed ſtando aut procedendo , nihilo tamen peius videmus cum retrocedimus. Ad hoc,Aer ſub aquas non penetrat , in harum

tamen fundo res poſitæ videntur, non igitur aeris appulſu fit viſio. ALEX. Recte ædepol. I.C. Fracaſtorius cenſuit ſimulacra quædam continua ſucceſſione à corporibus effluere, quæ appulſa oculis viſionem efficiant. ALEX. Iſtud equidem legi. I.C. Ego vero huic non aſſentior opinioni. ALEX. Quam ob cauſam? I.C. In tranſuerſum agentibus vētis, auferrentur ſimulachra, at vi ventorum non auferuntur. Præterea, quæ à tergo ſunt ſita videremus. Simulacra enim illa volitantia in girum, ſubuecta placidis auris ad pupillam peruenire poſſent. Inſuper quomodo ſimulachrum impellit, aut ſubit, aut ſecat aerem? Quis motus ei naturalis, præter naturales duos, ſurſum & deorſum? Niſi forſitan dicamus illud habere motum voluntarium vt ad contrarios ſeſe comparet motus. At quo detrimento fit magni corporis paruum ſimulachrum, vt in pupilla recipi queat? ALEX. Ego arbitror, viſionē ideo fieri, quia radij ab oculo exeunt. I.C. Quæ te mouent rationes? ALEX. Prima hæc eſt, ſpecillorum vis iuxta poſita ad videndum prodeſt at non prodeſſet, ſi ad oculum radij è corpore deferrerentur. I. C. Conſecutionem nego, Scripſit enim Philoſophus in aere eſſe propriū aerem, ita & in oculo eſſe proprium lumē: ſcripſit etiam Auerr. Lumen Oculi eſſe veluti quendam portitorem, qui ſpeciem portat & trahit ab extimo lumine ad intimum animæ. Quod in quibuſdam animalibus, vbi opus eſt, exit, id eſt, noctu: ſpecies autem è longinquo minor,

Frac. in l. de ſympat.

Ar. in 2 Aña.

Auer in paraphraſi de ſenſu, et ſenſib.

minor, è proximo maior apparet. Quare cum in ſpecillis coit & cogitur, in animalis oculũ ſeſe inducit maiorem vtpote propinquiorem. Quare duo refellendi ſunt errores, primus eſt Scoti, qui lucem agnouit pro cauſa viſionis, tum quòd aerem, tum quòd oculum illuſtret. A L. Tu quid ſentis? I. C. Non eſſe neceſſarium, vt lumen extimum ab oculo excipiatur, ſed ſola duntaxat ſpecies. Nam in pupillâ ſua lux eſt, quæ (vt dicebam) cum extraneâ coniungitur. Quinimo oculus in tenebris videbit rem, aut ſpeciem rei, dummodo res ſit in aere illuſtrato. Quare rectiùs, vt arbitror, alibi ſcripſi, lux eſt ratio videndi, quia defert ſpecies ad oculum. Alter error eſt Viuez, qui quidem cenſuit lucem eſſe per ſe viſibilem: quæ nihilominus opinio ſeipſam deſtruit, vult enim lucem in Diaphano tranſmeare, & in ſolidi corporis ſuperficie finiri. At ſi lux eſſet per ſe viſibilis, non opus haberet illa terminatione, accidit enim ei occurſus corporis ſolidi, ſed in ipſa ſua puritate, hoc eſt in Diaphano videretur: hoc autem eſt falſum. A L E X. Ita ſit, ſed quid huic reſpondes argumento? ſi patiendo fieret viſio, æque viderent omnes. I. C. Sequela negatur, Nam & patiendo tantum fit auditio, non tamen omnes æqualiter audiunt. Aqua recipit aliter ſpecies, aliter aer, alio modo glacies, alio atque alio ſpeculum cauum, curuum, & planum, nec alio prorſus modo, quàm patiendo recipiunt: quemadmodum

Scot in 2. ſent. d. 2. q. 13.

politiores ſpeculorum ſuperficies, aut minus nitidæ, item quibus alia, atque alia materia eſt, vel intus, vel tergo appoſita, expreſſiores aut obſcuriores properè reddunt acceptas imagines, ita in omnibus oculis non eadem fit viſio. ALEX. Alteram denuo proponam rationem. I. C. Quænam illa eſt? AL. Quia Cœlum confeſtim videtur, quod ex eo prouenit (inquit Ptolemæus) quia apertis oculis eorũ radij momento temporis ad Cœlum vſque pertingunt. I. C. Nugæ iſta, nam ſi ad Cœlum vſque radij pertingerent, eſſet intellectu viſus nobilior, intellectus enim recipiendo perficitur. Tum Aſtra à viſu perficerentur, recepta ab eo viſione: quinimo Aſini oculus eſſet oculo Solis longè nobilior, à tantulâ namq. pupillâ exiret radius, qui per totũ hemiſpheriũ ſeſe extenderet. Solem autem tãtuplum (vt ita dicam) finxerunt Mathematici ad terræ quãtitatem, quia omnis radius à corpore vnde promanat, quò lõgius in faſtigium procedit, eò magis exilis fit, quoad in mucronem deſinat. ALEX. Quænam igitur ratio eſt, quòd Cœlum confeſtim videatur? I. C. Quia lux educens viſibiles ſpecies, ipſa ſeſe effundit, eaſque ſimul per aerem trãſuectas in eius extremam ſuperficiem, à quâ palpebra contingitur, ſtatuit, aperta palpebra, pupillæ ſpecies offertur, eique minimo temporis momento coniungitur. aer omnibus ſpeciebus pingitur, quare vbicunque aliqua ſuperficie terminatur, illico ſpecies præſto eſt: quamobrem &

oculus eam videt. Alex. Quid velles concludere? I. C. Cùm Peripateticis, in oculum ſubire ſpecies, id quod clariſſimo comprobat Ariſtoteles experimento. Solares enim radij per vitreas depictas feneſtras tranſeuntes, qualeſcunque in eis fuerint colores ad oculum deferunt. Addamus & nos aliud experimentum, Iridem ſpectantis oculum ſi quis intueatur, in eius pupilla Iridem videbit, atque in huius pupilla Iridem tertius conſpiciet, & in hoc quartus. Audite nunc radiorum emiſſarij ad Cœlum vſque. Iris in oculo eſt, non oculus in Iride, illius inquam ſpecies, non huius poteſtas. Iridis exemplum conſultò adduximus, vt Ariſtotelis contumaciam perſtringeremus, qui cùm viſionem recipiendo, & rectè quidem fieri dixerit, alibi ab oculo ſcripſit fieri colores in Iride, quod non modo ſuis aduerſus opticos Architectos aduerſatur placitis, quorum etiam immemor fuiſſe videtur, cum docuit viſum in Cœlum ferri, qua de cauſâ videntur ſidera tremere, Et alio in loco, tranſmittit viſum per maris meatum, ſed manifeſtæ demonſtrationi: ſi enim colores Iridis ab oculo fingerentur, ab oculo exirent vtique, at in pupilla ſitos videmus. Alex. Miror equidem, cur hanc ſuſtineas opinionem, cum alterius ſententiæ fautor acclameris ab omnibus, qui tuos Medicos commentarios perlegerunt? I. C. C. r. renti calamo illos compoſui. Alex. Quæſo illos accipias, & perlegamus quæ in hac diſ-

ceptatione dictaſti. I. C. Vt tibi libuerit. ALEX. Ego ero prælector. I. C. Eia age, profecto hæc eſt pagina. ALEX. Conſiſtit quidem videndi facultas in oculo, non primariò, ſed vt in organo. Nam cerebrum, penes quod eſt ſumma poteſtas per neruos viſorios oculis ſpiritus infundit, quibus videndi facultas perficitur, læſo namque cerebro, etſi nullum in oculis conſiſtat incommodū, hebeſcit tamen viſus, & oculorum acumen obfuſcatur, quod ebrijs, deliris, febricitantibus peculiare eſt. Hinc tria deduco: primum, luſcos, & ſtrabones à natura peſſimos eſſe, nam vitium eſt circa cerebrum mentis domicilium; ſecundum, quòd ad viſionem inſtaurandam flatulenta præſcribi debent medicamenta, oua ſcilicet recentia, vina dulcia, vuæ paſſæ, amigdalæ dulces, piſtacea, fœniculi ſemina, caſtaneæ, vel elixatæ, vel molliter coctæ. Horum vis ob flatus copiam in cerebrum aſſurgit, ac mirifice ſpiritus viſorios euanidos reficit, quod ipſum etiam præſtant alitum cerebella, quæ ſe volatu exercent, vt ſunt paſſerculi, miliariæ frigilli. Inconſultè faciūt, qui citra delectum, nulloque diſcrimine adhibito Rutam, Chelidonium, vulturum, miluorum, accipitrum fel, quæ mordaci ſunt, & adurenti facultate, oculis adhibent: depopulantur ſiquidem ac depaſcunt ſpiritus & humores, quibus viſio perficitur. Tertium deduco corollarium, ex varia cerebri temperie oculorū aciem aliquibus exilem, quibuſdam acutam eſſe. Siquidem cui

ſpiritus copioſus eſt, & adamuſſim purus, terſus, nitidus, atque vt ſpeculum perpolitus, is ea quæ minus conſiſtunt, perſpicuè videt ac diſcernit. Vbi enim is humor exactè elaboratus eſt, tenuis ſincerusque ex hoc halitus, ſeu lucidus ſpiritus emanat, quo potiſſimè viſio perficitur, ac diſtantiſſima perſpici queunt. Siquidem cum multus ſit, & copioſus animalis ſpiritus, ſubtilis, tenuis, æthérius, longiſſimè producit oculorum aciem, omniaq; acutè cernit, nec facile obtutu continuo, aut fixa intentione defatigatur, quâ vi pollet calidus & humidus, vulgo ſanguineus. Cui vero paucus ſubeſt ſpiritus, ſed tamen purus nec nebulis obductus, is res quidem propius ſitas, clarè videt & dijudicat, certumque delectum habet, ac diſtantes pauloque remotiùs conſtitutas minus dilucide perſpicit. Pauc⁹ enim modicuſque ſpiritus facilè diſſoluitur, atque euaneſcit, nec in longinquum proſpectum producere poteſt. Quo fit vt quibus videndi organum lucido quidem, ſed modico ſpiritu imbutū eſt, minutiſſimos etiam litterarum apices inoffensè obſeruent, ac paulò remotius diſſitas moles, aut eminentes è mari ſcopulos minus exactè perſpiciant, quod calido & ſicco corpori, ſeu bilioſo euenit. Quod verò nonnulli propius admota tenuiter vident, remota verò nihil prorſus, è ſpirituū inopiâ, & craſſitie prouenit: vbi autem ſpiritus copioſus exiſtit, & craſſus, pauloque denſior, diu quidem homo intendit oculorum aciem, & abſque

vlla fatigatione fixè, & inconniuenter in res obuias oculos defigit, eaſque primo obtutu cernit quidem, ſed non ad vnguem nec diſtinctè diſcernit: nam craſſities acutæ viſioni officit, quod in frigido & humido habitu, ſeu pituitoſo obſeruari poteſt. Cui vero humidus eſt, & modicus ſpiritus animalis, qui videndi inſtrumento inſeruit, is nec exactè propia, nec prorſus remotiora videre poteſt, nā pauci ſpiritus cito euaneſcunt, & diſſipātur: craſſi verò videndi functionem impediunt, cum radij qui ab oculorū lumine promanant, in obiecta non deferantur, nec ſpecies rerū, quę foris in oculū influunt, ab eo concipiātur. Rarus autem ſpiritus, tenuis, exilis, tenebroſus, qualis eſt ſeniculis exhauſtis, ac morbo extenuatis, debilem viſum efficit, aut propè nullum. Quocirca cōſulte faciunt, qui ſpecillis viſui opitulātur, ijs enim omnia maiora apparent, ac ſpiritus viſorij inſtaurantur, atque in vnū collecti, minus euaneſcunt, aut diſſiliunt: reflecti enim, ac retorqueri radios cōtingit, ac ſpiritus robur cōcipere nouis ſubinde à cerebro eò ſe cōferentibus. Hinc fit etiam vt vbi remotiora, oculis dimetiri viſum ſit conniuentibus ac ſemi-occluſis oculis id perficiamus: ita enim coacti ac cōglobati ſpirit⁹ longiſſimè radios diffundūt, hinc vſu venit, vt clauſo compreſſoq; oculorū altero, ac protenſo velamento, quod ſplendorem arcet, atque aerem opacum efficit, intentiùs ac fixiùs aciem in obiecta dirigamus; quod in tractandis baliſtis, ſcopetis, arcubus obſeruare licet: ſiquidem occluſo ſiniſtro oculo ſpi-

ritus affluentius in dextrum confluũt, viſumq; efficiunt intentiorem, ita vt ratione hac ſagittarij colliment, & quem intuentur ſcopum aſſequantur & cõfigant; Ex quo validum colligitur argumentum per radiorum emiſſionem ab oculo fieri viſionem. cui & illud eſt proximum: qui cæſios habent oculos, id eſt, quorũ oculis tranſparens ſubeſt humor, atque pellucidus, cum exili & debili ſpiritu, interdiu debiliter, & confusè cernunt, non aliam ſane ob cauſam, niſi quia diurna lux illis officiat, ac viſionem offuſcet, quod in noctuis, nicticorace, veſpertilione, felibus, ſoricibus, muribus, gliribus obſeruari poteſt, quibus lux Meridiana videndi functionẽ labefactat, nocturnæ tenebræ exacuunt, argumento quod ſi faces, cãdelas ac funalia illis noctu obijcias, obcœcantur. Quocirca nautæ, nocturnis nauigationibus, nõ adeo intenſum Lunæ ſplendorem exoptãt, ſed ſubluſtre cœlum, modicisq. ac raris nubibus obductũ, ſic enim longiùs ſe porrigit oculorũ acies, ac radij à luminoſo obiecto minus diſſipãtur aut euaneſcunt. I.C. Mea hæc dogmata non infringã, ſcio enim facile collapſura, ſi quam ad ſecundum tuum argumentum tradidi reſpõſionem repeterem. AL. Mihi verò etſi iucunda ſit tuorum cõmentariorum lectio, iucundiora tamen quæ à te excipio. I.C. Non meæ facundiæ id adſcribendum eſt, ſed quia lectis audita ſunt iucundiora, minus enim laboris audiendo capitur, dum enim ego vocem attollo, aut ſummitto, narratorem

quaſi ago, quare & cum tu excipias, duo ſumus agentes, & ideo citiùs altiuſq. ſententiæ ſubeunt animum, dũ verò perlegis ſolus es, & in te ipſum agis, ideo magis elaboras. Al. Ita eſt, ſed progrediamur ad vlteriora. ſiue viſio fiat per radiorum emiſsionẽ ab oculo, vel à rebus in oculum, nõ amplius inquirã. Sed nihilominus de radijs ipſis aliquid inueſtigãdum eſt, & primum perquirã de radio reflexo, deinde de radio refracto. I. C. Vtcumq. volueris. Al. Illud igitur ego in primis demiror, quomodo radius, ſi corpus non eſt, reflectitur? Reflexio enim affectio corporis eſt apud Philoſophũ. I. C. An nõ eſt affectio corporis primò, ſed dimenſionis: flectitur enim linea etiam à Matematico & ab optico. Al. Iſtud nõ tollit dubitationem: nam tametſi non eſt corpus, eſt tamen aliquid corporis. I. C. Noui Philoſophũ qui nõ radium, ſed aerem reflecti aſſeuerabat, quem ego clariſsimo cõuici experimento, videmus enim ipſius radij conũ manifeſta oculis figura in ſeipſum redire, non aerem igitur, ſed radij faſtigium in aere. Nõ enim mouetur aer in corpus ſolidum, ita vt reflectatur, ſed à Solis corpore radius dimittitur. Sic ſpecies quoq. per lucem elicita ex meo corpore, atq; in ſpeculum delata, in oculi mei pupillam reflectitur. Et iſtud nõ eſt quidem corpus, ſed in ipſa reflectione habet corporis analogiã, quẽadmodum & in motu: fluit enim à corpore ad ſuperficiẽ. Id quod manifeſto videtur, ſi inter me & ſpeculũ tabula interponatur, ablata ea ſtatim ad ſpeculũ vſq. portenditur ſpecies; ac

manifeſtiùs quidẽ ſi loco tabulæ alterũ ſpeculũ ſtatuatur. AL. At cur reflectitur radius? I. C. Radius cum ſit ſpecies producta à corpore lucido, ſecundũ corporis eius vires produci veriſimile eſt, veluti quod proijcitur, ſecundum dimouentis vires impellitur. Quare tantum tranſmittet ſpacij, quantum ad vires illas referri poteſt. Ideo fit vt parum validus radius terminetur etiam in perſpicuo non terminato, ſi nihil opaci corporis occurrat. Idque propter virium, vti dicebamus, defectum in corpore iaculante. Atque is eſt radius quem appellant rectum. Quod ſi prius quàm eius vis in illa traiectione exhauriatur, obuiam ſeſe offerat opacum corpus, reflectetur radius ſecundum eius inuectionis rationem. Sicuti reflectitur corpus àb illiſo corpore, quia in ipſum non fit illiſi corporis intromiſſio. Itaque radius illatus ſi ad perpendiculum inferatur faciens angulos rectos in ſubtenſa planitie reciprocat in ſeipſum propter eorundem angulorum rationem. ALEX. Quam ob rem? I. C. Quia linea recta eſt, cuius media non exeunt ab extremis, neque à medio extrema. ALEX. Quid ſi non inferatur ad perpendiculum? I. C. In angulum flectetur. Quorum omnium vna tantum ratio cum ſuperiore, ſcilicet repercuſſio. Retunditur enim in Angulum quaſi in vacuum. Hæc ratio Phyſica eſt. Alia Mathematica; quia neceſſe eſt eã ſubſtendi, ſi anguli recti futuri ſunt: At non ſubtenditur alia, ſed eadem, vnde fit angulus alius atque alius ſemper obtuſior, donec ra-

dius ſuam lineam eandem habeat cum ſubtenſa. Eadem ratio eſt etiam in linea viſuali. ALEX. Vt acutiſſime de radiorum reflexione diſputas, ita & de fractione ſpero te diſceptaturum. I. C. Aiunt frangi radium quoties immiſſus per Diaphanum inuenit denſius aliud Diaphanum ſibi occurrens: quod apparet cũ ex aere demiſſus in aquam recipitur. ALEX. Tua verò quæ nam eſt opinio? I. C. Frangitur ille radius, qui reflexus nominatur. ALEX. Huius dogmatis probationem expecto. I. C. Ea eſt. quia duo iam radij ſunt ad punctum cuſpidis angularis: ALEX. Quomodo duo? I. C. Actu, inquam, duo, ſi ex obliquo inferatur. Si ad perpendiculum, actu quidem vnus, poteſtate vero duo, quia in ſe reuertitur. quare non eſt vna linea, ſed duæ: neque ad ſubtenſam duo vtrinque anguli recti: ſed obtuſus vnus, acuti duo, duo nãque ſunt radij ad idem ſubtenſi punctum: vnus impactus, alter reſiliens. ALEX. De radio, qui fractus dicitur merito hæc enuntiares, duo namque ſunt radij: I. C. Imo, vnus eſt radius. AL. Quinimo duo, in aqua vnus, in aëre alter. I. C. Idem eſt, partium denſitate & raritate à ſeipſo differens, quia partes aquæ ſunt craſſiores, iccirco partes radiorum longius à ſe inuicem diſtant, quapropter (vt ſubtilius loquar) neque reflexum, neque refractum dixerim in aqua radium, ſed fuſum, veluti ſi piſtilli cerei caput alterum in ſubiectum ſolidum corpus premas, fiet latius, neque aliud tamen erit piſtillum, ita ſpargitur

radius tum ab aqua,tum ab aqueis, quale vitrum, ita vt neque reflectatur, neque liberè tranſmittatur; quo modo plus ſpargitur plũbi ſcobes in terram deiecta,quam in aquas,& in aquas quàm in aerem, propter diuerſam corporum ſubitionem. ALEX. At remi ſpecies in aqua fracta eſt.I.C. Minimè.Sed eãdem ad lineam duæ ſunt ſpecies, quæ ab aere,& quæ ab aqua: Repreſentatur enim in aere per aquæ ſuperficiem. Non eſt igitur ſpecies vna, ſed duæ,vna à Remo in aquam,altera ab ea quæ eſt in aqua in aerem,quia remi ſpecies per ſemidiametros ad aquæ ſuperficiem egreditur. Centrum enim eſt trianguli cuſpis facti à remo,& à ſpecie, quorum vtriuſque extrema in circumferẽtia ſunt. Ergo duæ ſpecies ad oculũ deferuntur. ALEX. Ingenuè fateor non has me percipere ſubtilitates,ſatius mihi erit minutiuſcula quædam tibi proponere. I.C. In his etiam diſſoluendis Philoſophiæ Magiſtri aliquando elaborant. ALEX. Quam ob rem in cauis ſpeculis radij ab interiore ſuperficie reflectuntur, in phiala verò aquæ plena ponè: ſane videtur aqua craſſior aere, at aër ponè phialam eſt, aqua vero ſtatim ex aduerſo. I. C. Ratio eſt, quia phialæ pars anterior curua & inflexa cum ſit, radiorum coactionem ſuo curuamine reſpuit, atque repellit. At caua poſterior iam inſpiſſatos excipit radios, à quâ exeunt pone denſi,atque idcirco validi. ALEX. Quare conuexum ſpeculum parua reddit, cauum magna, planum mediocria. Videbatur

enim contra à natura cõparari debuiſſe. Nam cauum oportuit recipere, & conſtringere: cõuexum renuere & remittere ac diſſipare. I.C. Ratio ea mihi videtur, quia curuæ ſuperficiei centrum intus eſt, cauæ vero extra. Alex. Quam ob cauſam in plano ſpeculo nõ ęqualis faciei, ſed minor ſpecies refertur, cùm tamen ſpeculũ tota facie maius ſit? I.C. Ratio eſt, vt in motu proiectorum, qui ſub finem lãguidior eſt, & omnino in quouis motu non naturali. Cõtra naturalis ſemper ſeipſo fit vegetior, ita ſpecies à re exiẽs, à luce educta, & quaſi iaculata, in faſtigiũ attenuatur, quod & in ſono manifeſtũ eſt, lãguidior enim auditur. Al. Cur ponè ſpeculũ pice poſita, conus fit exilior, obducta ceruſſa latior? I.C. Quia nigrum contrarij habet rationem, idcirco in cauum delati radij, ab extremis in medium contrahuntur, Candidum vero, & lux affines ſunt, ideo radij minus abſiſtunt, propter ſoliditatem atque opacitatem reflectũtur, quia eorum natura eſt perſiſtere vſque in Diaphano, vbi terminantur reflecti: vnde fiunt coloris ſpecies: propter nigredinem auferunt ſeſe tanquam à contrario: propter albedinem verò non amouentur, quia ſubeſt proportio. Alex. Cur non æquè vident omnes in criſtallo, cum tamen eoſdem colores in pariete per criſtallum omnes inſpiciant? I.C. Quia non omnibus eodem modo ſeſe infert ſpecies, neque vndecumque, neque quacumque trãſmittit, ſed aliter alijs propter Diaphani varietatem, ſiue ab angulis fiat, ſiue

ab ipſa denſitate, quæ nonnihil coloris in ſe habet, atque is color per tranſlucidi poros non eodem vbicumque modo cum impreſſa luce coniungitur. Paries autem vniformis eſt, atque ab ipſa ſtatim ſuperficie reflectit. ALEX. Quare in priſmate tot variæ Ideæ nobis repreſentantur? I. C. Quia eius latera multa cùm ſint, neceſſe eſt, ſicut in optice patet, eandem faciem propter pelluciditatem pro ſubeuntiũ laterum varietate variari. Quo fit vt aliquando inuerſam ſpeciem ſicut in cauo ſpeculo videas. Ratio eſt, quia ex vno latere excepta recta, in aliud latus inuerſa, veluti arbor in aqua redditur: Lateris enim acies eſt ſicut centrum, à quo vtrimque, atque vtroque verſum exeũt ſpecies altera alteri aduerſa. Cum enim in aquam incumbis, aquæ ora, & faciei, & ſpeciei cẽtrum eſt: Itaque inclinato par pari refertur, cum te attollis, & abſiſtis, tunc faciei, & ſpeciei partes iunguntur imæ, quia ex angulo acuto fit obtuſus: quæ eſt cauſa cur in priſmate geminæ ſpecies videantur: Quippe vna ab ipſa re, altera à rei ſpecie, quæ in altero latere impreſſa eſt. Interdũ verò facies dimidiata apparet, quoniã alterum dimidium in eũ lateris locum incidit, in quem recipi non poteſt, propterea quod priſmatis latera plena ſunt, neque colligunt in arctum totam faciem veluti curuæ ſuperficies. ALEX. Nihil acutius percipi poteſt. Sed quia nihil videtur niſi ſub ratione coloris, de colore argutã tractationẽ expecto, & quia omnis bona diſceptatio à de-

finitione exordiri debet, Color quid ſit primùm inueſtigemus. I.C. Platonici ita definiunt, vt ſit qualitas ex Elementorum mixtione, & luce conflata. ALEX. Enimuero definitio hæc ſapori quoque competit ex ijſdem profecto conficitur ſapor, nempe etiam ex luce, quatenus lux calefacit. I.C. Ego quidem conſulerem illis abſtinere ab his verbis (qualitas ex mixtione elementorum) nam apud illos omne corpus aut pellucidum eſt, aut coloratum, atque ita terra coloria eſt, itaque erit in vno Elemento color, non igitur ex Elemẽtorum mixtione. ALEX. Ariſtotelis definitio tibi ne arridet? I.C. Minimè. Sic enim ille definit, color eſt corporis extremitas, quæ definitio duas patitur obiectiones. Prima, quia definitio non debet competere, vt Iuriſconſulti loquuntur, niſi rei definitæ, illa verò etiam ſuperficiei conuenit, quæ extremitas corporis nuncupatur. Altera, nam intra corpora, vbi ſuperficies in potentia eſt, nihilo minus color actu eſt, & actu quidem viſibilis, licet actu non videatur. ALEX. Haud ego percipio quomodo hæc inter ſe cohæreant. I.C. Eſt actu viſibilis, quia viſibilitas à nulla noua cauſa producitur, ſed actus qui eſt accidentalis, quemadmodum actu eſt homo riſiuus, accidit tamen vt rideat. ALEX. Quid audio? I. C. Admirabiliora audies. ALEX. quidnam illud eſt? I.C. Color ſua natura viſilis eſt, etiamſi nunquã videretur. AL. quomodo id probas? I.C. quia per

Bart. in l. 1. parag. dolum ff. de dolo dd. in l omnis definit ff 10. de reg vir.

obiecti ablationem potentia nō aufertur, quia ab internis principijs eſſentialibus profluit, quemadmodum è contra, per amotionem poteſtatis non deletur obiectum, ex ſe enim eſt quod eſt; eſſe autem obiectum eſt promotio eſſentiæ ad proprietatem. Relatio enim hæc à natura abſoluta pendet, ſic obiectū primo eſt aliquid hoc quod eſt, deinde eſt obiectū quod refertur ad id cuius eſt obiectū. ALEX. Quam igitur definitionem colori conſtitueres? I.C. Eſſe qualitatem in toto corpore ſuo ſubiecto, quæ aerem ad viſionem efficiendam ſua ſpecie, quæ à luce educitur, depingit. ALEX. Cur appoſuiſti in toto corpore? I.C. Vt Auerr. qui voluit eſſe tantùm actum corporis terminati, & Ariſtotelis qui colorem eſſe corporis ſuperficiem cenſuit errores patefacerem. Nam ſecundum iſtam opinionem, in medio corpore, puta Peponis, non eſſet color. ALEX. Cur autem dixiſti, quæ à luce educitur? forſitam lucem coloris formam eſſe cēſes. I.C. Ita quidem. ALEX. At niger color eſt, ſicut & tenebræ, & omnium maxime viſibilis, nigri tamen coloris actum nemo ſapiens dixerit lucem. I.C. Lux neque alba eſt neque albedo, quippe in aere quoque videretur, atque viſum terminaret, at non videtur niſi propter ſubiectum, ac miſtionem. Sed lux eſt actus viſibilitatis, qui etiam in nigro eſſe queat, Non enim eſt niger color, vt tenebræ, ſed actu quiddam, tenebræ verò priuatio, quæ nec videtur. Niger color eſt habitus, & per ſe viſibilis, habēs in ſe lucem, ideſt actum viſibilitatis. ALEX.

Subtiliſſime, ſed colorum diuiſiones à te nunc audire percuperem. I.C. Plato omne viſibile ad tres reduxit ordines. Viſilium, inquit, quædam viſui æqualia, quædam maiora, quædam minora. Æqualia ſunt perlucida, iccirco tranſmittunt, nec videntur: maiora ſunt quæ viſum diſſipant; minora quæ congregant vt nigrum, ab his viſus non patitur. ALEX. Diuiniſſime. I.C. Piaculum exiſtimarem profectò credere huiuſmodi ineptias à diuino viro proficiſci. ALEX. Quas vocas ineptias? I.C. Tranſlucida immeritò vocat æqualia, quod enim eſt cuipiam æquale, æque in illum agit, atque ab eo patitur. Ex reſiſtentia namque fit actio reciproca, æqualis ab æquali, inæqualis ab inæquali. At tranſlucidum à viſu non patitur, neque hic ab illo, non igitur ſunt æqualia, ſed potius nihil inter ſe ſunt. Quinimo Plato cum viſum exire faciat, longe imbecilliora tranſlucida prædicare debebat, per quæ ſcilicet viſum traducet. Patientur namque ab ipſo viſu. Maiora deinde inquit eſſe, quæ viſum diſpergunt, id verum eſt, ita nãque agunt, vt lædant: at à Platonicis, minora, non maiora vocitanda erant, quippe vult illi videndi vim actiuam eſſe & in rem viſam agere. Quẽadmodum nec illa quæ viſum aggregant, erũt minora quàm viſus, hic enim ab eis patitur, alioquin non viderentur. ALEX. Poſtquam Platonis diuiſionem de coloribus reieciſti, aliam adducas rogo. I.C. Theophraſtus diuiſionis rationem inijt à ſubiecto, atque Elementis

aſſignat

aſſignat colorum diuerſitates, Igni quidem flauum: Terræ, aquæ, aëri, album. Alex. Imperfecta ſanè diuiſio: Cùm enim plures ſint colores, aut plura ſubiecta erunt, aut ne illa quidem; at illud dari nequit, neque hoc igitur. I.C. Addam ego aduerſus Theophraſtum, ſi quatuor primorum corporum duo tantùm ſunt colores, neceſſe eſt vel in alio aliquo corpore alios (plures enim ſunt) eſſe, quare cogetur dare quintum Elementum, quodquidem illorum ſubiectum ſit, vel concedere ab illis duobus, nempe albo & flauo colore reliquos effici, quare ex albo & flauo compoſitus erit niger: atque tunc niger & albus non eſſent contrarij, neque priuatiuè, vt loquuntur, neque poſitiuè. Auerrois autem, tum contrarios, tum ſimplices, tum primos eos agnoſcit. Alex. Acutiſſimè confutas. I.C. Sed an rectè igni flauum colorem aſſignauerit, maximè dubito. Ego enim Solem flauum non dicerem à luce, flaua enim eſſet Luna, ſed à radiorum denſitate. Cur etiam terræ, aquæ, aëri tribus Elementis, vnum nempe album tribuerit, valde miror: Cùm enim diuerſa ſint ipſa Elementa, diuerſi quoque neceſſario erunt effectus. Alex. At quid ſuper hac re cenſuit Cardanus? I.C. *Colores*, inquit, *tribus conſtant, ex ſubiecta primum materia, luce quæ illi admiſcetur, & medio. Nam viſa per vitrum viride viridia videntur.* Alex. Ita eſt. I.C. Imbecilia ingenia eludere hæc poſſunt. Sane vitrum medium cum ſit, nihil viride facit. Profectò ſi medium

Auer in cōm. de Senſu & Senſili.

Card. l. 9. de ſub. c. de luce & lum.

coloris pars eſſet, aer eſſet pars coloris, & viſilis igitur. Sanè omnis color viſilis eſt, at aer non videtur. Alex. Cur vitrum igitur virens apparet? I. C. Sane vitri huius viriditas pars non eſt viridantis lauri coloris, quem nunc per vitrum inſpicio, ſed lauri ſpecies trans vitrum exiſtens; at ex coloris imagine verus color effici nequit, ſane à re fit imago, non ab imagine res. Alex. Perge in Cardani opinionibus recitandis. I. C. *Vt in perſpicuo corpore*, inquit, *fit lumen, ita in opaco color*. Alex. Ipſiſſima veritas. I.C. Ineptiſſimam potius ego dixerim ſimilitudinem: A luce enim fit lumen, tanquam à re imago; at in opaco non fit ita color: eſſet enim in rebus imago color, abſente lumine color nullus adeſſet, aduenięte lumine generaretur. Alex. Ita quidem ſenſere veteres. Sanè Ariſtoteles corporis ſuperficiem dixit eſſe colorem. Auerroes voluit eſſe actum duntaxat corporis terminati. Poetarum Princeps cecinit olim,

Rebus nox abſtulit atra colorem.

I.C. Fuerunt hi quidem ſenſuum mancipia, nam vbi colorem nullum viderunt, nullum ibidem eſſe ſuſpicabantur: quaſi color non ſit intra corporis ſoliditatem, ſed in ſola ſuperficie, idque pręſente lumine, quaſi diſſecto pomo color ibi ſtatim cōgeneretur, atque hac ratione color eſſet color quatenus viſibilis, & viſibilitas eſſet coloris eſſentia, non autem affectus eſſentiam conſequens, quod eſt perridiculum. Alex. Imo tu ſupradixiſti lu-

men eſſe actum coloris. I.C. Non vt ſit, ſed vt videatur. ALEX. Proſequere Cardani caſtigationes. I.C. Sic alibi ſcripſit. *Lux cum debilis redditur, in ſplendidum colorem tranſit, quæ ſi magis debilitatur, in colores nigro propinquiores mutatur. Poſtea ſi plus ad colores etiam ſine luce prouenit, demum ad nigrum vbi minimum eſt de luce vltimò cum deficit tranſit in tenebras.* ALEX. A multis hæc laudatur opinio. I.C. Merito quidem, nam aſſerit, per priuationem luciſque corruptionem colores effici, quare non per formam ſed per formæ corruptelam, de potentia in actum reducerentur. Illud autem intelligere non poſſum, mutari lucem. Mutari enim nequit à coloribus, hos enim ſecundum Cardanum illa producit, multominus à ſeipſâ, ſimplex enim eſt. ALEX. Tuam nunc ſi placet ſubiunge ſententiam. I.C. Poſtquam ita iubes, ſenſui quæ ſunt proxima ſequar. Quatuor primarij colores videntur in Elementis, albus in ſicco, cuius ſubiectum primum erit terra. id quod in cineribus, & ſaxis, & arenis Sole, vel igne exuſtis cōſpicitur. Viridis in humido craſſo, cuius matrix eſt aqua, craſſeſcens enim virideſcit. Cæruleus in humido tenui, qui fit in aëre, vt manifeſto videtur. flauus in calido, ignem enim condenſatum ſtatim flauedo ſequitur: Denſitas enim colorem facit in actu videri, qui erat in poteſtate principiorum ineptus vt videretur: ſic cæruleo & viridi inſpiſſatis nigror fit, vt in nube & in aquarum ſtantium ſuperficie ani-

Ironicè.

maduertere licet, atque ita varijs gradibus, ac nobis ignotis cum luce commiſſis, alij deinde fiunt compoſiti. Alex. Colores autem ipſos quomodo diuideres? I. C. Sex ſunt nobiliores, albus, flauus, ruber, viridis, cæruleus, & niger. Albi ſpecies, lacteus, niueus, candidus, aqueus, vitreus, marmoreus, papaueratus, eburneus, argenteus, gipſatus, ceruſſatus. Fieri album ab igne ſcribit Ariſtoteles: Quod patet in cera, pilis, & cinere: sed nigrum potius ab igne effici, nigricantes febricitantium linguæ teſtantur: ſed Philoſophi ſententiam admittamus, nobis enim adſtipulatur, qui candorem ſupra ſtatuebamus in ſicco. Tametſi ne hoc quidem verum videtur: aqua enim humidiſſima in ſuis primordiis apparet alba. Itaque ab aqua etiam creari albedinem gummi indicant, in ea namque ſi ſoluantur exalbeſcunt. Sub flauo aut poſt ipſum ad fuſcedinem vertentes colores hi ſunt, melinus, palearis, pallidus, luteus, galbaneus, buxeus, citrius, croceus, icterus, aureus, ruffus, fuluus, ſuaſus, Hiſpanus, mutinenſis, impluuiatus, æneus, muſtelinus, rubiginoſus, ferrugineus, pullus, roanus, tanatus, arangiatus, leonatus, cereus, cerinus, caſtaneus. Plato ex luce & humore, & candore flauum creat: ruffeſcere maris accolas à Sole, & maris ſalſugine prodidit Theophraſt. Rubri hi ſunt comites, rubidus, rubicundus, rutilus, ruffus, incarnatus, ſanguineus, roſeus, roſa ſicca, ſcarlatus, giluus,

Ar. in 7. & 8 q. prop 66.

ſpadix, coloſſinus, higinus, igneus, flammeus, puniceus, vinoſus, balauſtinus, xerampolinus, violeaceus, purpureus, pauonaceus, ſeu morellus. Veteres Philoſophi colorem hunc à maiore igne fieri, quàm flauorum genera, & ſicciore veluti cum flammam flauam in humido, in ſicco verò carbones viuos rutilos videmus. Nigra igni addito, punicea euadent, vt carbones, ſic & cancrorum cruſtæ coctæ rubeſcunt, & Solis æſtu malorum frondes: vinoſum ex puro nigro, & luce aërea confieri author eſt Theophraſt. Sic Ariſtot. quoque ex flamma & nigro puniceum fieri cenſuit. *Ariſt. in 1. Met.* Ad cæruleum colorem referuntur, Cæſius, Cyaneus, Indicus, Perſus, Turchinus, Venetus, Lazul, Cinereus, ſeu Crilius, alias Bretinus, plumbeus, glaucus, glaſtinus, ſilatus, leucophæus, blauus. Cæruleum fecit Plato ex lucido candido, & bene nigro. Ego verò ex rubro & viridi: ſane ex rubro ſucco braſilij excocto pulcherrimum exire cæruleum experti referunt. Ad viridem autem hi ſpectant, feſtucinus, ærugo, herbaceus, praſinus, luridus. Viridis igitur fit apud Platonem ex flauo & nigro. Nigro aſſociantur ater, fuſcus, piceus, prannius, murinus, brunus. Nigrum fieri cum aer, & aqua ab igne cõſumãtur, Theophraſt. edocuit: ſic parietes, per quos manat aqua, cum mucoſam in initio adepti ſint viriditatem, nigreſcunt, vbi humor ille exaruit. Cæterum in hac Theophraſti ſententia mutationem agnoſco, nigri ſubiectum proprium

maduertere licet, atque ita varijs gradibus, ac nobis ignotis cum luce commiſſis, alij deinde fiunt compoſiti. Alex. Colores autem ipſos quomodo diuideres? I. C. Sex ſunt nobiliores, albus, flauus, ruber, viridis, cæruleus, & niger. Albi ſpecies, lacteus, niueus, candidus, aqueus, vitreus, marmoreus, papaueratus, eburneus, argenteus, gipſatus, ceruſſatus. Fieri album ab igne ſcribit Ariſtoteles: Quod patet in cera, pilis, & cinere: ſed nigrum potius ab igne effici, nigricantes febricitantium linguæ teſtantur: ſed Philoſophi ſententiam admittamus, nobis enim adſtipulatur, qui candorem ſupra ſtatuebamus in ſicco. Tametſi ne hoc quidem verum videtur: aqua enim humidiſſima in ſuis primordiis apparet alba. Itaque ab aqua etiam creari albedinem gummi indicant, in ea namque ſi ſoluantur exalbeſcunt. Sub flauo aut poſt ipſum ad fuſcedinem vertentes colores hi ſunt, melinus, palearis, pallidus, luteus, galbaneus, buxeus, citrius, croceus, icterus, aureus, ruffus, fuluus, ſuaſus, Hiſpanus, mutinenſis, impluuiatus, æneus, muſtelinus, rubiginoſus, ferrugineus, pullus, roanus, tanatus, arangiatus, leonatus, cereus, cerinus, caſtaneus. Plato ex luce & humore, & candore flauum creat: ruſſeſcere maris accolas à Sole, & maris ſalſugine prodidit Theophraſt. Rubri hi ſunt comites, rubidus, rubicundus, rutilus, ruſſus, incarnatus, ſanguineus, roſeus, roſa ſicca, ſcarlatus, giluus,

Ar. in 7. & 8 q. prop. 66.

ſpadix, coloſſinus, higinus, igneus, flammeus, puniceus, vinoſus, balauſtinus, xerampolinus, violeaceus, purpureus, pauonaceus, ſeu morellus. Veteres Philoſophi colorem hunc à maiore igne fieri, quàm flauorum genera, & ſicciore veluti cum flammam flauam in humido, in ſicco verò carbones viuos rutilos videmus. Nigra igni addito, punicea euadent, vt carbones, ſic & cancrorum cruſtæ coctæ rubeſcunt, & Solis æſtu malorum frondes: vinoſum ex puro nigro, & luce aërea confieri author eſt Theophraſt. Sic Ariſtot. quoque ex flamma & nigro puniceum fieri cenſuit. *Ariſt. in 1. Met.*
Ad cæruleum colorem referuntur, Cœſius, Cyaneus, Indicus, Perſus, Turchinus, Venetus, Lazul, Cinereus, ſeu Crilius, alias Bretinus, plumbeus, glaucus, glaſtinus, ſilatus, leucophæus, blauus. Cæruleum fecit Plato ex lucido candido, & bene nigro. Ego verò ex rubro & viridi: ſane ex rubro ſucco braſilij excocto pulcherrimum exire cæruleum experti referunt. Ad viridem autem hi ſpectant, feſtucinus, ærugo, herbaceus, praſinus, luridus. Viridis igitur fit apud Platonem ex flauo & nigro. Nigro aſſociantur ater, fuſcus, piceus, prannius, murinus, brunus. Nigrum fieri cum aer, & aqua ab igne cōſumātur, Theophraſt. edocuit: ſic parietes, per quos manat aqua, cum mucoſam in initio adepti ſint viriditatem, nigreſcunt, vbi humor ille exaruit. Cæterum in hac Theophraſti ſententia mutationem agnoſco, nigri ſubiectum proprium

ac primarium non video. Nam ſi igni humor tollitur, cui⁹ habitu nigredo ſubeat, nigricies ſanè ſuberat in potentia. Ergo in actu prius aliquando: Sic in carbonibus abſumpto ligni humidò, cæterum haud toto: Procedente namque conſumptione, quę nigra facta erant, tandem albeſcunt, vt carbones, cum ſoluuntur in cineres, & charta: ſic roſa ex alba rubra fit: ex rubra rurſus exanguis & ex albida. Viridia quædam cum exareſcunt, rubida euadunt, vt de quarundam arborum foliis dicebamus. Alia non rubeſcunt, ſed palleſcunt: vtriſque detrahitur humor: iccirco in viceſima prima ſectione, nigredinis cauſam Philoſophus dixit humorem. Sic candidiſſimum ſaccharum aqua ſolutum fuſceſcit. Et in duodequadrageſima ſcribit, humore ablato albedinem apparere: Iccirco oleum inſolatum albeſcere. Theophraſt. à nigris quibuſdam lapidibus lineas albas duci prodidit. Sicuti contra Plinius animaduertit ab argento, quod eſt candiſſimum, deſcribi nigras. Ratio eſt, quia lapides illi exuſtas habent partes tenuiores quæ abſcedunt in tractu. Contra argentum partes aliquot aqueas ſolutiles terræ admiſtas. Quin lapides nigri quidam tingunt, quidam non: hi ſicci: illi habent lentitiam. Quare & alios eſſe par eſt, qui non erunt vniformes, ſed è poris emittent album: è pororum parietibus ſiccis nihil.

DIALOG. XLV.

De Auditu.

ALEX.

OMne ſenſile ſenſus potentiam ad actum congenerem excitat, inter quos potiſſimum guſtus, vehementiùs autem Venus ipſa: at cur ſonus nō modo ſenſus proprium, ſcilicet auditus poteſtatem ſuſcitat, ſed intus perturbat hominem, atque ad alias actiones, quæ in auditus non ſunt facultate, miſericordiam, cædem, venerem, ignauiam, furorem, & tranquillitatem impellit. Sanè Cybeles ſonu (vt omittam Corybantas) effeminata monſtra ad proprium ſanguinem effundendum animabat. I.C. An id euenit propterea quod ſpiritus, qui in corde agitant tremulum, ac ſubſultantem aerem, in pectus excipiuntur, & cum affine ſuo vnum fiunt: atque ita reliqui ſpiritus in cæteris corporis partibus poſiti ſequuntur, mouentque muſculos aut cohibent, prout numerorum lex, vel crebreſcit incitatione, vel tenore compoſitio quieſcit, aut lenitudine quietem imitatur? & quemadmodum in fidibus tacta corda vna,

æque tenſa altera contremiſcit, ita qui in corde inſunt ſpiritus citantur ad exterioris ſoni motum, tantò facilius quàm chorda, quanto maior vnio eſt. quocirca etiam depreſſus ac marcidus animus facta extimi aeris ſubeuntis acceſſione attollitur: è contra elatus cohibetur, aut etiam de ſuggeſtu illo deturbatur atque detrahitur; hinc fit vt plerique, aliud agentes, canentibus occinant: ſi quis clamet clamandi libido maiorem adſtantiũ partem, quæ pudore, aut rationis vi non continetur, inceſſat. Ideoque in concione ſi vnus clamorem tollat, illico tota acies idem efficiet. ALEX. Doctiſſimè, ſed cur tibi Muſica moleſta eſt? I.C. Forſitan intus aures aliquod latet obſtaculum, quod perfractas defert ad animum voces? an integræ eò perueniunt, moleſtæ tamen ſunt, quia Muſicam ſcientiam non aſſequor: Laboro igitur, quia fine fruſtror qui cognitio eſt. ALEX. Cur ingenti ſono audito exhorreſcimus? I.C. Quia ob vehementes aeris circulationes commouetur organum, virtus diſſoluitur, nec fit applicatio, quare confundi animam atque terreri accidit. ALEX. Cur ſonus plus æquo grauis auribus ſi inferatur ingratus eſt? I.C. Quia plus mouet aeris, quam noſtri perferat ſenſus organum: illius igitur partem aliquam vehementiori pulſu cum amplificat, immutat & ſæpe interimit. ALEX. Cur valde acutus, & ſtridulus ſonus, iniucundus eſſe ſolet?
Digitized by Google

I.C. An quia applicatio,quaſi in anguſto facta vim patitur? an quia auriũ mẽbranulá ictu percutitur vehemẽtiori quàm par eſt, idcirco repẽte contrahitur, & cum ea ſimul& neruulus quidam ad radicem vſque dentium, quem in locum nouus ilico incidens aer, neſcio quem circa dentes horrorem efficit. ALEX. Aſper ſonus cur non plauſibilis? I.C. Quia cum per inæqualem feratur ſuperficiem,aeris confundit circulationes,& ſpeciem quaſi fractam ad ſenſum defert, vnde & ſenſatio ſimul varia fit,& confuſa, ad quam non ſe applicat animus. ALEX. Vniformis ſonus cur importunus? I.C. Quia nihil nouum percipit anima, coacta nihilominus ſuas vires ad illum intendere. ALEX. Cur cultellorum ſtridor qui ob acutam ſoni contentionẽ auiculas in cãcellatis caueolis incluſas cantatum prouocat, familiarem noſtrum, quem honoris cauſa ſubticeo,ad vrinam illico faciendam impellit? I.C. An quia ſtridor ille horrorem incutit, ex horrore foris tolluntur pili, intus muſculi ſuccutiuntur. ALEX. At cur ob ſtridorem horrore perfundimur? I.C. An quia calor imbecilius leui de cauſa quatitur, admiſſus per aërem ſonus mouet aërem,qui intus eſt,ijs proxima quæque,illis alia ſuis ſedibus conuelluntur,

DIALOG. XLXVI.

De Odoratu.

ALEX.

CVr Odoratus, qui datus eſt à naturâ ad cerebrum adiuuandum, ſpiritusſque in eo reficiendos, præſtantiſſimus tibi eſt ? I.C. Quia viſus non excellẽs: ſic partitur natura dotes. ALEX. At ego id ipſum quæro, cur Odoratus præſtantior ijs, quibus viſus deterior. I.C. An quia Odoratus, qui proximus eſt oculis, functiones in ſicco ſunt conſtitutæ, oculorum verò facultas in frigido & humido. Hinc venit mihi in mentem ſubiratam ſemel mihi fuiſſe Iſabellam Amaſiam meam, quòd in quadam cupidinea cantiunculâ ſiniſtrum meum oculum illam appellaſſem. At immeritò eam fuiſſe conqueſtam euidentiſſimis rationibus comprobaui. Eſt enim ſiniſter oculus dextro lõge nobilior. AL. Quamob cauſam I.C. Frequens eſt omnibus in dextrum incubare latus, qua de cauſâ nocturni vapores ad dextrum oculum confluunt, atque illorum craſſitie denſiores fiunt viſorij ſpiritus, atque ideo obtuſior eſt dexter ad videndum. Prætereà in ſenectute magis ſicceſcit oculus dexter, nam calor hepatis humores depopulatur &

abſorbet, qui viſioni adminiculantur: ſiniſter autem humidior eſt, nec in eo facile vel ſpiritûs extenuantur, aut humores areſcunt, iccirco ad videndum aptior, ac proinde dextro nobilior. Sed quo me protrahit Amor? ALEX. Eſt ne verum quod circumfertur: bonus odor à concoctione? I. C. Id quidem non ſemper verum eſt. Aqua Sole vel igne calefacta nihil acquirit odoris, Gaiaci lignum olet, cortex non item, hic tamen magis inſolatus; radices odoratiores ſtipitibus, hi tamen meliùs cocti nẽpe ſuper terra, quare vi aeris iuuatur genuinus calor ad coctionem: illæ minus quia ſub terra, cuius humiditas à Sole domari facile nequit. Quid nonne roſa odorata ſimul & frigida? ALEX. Sed Ariſtotel. ait incocta reddere odores fœtidiores, cocta vero ſuauiores. I. C. Crudorum humorum reliquias vel liquidas, vel alias non male olere certum eſt, imo vix olere. Quibus impenſiùs fit concoctio, eorum faſtidioſa ſunt excremẽta: & fructus acerbi nihil, maturi bene, putridi male olent, non quia non ſunt cocti hi, ſed quia extincta, aut ſuperatâ mediocri coctione, vlteriore opera calor intenſus addidit id, quod ſupra odorem illum erat. ALEX. Hanc Ariſtotelis contumaciam non excuſabo, dummodo mihi, dicas an ſit aliquod Animal præter hominem, quod capiat ex odore delectationem? I. C. Negauit Ariſtoteles, magno tamen cum gloriæ ſuæ detrimento, Nam alibi ſcripſit, Pãtheræ odorem cæteris animalibus oblecta-

Ar. ſect. 4. prob. 13.

Ar. in ſect. 13

mento eſſe,eãque propter fragrãtis odoris vim à cæteris animalibus ſequi,quod& Theophraſtus confirmat. Deinde, animalia malis odoribus,non ijſdem omnia,ſed alia alijs fugantur, ſulphure muſcæ,galbano ſerpentes,mures nidore aduſtæ vngulæ muli. Nihil autem ad perimendos curculiones efficacius quam ſalſugo in qua allium decoctum ſit,ſi eâ irrigentur pauimenta ac parietes, confeſtim enim aliô repunt,ac horrea deſerunt,odoriſque tetri halitu exanimantur. Idipſum etiam præſtant ſagapenum,amurca,caſtorium,ſæuina,ſulphur, cornu ceruinum,hædera.galbanum , ac graueolentia quæque,quorum ſuffitum, nec ſerpentes,nec colubri,nec veſpertiliones ferunt. Quod indicat omnis eruditionis parens Virgilius.

Theoph. in 6 de cauſ. plant.

Diſce & odoratam ſtabulis incendere cedrum.
Galbaneoque agitare graui nidore chelidros.

Eadem ratione Lupi ſaluctarij nidoroſos floſculos refugiunt qui etiam hominũm cerebro infeſti ſunt, capitique grauedinem ac temulẽtiam inducunt. Similiter & Sambuci flores, quorum odor etiam erucas arcet, blattaſque ac tineas perimit, quemadmodum abſinthiũ, ruta,mentaſtrum,abrotanum, ſatureia, ioglãdis folia,filix,pſeudonardus , nigella, coriandrum viride, pſyllium anagiris pulices cimiceſque interimunt,vel culcitris ſuppoſita, aut thoris in aceti ſcillitici decoctione conſperſa. Quamobrem ex aduerſo in naturâ poſitum videtur aliqua animalia odoris delitijs capi

oportere. Sic videmus Apes quoſdã aſpernari, quoſdam eligere flores, quorum rorem captent, & quo victitent.

DIALOG. XLVII.

De Guſtu.

ALEX.

AD Guſtum nunc, ſi tibi ita videtur, tranſiliat oratio: habeſne ſuper hoc ſenſu noui aliquid quod me edoceas? I. C. Iſtud primum, quod in ſenſuum albo non adſcribo. ALEX. Quam ob cauſam? I. C. Quia affectus potiùs eſt omnibus ſenſibus communis, atque conueniens. Guſtamus enim cum pulchra videmus, cum iucunda audimus, cum morbidas carnes tangimus, & cum à ſpiritú titillamur. Præterea cuique ſenſuum ſuum eſt contrarium, at Guſtui minimè. Quis enim dixerit in guſtu eſſe maximum dolorem? qui in cæteris ſenſibus, viſu ſcilicet, auditu, odoratu ac tactu, ineſſe ac ſentiri poteſt. ALEX. Acuta hæc ſunt, Sed quæſo, quæ communibus innitens principijs, adoleſcens dictaſti, nunc referas. I. C. Latiſſimè hæc ſunt à nobis explicata in Phiſicis commentarijs, quorum compendium hoc eſt. Guſtandi facultas in his maximè neruis, qui ad linguam, ad palatum, ad fauciũ-

que regionem diſperguntur,& ſpongioſæ eius carnis adminiculo, quâ lingua prædita eſt, rerum ſapores internoſcit. ALEX. At quomodo ſapor guſtādi ſeipſum afficit? I.C. quia ſucco, humorique permiſtus ſeu rectiùs in humore (eius enim qualitas quædam eſt affectio) conſtitutus, linguæ admouetur, diffuſus enim cum humore guſtum incitat, moxque ſpecies eius & imago, vi ſpiritus in primatem ſenſum infertur. Quod ſi forte in duro concretoque corpore vt in ſale ſapor erit, non ante poterit ſenſum mouere, quàm calore liquefactum & dilapſum diffundatur. Horum omnium ratio ea eſt, quia ſiccitati nulla cõpetit actio, hæc enim ſolius viuentis eſt, illa vitam non habet, abijt enim innatum calidum & humidum. ALEX. At qui ſunt ſapores qui guſtũ afficiunt? I.C. Acer præcipuè, qui in tenui ſicca calidaque materiâ cum conſiſtat, linguam & os acrimonia ferit, atque compungit, ſimulque calefacit, & interdum quaſi exurit, vt piper, piretrum, euforbium, ſynapis: Igneæ nãq. naturæ particeps acer eſt ſapor: quare introſumptus meatus aperit, craſſos humores attenuat: extrinſecus corpori inſidens, cutem rarefacit, humores elicit, reſoluitque. Acidus etiam, cũ emanet ex tenui ſiccaque materiâ (cuius vel calor inſitus à putredine expirauit, vt in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes eſt, vt in malis citreis, quibuſdam prunis, & cotoneis) guſtum penetrat, & tenuitate ferit, ſed citra vllum caloris ſenſum, imo refri-

gerat. Quare etſi in in penetrando ſit acidum valentius acri, acetum namque vetus aut ſtillatitium metalla, citrei mali ſuccus margaritas diſſoluit, attamen non vt acre foris impoſitum diſſoluit, ſed ſiſtit cohibetque fluxiones, & validius quam frigidum aſtringens, altius enim frigoris vim deducit. Al. Illud à te quæro, cum omnia acida ſint actu humida, quomodo putredini, quæ fit ab humido, reſiſtunt? quod tali probatur experimento: fructus vbi ex acidis facti ſunt dulces, facilius & celerius computreſcunt, vt eſt apud Theophraſtum. Igitur acidum videtur eſſe contrarium corruptioni, quare febricitantibus acida conceduntur, obijciunt enim ſeſe pro reparatione valetudinis, putrefactioni. I. C. An id efficiunt quia aſtringendo viam occludunt ingrediendi extraneis qualitatibus? an quia in acido terræ ferueſcentis aliquid ineſt? Sane Galenus illam agnouit in aceto ſub illarum partiũ notionibus, quas tenues eſſe dixit, quarum beneficio poſſe ſubire profitetur: acidus vero eſt in vino ſuccus, vbi partes aereæ ex eó euaporarunt, vnde etiam vappa dicitur, quo tempore quiddam igneum terreis in partibus hæſit. Alex. Acutè, ſed de pingui ſapore quid ſentis? I. C. Pinguis cum ex tenui, non qvidem ignea ſed planè aerea materiâ, quæ calore & frigore quodammodo temperata eſt, naſcatur, nec acrimonia nec calore guſtum ſollicitat, ſed linguam, oriſque partes lentore quodam oblinit: quare ficum pinguem ferè dixerim, glu-

Theoph in. 5. lib. de ca. pl.

tinat enim lentore ſuo: vinum quoque pingue eſt, quapropter & aquis innatat, & ardet. ALEX. Sed dic ſodes, cum pingue ſit humoris, eiuſque aerei particeps, relaxat, emollit & humectat: cur igitur putredini, cuius parens eſt humidum, reſiſtit? ſanè oleum quodpingue eſt à putredine ſibi depoſitos ſeruat fructus. I.C. Ratio eſt, quia ob ſui denſitatem, non cedit humido peregrino, quam ob cauſam Alnum ſub aquâ non corrũpi, in problematibus ſcripſi. ALEX. De ſalſo ſapore aliquid addiſcere percuperem. I.C. Salſus ſapor non admodum calefacit, ſed acriter ſiccando corrodit, vt patet in ſale & nitro. In mediocri materia conſiſtit cum calore & ſiccitate: terrenas namque partes, quæ sũt in aquæo humido, calor externus præaſſans, exurens, atque exſiccans, ſalſum ſaporem inducit. Hinc hallucinatus eſt Fernelius, cum ſalſum oris ſaporem, à pituita, quæ frigidiſſima eſt, prouenire aſſeruit. ALEX. Salſi vires quæ ſunt. I.C. Quia moderatus eſt in eo calor, moderatè penetrat. ALEX. At quomodo moderatus in eo calor, ſi à calore proceſſit? I.C. Quia non totus manet, ſed permixtione obtunditur, ſiccitas autem maior conquiritur & perſiſtit. Quare valde exſiccãdo tenues ichores abſorbet, corpora conſeruat, & à putredine tuetur. Putredo enim ab humido, quod à calore conſumitur, & à ſiccitate perquàm aliena eſt. Eam ob cauſam immoderatus ſalis eſus, oculorum aciei obeſt, ſalſi namque vapores aſcendentes depaſcunt humidum

Fern. l. 2. de ſympt. c. 3.

humidum,in quo oculi facultas ſita eſt. Alex. Quot capita, tot ſentẽtiæ. Sed putaſne ſalitas carnes,intelligo etiam piſces,nam carnes habẽt,magis enutrire? I.C. Id negat Hippocrates: Quia humido nos alimur , hoc autem magnâ ex parte à ſale conſumitur , vt pote quia calidum eſt &ſiccum. Addam ego,ſal ſua acrimonia corrodere carnes & vim expultricem exſtimulare,quare aluum ſoluit, & per conſequens vires eneruat. Cardanus verò nutrire magis affirmat,ob ſalis pinguedinem: Pingue autem aptiſſimum eſſe ad alẽdum dixere Philoſophi. Alex. Theophraſtus autem aſſerit palmam appetere ſalem,quia radicis exſiccationem & ex ea refrigerationem quærit. I.C. Qua de cauſâ Palmæ radices exſiccari velint, percipio,ni fallor , nimio enim feruido humore tabeſcerent, niſi humor ille abſiccaretur: At quomodo ſal refrigeret , dubitaui ſæpius. Quia tamen id tu mihi obijcis , dicam, radices effici ſale craſſiores, nempe ſal exedit , denſat atque premit , quare plus trahunt & bibulæ fiunt,ac propterea frigidæ. Vel ſal refrigerat , quia feruidum exedit humorem, atque ita è meatibus excutit. forſitan & ſale ſuccus vel quantitate immodicus, vel qualitate incoctus eijcitur. Alex. Nihil doctius, ſed pergamus ad cætera. I.C. Auſterus ſapor qui proprie crudus appellatur, eſtque immaturis fructibus peculiaris, in mediocri conſiſtit materiâ, quæ terrenæ, & aqueæ particeps eſt,in qua non calor, ſed frigiditas do-

Theoph. l. 5. de cauſ. pl. c. 14.

minatur, quare os & linguam moderate conſtringit, & quadam aſperiate coarctat, hinc ad refrigerandum & fluxiones ſiſtendas auſterum medici vſurpant, idque non, vt aliqui putant, ob materiæ mediocritatem, ſed ob frigiditatem, & ſiccitatem. ALEX. At quomodo fructus ex auſteris fiunt deinde dulces? I.C. Cùm in ipſorum materia naturalis calor prædominari cœperit, frigiditatem euincet, cumque caloris vi terrenæ materiæ aquea exquiſitè permiſta fuerit, & iam maturatio fiet, depulſâ auſteritate in eadem materiâ ſuccedet dulcedo. ALEX. Aliquid nunc de dulci ſapore afferas. I. C. Dulcis ſapor à moderato calore fit in mediocri materia, ideo nullâ qualitatis exuperantiâ guſtui moleſtus eſt, ſed ſuauis atque iucundus animam oblectat: Quare dulcia fercula, & ſi vltima comedantur, tamen ſi vomitu cieantur, poſtrema prodeunt, non ſolùm quia viſciditate adhæreſcunt, ſed quia à natura propter dulcedinem appetita retinentur; Quare & puerulus cum eſſem, vuarum paſſarum eſu lumbricos expugnabam, ad earum enim dulcedinem rapiebantur, & ſuauioris edulij copia diſrumpebantur. ALEX. De amaro ſapore nunc aliquid etiam diſſeramus. I.C. Amari ſaporis materia craſſa eſt, inquit Cardanus, atque terrena, quam exuperans calor præaſſauit, & deſiccauit, quare omne amarum calidum, & ſiccum eſſe affirmat: profectò Aloe amariſſimi ſucci eſt, & ſuo calore dilatando venarum aperit ora, & pe-

Card. de rer. var. l. 3. c. 14.

nettando craſſiuſculam materiam ſecum deducit. Alex. Arridet ne tibi hæc opinio? I.C. Minimè: Nam cum acerbi fructus amari ſint, ijdemque Solis vi maturati dulceſcant (quia iam abſtracta aciditas, & paulatim diſſoluta, & demum abſumpta eſt, quapropter dicit Philoſophus, origanum muſto iniectum efficere vinum dulce, quia partes aquoſas ad ſeſe auferat, quemadmodum Sol ab vuis) atque ideo dulcedinis tempore ſint calidiores, qui antequam matureſcerent erant frigidiores, non omnem amaritudinem in calido conſiſtere dixerim, ſed in abſentia potius, aut in exceſſu, nam perfecta maturitate, magis ac magis fructus amareſcunt, ob nimium calorem videlicet & paucum humorem. Alex. Non puto fructui maturitatem excedenti fieri calore vlteriore amaritudinis acceſſionem: Nam paſſæ, pruni, ficus, ziziphæ, quo diutius à Sole excoquuntur, dulciores euadunt. I.C. At in furno plus æquo ſi coquantur, ijdem fructus amari fiunt. Alex. At quomodo Aloes exemplo ſatisfacis, illa quidem amara & calida eſt, nam oras venularum dilatat. I.C. Etiam ficus calida eſt, dulcis tamen: Aloé calidior eſt Eſula, & peplio, nec tamẽ venas aperiunt. Non igitur à calore illam Aloé accepit facultatem, quinimo Aloes puluere ſiſti ſanguinem notũ eſt etiam Pharmacopolis, idque propter ſiccitatem. Alex. Perge. I.C. Galenus à frigido amarum prodire cenſuit: Sanè opium amarum eſt, & pro maximè fri-

gido iactatur. At eſt quod Galeno obijciam, nam mel coctum amareſcit. ALEX. Quam ob cauſam? I.C. Quia partes eius tenuiores vlteriore percoctione abſumuntur, terreſtres relinquuntur, atque amareſcunt. ALEX. At ſuntne aliæ de amaro opiniones? I.C. Aliqui dixerunt, à cruditate fieri amaritudinem. ALEX. Atque ego ita cenſeo. I. C. Non ego, nam abſynthium vetus amarius eſt nouello. ALEX. At enimuerò cum fructus antequam matureſcant amari ſint, vt glandes, cucumeres, ex incoctione amaritudinem prouenire dixerim: Quare & amygdalũ fimi acrimonia fieri ex amara dulcẽ Scaliger prodidit. I.C. At opponam tibi lupini hiſtoriam, hic enim in aqua frigida maceratus, amaritudinis deponit habitum: Si à cruditate eſſet in lupino amaritudo, aqua frigida lupinum concoqueret. ALEX. Iam ſatis argutiarum eſt, ad alios progrediamur ſapores. I. C. Acerbus ſapor linguam, omnemque guſtum conſtringit, & exaſperat, quare refrigerat & exſiccat, eius namque materia planè terrena eſt & ſicca, nec aquæ, nec humoris manifeſtè particeps, in quâ non calor ſed frigus cum ſiccitate dominatur. Theophraſt. cenſuit fieri acerbitatem à Sole. quod falſum eſt, haberet enim calorem pro causâ, cuius error in publicis naturæ monumentis deprehenditur, quippe in noſtrati Cœlo mitiores fiunt fructus ſolis beneficio: in Septentrione ceraſa ſunt acidiſſima, quia Solis munificentia deſtituuntur: In Angliâ vuæ ſemper

Scal l. 1. de cauſ. plant. in Theoph. c. 19.

Theoph. in 3. de plant. c. 12.

acerbæ ſunt, propterea quod auræ frigidiuſculæ egreſſum è Leone Solem excipiunt: Matureſcit autem vua Autunni caloribus pomeridianis, qui ſub eo Cœlo ſunt & breuiores, & dilutiores. Dicendum igitur eſt, in materiâ ſicciore non eſſe calori tractabilem ſuccum, ſed terreum illud magis fieri terreum: à calore igitur nõ fit acerbitas, ſed à terreſtreitate, vt ita loquar, quam calor facit. Illam autem ſequitur acerbitas tanquam accidens. Acerbus ſapor eſt inter aſtringentem & acidum; plus autem ineſt in aſtringente terræ, plus in acido ferueſcentiæ illius: ilico poſt exutum florem aſtringens eſt in vite fructus: is vbi adultus fuerit, acerbus, etiam in vino, ſi ante maturitatem premat ur: poſtremo acidus eſt ſuccus, vbi in terreis partibus quid igneum adhæſit, euaporatis è vino aereis portiunculis. Inſipidus propriè ſapor non eſt, ſed ſaporis priuatio, nulla manifeſtâ qualitate guſtum feriens, vt in cucurbita & citrullo videmus: his materia tametſi craſſa quodammodo eſt, non tamen prorſus terrena & ſicca adſtringens, ſed humore quodam etiam profuſa, qui tamen vi caloris exquiſitè ſicco non permiſcetur, & quia neque ipſius frigoris vis ſuperat, accidit neceſſario vt nullo guſtu ſapor vllus percipiatur. Aliter tamen Cardanus philoſophatus eſt, ait enim, *Sapore carere inſipidum ſaporem vocant. Indicat igitur inſipidus ſapor frigiditatem prædominari, ſubſtantiamque illam, ſeu aquea ſit ſeu terrea, eſſe craſſam, quia* *Card. l. 3 de rer. var. c. 14.*

in illam nullus calor egit. Ob id igitur Elementa, cum omnia frigida ſint, inſipida ſunt aer, aqua, terra, hæc noſtris principijs pulcherrime conſentiunt. Ex mixtis autem omnia, in quæ calor nullus egit, vel in quæ Elementa egerunt inſipida ſunt, vt endiuia alba, quod terrâ ſoleat obrui. Talia igitur omnia, frigida ſunt & craſſa. In his ergo excellens ſenſus non eſt, quia frigiditas nihil operata eſt ob ſubſtantiæ craßitiem. Omnia tamen talia immoderatè frigida ſunt. Non tamen occidunt quoniàm craſſæ ſunt ſubſtantiæ; nec aqua Endiuiæ ſtillatitia aliquem vnquam occidit, cum tamen omnem craſſitiem vi diſtillationis depoſuerit, nec mihi ipſi adoleſcenti obfuit vnquam nec in hyeme acetarium ex Endiuia cum potu aquæ frigidæ, craſſitiem tamen iam ab aceto deuoratam credebam. ALEX. At cur ſaporibus Natura cibos condiuit? I.C. Non ad nutriendum, credo, à ſapore enim alimentum nullum, potius à ſubſtantiâ in qua ſapor eſt, ſed vt labori manducationis comes eſſet voluptas, & vt inuitaretur animal ad veſcendum appoſitus ſapor eſt. ALEX. De guſtu quidem tam multa, tamque doctè & dilucidè explicaſti, vt faſtidioſioribus ſatis ſit, nedum mihi. ſed libentiſſimè nunc de tactus ſenſu aliquid audirem. I.C. Faxo vt audias.

DIALOG. XLVIII.

De Tactu & Titillatione.

ALEX.

Voluptas (parcite auribus veſtris vos ô pueri Pudoris alumni, qui in Naturæ dedecus, partes illas nobiliſſimas, quæ procreationis magiſtræ ſunt & opifices, Pudenda, pudendè quidem, nominatis) voluptas, inquam, quæ in Veneris vſu percipitur an ad tactum referri debet? I.C. Affirmat quidem Fracaſtor. Inſcitiſſimè tamen, nam ſi ſemen tangatur manu, quo in loco tactûs ſenſus eſt in homine exquiſitiſſimus, nec titillabit tamen nec vllam excitabit voluptatem. ALEX. Quænam eſt Fracaſtorij ratio? I. C. *Miſcella*, inquit, *rotunde confecta tactui iucunda eſt, quare & ſemen cum ſit corpus æquabile, ea æqualitate ciet delectationem.* I.C. Ciuem Veronenſem à rotunditate, dulcedinis rationem deducentem non caſtigabo, nam ab eo multa didici intellectui meo iucundiſſima. Sed vt verum fatear, ab æqualitate non fieri offenſionem credo, cieri autem titillationem, nego, nam ſcabendi titillatio & pruritus non niſi à re paulo inæqualiore, &

Digitized by Google

ſcabra fieri poteſt. ALEX. Sed quis tuus ſenſus de iſto ſenſu? I.C. Ego libenter facerem ſextum ſenſum Veneream voluptatem, quæ fit, non à tactu, licet non ſine tactu, ſed à ſpiritu ſolo: Quare qui multum coiere, ita vt non amplius emittant ſeminis, percipiunt nihilominus irrito coitu voluptatem. Titillari nos à ſpiritu ſolo aſſerit Ariſtot. & quilibet in ſeipſo experitur maximè in decimo tertio vitæ anno. è contra, nobis vigilantibus inuoluntariè exit aliquando ſemen abſque vlla delectatione, non igitur à ſeminis contactu dulcedo, ſed à ſpiritu qui ſenſum facit titillationis. AL. Poſtquam in hanc incidimus diſputationem, nonnullas tibi proponam difficultates, quarum prima ea eſt. Cur rerum omnium ſuauiſſimus eſt concubitus? I.C. An quia, inquiũt apud Ariſtotelem, ex toto corpore ſemen tunc profluit; quibus alioquin non aſſentior, nam Ariſtotelis rationibus omiſſis, ſic Hippocratem debellabo. Si de minima quaque corporis particula, vt ille fingit, quippiam ſeminis decederet, cum nihil poſſit extare minus minimo, neceſſe eſſet vnico concubitu vniuerſum corpus in ſemen quaſi liquefactum diffundi. Inſuper quælibet ſeminis portio fœcunda eſt ad generandum Animal integrum, quod intelligi poteſt ex ijs animalibus, quæ vnico coitu, & ex pauco ſemine multiplices fœtus procreant: Non poteſt autem ab vna corporis parte dimanare facultas ad vniuerſum corpus efformandum. In homine diſſecto

Ar. in probl. ſect. 30.

Ar. ſect 4. probl. 13.

magnam ſeminis copiam Lutetiæ vidimus in ſpermaticis vaſculis reconditam. Quare quod incoitu emittitur, neceſſe eſt prius congeſtum & vi præpotente teſtiū coaceruatum. Addam aliud experimentum. Seminis vaſa, quæ multis anfractibus in teſtes feruntur, ſanguinem modice iam albeſcentem continent, qui tamen nondum teſtes attigit, cùmque non è teſtibus eò refluxerit, argumentum eſt in vaſis illis, ex ſanguine diutius concepto, ſemen effici, non è toto corpore in concubitu excerni: quare & qui multum coiere, ſanguinem demum emittunt: Si autem ex omnibus corporis partibus, ſemen in coitu efflueret id à coitu non contingeret. Alex. At à coitū omnes corporis partes è langueſcunt, ergo ex eis tunc ſemen emanauit. I.C. Negatur conſecutio, in coitu eneruantur, & diminuuntur vires, quia ex vniuerſo corpore elapſus eſt calor, & ſpiritus qui ſemen excreuit è teſtibus, atque viuificauit, quâ de cauſâ ſpumeſcens vi ſpiritus ſemen exit: Quocirca rectè prodidit Ariſt. in ſemine ſpumoſoque corpore ſpiritum, in ſpiritu naturam contineri, quæ proportionibus reſpondet Elemento ſtellarum. E contra, vbi ſponte in die fluit ſemen, nec ſpumās eſt, nec corpus debilitat, niſi continuò, vel in magna copia proflueret, tūc enim vires imminueret, quatenus natura accingeretur, cum ſit vacui inimica, ad vaſa replenda ſemine, cuius materiam quidem ex vniuerſo corpore eligit & euocat. Al. Quomodo id fit?

Ar. in 2. de Gener. anim. c. 3.

I.C. Vt in liene vis quædã ineſt ad melãcholicũ humorem prolectandũ comparata, in renibus alia, quæ vrinam alliciat, ita & teſtibus vis quædam ineſt ſeminis materiam vndequaque attrahendi. quemadmodum iecur ex inteſtinis ſuccum rapit per venas meſenterias, ſic teſtes ſeminis materiam ſuguntà venâ cauâ , quæ lumbis & renibus aſſiſtit, hæc vero ab omnibus circumiectis venis grandioribus, hæ à minutis, quæ partes ſingulas alunt. Cum igitur ſemen excutitur, debiles euadimus, non quia è cunctis corporis partibus tunc ſemen prolabitur, ſed quia ex illis materia ad ſemen conficiendum attrahitur quod in vaſis deinde reponi ſolet, & poſtremò concubitu explodi: vel quia multum ſpiritus à toto corpore profluit ad ſemen viuificandum, atque eiaculandũ. An quia, inquit Hippocrates, id quod venere excernitur robuſtiſſimũ quid eſt? At quomodo tam facile & celeriter amittit natura quæ opus habet ad robur? An è coitu elãgueſcimus, quia ex neruorum intenſione conſtat robur, laxiora autem fiunt in coitu corpora , itaque tum primum pili oriuntur , & frequentiores tandẽ defluunt, & ſudor, horrorq; cõſequitur. ALEX. Arridet, ſed perge? I.C. An ſuauiſſimè, inquit ibidem Ariſtoteles, cocumbimus, quia quamuis non ex toto corpore, per eam tamen partem ſe promit ſemen, in quam meatus venæque omnes applicentur & coeant. ALEX. At Eunuchi nihil ſeminis emittunt, amoris tamen delitias, & amaſiæ blanditias prægustant,

Hipp in l. de Genit. in initio.

Ar. ſect. 4.

& in pueris ipſis tentigo eſt iucundiſſima abſque vlla ſeminis effuſione. I.C. Concedo. Sed eſt nihilominus in illorum prurigine incluſi ſpirituoſi humoris ſeceſſio, quæ titillationem efficit, hæc autem affluenter animal voluptate perfundit, quia venarũ oſcula ſimul coeũt. Quare ita ego dixerim: genitalis ſeminis excretionem ingẽs comitatur voluptas propter turgidi ſpiritus eruptionem, neruorumque tentiginem. Al. An dulciſſima res eſt venus quia fit generationis ergò? I.C. Imò maiora ſentit delectamenta, qui nihil de generatione ſomniat, ſanè oblectatur agens in fine potius quam in medijs ad finem: qui igitur ad ſobolem procreandam coit, mediocrem percipit voluptatem, cum adhuc abſit finis, quem ipſe intendit, ſobolem inquam: finis autem priuatio triſtitiam affert. Alex. Cur ſenes in coitu minus quàm viri oblectantur, & hi minus quàm iuuenes, qui adoleſcentibus etiam ceduũt? I.C. An quia meatus, ex quibus ſemen depromitur, longo vſu obcalluere, hinc imbecilla fit titillatio, maxime in ſenibus, quorum caro ſicca eſt, in iuuenibus maior voluptas, & propter carnis mollitiem, quæ fit ab humido, quo Venus gaudet, quare ex mari genita fingebatur, & propter meatũ titillationẽ: quare ſcitiſſimè maiores noſtri ante veneris vſum, balnea voluptariæ vitæ delitias ingrediebantur, vt humido & calido ad ſenſationẽ aptius redderent corpus. Alex. Cur poſt curſum tentiginem patimur, vt in equis aliquan-

do cõſpicitur? I. C. quia multo motu excitatus calor demittit flatus ad ima ventris, flatu autẽ penis attollitur. Eſt enim flat⁹ ventus qui prouenit è rarefactis humoribus à calore. Hic eſt flatus efficiens, illi materia. An quemadmodũ curſitatio motu, & calore poros aperiendo craſſos humores attenuando excludit, & ſudores elicit, ita & ſemen calore liquefactum fluit, atque ita ſicula inflatur & intumeſcit: eſt enim ſemen, vt iam multoties diximus, ſpumoſum, & aereæ naturæ, quare quod ſpumat & leuis, naturæ eſt, fœcundum cenſetur à ſapientibus. Quare deceperunt me Præceptores mei cucullati; cum docebant & tradebant ſemen illud fœcundum quod in aqua proiectum deſcendit, quia grauitatis eſt argumentum quod ſolidiorem in ſemine redarguit materiam; imo ſpiritibus deſtitutam, hi namque leues cum ſint, vbi ſemini inſunt, ſibi ipſis conſimile reddunt. ALEX. At cur ego vbi in ſomnis nocturnâ Venere agitor, ſurgo imbecillior? I. C. An qui ſomniat & emittit, ſignum eſt corporis vberioris, quòd ſurgat debilior, ſignum eſt ſeminis craſſioris, quæ res maximè valet ad generandum, vtili igitur illo excremento ablato, reſoluitur corpus atque laſſiuſculum fit: qui autem ſine noxa emittunt, id argumentum eſt, naturam non eſſe ſpoliatam ea parte quam debuit retinere, ſed qua carere poteſt ſine diſpendio. ALEX. Cur vbi in nocte aliquis nocturnâ Venere eluſus eſt, poſtera die nihilominus concubitum

appetit? I.C. An quia Amaſiæ imago in nocte repreſentata adhuc in Phantaſia reſidet, quare ſpiritus excitat; an pars aliqua ſeminis, ob vis expultricis (quæ ad cor, quaſi ad vexillum, redacta vt defectas vires inſtauret, requieſcit) debilitatem, exire nequiuit à meatibus, quare ibi aceſcit, ſuaque acrimonâ pruriginem ſtimulat, quemadmodum in acido lacte, quod, *puſquato*, noſtri ruſtici vocant, eſitando neſcio quid titillationis in lingua & palatu experimur. Alex. Cur vbi à Medicis admonemur, vt ſanguinem è venis proximâ luce, chirurgicæ manus extrahant, in ſomnis Veneris illuſióne ſemẽ excernimus? I.C. An quia à triſti illa futuri doloris ſpecie in imaginatione receptâ refugiũt ſpiritus atque ſeſe abdũt in receſſus intimos, vnde fit flatus, & per conſequens expulſio ſeminis. An quia reſpuẽs Natura violentũ ictũ, quo quomodo poteſt eum impedire conatur: Nouit autem medicas manus abſtinere à ſanguinis emiſſione, quando pollutio præceſſit? An quia ob timorem ſuperiores ſanguine priuantur partes: Quare calor deorſum demiſſus, & in vnum collectus, validiorque factus ſeminis excitare profluuium poteſt. An aduertens Natura ſanguinis emiſſionem corpori neceſſariam, minus vtilem depromit, tale autem eſt ſemen quod excremẽtum ab Ariſtotele dicitur. An debilis tunc eſt ægrotus, quare infirma natura, quod non poteſt calore ſuo fouere ſemen, expellit, vt principibus corporis partibus potius vires

ſuppeditet. ALEX. Cur mulierum maxima pars tardius in coitu ſoluitur? I. C. An quia (omittamus Galeni rationes) ex Hippocr. ſanguis aquoſus eſt, pariter ergo & ſemen, quod ex ſanguine excoqui receptum eſt apud omnes: qua de cauſâ Galenus mulieris ſemen humidius eſſe tradit, atque frigidius: frigidiora autem tardiora ſunt, quia calor eſt primum Naturæ inſtrumentum, Natura verò principium motus. At enimuero celerius ſolui quotidiano experimento comprobatum eſt, & ratio ſuadet: Humidius namque cum ſit fœminæ ſemen celerius decurrit: nec frigiditas impedit quo minus fluat, motu namque tunc incaleſcunt, cumque puſillum fœmina emittat, facilius emiſſioni aſſentitur natura, quæ minima non curat. ALEX. Cur pulchram puellã imaginantibus penis intenditur? I. C. An quia è cerebro iucunda effigies cùm animæ offertur, cor, in quo potiſſimum illã reſidet, ſpiritum & calorem ad id membrum tranſmittit, titillatione in eo per neruos excitata. Calor autem dum ad ipſum tendit, humidum, quod in via eſt, diſſoluit, & in flatum vertit, qui per mentulæ meatus tranſiens eam intumeſcere facit. ALEX. Cur præ nimio amore aliquando veneren exercere non poſſumus? I. C. *An quia* inquit Cardan. *voluntas contrahit ſpiritus, & ad ſuperiora reuocat, & imaginantem facultatem, à qua maximè iuuatur Venus impedit. Homini enim proprium eſt non bene operam dare duabus rebus ſimul.* Sed Nugæ iſta. Voluntas enim in læti-

Gal. in l. de ſemin. genit

Gal, in 2. & 14. de offic. membr.

Card l 13. de ſuá 1, d ſecſib t(ſ)ſ. len i

tia non contrahit, ſed dilatat ſpiritus, vt aliâs docebimus. Et ſi ad ſuperiora reuocat, quomodo imaginatiuam impedit facultatē? Forſitan vis imaginatiua in calcaneo ſedem habet? Ratio ea eſt, quia ad pulchrum obiectum emittimus ſpiritus , qui cum eo coniungi cupiunt. Anima namque magis eſt vbi amat, quam vbi animat. Nam vbi amat libere fertur, vbi animat, neceſſitate detinetur, quare debiles efficimur ob ſpirituum emiſſionē. ALEX. Cur ſtudioſi ad venerem proni ſunt? I.C. An quia (inquit Mediolanenſiū Philoſophorum Deus Cardanus) calidiſſimi illi ſunt, atque humidiſſimi: Calidum autem & humidum facillimum eſt ad concubitum. Quare (addamus nos) cum ita ſoleat eſſe corpus in ſomno potius quàm in vigiliâ, dormiens celeriter abſque vlla agitatione ſemen emittit, vigilans non item. ALEX. Perpulchre. I.C. Maior nihilominus eſt falſa. Nam calida & humida mulier, non tamen ſapientiſſima: explico. Idem viri mulieriſque calor, in muliere verò non apparet dilutus humore multo : in viro ſentitur, quia ſiccitate acuitur, quinimo acutius conſiderans Scaliger fœminam dixit calidiorem, mammas enim habet, quæ caloris copiam præſeferunt. Calida igitur mulier : at humidiſſimam eam eſſe fatentur omnes. Sapientiſſima igitur erit ex Cardani ſententia, qui humidiſſ. & calidiſſ. dixit eſſe ſapientes. an rectiùs dicemus, ſapientes ad Venerem minus idoneos, quare debiles vt plurimum ſtupidos,

tenuiter, ſed affluenter naturæ munera illis infuſa ſunt: Cùm enim vterque auidè ſe explere libidine geſtiat, ac prodigaliter in amplexus, atque oſcula proruat, totiſque viribus ac profusè in propaganda ſobole incumbat, fit vt omnia, quæ in conceptu neceſſaria ſunt, cumulatè perficiantur, nec quicquam in hoc negotio deſideretur: eoque euenit, vt cum nati parentum indolem exprimant, ac multa ab ijs conſequantur, incredibilis ſit erga eos parentũ beneuolẽtia: ex qua vi etiam emergit in hac ſobole alacritas mentiſque erectio, tum generoſus quidam animi affectus, quo tales indignantur extra decus limiteſque Matrimonij ſe eſſe prognatos, ac deeſſe ſibi aliquid præ cæteris, quod ad honores ac dignitates publicaſque functiones attinet: Quæ res efficit vt ſe modis omnibus extra contemptum vindicare nitantur, atque illam notam, quam imprudentes quidem impingunt, probitate morum ac vitæ integritate aboleant. ALEX. Quid ſubrides? I.C. Deridiculum meum cogitabam inſomnium. ALEX. Quæſo enarra illud ridendi gratia. I. C. O vtinam (hoc erat ſomnium) extra legitimum, ac connubialem thorum eſſem procreatus: ita enim progenitores mei in Venerem incaluiſſent ardentius, ac cumulatim, affatimque generoſa ſemina contuliſſent, è quibus ego formæ blanditiem, & elegantiam, robuſtas corporis vires, mentemque innubilam conſecutus fuiſſem; At quia coniugatorum ſum ſoboles, his orbatus

ſum bonis: Sanè pater meus inclinata ætate, vbi iuuenilis ardor deferbuit, matrimonio ſe addicauit: Flaccidæ erant illi ſeptuagenario vires, ſpiritus exiles, facultates naturales imminutæ, ac proinde modicis viribus ſemen imbutum erat, & languidè excuſſum: concubitus enim perſoluebat (vt loquuntur) debitum, non (vt pro æternitate dimicantem decet) fortitudinis rationes excitans, certamen inijt robuſtus: quare minus virium, minuſque roboris obtinui: quòd ſi excelſus nunc mihi eſt animus, grata forma, corpuſque paucis obnoxium infirmitatibus, inde euenit, quòd pater meus etſi ſenex, blandus tamen atque hylaris erat, eiuſque ob ſenium frigeſcentia membra (irrident Philoſophi hæc Chriſtianorum connubia) adoleſcentula vxor complexu fouebat. Quinimò moderatè vino concalefactus ad Veneris comœdiam peragendam ſe accinxit amœniſſimo illo anni tempore, quo ſe omnes naturæ vires exſerunt. Alex. Hæc per Deos immortales non vinolentorum ſomnia, ſed cogitata ſapientum videntur, ſed efficias, vt poſtrema quæ protuliſti verba, melius obaudiam. I.C. Vernis menſibus procreationi operam pater meus ſcitiſſimè impendit. Siquidem ea anni pars equis etiam effœtis hinnitum extorquet. Alex. Nos verò Chriſtiano-Catholici imbecilliores tunc ſumus ob quadrageſimale ieiunium. I. C. Imò tunc carnis ſtimulus vehementius nos angit: quippe Venus flatu, & ca-

lore excitatur, ſemine perficitur. Huius materiam abundè ſuppeditant amygdala, nuclei pini, piſtacia, vuæ paſſæ & corinthiacæ, vina dulcia, vt ſuperſedeam è precioſiſſimis piſculentis cibarijs, quibus Magnates perfruuntur. Flatus copiam ſubminiſtrant herbæ, & legumina, quibus tunc veſçimur. Caloris ſuppetias conferunt aromata, vulgo *ſpecies*, quæ eſculentis copioſè inſperguntur. Paſcimur etiam tunc temporis teſtaceis, oſtreis, gammaris, locuſtis, cancris, cochlæis, conchiſque marinis, quæ ob caliditatem, mordacemque naturam libidinem concitant: eandem ob cauſam ſalita, quibus affatim vtimur, lumbos incitant, mouentque tentiginem. Quam ob rem Ægyptij (Plutarcho teſte) à ſale omnibuſque ſalitis abſtinuerunt, quod à ſale Venerem irritari crederent. ob ſalis eſum mulieres etiam tentigo tunc infeſtat, & ad concipiendum aptiores reddit. ALEX. Quomodo id probas? I.C. Ratione, & exemplis. ALEX. Quæ nam illa ratio eſt? I.C. Sal abſtergit omnem vliginem, vuluamque plus ſatis madidam exſiccat, quare ſemen tenaciter adhæreſcit, veluti & paluſtrium agrorum ſterilitatem ſale coloni expugnant. ALEX. Exempla modo proferas? I.C. Non defuerunt Philoſophi (vt Plutarchus refert) qui mures citra virilem operam concipere aſſererent, ſi crebro ſalem lingant. An hoc verum ſit, ignorare me profiteor; illud ſcio ſalem fœcunditati auxiliari, nam immenſa ſoricum copia in ma-

rinis nauibus enaſci ſolet, & ſalinarias mulieres multarum prolium feraces eſſe aduerti in meis peregrinationibus. ALEX. Tuæ ſubſcribo ſententiæ: ſed quæſo illud me doceas, cur virguncularum color, vbi vri, ac prurire incipiunt, giluus; & muſtelinus eſt; quinimo animi deliquio, atque vteri ſtrangulatione acerbiſſimè infeſtantur: vbi connubio deſtinantur, blandæ, & amabiles euadunt. I. C. Cauſa in promptu eſt, vitiati ſeminis ſuppreſſio: nam ſemen retentum corrumpitur, veluti & lac: corruptum vbi fuerit, virus contrahit, & veneni qualitatem aſciſcit, ideò ſæua excitantur nubilibus puellis, viduiſque pruriginoſis ſymptomáta: at vbi ſemen ſubdito virili peſſulo elicitur, efflorescunt, roſeumque colorem nanciſcuntur. ALEX. At cur crebra fundunt ſuſpiria, cordiſque tremor, & palpitatio eis aduenit? I. C. Quia expultrix facultas ad excretionem turgentis humoris incitatur. ALEX. Legi in quodam libello Germanico Idiomate conſcripto, quot afferat corpori beneficia moderatus Veneris vſus: attamen author ille, indignus qui nominetur, eò ineptiæ miſer recidit, vt aſſerat, non magis piaculum eſſe è ſpermaticis vaſis ſemen quolibet modo excernere, ac depromere, quàm è capillacea coma crines abſcindere, vel vnguiculas arrodere; paria enim hæc excrementa ſunt. I. C. Has ego deteſtor voces non modo vt Chriſtianus, ſed vt Philoſophus, nam quid diuinum ineſſe ſemini oſten-

dit finis, propter quem Natura condidit, & ipſiuſmet actio, quæ in diuini Templi Architectura verſatur. Omitto hîc errores, in quos lapſus eſt Cardanus, eidem putrido innitens fundamento, *Eſt etiam* (inquit) *illud conſiderandum, partem illam, ob quam maximè generi ſtudendum eſſet, ſcilicet memoriam inter homines, neceſſario interrumpi vel euaneſcere: qua ſublata quid reliquum iam eſt tui in filio, nedum in pronepotibus? velut enim ex pomo hoc vel illo genitus eſſet, parum plus attinet, cum excrementum diuerſum ex diuerſo etiam cibo generetur, vt hic qualitatem quidem glandium, hic frumenti, alius vini retineat: vnde etiam tam diſsimiles vterini fratres ſunt, etiam ſi ex eodem patre geniti fuerint. Quominus mirum ſit Reges quoſdam & priuatos ob gloriam filios occidiſſe.* Audite nunc Cardani manes, & ſi nihil à morte ſupereſſe olim ille affirmauit. Si tam vile excrementum eſt ſemen, vt fratres irrideat quòd mutuo ſe diligant, quia ab eiuſdem ſentinæ diuerſo tamen excremento pullularunt, cur in Moyſen duorum fratrum ſemina commiſci permittentem debacchari auſus eſt? *Ridemus* (dixit) *meritò Lycurgum, quod inſtituerit, à ſene viro poſſe vxorem iuueni quem maximè probaret ſubſtitui ad propagandum genus, vt qui naſcatur pro mariti filio habeatur. At Moſes iuſsit, vt cùm primus frater mortuus eſſet, proximus illi relictam vxorem duceret, procreatique filij prioris fratris haberentur. Igitur inter Moſem, & Lycur-*

Card. l. 2. de Sapientia fo. 55 ed. 1. Noremberg.

Ibid. fol. 53.

gum ſatis conuenit. Verum vt Moſis modeſtior modus, cùm à funere præcipiat fratris: ſic Lycurgi (ô vocem deteſtandam) irreprehenſibilior quod ſanguinem duorum fratrum in vna muliere non commiſceat: quem morem ſatis Cornelius Tacitus gentibus exprobrat, inuiſoſque illos merito omnibus dicit, qui non ſecus ac canes, & feræ non à cognatis cauent, ſed promiſcuè miſcentur. ALEX. Imo *Ibid. fol. 97.* ipſe Cardanus alibi aſſerit, maiorem nos percipere voluptatem, ſi ſorores, & affines ſubagitemus quàm ſi extraneas mulieres, & parum (aiunt Athei) abeſt à vero ſuſpitio, nam vt Iuriſperiti aſſerunt, duo vincula ſunt fortiora vno. Pręterea inter affines, tamquam ex eodem ſtipite promanãtes aliqua intercedere ſolet ſympathia, & ſanguinis, humorumque conformitas. Coloniæ Allobrogum cùm eſſem, Belgam quendam Atheum ſic ratiocinantem excepi. ad politicum regimen affinium coniunctio à legibus interdicitur, nam talem, tantamque inde prægustarent coeuntes dulcedinem, vt nulli aliæ rei operam darent. Addebat hic Atheus apud alias Nationes non pro crimine haberi. Nam & de Hebræorum Patriarcha legimus cum proprijs filiabus rem habuiſſe; apud Gentes leuiſſimus erat lapſus, quare inceſtum dixerunt, quaſi non caſtum, vt Nonius exponit: apud Perſas hodie impunè licet ſorores in vxorem ducere.

Quibus perditiſſimi nebulonis blaſphe-

mijs ego reſpondi, iuſtiſsimis de cauſis prohiberi coniugium inter affines, nam aliter in maximum Reipublicæ detrimentum familiæ non coniungerentur, & complures innuptæ virgines remanerent. Moiſes id conceſsit Hebræo populo, nam anguſtis Regni finibus continebatur; extranei verò Incolæ Idololatræ erant, ac propterea ambi mutuum coniugium reſpuebant. Inſuper Hebræi facilè vxores repudiabant, cui malo Moſes vt obuiaret (nam repudium permiſit tantum ad duritiam cordis) affinium coniunctionem plenus Deo meditatus eſt, vt & coniugalis amor, & ſanguinis ſimul ratio à contracto matrimonij fœdere derimendo eos auocaret: quàm damnabilis fuerit apud Ethnicos inceſtuoſus concubitus, abundè hiſtorici teſtantur, quos vt omittam, Ciceronem hîc appello, cui tale crimen à maleuolis fuit obiectum, is ita loquitur, *omnibus enim ex animi perturbationibus eſt profecto nulla vehementior, vt ſi iam ipſa illa accuſare noles, ſtupra dico, & corruptelas, & adulteria: inceſta denique, quorum omnium accuſabilis eſt turpitudo:* Dicebatur autem inceſtus, ideſt, non caſtum, vitium igitur erat, ſanè caſtitas virtus eſt: Virtutis autem carentia, crimen eſt, alij tamen inceſtum deducunt à ceſto Veneris cingulo, quo amor maritalis in legitimis nuptijs conciliari putabatur, vt inceſtus dicatur concubitus illegitimus, cui cingulum illud iuſtarum nuptiarum inſigne

Cic 4. Tuſcul.

non adhibetur. Quid barbari Perſarum accolæ factitant, rationale inſtitutum non arguit, nec probat apud eos, qui fabuloſa Perſicæ Religionis rudimenta perlegerunt. Sic ego ſacrilegas illius Athei voces, nefarias obtrectationes, ac ſermones inquinatiſſimos comprimere, retundere, ac hæbetare haud ſum veritus apud exteros, & ſi vitæ periculum imminebat. I. C. Hoc profectò Cardanus vix crederet, qui Atheos contrariæ ſententiæ fautoribus mortem nõ minitari cenſuit. *Nunc demum* (inquit ille) *videamus, an forſan ad benè, beateque viuendũ animæ immortalitatem credere plurimũ conferat, atque vt video, nec in hoc vtilis eſt hæc op'nio: quinimo vt apud Ciceronem, Laertiumque Diogenem multo ſanctius iura, fidem ac pietatem colebant Epicurei inter homines, quam Stoici, vel Platonici: atque huius cauſam fuiſſe reor, quòd, vt Galenus docebat, homo ſit conſuetudine bonus, vel malus. At verò his qui ſanctitatem vitæ minime profitentur, nemo fidit: quamobrem fide maiore vti coguntur, taleſque ſe apud homines præſtare, vt non videantur ea profeſſione deteriores: vnde etiam euenit, vt his temporibus pauci fœneratorum fidem æquiparent, cùm tamen illi reliquo vitæ genere ſint perditiſſimi. Quinetiam apud Iudæos, cùm Phariſeorum ſecta reſurrectionem, nedũ animorum fateretur immortalitatem, perpetuo Chriſtum inſectabatur: Saducæi, qui animi interitum fatebantur, vix ſemel, aut bis illum, nec moleſtè admodum tentauerunt: inde ſi Plinij, & Senecæ vitam, non verba comparaueris, inuenias Plinium cùm ſua*

Cardan. de imm. anim. c. 2 fol. 33.

animorum mortalitate tanto ſuperare Senecam probitate morum, quanto verbis Seneca religioſiſsimus Plinium vincit. Colebãt Epicurei honeſtatem, pupillorum hæreditates officioſe tractabant, filios defunctorum amicorum proprijs pecunijs fouebant: apud omnes optimi viri præter Deorum cultum, quos eſſe firmiè negabant, habebãtur: ad hanc etiam ſpem mali occaſionem arripiunt, boni multa perperam patiuntur, leges mitiores ſtatuuntur, ſic fit, vt hæc opinio etiam iacturam rebus humanis afferat; ſed nec ad fortitudinem conducere videtur, nam nõ Caſsio Brutus fortior fuit, & ſi vera fateri volumus, crudeliora etiam fuere facta Bruti, quàm Caſſij, nam ille Rhodios infenſiſsimos longè melius habuit, quàm Brutus amicas quibus præerat ciuitates. Quid tandem? Brutus ſtoicus patriam ab Epicureo Caſsio ſeruatam, Antonio præter leges incolumi præſtito, euertit. ALEX. mittamus has Cardani ineptias, quas in tua Apologia pro Moſaica, & Chriſtiana Religone ſapiẽtiſſimè iuxta & Catholiciſſimè cõfutaſti. I.C. Occurrũt ne tibi aliæ in hac quæſtione diſoluẽdæ difficultates? ſed quid ſubrides? ALEX. Famulæ meæ ſtultitiam admiror ſimul & irrideo. I.C. Quid illa paupercula cõmiſit criminis? ALEX. ſponſum formoſum recuſauit, quia mentum non vndique pilis ſuffultum habebat, & delyrans illa claudo homuncioni nupſit. I.C. Maritæ huius honeſtatem, & ſapientiam admiror, ALEX. Quid ais? an quandoque bonus dormitat Homerus? I.C. Si impudica dicitur mulier, quæ viri ſui abſentiam exoptat, nõne caſtiſſima ancilla tua vocitabitur, quæ pe-

dibus,cruribuſque vitiatis hominem in maritum ſponté duxit,quem totos dies domi ſediturum præuidebat. ALEX. Sed qua in re eius admiraris ſapientiam?I.C. Quia barbatulo viro noluit nubere,à deſiccatione pilus,deſiccatio à calore eſt, quare pilorum inopia, caloris pauperiem ſignificat,calidos autem operarios Venus requirit,quapropterSoli munificētiſſimo caloris largitori generatio tribuitur. Forſitan illa in ſomnis, ita obraciocinata eſt: caſtrati cantores ſunt imberbes,quare ex toto ad partem arguens ſub paucula barba vitium latero conijcio,ſatius erit claudicantem maritū accipere,nam ex hoc genitales partes inuſitatæ magnitudinis habere, maximique libidini deditum eſſe deprehendo, alimenti namque materia,quæ inualido pedi deſtinanda erat, ſupernè retinetur, & in partes genitales refunditur,& magna pars in ſemen elaboratur, cuius vis & copia tentiginem mouet atque obſcenis partibus pruriginē excitat:ſic videmus tortas arbores viuere diutius,propterea quod vegetiore radice nitantur,ſuccum enim ab ea intercipiunt,iccirco non corrumpi eas ſuperfluo atque aduentitio certum eſt,quemadmodum paluſtribus rectis accidit. ALEX. Acutiſſimè diſputas, ſed ex animo euellas quos modò infigiſti ſcrupulos. cur teſtium auulſio barbam naſci prohibet;I.C. An ex caloris diminutione id contingit?Eſt enim pilus,vt dixi, à deſiccatione, deſiccatio à calore. Præterea ex caloris imbecillitate materia molitur duriciē,

inde ſequitur menti glabricies, hinc conſtipatur, & contrahitur cutis, quapropter pilis exitus denegatur. AL. At cur Eunuchi non fiunt calui? I. C. Quia tollitur Veneris vſus, iccirco ſuccus non ſubtrahitur, quam ob rem & caſtrati Arietes cornua maiora gerunt; E contrâ libidinoſi cito caluefcunt, nam ſuperiores partes parum ſanguinis obtinentes coitus refrigerat, pili igitur alimento deſtituuntur, remoto alimento, pili neceſſe eſt vt decidant. ALEX. Cur Teſtium auulſio tuetur hominem à podagra vt ſcribit Hipp? I.C. An quia venus non exercetur: Sanè coitu calor debilitatur, laxatur corpus, inanitur, fit defluxio cerebro debilitato, in laxitate recipitur humor, qui propter caloris exiguitatem; & materiæ pertinaciam & crudus eſt & reſolui nequit. ALEX. Cur autem capi, qui caſtrati ſunt podagra multis modis afficiuntur? I.C. An quia puſillus eis calor, edacitas multa. ALEX. Cur ſpadones vocem reddunt acutiorem? I.C. Quia humor in eis abundat, qui ex ipſorum pinguedine, præcipuè in pectore, nam veluti fœminæ mammas habent prægrandes, facile deprehenditur, quare fauces & canalem, quem vocant aſperum, craſſum reddit & per conſequens anguſtiorem, ſpiritus autem eò acutiùs ſonat, quò per anguſtiora extruditur, id quod è tibiarum foraminibus deprehendere licet, & ratio illa ſuadet, virtus vnita fortior. *Hipp. ſeA. 4. aphor. 29.*

DIALOG. XLIX.

De Hominis Affectibus.

ALEX.

NVnc mihi ſupereſt vt de hominis affectibus te interrogem, & primo à te quæro, Cur præ gaudio aliquando lachrymas fundimus? I.C. Quia ſpiritus vaſto impetu prodeunt, atque ita humores colliquefaciunt. ALEX. Cur præ lætitia nonnulli obierũt? I.C. An quia ſpiritus ad cerebri membranam cùm ferantur, magno niſu inde liquorém exprimunt. ALEX. At cur eò feruntur ſpiritus. I.C. Vt lætam ſpeciem ibi impreſſam cõtemplentur? An periere, quia profuſum inſolenſque gaudium ſpiritum caloremque tam vehemẽter è corde in ſumma corporis effundit, diſſipatque, vt id caloris benefico prorſus deſtitutum, vel ſincope, vel morte repẽtina corruat. ALEX. Cur in lætitia proſiliunt ſpiritus? I.C. Cauſa eſt, quia ſimilia vnionem maximè appetunt, quod enim non eſt vnum, non eſt quidem: Ita id quod eſt à ſuo ſimili ſeparatũ, & illud defraudare, & ipſum ab illo eſſentiæ quaſi complemento defraudari videtur: Quare vnum eſſe appetunt, hoc enim eſt eorum eſſe verum: iccirco ſpiritus exeunt, & ideo amãs

cupiens vnum eſſe cum re amata, appetit corporum coniunctionem, efficitque vt duo ſpiritus oſculorum coniunctione fiant vnus: Quare amoris fundamentum cum putarent eſſe ſapientes, Baſium Græca voce donarunt. ALEX. Cur in lætitiâ ridemus? I.C. An quia ſpiritus latè ſe propagant, hinc dilatãtur muſculi, qui à lateribus buccæ ſunt, faciuntque illum oris motum, qui riſus dicitur. ALEX. At cur in contemptu ſubridemus? I.C. Quia eſt ira ſubadumbrata, qua ſpiritus effunduntur. ALEX. At cur ij qui in præcordijs vulnerati ſunt, ridibũdi perire dicuntur? I.C. An quia, vt dixi, riſus fit à dilatatione diaphragmatis, ex qua dilatatio quoque muſculorum, qui circa buccas ſunt, per conſenſum fit. ALEX. Cur in titillatione, quam Italicum vulgus, paulo corruptiori nomine vocat *ueſtigatiõe*, ridere ſolemus. I.C. An *quia*, inquit Fracaſtorius, *ex primo cõtactu, leui preſſione quidã veluti horror accidit, qui ad diaphragma & cor pertingens, repentinam contractionem, & ſuſpenſionem animæ facit: mox ſubito etiam dimiſſis neruis illis, ſubito etiam ceſſat horripilatio, & cor ad propriam naturam redit, quod cum delectatione & gaudio fit, & dilatatione: eſt autem tam ſubitus vterque motus, vt ſimul penè ſint ſuſpenſio animæ & dilatatio: quod in riſu quoq. cõtingit, propter quod & hîc quoque proportionale quiddã cõtingit non ſine moleſtia quadã.* Eſt (inquit Iul. Cæſar) titillatio diſſipatio ſpirituum in partibus laxioribus, quo motu ſubſiliunt ſenſoriç partes, in laxis enim facilior fit ſpirituum ſubſilitio,

Fracaſt. de Symph. c. 20.

& quas ad partes neruorum extrema pertinent, in ijs enim ſenſus præſtantiſſimus. ALEX. At quare nemo ſeipſum titillat? I.C. *Quoniam* inquit idem, *ſubita quedam horripilatio eſt, quod titillare dicimus, ſubita autem fit titillatio & repentina, quum anima imparata, & non aduertente contactus fit, at ſeſe tangente aliquo, ſemper parata & aduertens anima eſt.* Eximio quidem Philoſopho aſſentiri percuperē, nequeo tamen, non ſolum enim ego obſeruans & diu etiā, tactus promoueor, ſed antequā tāgar ſola imaginatione. Ratio huius rei ea mihi eſſe videtur, quia nemo ſibi eſt extraneus, itaque nō æque patimur, & certe etiam ex attrectatione noſtrā non nihil motus exoritur. ALEX. Cur in mæſtitia expalleſcimus? & frigeſcimus in externis partibus? I.C. Quia ſpiritus intro retrahūtur. ALEX. At cur ita accidit? I.C. Quia triſtē illā ſpeciem in phantaſia impreſſam fugiunt, atque in receſſus intimos ſe inducunt. ALEX. At ſi intus ſpiritus colliguntur, cur triſtitia cor refrigerat, cōcoctionem labefactat, & pulſus paruus, tardus, rarus & imbecillis euadit. I.C. Quia ſpiritus, inquit Fernel. in cor ſolum recurrunt, tanquam ad arcem, quare cor vehementius premitur, & ſtrangulato calore penè obruitur. Laxa ſanè ſententia, nam caloris contractio concoctionis cauſa eſt, vt Hipp. docuit & experimentum ſuadet, Vētres enim hyeme calidiores. Ego vero dicerem quòd ideo concoctio deprauatur, quia ſpiritus aliò

Fern l. 1. de morb. cauſ. c. 18.

intenduntur, & ad concoctionis miniſterium inepti fiunt, craſſeſcunt enim atque obſcurantur, quapropter neque penetrant, neque viuidi ſunt, ſed torpent circa ſpeciẽ quæ triſtitiæ cauſa eſt. Al. Cur in mœſtitiâ lachrymamur? I.C. An quia ſpiritus contrahuntur, atque ita denſatur cutis, exprimitur humor & fluït lachryma. Alex. Cur lachrimanti diuerſus eſt oris habitus? I.C. Ob ſpirituum conſtrictionem. Alex. Cur in eiulatu vox varia? I.C. Ob ſpirituum intus coarctorum, atque ebullientium concurſum, & quaſi conflictationem Alex. Cur in mœſtitiâ ſomnus arcetur? I.C. Contracto calore ſomnus prohibetur, inquit Cardan. ſed decipitur, nam caloris cõtractio ſomni cauſa eſt apud Philoſophum. Ego vero ſic dicerem. ſomnus aufertur propter imaginatiuæ agitationem circa ſpeciem quæ mœroris cauſa eſt: conflictamur etiã vigilijs propterea quod conſumitur humidum cuius fit reſolutio contentiore animi motu, qui perpetuo circa rem vnam oberrat, atque obuoluitur. Alex. Cur in pudore initio impalleſcimus, mox erubeſcimus? I.C. An quia pudor eſt triſtitia quam concipimus, vbi in alterius præſentia inhonorificè diximus, aut fecim⁹ aliquid, vel iam factũ nobis exprobatur: at in triſtitia cor patitur, quare ad illud auxilij ergo natiuus calor vndiq; diffuſus defertur, hinc exteriores partes calore deſtitutæ pallent, cor autem opem laturum ijs partibus quæ maxime laborant, calorem

qui ſanguinem attrahit, ad faciem, quæ pallore confunditur, quaſi ferre non poſſit præſentiã eius qui noſtros defectus aſpicit, tranſmittit: quapropter rubemus, quod mihi adoleſcentulo ſæpenumero accidebat, cum maxime paternas obiurgationes prætimerem. At ille vir optimus ingenui animi indicem eſſe dicebat. ALEX. At cur in metu membra contremiſcunt atque expalleſcunt? I.C. Quia introrſum refugiunt ſpiritus; Hinc externæ partes ſpiritibus deſtitutæ, ſuſtinere ſe nequeũt, & calore introrſum reuocato, plumbeus remanet color. ALEX. At cur in timore ſpiritus contrahũtur? I.C. An quia futurum malum præuidentes, ad cor tanquam ad arcem tutiſſimam confugiunt: Idcirco in metu cor maximè palpitat quod virium additamenta præoſtendit. ALEX. Cur aliqui præ timore ſuo fato functi ſunt? I.C. An quia timor futuri mali proſternit animum atque verberat: quare ſpiritus ab illa triſti ſpecie fugientes, in vnum contrahuntur, atque ita cor premitur & ſtrãgulatur: propterea mihi puerulo confictas manium vmbras pertimeſcenti potum aquæ frigidæ famulus exhibebat: Ita enim cor refrigerabatur, & ſpiritus ex timoris perculſione eò concluſi & abiecti, ad ſuas functiones exequendas euocabantur. ALEX. Cur ex timore nonnulli canent, vt ſub Franciſco Gonzaga Mantuano Principe contigiſſe legimus, affinem ſuum coniurationis accerſitum quem in turri portæ Cæſareæ ſeruari iuſſit, repente canicies ſubit. I.C. An

quia

quia præ timore ſpiritus contrahuntur, propterea externæ partes frigeſcunt, atque ideo, refrigerato pilorum alimento, ſuccedit humor non naturalis: quemadmodum enim ſubducto à crinibus nutrimento calueſcimus, ſic vitiato caneſcimus. ALEX. Cur irati blaſphemant homines & ſæpenumero (proh dolor) Deum? I.C. An quia ira appetitus vltionis eſt vel, vt aſſerebat Melāctō, motus animi mixtus ex triſtitia & cupiditate vlciſcendi, quare anima ad vltionem ſe pręparat, atq; ideo vndique vires colligit: caloris autem collectio fit circa cor, vbi præcipua eſt ipſius animæ ſedes: hinc aliqui definierunt iram, ſanguinis circa cor accenſionem ſeu ebulitionē; Deinde collecti caloris tranſmiſſio fit ad partes quæ nocere poſſunt: & quia abſentes hoſtes lingua lædit homo, iccirco ſpiritus exeunt, & ad eam ſe producunt quaſi ſuppetias ei laturi, vnde iurgijs & imprecationibus inimicum inceſſunt, ſed quia tā leuis vindictæ verecūdatur anima, ne vires ei deeſſe aliquis ſuſpicetur, in Deum ipſum, quem illatæ iniuriæ authorem eſſe turpiter credit, debacchatur & furit. ALEX. Vnde probas in ira ſpiritus è corporis latebris ad externas partes euocari? I.C. præ ſpirituum, & ſanguinis exuperantia turgent manus & lingua etiam: quapropter irati balbutiūt, & ſitiūt, eorumq; vultus rubent, & oculi micāt: quare Alexāder in India pręlio circumuētus, præ audacia, & ira lumen & ignem ex ſe profundere viſus eſt. Quid miraris? nonne & Theodorici

pater ſcintillas ex toto corpore profudiſſe legitur, vt ſcintillantes flammæ hinc inde etiam cum ſono proſiliret. ALEX. Si Turcica plebs in vno è ſuis ſacerdotibus hæc cōſpiceret, in Diuorum numero eum collocaret. I. C. Imo & in belluis hæc aliquando apparent. In hiſtorijs proditum eſt, Tiberij equum ore flammigeraſſe. ALEX. At cur ij, qui improcero, puſilloque corpore exiſtunt, oblata etiam futili occaſione, ilico ad iram concitantur? I. C. An calido ſunt corporis habitu, ideoq; citiſſimè bilis accenditur, quæ propter loci anguſtiam, minimumque organorum interuallum, mentem cōfeſtim corripit, atque vt tuguriolum inflā̄mat: eādē ob rationē puſillæ ſtaturæ homines ingenio præ cæteris pollent, nam ſpiritus coacti, minuſque diffuſi acrius vires ſuas exerunt. AL. Aſſeris, in calido, ſiccoque corpore bilem ſtatim accendi, ac proinde illius conſtitutionis homines pronos ad iram: at cur mulier, quæ humidiſſima eſt, ſubito quoque incandeſcit? I. C. An quia in muliere vbi bilis accenditur, confeſtim (eſt enim illa molli, laxaque carne) per corpus ſe diffundit, ac ſubitam ſanguinis circa cor ebullitionem excitat, quæ repentè deferueſcit, nam humido, quo mulier abundat, reprimitur. ALEX. At cur plebeiæ mulieres dum ira corripiuntur, tumultuantur, inſanos clamores rabidoſque fremitus, velut furijs agitatæ, edunt? Patritiæ non item. I. C. Illæ decus, pudorem, exiſtimationem vilem cum habeant, periclitari patiuntur, quare &

rabioſè vociferari, complofiſque manibus indecoros geſtus efficere non pudet: hæ decoro inſeruientes; perturbatos animi motus ratione coercent. ALEX. Moralis hæc ratio eſt, Phyſicam ego exigebam. I. C. Et ego nunc reddo. Non te fugit, mulieribus ineſſe humorum virus, ac colluuiem, quam ſingulis menſibus ex Lunæ decurſu congerunt, atque expurgant. ALEX. Quid hoc ad rem? I.C. Vbi illæ ira concitantur, & igneſcunt, tota illa humorum ſentina agitata effumat, ac per copus diffunditur, quare cor & cerebrum fuligine, & fauillis afficit, & per conſequens vitales, & animales ſpiritus, qui ijs deſeruiunt partibus, inflammat; hinc fit vt iuniores ob menſtrui ſanguinis redundantiam irritatæ cũ fuerint, promptius iræ flammam concipiant, atque inardeſcant: aniculæ verò ob menſes reſides ſint pacatiores. ALEX. Quid inde? I.C. Si humores illi sũt iræ fomites, quid mirũ Heroinas, quarum temperatos humores cibi qualitas arguit, placatiores eſſe? è contra, populares mulierculas accenſas in violentos affectus erumpere, rabidè adlatrare, fremere, & furere? quando vitioſis humoribus contaminatas eſſe quotidianus ipſorum cibus viliſſimus perhibet. ALEX. Profectò mihi arridet hæc ſententia. I.C. Ego, ſi Chriſtianorum non eſſem ſoboles, & alumnus, dicerem, non Dæmonum perſuaſu homines ad flagitia impelli, ſed à vitiatis humoribus. ALEX. Vnde hi vitium contrahunt? I.C. A ſemine & coeun-

tium imaginatione,ab educatione, à ſyderum influxu, aeris intemperie, & à cibis. ALEX. Quomodo à ſemine? I. C. Semen ex præcipuis (vel vt alij volunt) ex omnibus corporis partibus defluit, omniumque membrorum in ſe facultates complectitur: quæ igitur vitia vlli genitorum parti inhæreſcunt, ſemini inſita ſint neceſſe eſt, ac proinde fœtui, qui ex ſemine progignitur: quare à podagroſis, leproſiſque parentibus orti, conſimilibus cōflictantur infirmitatibus. Viguit opinio hæc apud omnes ſcholas. Ariſtoteles ſic inquit, *Nemini eſt obſcurum, qui ex bonis, & claris parentibus nati ſunt, eos conſentaneos fieri ſuis maioribus*: & alibi, *veriſimile eſt probrum exprobris euaſiſſe.* Diogenes cùm ebrium in foro mercatorio conſpexiſſet, *illius* (inquit) *patrem ebrium fuiſſe oportet*, Cicero ſic locutus eſt. *Nemo ex improbo patre probum filium naſci poſſe exiſtimat.* Heſiod.

Ar. in Rhetor.

Ar. l. 3. Rhetor ad Theodect.

Cic. in orat. pro Roſcio

Et ſimilem ſobolem genitrices patribus edunt.

Et Virg.

Sic canibus catulos ſimiles, ſic matribus hædos
Noram.

Horat. l. 4. Car. ode. 4.

Horatius ſui ſæculi Phœnix ita cecinit,

Fortes creantur fortibus, & bonis.
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ columbam.

Iuuen. Satyr. 6.

Et Ouidius: *Pyrrhus Achilleides animoſus imagine patris.* Et Iuuenalis,

Scilicet expectas vt tradat mater honeſtos,
Aut alios mores, quàm quos habet?

Therentianus Chremes cum Soſtrata Heautontimorumenos ita rixatur,

> *Is quod non eſt conſimilis moribus*
> *Conuinces facilè ex te natum, tui ſimilis eſt probe.*
> *Nam illi nihil vitij eſt relictum, quin itidem ſit tibi,*
> *Tum præterea talem, niſi tuo, nulla pareret filium.*

Et Catulli ſententia ea eſt,

> *Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.*

Omitto legiſlatorum authoritates, & plantarum exemplum adducam, hæ ſeminijs conſimiles reddunt fructus. *L. quiſquis parag. filij C. ad l. Iul. Mai.*

Alex. At ſæpenumero videmus filios à parentum virtute degenerare. I. C. Creduntur hi ſapientum filij, at non ſunt: nec enim vxores omnes Liuiam Aguſti filiam imitãtur, quæ licet impudiciſſima fuerit, ſimiles tamen marito Agrippę edebat filios, quia nõniſi plena iam naui vectorem tollebat: quod crimini adſcribendum eſſe, nulla, inquiunt pleriquc Philoſophi, ratio ſuadet. *l. ſi operarum indicio ff de oper. lib.* Alex. Quæſo efficias, vt planius concipiam, quomodo ex ſemine morum prauitas deducatur. I. C. Bilioſi hominis qualitas feruida eſt, pariter ergo & ſemen quod ab illo excernitur, & animal igitur, quod in potentia (vt loquuntur) ſemen continet, tale erit, quapropter vel leuiſſima oblata occaſione, extempore in illo bilis accenditur ob calidi humoris tenuitatem : excitatis ſpiritibus, humoribuſque ebullientibus mens ho-

minis illorum agitatione incaleſcit, & tanquam ſubdita face inflammatur, quare furore correptus, ad arma ruit. Alex. At homini data eſt ratio, qua immoderatos affectus coerceat. I.C. Ex ſeminis defectu fiunt aliquando imperfecta organa gignendis ſpiritibus deſtinata; hinc ſpiritus, quibus ad intellectionem vtimur, aliquid vitij contrahunt, atque ita homo à ſui dignitate deſciſcit, & in belluam degenerat: aliquando organa & ſpiritus perfecti ſunt, & ad ratiocinandum idonei, ſed à peruerſis humoribus corpori à ſemine, vel aliunde infixis obruuntur: vt enim lychni impolito lucernario inſerti, minus lucis exhibent, ita mens humana tenebris corporis offuſa, minus ſplendeſcit. Alex. Subtiliſſimè, ſed quomodo parentum imaginatio noſtrorum morum prauitatis cauſa eſt? I.C. Si terrificam Martis, ex. gratia, figuram coeuntes intuentur, illam in imaginitiua facultate imprimunt, mox ad eam contemplandam euocantur ſpiritus, qui cum deinde ad ſeminis informationem, & eiaculationem ab anima demandentur, receptam in ipſis Martis ſpeciem ſemini infigent: ſemen autem fœtui, qui deinde hanc ob cauſam terribilis erit, & cunctis formidabilis: Sanè vehemens prægnantis imaginatio caſum efficit, vt luculentè ſupra probauimus; addo nunc araneorum exemplum, quorum filij patrem interficiunt. Alex. Quid hoc ad propoſitum? I.C. Audi. araneus qui famelicus patrem necauit, dum coibat, me-

ditatus eſt ſe patrem futurum (quippe generationem tunc peragit, quæ paternitatis eſt fundamentum) quare veriſimile eſt, & de patris ſui, qui ad ipſum filiùm relationem dicit, interfectione aliquid cogitaſſe: patricidij imagine in eius reſidente imaginatiua affecti ſunt ſpiritus, qui cùm ſint forma ſeminis, conſimili peruerſa ſpecie decolorarunt: quare fœtus inde naſcitur paternæ mortis deſiderio affectus, atque ita per longiſſimam ſeriem araneorum patricidia continuantur. Alex. Hæc ſi vera ſunt, ingenio pollent aranei. I.C. Fateri id coguntur omnes, qui telas admirabili artificio ab araneis elaboratas conſpiciunt: quod in nobis vocatur ratio, in brutis naturæ inſtinctus à nobis dicitur: quæ omnia quomodo ſint intelligenda, Catholiciſſimè diſſeruimus in noſtra Apologia pro Moſaica, & Chriſtiana Religione aduerſus Atheos, vbi Cardani inſcitiam redarguimus in expoſitione diuini illius eloquij. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes.*

Alex. Quid educatio, & conſuetudo confert ad mores? I.C. Interroga Platonis familiares, ipſi tibi reſpondebunt, ob aſſiduam cōſuetudinem contractos ipſius humeros expreſſiſſe, quemadmodum & Ariſtotelis amici balbutientem eius linguam imitati ſunt, & Alexandri Regis aſſeclæ inflexam illius in alteram partem ceruicem, vociſque aſperitatem repræſentabant. Alex. Conſuetudinis vies ad mores efformandos valere plurimum

Refert hæc Plut. in li. de d gn. ver. amı.ab adul.

Lib. 3. in Aſtrol c. 26. 27. & 28.

comprobat Alexander de Angelis, numeroſum adducens authorum exercitum, vt pompaticis eius vtar verbis, rationem tamen nullam, hanc igitur à te expoſtulo. I.C. An dicam ego cum Ariſtotele, animam noſtram eſſe veluti tabulam raſam, in qua nihil ſit deſcriptũ, quare in ſui incolatus initio faciliè ſuſcipit quaſcunque voluerit educator rerum formas, eaſque ob aſſiduam conſuetudinem tenacius retinet, & ad illarum Ideam cunctas molitur actiones. An cum Horatio ludam Methaphoris?

Hor. l. 1. Ep.

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu

An Peripateticæ diſciplinæ metas tranſiliens, aſſeram, amicorum actiones noſtris oculis ſæpenumero fieri obuias, quare illarum ſpecies phantaſiæ noſtræ tenaciter imprimi, quæ vbi excitatæ fuerint, ad ſimilia opera peragenda nos impellunt: excitantur autem vel à noſtris ſpiritibus, qui libenter eò aſcendunt, tãquam ſimile ad ſimile, ſeù tanquam pars ad totum, nam amantis ſpiritus non modo rei amatæ ſunt ſimiles (ſanè amor inter diſſimilia non cadit), ſed cum ea vnum fieri cupiunt: excitantur etiã ſpecies illæ à familiaris ſpiritibus, qui enim ab eo exhalãt ſpiritꝰ, & vapores, ad nos facilè deferri poſſunt, qui cũ analogiã habeãt ad Ideas illas, quę domini ſui repræſentant actiones, eas commouent, & menti obijciunt, hinc appetitus euenit, appetitus mouet animam.

an quemadmodum ab ægroto homine exhalant aliquando vapores, qui vicinos ſimili contagione corrumpunt,&perdunt,ita à ſceleratiſſimo familiari efficax vaporum exhalatio emanare poteſt, quæ in nos proximè adſtantes cum ingreſſa fuerit, ſpiritibus noſtris conſimilem perniciem effundet. par vtrobiq; rario viget, nam vitiorũ origo in turbatis ſpiritibus eſt, & ſanguine, vt melancolicorum teſtantur ſcelera:quare flagitioſi hominis ſanguis,& ſpiritus tetri cùm ſint mæſti,& fuliginoſi,ſi ad nos perueniẽt, ſanguinẽ ſpirituſque noſtros commaculabunt: vitiatis ſpiritibus animæ lumen obruitur, ſunt enim ipſius inſtrumentum ad intellectionem: obnubilata mente,varij, ijque tumultuoſi exoriũtur affectus, qui ad peſſima perpetranda facinora nos impellunt. Alex. Perdoctè ædepol, ſed quomodo è varijs Syderum poſitionibus variantur in homine mores? I.C. Meridiana luce clarius eſt, Cœleſtia corpora agere in hæc inferiora. Alex. In materialia concedo, nego in ſpiritualia,quemadmodum voluntas eſt.I.C.Hîc egò non dicam,ineptiſſime ſpirituale materiali opponi,cùm ſpiritale à ſpirando dicatur, ſpiratio autem materiæ expers non ſit :nec cum Platone ſpiritum appellabo materiam calore perfuſam, ignem, vel calorem:necStoicis aſſentior,qui ſpiritum ex ſplendida,perſpicua,non aſpectabili tamen ſubſtantia conſtare prodiderunt. Multominus Ariſtoteli ſubſcribere mihi religio ſuadet,

qui ſpiritũ aliquãdo nominauit calidũ, atque naturalẽ calorẽ, & in ſpumoſo ſemine ſpiritũ contineri dixit. non medicorum veſtigia ſequar, qui ita definiunt ſpiritum, eſt ſpiritus corpus ethereum, caloris, facultatumque ſedes & vinculum, primumque obeundæ functionis inſtrumentũ. Neq; Hippocratis adhæreo ſententiæ, qui ſpiritum dixit nuncupari, quia ob materiæ tenuitatem oculorum effugit obtutum, quemadmodum & aer, & ventus ſpiritus dici conſueuerunt, quia ſub aſpectum non cadunt, etſi materia præditi ſint. His (inquam) reſponſionibus prætermiſſis, aſſero, voluntatem nihil operari niſi præuia intellectus conſultatione, nihil autem eſt in intellectu quod prius in ſenſu non fuerit, ſenſus autem Cœleſtibus corporibus eſt obnoxius. AL. At quid aëris intemperies ad vitia confert? I.C. Rudis, & impurus aer, qui intro reſpiratione ducitur, in pulmonem, cuius carnem ideò tenuem, mollem, & aëreæ qualitatis fecit natura, recipitur, illicque concoquitur, atque ita paulatim innatam ſpiritui conditionem adipiſcitur: cum autẽ elaboratus diligenter eſt ſpiritus, in ſiniſtrum cordis ventriculum corripitur, ex quo, accedente etiam ſanguinis vapore, qui ex dextro ventriculo permanauit, vi cordi inſita, eiuſque innato ſpiritu, & ingenti caloris incendio non ſecus atque in fornace ſpiritus procreatur vitalis, qui demum in omne corpus per arterias effuſus, ſalutarem impertit toti calorem: quòd ſi

attractus aër tenebricoſus fuerit, conſimiles erunt ex eo geniti ſpiritus; quinimo ex eius cōcoctione torridi fiunt vapores, qui ob craſſitiem & tenacitatem haud cordis, & arteriarum pulſatione, pulmoniſque expiratione ſtatim reijci valent: quare abſurdis imaginationibus mentem diuexant, &ad peſſima incitāt. ALEX. At homo rationis lumine ducitur. I. C. Vt atra, denſaque nubes Soli offuſa, radios eius intercipit, ac lumen offuſcat, ſic mœſti ſpiritus ſordidi aeris ſoboles, tetra fuligine cerebrum obnubilant, quare opprimitur ratio mentiſque lux extinguitur, ita vt redundantis melancolici humoris ferociam coercere nequeat, hinc ille liber vagatur, & ad noxias actiones nos excitat. AL. Acutè quidem, ſed quid alimentum obeſt morum integritati? I. C. Altius repetenda res eſt. Alimenti purior, magiſque aerea portio concoctione in eam tranſit tenuiorem ſanguinis partem, quæ vaporis quandam ſpeciem exhibet: ea tum à ſpiritu iecori ingenito vim accipiens, eiuſque vbertate perfuſa, ſpiritus fit naturalis. Huius ſpiritus quantum per venam cauam vnà cum ſanguine effertur, & in cor inuehitur, illic denuo caloris vi accuratius elaboratum, attenuatumque, in aëris propè ſpeciem mutatur, atque ex dextro cordis ſinu per communes, eoſque arctiſſimos aditus, in ſiniſtrum ſinū viam capeſſit, & permeat, vbi hauſto per pulmones aëre temperato, materia quædam fit, cui calor, & vis conceſſa vitalis ſpiritum profert vitalem

per arterias toto corpore diffuſum. Quæ portio iſtius per ceruicis arterias in cerebri baſin refertur, tertio contextus illius admirabilis anfractu mitigata, mox in cerebri vẽtriculos, per contextum alium, quem choroidem Medici appellant, confertur, ille exhauſto per nares, elaboratoque aere, fomentum, incrementumque recipit, & vi ſpiritus cerebro ingeniti, ſpiritus fit animalis. Tunc ſic infero, ſi ex alimento fiunt ſpiritus animales, ergo & ab alimentis morum probitas, & malitia nobis accidit. Conſecutio probatur, nam animales ſpiritus ſentiẽtis animæ inſtrumenta ſunt, ſentiens autem intellectiuæ inſtrumentum eſt, at quodlibet agens iuxta inſtrumenti naturam operatur; Quare viliſſimi homines, vt nautæ, aurigæ, baiuli, vectores &c. Vbique peſſimi ſunt, feroces, inhoſpitales, nullo tanguntur metu, nulla religionis reuerentia, propterea quod craſſiori vtuntur cibo, qui craſſum ſanguinem, denſos, ac turbulentos efficit ſpiritus, quare & incraſſatam illi habent conſcientiam, mentemque dẽſiſſimis vitijs offuſcatam. Crudeles ſunt Tartari, quia ſanguinem epotant equinum: mites ſunt Britanni, quia frigida ceruiſia eis potus eſt; ſi ira ſanguinis accenſio eſt, quid mirum, ſi frigido accedente liquore mitigatur? ALEX. Imò Anglorũ færocitatem hiſtorici ſugillant. I.C. Gallici forſitan, ſed tunc calido ſe excalefaciebant vino, quod ad arma furorem ſumminiſtrabat. ALEX. Imo Scoti etiam Anglicanam ferociam

experti ſunt. I.C. At carnes tunc quaſi crudas in magna copia deuorabant: ſanguis ſanguinem adauget, ira verò eſt ſanguinis accenſio. Al. Imò & noſtris temporibus Anglorum nautarum barbariem Hiſpani experti referũt. I.C. Non Angli duntaxat, ſed totius orbis nautæ iracundi ſunt, & immanes, quia ſalitis veſcuntur edulijs: ſalis calore, & acrimonia bilis efferueſcit. ſed miſſas faciamus has ineptias, quæ ioci ergo in medium adduxi, nec enim conſulo flagitioſis hominibus, vt radice Pontica, alijſque medicamentis melancholicos, & bilioſos humores abſtergendos curent, ſed eos adhortor, vt Chriſti Domini Sacramenta frequenteut, quæ ab vna ſola Apoſtolica Eccleſia legitimè miniſtrantur. Alex. Hæc verba animum ſtimulant meum, vt de Religione diſſeramus. I.C. Satis, imò & ſuperabunde eſt à nobis diſputatum in ſacroſancti Tridentini Concilij Commentariis, in quibus hæreticorũ conatus perfregimus. Al. In Bohemia fortè fortuito conueni quendam Anabaptiſtam, qui dicere non eſt veritus, Catholicorum, & Hæreticorum controuerſias eſſe quæſtiones de lana Caprina, nam Apoſtolico, Nyceno, Conſtantinopolitano, & D. Athanaſij ſymbolo pariter ambo ſubſcribunt. At ego dixi, quantum diſtat à veritate mendacium, tantum à Catholicis hæretici differunt. I.C. Ita eſt. ſed quia nimia diſputationis agitatione incaluimus, ac propterea caloris vi cute adaperta attenuati,

motû ſpiritus complures euanuerunt, merendam nobis exhibite, ô pueri. TARS. Modò Gallinæ cecinerunt, oua in lucem ediditſſe ſuſpicor: parabo, ſi tuæ arridet dominationi. I.C. Imò perplacent, nam *robuſtum quid habent*, inquit Hipp: *quia generatio eſt animalis, & alunt, quia hoc eſt pulli lac.* ALEX. Vt defatigatis opitulantur, quia permagnæ ſunt nutritionis, ita iiſdem obſunt, nam motu iam excalefactis calorem addunt. I.C. Comedamus igitur non modò croceos vitellos, ſed & candidam, (vt ludit Martialis) quæ illos circumfluit, vndam; hanc enim frigefacere ſcripſit Hipp. ALEX. Ego libens biberem aquã, dummodo addito limonis ſucco, & zaccharo percoletur.

Hipp. de Dieta. l. 2. parag. 21.

Mart. l. 13.

Hipp l 3. de morb, parag. 30.

TARS. Libẽter omnia apparabo, ſed veſtris non intereſſe diſputationibus valdè diſplicet. ALEX. In tui gratiam ab illis ſuperſedebimus, Quàm cupidus addiſcendi hic eſt puer. I.C. cùm à me primis Philoſophiæ ſacris initiaretur, nulli iurauit in verba Magiſtri, ſed Auerrois libros à me oblatos auidè excepit, & in eis perlegendis adeò profecit, vt balbutientium Scolaſticorum ineptias confutare ſit agreſſus. Sed ab incepto nunc ſuperſedit opere, vt cuiuſdam Moderni Aſtronomi, qui centum Sanctorum genituras deſcripſit, petulantiam reprimeret. ALEX. Quotum nunc agit annum? I.C. Decimum ſextum. ALEX. Sed eccum puerum. I.C. Gratus nobis eſt aduentus tuus. Sed quomodo tam cito hæc paraſti? TARS.

Partim igneus, partim meus calor oua hæc concoxit. Alex. Quid ais? Tars. Calidos ex imo pectore effundi afflatus, qui oua concaleſecerunt. Quid miramini? modo vos aſſeruiſtis, ab Alexandri ira commoti corpore ſcintillas prodijſſe, cur & à meo corpore, cuius cutis tenerrima eſt, ignei ſpiritus proſilire nequibunt? ab Æthere quemadmodum Alexandrina, anima mea ducit originem. Maiori hæc vos differentes audiendi deſiderio inflammata eſt, quàm illa temerariæ vltionis. Auicenna aſſerebat ad hominis imaginationem Camelum cadere, & vos eius alumni vix creditis ad meam imaginationem oua concoqui potuiſſe. ab vniuerſo meo corpore, quod humidum & ſanguineum pulchra Natura efformauit, calidi emanant vapores, qui non modo oua, ſed frigeſcentis hyberno tempore Philoſophi membra excalefacere poſſent. I. C. Si calida ſunt oua, abſorbebo. Alex. An verum Tarſius aſſerebat? I. C. Amanti omnia calida. Nonne Pataui paruula cõtenti togula, hyberna frigore perfregimus? tantus mihi èrat addiſcendi ardor, Alex. Ego vero hæc roſacea fercula Zacharo condita aſſumam, & frigido aquæ motu irrigabo, atque ita Venus mei corporis incola ſuos agnoſcens floſculos oblectabitur. I. C. Poſtquam corpus diſputatione defatigatum his leuauimus oblectamentis, hilares nos ad excelſiora facinora, fata vocant. Al. Quo me fata vocant, virtus ſecura ſequatur.

Digitized by Google

IVLII

CÆSARIS

VANINI NOSTRI SECVLI PHILOSOphorum Principis

Liber Quartus
Subtiliſſimus

De Religione Ethnicorum.

DIALOGVS L.
DE DEO.

ALEX.

ABſolutis atque elucidatis his omnibus, de hominis generatione, augmento, ſenſibus, & quæ ad illa pertinebant, reſtat nunc, mi Iuli, ſi ita tibi eſt animus & voluntas, vt de hominis fine, qui Deus eſt, petractemus; I.C. Negant Philoſophi

phi

phi Deum eſſe hominis finem: Non eſt (aiũt) Deus propter hominem, hac enim ratione homo eſſet Deo nobilior: Sed Deus eſt ſui ipſius finis, vt illi loquuntur, at acutè parum: Nam neque principium Deus ipſe ſibi, neque finis eſt, cùm in eo neque pars, neque motus, neque medium, neque extremum, neque ingreſſus, neque exitus vllus ſit, neque quicquam aliud niſi hoc vnum, Ipſe. Deus ſimplex eſt, nulla igitur in eo diſtinctio: qua de re nulla erit in eo cauſarum comparatio. neque homo eſt, inquiũt, propter Deũ: nullius indigus Deus eſt. ALEX. Si hominem non creauit Deus propter ſe, quia nemine egebat ſummum illud, æternumque ens, igitur propter hominem: homo igitur Dei finis eſt. I.C. Cùm omne agens à fine moueatur, non potuit homo, qui nondum quicquam erat, ad ſui creationem mouere Deum. ALEX. Nullum igitur ad finem homo formatus erit? I. C. Non ego cum Epicureis aſſero, fortuito genitum hominem, ſed iuxta Theologorum placita, à Deo factum vt æternas illi delitias elargiretur. ALEX. Tot, tantíſque homo repletur miſerijs, vt ſi Chriſtianæ Religioni, pro cuius tutela ſanguinem fundere percuperem, non repugnaret, dicere auderem: ſi Dæmones dantur, ipſi in hominum corpora tranſmigrãtes, ſceleris pœnas luũt. Sed diuina cum perlego eloquia, Dei erga hominem innumera beneficia agnoſco, certaque ſpe ad æternitatem anhelo. I.C. Perpetuitatis deſi-

derium cunctis inditum eſt animantibus, quare in ſobole & fama perennitatem expetunt: at veræ æternitatis amor perpaucos allicit: ideò vix vnus eſt, ipſéque miſerrimus, qui mori deſideret: nullius fidei argumentũ; ex quo colligere poſſumus, iuxta Seruatoris noſtri promiſſiones, orbem collabaſcere, & Iudicij diem accelerare, *Verumtamen* (inquit) *filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terris?* ALEX. Cardanus verba illa ſic interpretatur. *Cùm verò coniunctiones capitum celebrarentur in aſcendente, & Occidente, ſignificat & ab initio ſtatim, & in fine ſæculi obſeruandam legem iuſtitiæ, quæ magis etiam circa finem ob Iouis, & Saturni coniunctionem iuxta angulum Occidentis celebratam, hoc eſt quod dixit, Cum venerit filius hominis, putaſ-ne inuenturum fidem in terra?* I.C. Forſitan fides iuſtitiæ opponitur? an iniuſtum aliquid in Chriſtiana Religione Cardanus aduertit? profectò nihil, ſic enim ille locutus eſt, *Naturaliter lex noſtra eſt lex pietatis, iuſtitiæ, fidei, ſimplicitatis, charitatis, optiméque inſtituta:* & alibi, *Chriſtiani Iouem iunctum habent cum Sole, illiuſque diem colunt Dominicum: Sol autem ſignificat iuſtitiam & veritatem: Chriſtiana autem lex plus continet veritatis, & ſimpliciores reddit homines.* ALEX. Hæc poſtrema Cardani verba quidam infœlix Atheus, mirum in modum Amſterodami vrgebat, vt Chriſtianorum ſimplicitatem oſtenderet, addens, B. Paulum de Chriſtiana Religione optimè meritum, quia non aliud in votis habebat, quam Chriſtia-

Card. in Pto. de aſtror. iud. l. 2. c. 54. in fine fol. 375.

Card. ibid. fol. 369.

Idem in eod. lib. c. 18.

norum animos ſimplicitate imbuere, quare Sacramentum dixit coniugium, Chriſti & Eccleſiæ coniunctionem præſignificans: rogatque maritos, vt vxores diligãt ſicuti Chriſtus dilexit Eccleſiam: Hunc enim ad modum coniuges tam eximiam immaculati coniugalis thori excellentiam ſecum animo depingentes, eius Ideam menti tenaciter imprimunt, ac proinde ſpiritibus, ſpiritus ſemini, cuius ſunt forma, ſemen vt efficiens fœtui, quare Chriſtiani quodammodo naſcuntur: ea ſanè eſt imaginariæ facultatis vis, vt coeuntes vbi quid imaginantur, ſimile quiddam in fœtu moliantur, quare tot videmus infantes neuis, lentigine, verruculis, ceraſis, alijſque maculis obſignatos. I.C. Satanicæ huic calliditati occurrit Ioannes, dum in Spiritu ſancto conſtitutus intonuit, *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, non qui ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ſed qui ex Deo nati ſunt.* Præterea credo eſſe neminem, qui dum Venerem exercet, Cœleſtia meditetur. ALEX. Imò complures (aiebat ille Atheus) nam hæc modo viget apud Chriſtianos conſuetudo, vt variæ Diuorum ad cubile appendantur imagunculæ, quas aſpiciendo coniuges, ſimilitudinem in mente reponunt, & fœtui affingunt: refert Marcus Damaſcenus apud Petram ſanctam, oppidum in Piſanis confinibus ſitum, Carolo Bohemiæ Regi & Imperatori oblatã puellam, toto corpore feræ inſtar hirſutam, & villoſam, propterea quod mater dum con-

conciperet, D. Ioannis Baptiſtæ imaginem, quæ ad lectulum erat, conſpexit: ſi Patriarcha Iacobus paſtor ouium, ipſarum tegmina verſicolora reddenda curauit hoc artificio, quia coeuntium oculis obijciebat virgulta cortice denudata, quid mirum ſi coeuntes homines, Sanctorum imagines intuentes, illorum ſimilitudinem in fœtu effingunt? ſane coeuntium ſpiritus ea imagine affecti cùm ſint, & ſemen quod informant, conſimiliter afficient, ſemen autem animal quod continet. I.C. Cacodæmonis (vt dicitur) impoſturæ hæ ſunt, quæ profectò ſtomachum mihi faceſſunt. ALEX. Addebat ille ſtultus. Non præcipit Apoſtolus Gentibus, vt excitatis fortitudinis rationibus Veneris certamen ineant, ſed vt concubitus debitum perſoluant: idcircò mariti ne peccati reatum incurrant, vxoribus expoſtulantibus gratificantur licet inuiti, & illubentes: propterea languidè, & oſcitanter incumbunt, hinc fit imbecillis ſpirituum ad ſemen concurſio, ex quo ſtupidos naſci contingit liberos, atque inertes, & per conſequens Chriſtianæ Religioni, quæ pauperibus ſpiritu beatitudinem pollicetur, ſuſcipiendæ ſatis idoneos. At ego negabam illi, imbecilles eſſe Chriſtianorum animos, quinimo omnium fortiſſimos, vt glorioſa Martyrum certamina vbique teſtantur. Ille verò blaſphæmus referebat hæc ad validam imaginatiuæ facultatem, & honoris cupedias, nec non ad humorem hippocondriacum. addebat in qua-

cunque Religione licet abſurdiſſima, vt Turcarum, Indorum, & noſtri ſæculi Hæreticorum, adeſſe infinitum propemodum ſtultorum numerum, qui pro patriæ Religionis tutela vltro ſe tormentis obijcerint: & cum plura Indorum exempla ex hiſtoricis recitaſſet, Anglo-Caluiniſtarum meminit, qui Marianis temporibus pro Caluiniſmo vitam cum morte commutare non exhorruerunt. Tunc ego Dei zelo inflammatus, appellaui illum Antechriſtum. I.C. Quid ille? ALEX. Subriſit. cui ego, cur rides? quia fabuloſæ ſunt (reſpondit blaſphema lingua) quæ de Antechriſto narrationes circũferuntur: nam Paulus aſſerebat, iam iam Antechriſti aduentum inſtare, cùm tamen mille & ſexcenti anni iam prætererint abſque vllo Antechriſtiani aduentus inditio. Reſpondebam ego, Diuum Paulum prænuntiaſſe de Ebione, & Cherinto, qui verè Antechriſti dici potuerant, nam Chriſtum Ieſum diuinitate ſpoliare nitebantur: ſic & omnes hæretici, à Sacroſancta Romana Eccleſia deficientes, Antechriſti cognominantur. I. C. Quid ad hoc ſtultus? ALEX. Obmutuit paululum, deinde hæc verba protulit. ô admirabilem Chriſti ſapientiam; tunc ego hilaris quod reſipiſceret: ſed me fefellit opinio, nam ſic obmurmurabat. Chriſtus à Iudæis interrogatus, num lapidibus obruenda eſſet adultera, non abnegat, quia lex obſtabat: neque affirmat, quia crudelis animi prębuiſſet exemplum, quod compluſes à ſua lege auocare ſa-

cilè poterat, ſed reſpondit, *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat*, quare nemo adulteram damnare auſus eſt: aliàs petierunt Scribæ, an Cæſari tributo ſoluendo eſſent obnoxij. Negare veritus eſt, ne læſæ Maieſtatis reus diiudicaretur: affirmare noluit, quia Moiſis legem euertebat; ipſe autem (more nouitij Principis, qui imbecilles cùm ſint ei vires, omnes veteres immunitates Regno ſe conſeruaturum pollicetur: at cum fortior euadit, promiſſis ſtare recuſat) in initio dixerat. Non veni ſoluere, ſed adimplere legem, quam tamen funditus poſtea clarus homine euertit. Reſpondit igitur, *cuius eſt hæc imago?* At illi, Cæſaris. concludit, *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Sciſcitantibus Phariſeis, in qua poteſtate gentes edoceret, vndique eſſe anguſtias aduertit: ſi dixiſſet in humana, mendacij redarguebatur, non enim Hebræorum ſacris erat initiatus: diuinitus ſibi datam authoritatem palàm affirmare non audebat ob metum Iudæorum: igitur ſubtiliſſimè ipſe petijt, in qua poteſtate Ioannes baptizaret: quare pari in periculo ipſe conſtituit Phariſeos: Deo tribuere Ioannis prædicationem Politica vetabat ratio: ſeipſos enim, qui ei reluctati erant, ilico condemnaſſent; neque dicere audebant, Ioannis baptiſmum fuiſſe hominis inuentiunculam, nam credulæ plebis iram ſibi comparaſſent. Sapientiſſima hæc ſunt Chriſti acta, ſed quod omniũ ſuperat admirationem, illud eſt de Antechriſti

aduentu vaticinari, ſic enim optimè conſultum eſt Chriſtianæ legis æternitati. Tunc ego iratus dixi, quid fingis? quid ſomnias? Audi, (inquit ille) vetuſtæ legis Prophetæ cecinerunt, Meſſiam futurum virum magnum, omnibus exornatum virtutum dotibus, omni cultu, & veneratione digniſſimum; quare occaſionem præbebant compluribus fingendi ſe Meſſiam, vt illas præexcelſas nominis laudes, quæ omnium titillant animos, conſequerentur. At Chriſtus Prophetarum ſapientiſſimus prædixit venturum nouum legiſlatorem, ſuæ legi aduerſarium, qui erit Deo inuiſus, aſſecla dæmonum, vitiorum omnium ſentina, & orbis deſolatio: quare nemo ſe finget Antechriſtum, cum nonniſi dedecus, & infamiam inde conſequi poſſit: abſente Antechriſto, Chriſti lex perennabit. Quas execrandas blaſphemias ſic ego perſtrinxi. At ſacri Vates prædixerunt, Meſſiam contumelioſæ morti fore damnandum, quare non niſi ſtultus, vel Deus tanto vitæ diſcrimini ſe expoſuiſſet: at Chriſtus ſe expoſuit, ergo vel ſtultus, vel Deus erat: at per te non fuit ſtultus, imò ſapientiſſimus: Deus igitur. I. C. Sciti ſſimè, ſed quid ille? Alex. Reſpondit, ſapientis eſt breuiſſimos iuxta & incertiſſimos, ac laborioſiſsimos noſtræ vitæ dies contemnere pro æterni nominis gloria apud poſteros comparanda. I. C. Nugas has in libello de contemnenda gloria reiecimus; ſed objicere huic Atheo non dicam homini, ſed belluæ

poteras: nam Antechriſtus, apud Hebræos in maximo erit honore, & æſtimatione & ſanctitatis, & potentiæ, & diuinæ quodammodo cognationis. Alex. Imo & obijci, & ille miratus eſt, cur adeò ſtolidi ſint Hebræi omnes, vt nullus ex eis audeat ſe Meſsiam fingere, quod factu perfacile eſt, nam eruditus Philoſophus adimplebit quæ Daniel, alijque Hebræorum Prophetæ de Antichriſto vaticinati ſunt. I.C. Venetijs cùm eſſem, noui impuriſſimum impoſtorem Hebræum, qui ſuis perſuadebat, Meſsiam primo vere noua pluuia ſeſe demiſſurum: cum ranunculis, addebam ego. Al. Subiunxit ille ebrius, vnum duntaxat veroſimile de Antechriſto ſcriptū adinueniri, mortem eius turpiſsimam. Hæc enim ex noua lege trophea, & ſpolia authores reportant. Eſaias ſub Manaſſe Rege ſerra diſecuit. Hieremiam populus lapidibus obruit. Amos vecte transfoſſus, Ioannes Baptiſta capite multatus, Chriſtus in cruce ſuſpenſus eſt. I. C. Oblatus eſt Chriſtus, quia ipſe voluit. Sed quid dicet ad hoc? Moiſes fuit legiſlator, non tamen publicæ morti damnatus. Alex. Sic obieci. at ille reſpondit, diſcriminis ratio ea eſt, quia Chriſtus ſemper inermis erat: omnes autem (inquit Macchiauellus) qui veritatem tueri ſine armis voluerūt, miſerè periere. At Moſes ſemper armatus incedebat, 24. mille idololatras, tanquam ſuæ legi aduerſarios, vnico congreſſu interfecit, vt omittam illud: cùm ab Ægypto Hebræi exulare

Regio mãdato cogerentur, quia ſcabie, & lepra Ægyptios infeſtabant, Moſes illorum exulum Ducem ſe fecit, multoque eius perſuaſione auro & argento ſubfurato lucrifugi abierunt, & poſt multa itineris pericula ſuperata, ad tutum locum ſeptimo die peruenere: idcircò diem illum Deo conſecrandum mandauit Moiſes, vt ſuo Imperio ſupremum Numen fauere oſtenderet plebi, quæ ſic inſtructa, in Moiſis ſeruitute facilius continebatur. I. C. Legimus hæc inſomnia in Iuſtino, & ipſiſsima mendacia eſſe in noſtra Apologia demonſtrauimus. ALEX. Ego quoque Iuſtini errores patefeci, ita vt Atheus ille amplius non reclamaret: at Moiſen laudabat, quia viuus ſe in abiſſum deiecit, vt cum non adinueniretur, in Cœlum eleuatum populus crederet: alioquin ſi Moiſis cadauer conſpexiſſet, in Diuorum numero non retuliſſet. Negaui ego, nam aliorum Patriarcharum cineres erãt apud Hebræos, nec propterea in honore ſanctitatis eſſe deſierunt. at ille: maiorem ſuper omnes Patriarchas honorem Moiſes ambiebat, quare de ſeipſo ſic Deum locutum eſſe dicebat. Conſtitui te Deũ Pharaonis; vt igitur Deus haberetur, morti ſe nõ eſſe obnoxiũ ſuis teſtatum reliquit. Tunc ego Belgici Cœli accolas Atheos inclamabam: at ille, inquit, imo Cardanus veſter idem de Helia cenſuit, ſic enim ſcribit, *Plinius ad comparandam gloriam in Æthnæ flammas ſponte ſe conicit, eo conſilio, vt vel latens tanquam Deus in Cœlum aſſum-*

Iuſt. l. 36.

Card l. 2. de Sap. fol. 56.

ptus, velut de Helia ferunt, coleretur: vel vt etiam deprehenſus, opinionem, imò admirationem ſui ob fortitudinem hominibus relinqueret. Iul. Cæſ. Quæſo mittamus has nugaciſſimas fabellas. ALEX. Eia de Etnicorum Religione nunc aliqua. I. C. Empedocles arbitratus eſt, Deũ eſſe quatuor naturas, Heraclitus, Cœlum & terram, Thales, Aquam, Anaximenes, Crotoniates Aëra, Socrates, Zenophon, Xenocrates Solem, Lunam, & Sydera. ALEX. Fabuloſa hæc ſunt, & miror cur tam docti viri tam indoctè de Deo ſenſerint: finita namque cum ſint hæc omnia, ſummum principium independens, quod Deus dicitur, eſſe nequeunt. Sed diuinus Plato quid cenſuit? I. C. Ille non eſt veritus aſſerere mundum eſſe Deum. ALEX. Quam ob cauſam vir tam diuinus adeò fœdè dilapſus eſt? I. C. Cum nihil agnoſceret perfectum niſi Deum, & crederet mundum eſſe perfectiſſimum, coactus eſt eundem facere Deum ac mundum. ALEX. Mundum ſane perfectum dixerim, nihil enim ei deeſt, alioquin primum efficiens eſſet in opere perpetuo imperfecto, quod neſciuerit aut nequiuerit abſoluere, quod eſt ridiculum & impium: eſſet enim imperfectus ipſe, neque poſſet opus efficere ſibi diſſimile, quod ſemper intra penſum eſſet. I. C. Empedocles agnouit in mundo generationem, vt interea ſeruetur perpetuitas: Si autem perfectus exiſteret, nihil in eo fieret noui, hoc enim generatio eſt. ALEX. Aliquid vero ſimile præſefert hæc Empedoclis ratio. I. C.

Ego nullam vnquam audiui abſurdiorem. AL. Cur ita? I. C. Eſſet enim ea ratione mundus perfectus propter imperfectionem. ALEX. Quid concludis? I. C. Audi. iuxta Empedoclis opinionem mundus eſt imperfectus, quia in eo perpetuitas per generationem: At perpetuitas eſt perfectio, conſtans ratione æternitatis, quippe æternitas & continuũ vnum idemque ſunt: Generatio vero eſt imperfectio, conſtat enim ratione motus: Motus autem tametſi eſt perfectio mobilis, non tamen ſimpliciter, ſed duntaxat vt mobile eſt, ideò motus perficitur per quietem, ALEX. Imò quies eſt priuatio motus. I. C. Ea ratione qua motus eſt priuatio quietis, & prout alterum alteri ſuccedit. ALEX. At quomodo quies eſt perfectio motus? I. C. Quia eadem vis naturalis, quæ mouet ad locum ſuum, continet in loco ſuo. AL. Quid inde infers? I. C. Si quies eſt perfectio motus, & generatio conſtat ratione motus, ergo finis generationis quies eſt: cùm eum natura finem adipiſcitur, non amplius generat: omnia ante finẽ, imperfectio, ſunt enim propter aliud: Ergo Mundus erit Empedocli perfectus propter imperfectionem, Eſt enim perpetuus per generationem, vt aſſerit: Perpetuitas autem perfectio eſt, generatio vero imperfectio, vt probauimus. Inſuper ſi mundus eſt imperfectus propter generationem, ergo ea ceſſante erit perfectus, quod ſecus eſt, nam ceſſante generatione ceſſabit etiam perfectio illa perpetui-

tatis,hæc enim interruptionem tollit. Alex. At ſuccedet (inquit Empedocles) perfectio complementi.I.C.Imò hæc erit imperfectio, Nam ceſſante generatione deſtituetur mundus. Sed ne noſtris rationibus intumeſcant Platonici,nego illis,mundum eſſe perfectum, nihil enim in eo agnoſco, quod aut corruptibile per ſe non ſit,aut corruptionis principiũ in ſe non habeat: ſane ipſemet Plato Deos ipſos ſuapte natura corruptibiles, conditoris autem benignitate ſempiternos eſſe atteſtatur. Si aliquid in mundo perfectum dici poteſt, cœlum eſt: quam autem Cœlo tribuã perfectionem, ignoro, ſanè ſemper mouetur vt perficiatur. Al. At quomodo Cœlum motu perficitur? I. C. Multiplici Dei imitatione. mouetur vt agat omnia quæ agi apta ſunt, ita Deus omnium opifex; Cœlum non mutat locum ita vt ab eo exeat, ſic Deus non mouetur,neque ex ſe exire poteſt. vt Cœlum in ſeipſum motu recurrit, eodem modo totus in ſeipſo Deus. Cœli ſuperficies nullo extimo corpore terminatur, atque ita infiniti rationem habet, ſimiliter nec Deus vllis circumſcribitur limitibus. Alex. Profecto hoc poſtremum fauet Platonicis.I.C. Illud igitur euertamus: Ens finitum per imaginationem terminatur à non ente,vera enim eſt hæc aſſertio.Extra illud ens finitum non eſt aliquid ipſius entis,vt extra Cœlum primum, determinatur enim per intellectus noſtri vim, à non corpore.At Deus neque ab ente,neque à

non ente vllo modo præſcribitur,quia noſtra eſt finita comprehẽſio,eſt igitur intra ipſum, qui infinitus eſt.Si ſemper intra,nunquam aliquid quod ſit extra illum,capere poterit.Ergo vere Deus infinitus , mundus non vere,non ſimpliciter,non à ſe,ſed quadam quaſi adulatione,vt ita loquar.Præterea apud ipſum Platonem,mundus genitus eſt,non igitur perfectiſſimus, eguit enim primi principij auxilio, vt eſſet id quod eſt. Alex.Sed valde miror cur mundum à Deo genitum Plato dixerit.Quicquid enim gignitur,eiuſdem vel ſpeciei , vel generis,vel eſſentiæ eſt cum eo à quo generatur. I.C. Dicam ego.Cùm ipſe Plato perlegeret quæ de Dei filio ſacri vates prædixerant, neque tres perſonas in Vnitate comprehendere valeret,ea tranſtulit ad rem ſenſu perceptibilem,mundum ſcilicet.Eſt autem Dei filius à Deo genitus , intelligens enim ſeipſum Deus generat ex ſeſe ſibi æqualem filium, propterea quod intellectio æqualis eſt intelligenti,ergo etiam res intellecta.Præterea eum vnum eundemque ſibi Deum Deus congeneret, quia generans eſt immaterialis, & infinitus , indiuiſibilis igitur,vnum igitur, non enim ex ſe poteſt exire : Hinc inter intelligentem & rem intellectam nullum cùm ſit interuallum,& illi ſunt æquales inter ſe , vna voluntas,vnus ſpiritus procedit ab vtroque, qui vtriuſque eſt etiam illis vnum. Alex.Tam acutè ratiocinaris,vt ipſos Philoſophos , qui Trinitatis myſterium,tanquam aliquid Chi-

merichum & impoſſibile irridebant, ratione conuincere poſſis. Nunquam tamen ego tuæ ſubtiliſſimè ratiocinationi fidem meam alligarem, eâ namque polles ingenij vi, vt etiam Poetarum fabulas ad rationis libellam deducere valeas. Sed in qua nam Religione verè & piè Deum coli vetuſti Philoſophi exiſtimarũt? I.C. In vnica Naturæ lege, quam ipſa Natura, quæ Deus eſt (eſt enim principium motus) in omnium Gentium animis inſcripſit: cæteras verò leges non niſi figmenta & illuſiones eſſe aſſerebant, non à Cacodemone aliquo inductas (fabuloſum namque illorum genus dicitur à Philoſophis) ſed à principibus ad ſubditorum pædagogiam excogitatas, & à ſacrificulis, ob honoris & auri aucupium, confirmatas non miraculis, ſed ſcriptura, cuius nec originale vllibi adinuenitur, quæ miracula facta recitet, & bonarum ac malarum actionum repromiſſiones pol iceatur, in futura tamen vita, ne fraus detegi poſſit, quis enim (inquiunt) inde redux? atque ita ruſticana plebecula in ſeruitio coercetur, ob metum ſupremi numinis, quod omnia inſpiciat, & pænis, & præmijs cuncta compenſet æternis. quare Epicureus Lucretius cecinit, Primos in orbe Deus fecit timor. Sed miror cur Romani ſapientiæ patres tot fabuloſis addicti fuerint ſuperſtitionibus? I.C. Nihil mirum, ſola ſane plebecula, quæ facile decipitur, eam agnoſcebat Religionem. Magnates vero & Philoſophi nequaquam: illi non

pro fine Religionem habebant, ſed pro medio ad finem, qui erat Imperij conſeruatio & ampliatio, quæ non niſi ſub aliquo religionis prætextu haberi poteſt: pró Republica enim morientibus præmia æterna promittebantur, vt nunc apud Turchas. Homines ſtatuebant adorandos pro Dijs, vt & homines ſtuderent fieri Deos ſtrenuè pro patria belligerando: Heroes namque fortiſſimos in Diuorum numero referebant: ſacrificijs vtebantur, vt ſanguinis effuſio iuuenes ad inimicorum vltionem accenderet: quemadmodum Lacedemones Deos ponebant armatos, vt iuuentus, nõ genu flexa, & illachrymans (imbecillioris animi argumentum) armata Deos comprecaretur. Hi vero, Philoſophos inquam, animaduertebant quidem hæc omnia eſſe fabellas, attamen ob metum publicæ poteſtatis ſilere cogebantur. Ariſtoteles cum Socratis mortem ab Athenienſi Inquitore inflictam audiret, diſceſſit Athenis, Cauſam interrogatus, *ne iterum*, reſpondit, *Athenienſes peccent in Philoſophiam.* ALEX. At ſi falſa erat Ethnicorum religio, cur tot tantiſque erat referta miraculis, prodigijs atque portentis? I.C. Lucianum interroga, ipſe tibi reſponſum dabit, hæc omnia nihil aliud quàm ſacerdotum impoſturas fuiſſe. Ego vero ne repondendi onus ſupterfugere videar, ad naturales cauſas illa omnia reducam. ALEX. Tu vero ſi hæc preſtiteris, illis omnibus maius miraculum facies. I.C. Tuus explorare labor, mihi reſpondere fas eſt.

DIALOGVS LI.

De Apparitionibus in aëre.

ALEX.

CVr armatos & belligerantes equites in aëre aliquando apparuiſſe hiſtoriarum monumenta teſtantur? I.C. An potius fabuloſas iſtas irridebimus narratiunculas, à Principibus confictas, vt ruſticanæ plebeculæ timorem incuterent. ALEX. At quomodo iſta confingi potuere? I.C. An ſimplici Regum depoſitione de viſu, vt legulei loquuntur, quemadmodum (vt à Nicolao Machiauello relata exempla ſubticeam) Numa Pompilius & Romulus, Deos vidiſſe apud Populum prædicabant, à quibus legum ſanctiones accepiſſent: & Maximini exercitus Dux, vt ſe ſuoſque milites in Aquileienſi pugnâ ob ignauiam victos atque fugatos excuſaret, vociferabatur à ſe viſum D. Apollinem pro Aquileienſibus fortiſſime dimicantem. An dormientes ſubditos Principes curarunt faſcinandos? Cenechus Scotorum Rex cum non valeret Alpini patris in bello à Pictis interfecti vltionem ſubiectis timore perculſis perſuadere, Regni Proceres in Aula Regiâ perhumaniter excepit, & hoſpitio conuiuioque dignatus eſt: Sequenti

Sequenti nocte, cum omnia tuta ſilerent, Aulici quidam Regi fideliſſimi ex illius mandato in hoſpitum cubicula ingrediuntur, baculum ex putrido ligno, quod veluti fax ſplendebat in tenebris, dextra tenentes, veſte ex non diſquamato piſcino corio, quæ in noctis vmbra maxime refulgebat, circundati, habentes inſuper in ſiniſtra bouillum cornu, atque ita vociferantes, Regi parendum eſt, Picti daturi ſunt ſcelerum pœnas, Scoti victores erunt, Dei nuntij nos ſumus; atque ita res feliciter ceſſit. Namque proceres illi ſummo manè Regem conueniunt, eique teſtantur vidiſſe Dei Angelos, qui ipſos ad bellum aduerſus Pictos exhortabantur. Rex vero pertimeſcens ne figmentum hoc detegeretur, idem Angelorum ſpectaculum ſibi apparuiſſe confitetur, eiſque interdixit, ne diuinitus monita promulgarent arcana: qua de re à conficta fabella ad bellum inflãmãtur, & victoriam ex hoſtibus reportarunt. De cruce autem Beati Andreæ quæ Hugoni Pictorũ Regi pro Scotis aduerſus Athelotanũ Anglorũ Regem præſianti apparuit, & de vexillo D. Cuthberti quod Egdaro Scotorũ Principi aduerſus Donaldum dimicanti accidit, ſucculentiſſima oratione à nobis diſputatum eſt in libro nono de Vera Sapientia, vbi etiam & de Iacobæo, & Cõſtantinianæo vexillo, poteris legere quæ ſcripſimus.

An verè aliquando ſpectra illa apparuerunt, Mathematicis tamen regulis compacta, &

Agrip. de occul. Phil. l. 1. c. 6 fol. 11. Card. l. 4 de ſubtil. c. de luc. & lum. fol. 128.

in aerem librata, vel per ſpecula, de quibus diſſerit Cornelius Agrippa, & Cardanus. Vel aſcendentibus è terrâ, vel ex aquâ vaporibus, vel ſi quis fumo apponat imaginem rimarum plenam, recẽtibuſque delineatam coloribus: vapores enim & fumus dum aſcendunt, illius coloratæ figuræ Ideam in altum deferunt, & in craſſiori aere aliquandiu permanet. Quinimo Aquila Aeſopica non inſtruit, ipſiuſmet pedibus rei alicuius leuem anectere imaginem, nam in altum deferre & populares oculos ſtupefactos ad ſe pertrahere pollicetur. An iſta plauſibili Lucianiſtis ratiocinatione neglecta, cum Ariſt. dicemus, ſpectra hæc nihil aliud eſſe quàm accenſos in aera vapores? An ingenio noſtro moleſtas Ariſtotelicæ anguſtiæ metas tranſgrediẽtes aſſeuerabimus, Caſtrorũ acies in aëre apparuiſſe, quia aliqua in terræ mariſve parte acies illa erat, cuius imago in aëre velut in ſpeculo reflexa eſt, quare flãte Auſtro id facilius eueniet, tunc enim aër condenſatur in tenues nubes, in quibus velut in ſpeculo inferiorum imagines reflectantur; Hinc Apollonium Thianeum, ex eo quod cerneret ea quæ in remotiſſimis regionibus peragebãtur, Necromantiſtam non dixerim: Inferiora enim hæc ſpecies ſuas in aërem & ad Cœlum vſque diffundunt, vnde, liceat mihi barbarè loqui & bene ſentire, reiterantur ac reuerberantur in his inferioribus quemadmodum vnum ſpeculum in alterum.

Ar. in 1. Meteor.

An dicemus corpora noſtra pro ſua magni-

tudine emittere vaporem, qui illorum refert effigiem, quæ in denſo aëre complicata à ventis in altum eleuari poteſt, atque ita humanã imaginem oculis noſtris ſubijciet: Quapropter in Eccleſiaſticis Cimiterijs mortuorum figuræ viſæ ſunt à nonnullis (ſi vera referũt) quia à paucis diebus nec in profundo lectulo cum eſſet ſepultum cadauer, vaporem iuxta ſui menſuram emiſit: idcircò olim, quia cremabantur cadauera, & ſcitiſsimè quidem ad aeris corruptionem prohibendam, nihil tale videbatur. ALEX. At quomodo verum dicemus id, quod legimus, defunctorum animas, flammis circundatas apparuiſſe, nec non humanas edidiſſe voces? I.C. Fides ſit penes præſcripta Religionis, nam & ſacroſanctis Gregorianis apparitionibus debitus à nobis exhibetur honos: non enim Atheis aſſentior qui hæc figmenta à fraterculis ſacrificulis excogitata eſſe exiſtimant, vt à deuotis mulierculis pecuniolas corradere poſſint. Sed Cardani Philoſophi ſubtiliſſimi ſuper hac re ſententiam in medium adducere decreui. Is igitur hæc verba profert, *Refert Miſaldus quod à pluribus etiam viſum eſt, quandoque infantis effigiem ſemouentis ignes hos præbere, qui præter id quod equos terreant, etiam homines perturbant, adeo vt nonnunquam adducant in præcipitia, & flumios & paludes, eoque præſertim, quod iuxta Cimiteria patibula templaque ſoleant videri. Quis, qui naturales cauſas non norit, non admiretur ignem hunc præcedere ſequentes ſtareque cum ſtantibus,* *Car. l. 14. de rer. var. c. 169. fol. 690.*

& quæcunque circumaguntur habere ſemper hoc oſtentum ante oculos quaſi equi ductorem atque hominis equo inſidentis aurigam? Contingit vt præter id dum crepitant hi ignes, pariant etiam inconditas voces quaſdam atque humanis ſimillimas. Vnde credulis quibuſdam perſuaſum eſt animas defunctorum his ignibus circumdatas expiari, atque purgari, ſed non eſſe propria humanis corporibus hæc, indicat quod etiam in coquinis, & cloacis vbi ſordes animalium occiſorum expurgantur, talia videri ſoleant, imponunt tamen talia multis, & terrent non immeritò pauidos.

An & rectiùs dicemus, conſpici ſpectra illa in aëre, quia diuerſæ rerum ſpecies in phantaſia noſtra cum ſint, non mirum vbi tenuis ſit cutis, tenueſque ſpiritus, cerebrum calidum, & imaginatio valida, ſi aliqua illarum ſpecierum noſtris ſe obijcit oculis, à quibus, ſi viſoria facultate præſtent, facile conſpici poterit: Quod Cardano ſæpenumero contigiſſe ex ipſius teſtimonio, conſtat. Ita enim loquitur, *Cum volo video quæ volo, oculis non vi mentis, velut imagines illas, de quibus dixi cum infans eſſem, me vidiſſe, ſed nunc credo ob occupationes, nec diu nec perfectas, nec omnino ſemper cum volo, nec tamen niſi velim: Mouentur autem perpetuo, quæ videntur imagines, itaque video lucos, animalia orbes, ac quæcunque cupio. Credo cauſam eſſe vim virtutis imaginatricis viſuſque ſubtilitatem.* Et paulo poſt, *Prima, inquit iuuenta, quod & alias dixi, & cum Tiberio Cæſare commune fuit, nuper experrectus in maximis tenebris omnia*

Card. l. 8. de rer. var. c. 43. fol. 410.

Ibid. fol. 418.

luſtrabam, ac ſi dies clara eſſet: ſed breui tamen dies illa mihi ſubtrahebatur. Nunc etiam aliquid video, ſed tamen non diſcerno. Cauſa eſt cerebri caliditas, ſpirituum tenuitas ac ſubſtantiæ oculi, & vis calida imaginantis virtutis. Et iterum paulò poſt, *Recitat Ariſtot. 3. Metor. cap. 4. fuiſſe hominem qui ſuam ſemper imaginem ante ſe velut in ſpeculo videret, id, ſi ille non finxit oſtentationis cauſa, & leuitate Græca, certe ob ſolam viſus imbecillitatem accidere non potuit, ſed accedente ad hanc etiam ſummâ anterioris cerebri caliditate, ſpirituſque viſiui tenuitate, efflati quoque vaporis craſſitie, vt ſic tanquam in ſpeculo reflecteretur.*

An & ſubtilius aſſeremus, à ſola imaginatione ſpectra hæc efformari? Nec mirum, ſi namque mulier in actu Venereo, & dum prægnans eſt, conceptam rei alicuius imaginem fœtui imprimere valet, cur nequibimus nos vehementiſſimo deſiderio concupitæ rei effigiem in nobis ipſis obſignare? Quapropter vapores, qui à nobis ita affectis exeunt, ſigurati erunt imagine illâ, quæ iam nobis infixa eſt: Ijdem autem vapores quam ipſi retinent ſpeciem effingere in aere craſſo valebunt: Similitudo verò illa poterit per aliquod temporis ſpatium ſubſiſtere, ſi aer ſit ſpiſſior, vt poſt imbres, nec non moueri de vno loco ad alium, ventorum nimirum agitatione. An cum Pomponatio noſtri ſeculi Philoſophorum Principe aſſeremus, viſiones has admirabiles confici à ſupernis mentibus

Digitized by Google

immaterialibus Cœlorum motricibus, homines quos ipſę fideliter cuſtodiunt, ita inſtruendo, dirigendoque, vt futuros eis euentus præoſtendant: ſane nunquam hæc apparuiſſe legimus apud hiſtoricos, quin cædes, vel fames, vel peſtis, vel Regum, legumque ſubſecutę fuerint mutationes. Si enim (inquit Diuinus Præceptor in aureo opuſculo de incantationibus) in ſomnijs Intelligentiæ aliquando nos edocent, vt comprobat Auerr. repreſentantes ſenſibus noſtris imagines, non modo ad extra, ſed etiam intrinſecus per ſpiritus tranſmiſſos, cur non valebunt, & in vigilia eædem orbium temperatrices pro mortalium regimine, quod eis à prima cauſa demandatum eſt, figuras aliquas atque Idęas, in ſuis cœleſtibus corporib⁹, quæ ſicut pelles extenduntur, depingere, vt in illis futuros euentus perlegamus? ſi ęgroto (ait ille) Æſculapium pro valetudine deprecanti immiſſa eſt ab Intelligentijs Æſculapij imago ſalubrem ei herbam pręoſtendens, quid vetat quo minus idem ęger, intelligentiarum fauore adiutus, conſimilis herbę & Æſculapij imaginem in aere conſpicere poſſit? Contemnentur hæ noſtræ ſubtilitates à perditiſſimis nebulonibus, qui ſanctitatem in ore habent, otio ſupinitate, aut flagitioſa licentia marcentes, ſcientias curioſitatis titulo deſpicantur. ALEX. At quam ob cauſam poſt Iulij Cęſaris obitum tergemini Soles apparuerunt, quod Quinto Minutio, & Q. Martio. CC. Marco Antonio L. Plãco,

Auer. in l. de diuinat. ſomn.

Et Claud. Princ. CC. etiam contigiſſe in hiſtorijs proditum eſt. I.C. An quia Solares radij tam craſſos in aëra vapores ſuſtulerunt, vt in ipſis tanquam in ſolidiori materia Solis imago recepta conſeruataque fuerit: Propterea ſapientiſſimi vates Reipublicæ imminentes calamitates ſcitiſsime & veridicè prædixerunt, nam ſubſecutæ illæ ſunt, quia Solis lumen denſâ obſeſſum caligine, imbecilles caloris ſuppetias terræ ſubminiſtrat, quare fructus non matureſcunt, hinc ſterilitates, & peſtilentiæ; Præterea varia illa, denſaque vaporum copia in vaſtiſsimos imbres reſoluitur, iccirco aluei intumeſcunt; diſrumpuntur aggeres, inuia redduntur itinera, & mœſtæ ſegetes computreſcunt: quare famem cædis peſtilentiæque auctricem atque altricem ſubſequi neceſſe eſt. Alex. At quid in cauſa fuit, vt Carolo magno auguſtiſsimo Principe Imperante, meridie Sol defecerit, triduo poſtquàm Lunæ Ecclipſis facta fuiſſet, vt in illius vita legimus? I.C. An propter attractos à Sole vapores adeo ſpiſſos, vt viſus interciperetur. Al. At quæſo dic ſodes, cur maximâ ex parte Solis conſpectus adimitur à nubibus? quæ in nocte non ſunt impedimento, quominus Lunæ globus appareat. I. C. Quia Sol condenſat attractione aerem, à quo donec eum diſcuſſerit, tegitur. Luna verò non attrahit, ſed laxat, mediocris enim, aut etiam puſillus calor eius eſt, quapropter diffuſus aer Lunæ ſpeciem liberiùs admittit. Alex. At

cur videtur aliquando Solis lumen croceum? an lugubres dies in Regum obitu apud ſuperos celebrantur? I.C. Minimè, ſed ob deliquium id euenit. ALEX. Cur Solis lumen in deliquio croceum? I.C. Quia (inquit Cardanus) lumen paucum eſt, & ob id croceum. ALEX. At quomodo paruum eſſe poteſt Solis lumen? quid ei ablatum eſt? I.C. Profectò nihil: non enim ille patitur, ſed priuatur oculus noſter. Deinde qua ratione paruum lumen tranſeat in croceum, plane ignoro: non enim fulgoris detractione, ſed fuſci aut craſsi admixtione fieri croceum conſpicimus in Aurora, quæ non à tenui luce, vt Cardanus exiſtimat; eſt enim tunc prope Sol, ſed à vaporum craſsitudine, & varietate croceum colorem adipiſcitur: exalant tunc enim vapores aurei, lutei, crocei, rutili pro materiæ quiſque ratione: id quod anno elapſo certiſsimo mihi comprobatum eſt experimento, cum prope Niciam perditiſsimorum nebulonum ſentinam, & indignam ſane quæ inuictiſsimi Sabaudici Principis Imperio ſubijciatur Auguſtiſsimo, in agreſti caſula ob latronum metum pernoctarem: quo in loco per totam inſomnem noctem ſiderum lumine vſus ſum ad præcauendas inſidias: in Aurora tenuis caligo oculis noſtris exorta eſt, non alio ſane modo quam vbi repentinæ Soli nubes obducuntur. Eius rei cauſam exiſtimaui, quod ſiderum lumen, cuius vi ſub eam vſque horam vſus fueram ad videndum, à Solaribus radijs

Card. l. 4. de ſubt. c. de luc. & lum. fol. 119.

extingueretur. Sed non arridebat mihi hæc ratiocinatio, non enim Solis lumen poterat ſiderum lumini vim facere ſine maiori poteſtate, atque ita mihi illuxiſſet: quare in eam deſcendi ſententiam, vt crederem, non in aere, ſed in oculo factam eſſe mutationem ad obſcuritatem: qui cùm ſubluſtri nocturno lumine ad viſionem vteretur, ſuperuentu maioris lucis hebeſcere cæpit: Illam tamen cauſam veriorem exiſtimaui, quod vapores eo in loco vbi nos eramus, attollebantur, quorum conſiſtentia propter pelluciditatem non apparuit, propter craſsiuſculam naturam medium effecit ad viſionem ineptius. ſed ad quæſtionem propoſitam. A LEX. Quare in Eccliпſi Solis lumen croceum videtur? I. C. Ita dicendum puto, magnum lumen totum ſubire aerem, & ſeſe in eum inſinuare, atque in ſuam naturam fulgidam transformare. Paruum lumen vinci à partibus aeris, qui tametſi pellucidus eſt, in longiori tamen tractu ſpeciem habet denſitatis propter longinquarum partium ſubitionem in linea viſuali: Quodam igitur modo videtur coloratus, quocirca cum à paruo lumine non mutetur, vt ab eo ſplendoris aliquid recipit, ita ei adiungit, & quaſi admittit denſitatis aliquid, quo fit vt croceum videatur.

A LEX. Acutiſsimè, ſed cur poſt Cometis apparitionem è Principibus aliquis ſuo fato fungitur? I. C. An quia Cometes ſiccitate vt

plurimum concreatur, eſt enim vapor à calido ſydere attractus & illuſtratus, quare regiones, quas ille peragrat, vehemẽter incaleſcũt: ſiccis autem temporibus Principes moriuntur vt potè cibis odoratis, vinis præpotentibus, & curis confecti, atque vigilijs. An quia Cometes res exilis cum ſit, vbi conſpicitur, aërem tenuiſſimum eſſe oportet, quare æſtiuali tempore quam hyemali frequentius viſuntur: Aer autem tenuis vapores, ex quib⁹ fit pluuia, retinere nequit, quare ſuccedit ſiccitas, & ſterilitas, hinc multos emori neceſſum eſt, præcipuè principes, qui ſenes vt plurimum cum ſint, & Veneri indulgentes, vel leuiſſimæ morborum cauſæ ſunt obnoxij: Vel inter complures qui moriuntur, ipſi propter dignitatem magis conſpicui ſunt, & eorum interitus citiùs animaduertitur, quàm lucernarij Philophi. An quia ob aëris tenuitatem mutantur humores in bilem, omne enim valde tenue ſiccum eſt, quare homines concitantur ad ſeditiones, & ad bella, quæ vel cruentam Regibus mortem inferunt, vel morbos eis minitantur ob curas & moleſtias, quibus è ſubditorum rebellione afficiuntur. An quia ſupremæ mẽtes immateriales cœlorum motrices Regum præcipuè curam gerunt: quare vt ab hoſtilibus inſidijs caueant, per Cometem fidiſſimum nuntium eos admonent. An cum Lucianiſtis dicemus falſum aſſumi in propoſitione problematis: Sanè multi ſunt à nobis Come-

tæ viſi, quos nulla vnquam ſubſequuta eſt in tota Europa Regum pernities: è contra complures Principes mortui ſunt abſque vllo Cometes indicio. An Cometes vbi apparet terret Principes ob commune de ipſorum morte iudicium: ideòq; triſti illa cogitatione ſibimetipſis mortem accerſunt.

DIALOG. LII.

De Oraculis.

ALEX.

AT quid de Oraculis cenſes? Lapideæ Deorum ſtatuæ reſponſa dabant, futura prædicebant, quæ in remotiſſimis terræ partibus agebantur, manifeſtabant, vt hiſtoricorum monumẽta teſtantur. I.C. A Dæmone hæc omnia facta eſſe, pro certo habetur apud Chriſtianos: Attamen quia nullum extat Eccleſiæ decretum, non eſt veritus Magiſter meus Pomponatius id inficiari. ALEX. Quæ illum mouet ratio? I. C. Quia reſponſa edebentur circa ſingulares actiones, quæ nullomodo Dæmoni innoteſcunt. ALEX. Imò cognoſcit Dæmon, vt inquiunt aliqui, per ſuam eſſentiam. I. C. Minimè inquit ille, quî enim ita cognoſcit, aut eſt cauſa rei cognitæ aut effectus: Sic Auerr. dixit Deum eſſe

cauſam omnium, quia per ſuam eſſentiam omnia intelligit. Et author de cauſis, & Albertus affirmant, inferiorem Intelligentiam intelligere ſuperiorem, quoniam effectus eſt ſuperioris. At neutrum dici poteſt de Dæmone, non enim eſt horum inferiorum effectus, vt patet: neque cauſa, creandi namque poteſtatem à Dæmone Theologi merito abdicãt. AL. Non deſunt qui Dæmonẽ per alterius eſſentiã cognoſcere aſſeuerẽt. I. C. Fictio hæc eſt & merum ſomnium. Haud enim res materialis intellectus forma eſſe poteſt. ALEX. At eſſentiæ rerũ ſunt immateriales. I. C. Non ego hoc admittam, qui inter eſſe & exiſtere nullum agnoſco diſcrimen. Quis niſi mẽtis inops negaret exiſtere id quod eſt & eſſe quod exiſtit? ALEX. Communis omnium opinio eſt, Dæmonem intelligere ſingularia per ſpecies, vel congenitas, vel de nouo receptas. I. C. Neutro modo. Sane non per congenitas: nam vel per ſpeciem vniuerſalem, vel per particularem indiuidua cognoſceret: vtraque concluſio falſiſſima eſt. Si per vniuerſalem, vel per ſpeciem hominis diſtincte cognoſceret ſingulos homines, quod quidem eſt impoſſibile, nam ſi ita eſſet, Dæmon infinities infinita cognoſceret: cognoſceret enim vnico intuitu vniuſcuiuſque ſpeciei indiuidua omnia non ſolum præſentia, ſed & præterita & futura. Vel per ſpeciem vniuerſalem aliqua duntaxat ſingularia cognoſcet, quod non eſt veriſimile, vniuerſalis namque ſpecies æque om-

nium eſt repreſentatiua. Alex. Forſitan ſpecies illa repreſentat ſingularia tãtum quæ exiſtunt. I.C. Ad hunc modum neque præterita neque futura Dæmon in ſtatua idoli prædixiſſet, niſi quis confingat Dæmones ratiocinari. Præterea vt ſic cogitatio Dæmonis de Titio non eſſet quid abſolutum, ſed reſpectiuum, quare inciperet & deſineret eſſe in illo quemadmodum incipit & deſinit eſſe in me æqualitas & ſimilitudo. Atque ita Dæmonem cognoſcere Titium, idem eſſet, ac ſi Titius fieret mihi æqualis nulla facta in me mutatione, quæ comparatio non poteſt procedere, nam per æqualitatem reale nihil additur quantitati: At intelligẽti rem aliquam aduenit aliquid; Quare concludo, à Dæmone non cognoſci ſingularia per ſpeciem vniuerſalem. Alex. Quid ſi per ſpecies ſingulares? per ſpecies inquam vniuſcuiuſque rei quam intelligit. I.C. Nequaquam, Nam vel omnium ſingularium ſpecies habet congenitas, vel aliquorum duntaxat. Primum eſt abſurdum, nam actu infinita diſtinctè ab vno quoque Dæmone intelligerentur, quod fieri nequit. Præterea in eodẽ ſubiecto eſſent infinita eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ & abſolutæ. Addam, nullum fere ex antiquis exiſtimaſſe, ſpeciem ſingularis materialis eſſe in noſtro intellectu, quanto minus in ipſis Intelligentijs. Secundum eſt ridiculum, non ſolum quia (vt dixi) ſpecies ſingularis repreſentata eſſet in intellectu immaterialium, ſed quia nulla veriſimilis ſubeſt ratio, cur hu-

ius potiùs quam alius ſpecies ſit in Dæmone. Alex. Eſto Dæmonem non cognoſcere ſingularia per ſpecies cõgenitas, quid vetat aſſerere per ſpecies de nouo receptas? I.C. Vel iſtæ ſpecies in intellectu Dæmonũ producuntur ab ipſis Dæmonibus, aut ab alijs agẽtibus: non ab ipſis, quoniam generarentur per cognitionem præcedentem, atque ita diſſerendi facultas concedenda eſſet Dæmonibus: at reclamãt ij qui materiæ expertes Dæmones prędicãt: Materialia autem inſtrumenta ad ratiocinandum requiruntur. Neque ab alijs, ſanè non à materialibus: Nec enim agunt in ſpiritualia, cui ordini Dæmones adſcribuntur: neque à ſpiritualibus, hi enim nequeunt rei alicuius ſpeciem effingere, & incorporeo ſubiecto imprimere. Alex. Quid igitur concludendum eſt? I. C. Pomponatius concludit, Dæmones non poterant oraculorum reſponſa edere, niſi ſingulares res intellexiſsẽt, at hoc præſtare nequibant, nec illa igitur. Alex. Si Dæmones miracula illa non operabãtur, quis igitur illorum author? I. C. Intelligentia forſitan, inquit Pomponatius, quæ mouet orbem. Alex. Quid ais? I. C. Locupletiſſimè in Amphitheat. aduerſus Athæos probauimus, curare Deum hęc inferiora, & præcipuè hominem, quem omnium finem Philoſophus eſſe aſſeruit: Verum quia Deus non agit in his ſublunaribus niſi mediante Cœlorum inſtrumento, immutaretur enim, ſi immediate age-

ret, vt inquit Philoſophus, mutatio namque effectus infert nouitatem cauſæ à qua dependet; ſunt enim correlatiua: iccirco per cæleſtia corpora, vbi hominibus, maximè Principibus, ad quorùm exemplum orbis componitur, pericula imminent, reſponſa dat & in ſomnis, & in oraculis, & in brutis, vt illos commonefaciat: cum pulſus eſſet à Regno Tarquinius, canis humanas edidit voces, ſerpẽs adlatrauit. antequam Auguſtus crearetur Imperator, bos in Romæ ſuburbijs ſic colonum eſt allocutus. Quid me ſtimulis vrges, non frumenta, ſed homines cito deficiẽt. C. Volumnio, & Seruio Sulpitio Conſſ. Bos humanũ ſermonem protulit. apud Homerum equus, cui nomen erat Xantus, teſtatus eſt, Patroclùm non ignauia ſed fato occubuiſſe. Marco Lepido, & Q. Catulo Conſſ. in villa Galeni Romano idiomate Gallus locutus eſt: ante Cæſaris obitum (vt C. Epidius inquit) etiam arbores locutæ ſunt, quæ omnia opera non niſi intelligentiæ adſcribi poſſunt. Intelligentia igitur Cœli motrix, quæ propriè in loco non eſt, vt inquit Ar. fuit & in Idoli ſtatua, & ſicut Tibicen per Tubam edit ſonum: ita intelligentia per os Idoli vocem edere potuit, & futura prædicere. Si namque à ſyderibus vis indita eſt Sylenitæ & Quiritiæ Lapidibus, vt futurorum prædictionem conferre poſſint, vt inquit Albertus, cur ipſamet intelligentia cum ſuo Cœleſti corpore idem in Idoli ſtatua operari nequibit? ſi po- *Ar. 6. phyſ.*

tuit id Dæmon efficere ſecundum aliorū opinionem, cur non & intelligentia? ſanè plus virtutis non eſt in Dæmone, quàm in intelligentia, ad hoc ſcilicet, vt in oraculo eſſe poſſit illudque mouere. ALEX.. Subtilia audio, ſed quæ meum non expleant animum. Quomodo intelligentiæ curent hæc inferiora percipere nequeo, cum hæc non intelligant. I. C. Hoc pernego, ALEX. At reſiſtunt à te adductæ rationes aduerſus Dæmonum cognitionẽ. I. C. Nequaquam, Intelligunt enim in ſeipſis intelligentiæ hæc inferiora, quoniam ipſorum cauſæ ſunt: Sane Deus medio inſtrumento Cœlorum, quorum Duces ſunt intelligentiæ, noſtratia produxit, non enim licebat purū ab impuro tangi: Quare vt artifex non niſi per cognitionem producit opus, ita intelligentiæ Cœlorum motrices per cognitionem hæc noſtratia architectatæ ſunt. ideò diuinus Auerrois immaterialium ſcientiam à noſtra differre aſſetit, quoniam illorum ſcientia res operatur, noſtra vero à rebus efficitur: Eſt igitur in intelligentijs noſtri cognitio, & cura igitur, quæ eis à prima cauſa demandata eſt. ALEX. At mihi nunc maior exoritur dubitatio. Nam ſi à cœleſtibus corporibus id factitatum eſt, cur non vbique & ſemper? eadem nunc ſunt cæleſtia corpora quæ tunc fuerant, cur non igitur effectus idem, ſi cauſa eadem viget? I. C. Plutarchus multis verbis hanc diſſoluit quæſtionem in libro cur oracula eſſe deſierūt,

vaticinandi

vaticinandi enim vim adſcribit Sybillæ & oraculo: Sybillæ, quia à ſeipſa diſpoſita erat ad vaticinationẽ, idque propter ſpirituũ agitationem in corpore, qui varias rerum imagines repræſentant: Oraculo, quia eo loci exhalabant vapores, qui vatis mentem impellebant ad fata canẽda, quemadmodum & vini vapores ad cantandum nos excitant: cùm igitur deſierunt hi vapores, & oracula ceſſare ceperunt. ALEX. Hanc opinionem in tuo Amphitheatro optime confutaſti. Sed ſcire aueo quid Ariſtoteles reſponderet.? I.C. Forſitan ita: omne progenitũ in vnaquaque ſpecie, incrementum ſuſcipit, ſtatos habet dies, & tandem abit in corruptionem, quam cum noua generatio conſequatur, neceſſe eſt præcedere diſpoſitiones, atque illius diſpoſitionibus eſſe contrarias: niſi enim diſpoſitiones generationis ſuperarent diſpoſitiones corruptionis, non fieret generatio, cum nihil generetur, niſi adæquatę adſint in materia diſpoſitiones, quemadmodum nihil corrumpitur, niſi & corrumpantur diſpoſitiones ſubiecti conſeruatrices: Quæ regula non modo vera eſt in particularibus hominibus, ſed in Vrbibus, Regnis, & Religionibus, vt innuere videtur Ariſtoteles & probatur non ſolum ratione hac vulgari & trita: Omnia orta occidunt, & aucta ſeneſcũt, ſed quotidianis experimentis, vt hiſtoricos per legens videbit cuiuſque Dominij & Religionis principium & finem, qui non ſenſu tam aperte percipitur, vt in plantis, quia vt nobi-

liora ſunt indiuidua, ita magis ſubſiſtunt; quare ſic Plato ſcripſit. *Verum cum omne quod genitum eſt corruptioni ſit obnoxium, talis etiam conſtitutio ſemper manere non poterit ſed ſoluetur. Solutio vero hæc eſt non ſolum circa plantas, ſed terrena etiam animalia; fertilitas, & ſterilitas animæ corporùmque contingit, quando reuolutiones ſingulis circulorum coniunxerint ambitus, his quidem quæ breuioris ſunt æui, ambitus breuiores, contrarijs contrarios. Illi verò quos ad Ciuitatis gubernationem educauiſtis, quamuis ſapientes fuerint, nihilo magis veſtri generis, vel fœcundam vel ſterilem generationem, ratione vnâ cum ſenſu aſſequantur, ſed latebit eos oportunitas generandi, & plerumque cũ oportunum fuerit gignendis filijs operam dabunt. Eſt autem ei quod diuinitus generandum eſt, circuitus, quem numerus continet perfectus* Ex his licebit cõcludere, & oracula incepiſſe & deſijſſe; quẽadmodum omne indiuiduum generabile, &. corruptibile: verum quia corruptionem inſequitur generatio, quæ ad illam contrarias habet diſpoſitiones, ideo ad vnius legis ceſſationem alia ſuccedit lex contraria penitus. Quid in Gentili lege Iouis nomine illuſtrius, & ſanctiùs? Quale nunc nomen vile magis & exe-crandum? Cùm igitur Ethnicorum Religionis ſenectus acceſſit, & corruptio inſtabat, primò corrumpi debebant illius legis diſpoſitiones: hæ autem erant oracula, quæ propterea deſierunt, atque illico in eius locum alia ſubrogata eſt legis forma vetuſtæ è diametro oppoſita: Verum quia haud facile homi-

nes de vna Religione ad aliam pertranſeunt, ideò in nouæ legis aduentu admiranda opera fiunt: Sanè nulla eſt lex quæ ſui ortus miracula non deprædicet; Quare à cœleſtibus corporibus vnus è ſancti animalibus homo eligitur, cui confertur poteſtas admirabilia operādi, & maximè curandi languores: nam quæ in herbis, lapidibus, & animalibus omnibus præcipuæ virtutes conſperſæ ſunt, quaſi in vnum colligunt, & vni tribuunt, vt alter Deus habeatur: idcirco vbi nouæ legis initijs quis reſiſtere audet, ſtatim ab intelligentijs terretur in ſomnis & in vigilijs tetris apparitionibus, atque ita cœleſtia corpora pro mortalium beneficio Religiones ædificant; Quapropter cū Cœlorū influxus ceſſabit, lex labefactari tunc incipiet donec in nihilum redigatur, *Nec enim nos latere debet*, inquit Albertus, *quod ſicut virtutes naturales perdurant in quodam tempore, & non vltra; ita eſt etiam de virtutibus imaginum, non enim influit aliqua virtus de Cælo, niſi in quodam tempore periodi, ſicut diximus in fine perigeneos, & poſtea caſſa & inutilis remanet imago frigida & mortua. Et hac eſt cauſa quare quædam imagines non operantur hoc tempore quod fecerunt tempore antiquo* : ideò diſtinguntur in Aſtronomia diuerſi anni imaginum cœli, & Planetarum, & quarundam Stellarum dicuntur eſſe anni maiores, medij, & minores, in quibus explicant ſuos effectus, vel fortiores, vel imbecilliores, vel mediocres. Et Cardanus cōplurium legiſlatorum genituras deſcripſit, in qui-

bus perſuadere nititur, Religiones opus eſſe Stellarum. Addatur & alia ratio ſecundum Philoſophos, nam iuxta eorum opinionem maximè Platonis & Ariſtotelis, mundus eſt æternus, neque infinita ſecundum ſpeciem eſſe poſſunt, neq; vnquam fuerunt, nec erunt, quoniam ex his corruptibilibus nihil ſecundum indiuiduum poteſt perennari. Ea de cauſa qui nunc ſunt in vſu ritus, centies millies fuerunt, totieſque renaſcentur, quoties ceciderunt, nihilque eſt quod ſimile non fuerit, & cui ſimile non erit aliquando: denique nihil eſt, aut erit, quod non fuit, nihil fuit quod non erit; Qua de re cùm continua & æterna ſit talis viciſſitudo, habet cauſam æternam: in nullam autem aliam cauſam reduci poteſt, niſi in cæleſtia corpora, Deum & Intelligentias, ergo à corporibus cœleſtibus, quibus ex Dei mandato intelligentiæ præſunt, leges originem ducunt, incrementa, & interitũ: Plutarchus ſic ſcribit. *Non eſt fortaſſe mirandum per infinitum tempus alibi aliter fortuna influente res humanas in eundem caſum ſæpius deferri. Siue enim quod ſubiacentium rerum multitudo terminata non eſt abundantem & facilem habet fortuna ad ſimilitudines edendas materiam, ſiue quod ex quibuſdam terminatis numeris ſeries rerum connexa exiſtit: ita enim neceſſarium eſt ex earum diſcurſu & circumuolutione ſæpe eadem euenire & emergere in lucem quæ euenerant.* Ad maiorem huius rei probationem, ſi quis & antiquas & recentes hiſtorias attentè perlegat, agnoſcet cor-

pora cœleſtia de Regibus, de Regnis, de Ciuitatibus, &c, vt vno verbo omnia comprehendã, de magnis rebus nimis eſſe ſollicita: quare vbi illis immutatio imminet, imò vbi remotiſſima eſt, in Cœlo, in Elementis, in plantis, in brutis, & in hominibus diuerſa nobis ſigna & prodigia obijciunt. A Capys tempore vſque ad Iulij Cæſaris imperium mille fere anni effluxerunt: In Capys tamen ſepulchro reperta eſt tabula ænea, in qua ſcriptum erat, Iul. Cæſ. In Senatu fore interficiendum: huic mirabili quidem exemplo poſſem multa etiam ſubtexere admiranda magis, ni hiſtoriam ordiri viderer. Hoc vnum aſſeram, Reges à Deo conſtitui, Regibus cœleſtia corpora opitulari. Cogitet aliquis, quâ hominis induſtriâ Romulus ex paſtore ad ſceptrum tam citò peruenerit? Quo hominum artificio Roma tam breui tempore mundi caput facta fuerit, opptimè conſiderans, manifeſtò videbit Deorum procuratione accidiſſe: Quid dicemus de Cyro? de Hyerone? de Habide? poſtquam Iuſtinum legerimus? ego ſanè obſtupeſco. quapropter cum Deus & corpora cœleſtia maiorem de legibus & Religionibus, quam de Regibus, & eorum Regnis ſollicitudinem habeant, ſunt enim diuturniores & nobiliores, non mirum ſi pro mortalium beneficio (nullum autem Religione præſtantius, Hæc enim & ſi falſa ſit, dunmodo vera credatur, animorum ferociam domat, libidines coercet, ſubditos Principi obſequentes efficit) ab ipſis corpori

bus cœleſtibus conſtituantur legiſlatores, & diuinæ voluntatis prænuntij, qui Dei filij merito nūcupari poſſunt. vniuerſi ordinem, Cœleſtium corporum potentiam, Deique prouidentiā contēplāti animo, ſi oculis non poteſt, iſta nec diſſona neque naturę ordini repugnātia videbūtur. Rimetur aliquis rerū diuerſitatem, in mineris, in plantis, in brutis, & in hominibus aliquid boni, aliquid verò mali adinueniet: Regna quoque ipſa, ex optimis inſtitutis ad peſſima declinant, modò vnam, modò aliam legem aliàs turpiſſimam, nunc ſacratiſſimam deuenerātur: has enim viciſſitudines vniuerſi perfectio expoſtulat. Quælibet Religio in ſui ortu & interitu, non in medio miracula oſtētat, cuius rei ratio illa eſt: quia in longiſſimis temporis interuallis potentiſſimæ intercedunt Planetarum coniunctiones, quo tempore nouam Religionē inſtitui ac proinde ceſſare veterē clariſſimis experimētis Aſtronomi comprobant, & ego validiſſima ratione: Ea eſt, quia ex magnis ſiderum coniunctionibus inferiora hæc ſummam cum nanciſcantur poteſtatem, admiranda opera proferunt. Inſuper hominum voluntates tunc immutantur: phantaſia, qua intellectus voluntatis conſiliarius vtitur, cœlo ſubiicitur: Quare vir ſapiens ſacros æterni nominis honores appetens cum hæc futura præuidet, Prophetam à Deo miſſum ſe prædicat: quæque neceſſaria cœleſtium corporum vi miracula fiunt, confictæ ſui ipſius omnipotētiæ adſcribit, atque ita de-

Iuſa plebecula illum admiratur & adorat:ſanè ea miracula vocitãtur,quæ poſt lõgiſſimas cœlorũ cicuitiones accedũt, non quæ naturæ vires exuperãt.Sic igitur ad quæſtionẽ propoſitã reſponderi poteſt:deſierunt oracula quia incæperunt: Nam iuxta præcedentes ſuppoſitiones, quicquid incipit, deſinit. Deſinere autem non poteſt, niſi diſpoſitiones contrariæ adueniant, veluti non corrumpitur ſanguis menſtruus, niſi introducantur diſpoſitiones hominis formatrices,quæ prioribus aduerſantur: ſic poſt oracula aduenit lex illis oppoſita; apud poſteros oraculorũ lex etiã vigebit:ita ſãguis mẽſtruus corrũpitur & generatur homo, ſub cuius forma ille deliteſcit, & tandem vegetiori ſpiritu,ac vita imbutus, palam ſe prodit.eſt tempus infinitum ratione motus,quem ſubminiſtrare numquam deerit æternus motor:at infinita ſecũdum ſpeciem eſſe non poſſunt,igitur quæ interierunt, à cœlorum circũctionibus poſtliminio in vitam reuocabuntur ſecundum ſpeciem, non ſecundum indiuiduum,vtPlato ſomniauit.SubtiliſſimæPhiloſophiæ noſtræ rudimenta pariunt hæc præclara facinora:at in Chriſtianæ fidei obſequiũ ea libens deteſtor,imò tacite deteſtatus ſum,antequã ioci ergo excogitaſſem Alex. Quid igitur de Oraculis cenſes? I. C. Sacerdotum impoſturas fuiſſe. Alex. At quomodo fraus non detegebatur? I. C. Ob publicæ poteſtatis formidinẽ allatrare Philoſopi non audebãt. Gra-

tias tamẽLuciano debem⁹,qui illorũNebulonũ figmẽta poſteris patefecit. ALEX. Quæſo aliqua ex eius libris enarra. I.C. Luciani opera in meo Muſæo ſunt, ad te deferenda curabo, tuque metipſe ſolus pellegere poteris. AL. Gratias tibi ago ingentes.

DIALOG. LIII.

De Sybillis.

ALEX.

FInita oraculorum diſquiſitione, Videamus, quomodo Sybillæ, futuros rerum euentus prædicebant? I.C. An è corporum cœleſtium, quibus tanquam inſtrumentis ad mundi regimen Deus vtitur, inſpectione, atque contemplatione? Ita quidem Aruſpex Spuria admonuit Caium Cæſarem, vt caueret periculum, quod non vltra Idus Martias proferreretur. Iulius Marathus antequam naſceretur Auguſtus Cæſar ita vaticinatus eſt: natura citò pariet Regem populo Romano. Sic Publius Nigidius accepta eiuſdem Auguſti geneſi, orbis Dominum natum eſſe affirmauit. Sic etiam Scribonius Tiberio Regna prædixit. Sic idem Mathematicus eidem Tiberio denũtiauit Galbam aliquando imperaturum, cum tamen Galba ex Æneadum familia non eſſet. Eadem ratione Seleucus Aſtronomus Othoni Cæſari, ſuperſtite Nerone, promiſit Imperium. Sic Ge-

nethliaci cognitâ Vitellij Natiuitate, infælicißimum eius exitum antenuntiarunt. Ioſephus fama magnus apud Hæbreos veſpaſianū dixit Romæ imperaturum. Sic denique, & non aliunde Aſcletarion Mathematicus ſuam & Domitiani Cæſaris necem auguratus eſt. Infinitos prope alios ex Plutarcho, Liuio, Iuſtino, Valerio Maximo, & alijs grauiſſimis authoribus in medium adducere poſſem, quos ſilentio prætereo. An ipſimet vates & ſybillæ ſub ea natæ erant conſtellatione, quæ confert facultutem Vaticinandi. ALEX. Quid fingis? I. C. Experimentis & ratione probabo. ALEX. Quis hæc vnquam expertus eſt? I. C. In Saguntinorum excidio per Annibalem facto, puer vix natus futura prædixit. Hali haberagel ex ſyderibus, veneris ſcilicet, Iouis martiſque coniunctione, in octauo libræ gradu, vna cum Mercurio, qui ſolus in tali gradu fines habebat, nuntiauit natum eſſe puerū qui cœleſti circūfultus fauore futura nūciaret. boues aliquando & alia animalia inſequentia antenuntiaſſe in vita Marcelli Plut. refert. ALEX. Quomodo Ratione id ſuades? I. C. cū De⁹ Cœlorū motricibus intelligētijs mūdi gubernacula demandarit, vt alibi probauimus, illarum eſt hæc inferiora curare, maxime hominem, ad quem tanquam ad finem omnia adeo ordinata dixit Philoſophus. Ex hominibus autem præcipue Reges curant, & Principes, ad ipſorum namque exemplum regitur orbis. Hinc Iacobus faber Stapulenſis aſſerit, in Ægipto

appropinquãte ortu vel interitu Regum, fere ſemper prodigia apparuiſſe: Quare apud Catholicos etiam hæc viget opinio, Principibus duos datos eſſe cuſtodes Angelos; itaque eos commonefacere debent de futuris euentibus: Cumque dicat Philoſophus hominem præ cæteris animalibus plures habere operationes; atque ideo multis indigere: nam ipſemet Ariſtot. & Plat. in Politicis aſſerunt, diuerſas ſecundum ſpeciem operationes melius à diuerſis artificibus, quam ab vno ſolo perfici, ideò operæ precium erat, vt nonnullis præclariſſimis viris eam conferrent poteſtatem qua futuros rerum euentus Reipublicæ denunciarent: hoc autem cœleſtibus corporibus factu facillimum eſt: ſi enim illa herbis, & lapidibus quibuſdam futura præſentiendi facultatem impertiunt, vt ex grauiſſimorum virorum teſtimonio & experimento Albertus comprobat, quanto facilius homini qui cum ſit medium inter æterna & corruptibilia, aptior eſt ad ſimiles cœleſtes impreſſiones excipiendas. Confirmatur: Nam Plato in Menone ait, Poëtas naſci, cuius rei ſignum eſt, quoniam multoties quæ dicunt ignorant. Idem in Phædro aſſerit, vates, ſybillas & Augures à furore duci, mente commotos, & ecſtaſi correptos appellans. In Ione, poeſim dicit rem ſacram eſſe, Dei nuntios Poëtas appellat, & nõniſi Deo plenos canere aſſerit. AL. Vera hæc ſunt, nam & Ouidius ſcripſit.

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo
Sedibus Aethæreis ſpiritus ille venit,

Non tamen digna vt à Platone recitentur, qui à Republica Poëtas expellendos conſulit. Sed quæſo illud nos contemplemur, quomodo Cœleſtia corpora poſſunt vates inſtruere? I.C. An vatis phantaſmata cõmouendo, futurarũ rerũ ſpecies in eius intellectu effingẽt? Quid miraris? ſi Sol dat muris formã in fimeto, quantò faciliùs futuri euentus ſpeciem in vatis fantaſia? ſanè materialis cũ ſit, æque Cœlo ſubijcitur ac ſterquilinium. Si traditum eſt apud hiſtoricos, in ſomnis futura reuelata compluribus, quod non niſi ad Cœlorum motrices Dei miniſtras referri poteſt: cur in vigilia idem in vate efficere nõ valebunt? An vate vtetur intelligentia tanquam inſtrumento, & quemadmodũ tubicẽ per Tubam editũ ſonũ, ſic intelligẽtia per os vatis: quare multa canũt aliquãdo, quæ nec ipſi intelligunt, veluti Pſittaci: Sanè intelligentia neque eſt corpus, neque virtus in corpore vt octauo Phiſicorum dicitur: Quare propriè neque eſt in loco, neque in ſubiecto: quid igitur prohibet ipſam intelligentiam vati aſſiſtere? Præterea quid amplius habet Angelus, vel Dæmon in vate mouendo, quàm intelligentia? Certè hi qui aliter de intelligẽtijs & cœleſtibus corporibus loquuntur, videntur eas exiſtimare eſſe viros vel fœminas, quæ loco determinentur, & multa ſimul exercere nequeant, cum tamen in vno Solis corpore omnia opera luſtret Solis

Intelligentia. An vates ijs abundant humoribus qui conferunt ad vaticinandum? Qua de cauſa Ariſtot. Philoſophorum Deus arbitratus eſt omnes vates eſſe melãcholicos; At hæc facultas non ab ipſo vate ad actum deducitur, ſed à cœleſti ſidere: quapropter Sybilla non ſemper reſponſa dabat, ſed cum melancholia ſe diſponebat ad diuinos afflatus recipiendos: Sunt enim actiones in patiente bene diſpoſito, & cum cœleſtia corpora benigne aſpiciebant vatem, ea tunc plena Deo dicebatur, quare Poëta Princeps de Cumæa ſybilla ita loquitur.

--Non vultus, non color vnus,
Non compta manſere comæ, ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument, maiorque videri
Nec mortale ſonans, afflata eſt numine quando
Iam propinquiore Dei.

Et paulo poſt.

At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum ſi pectore poßit
Excußiſſe Deum: tantò magis ille fatigat
Os rabidum fera corda domans, fingitque premendo.

Alioquin Sybillæ non vaticinabantur, aut non vera proferebãt, id quod ex ipſarum indiſpoſitione, & ex diuerſitate ſitus Cœleſtium corporum proueniebat, non ex ira Deorum, vt plebecula exiſtimabat. Quod ſi hæc tibi fortaſſis non arridet opinio, Cardani adducam ſententiam. Is cenſuit, vnam in omnibus animantibus eſſe animam, quæ pro materiæ diſ-

poſitione plus & minus alicui ſe communicat, atque exinde varios ſcientiæ vel ignorantiæ ordines animalia ſortiuntur. *Cur prophetæ*, inquit ille, *& qui de futuris apertè veriſſima doceant, qualis admirabilis fuit Eſaias? Mens ipſa cum nullo modo corpori immiſcetur, belluas facit: cum mediocriter, homines: cũ autem copioſus effunditur ſpiritus, non repugnante vi corporeâ, proph*[illegible]*a euadit. Propterea nemo prophephata eruditus e*[illegible] *quoniam mens illa pura, Doctrinâ non indiget,* [illegible] *in omnibus regionibus Prophetæ apparent, Nam iuxta polos impoſſibile eſt vt naſcantur, corpus enim eorum qui illic habitãt, denſum eſt, ideoq; repugnat tãta mẽtis ſincetirati, at verò imbelle, & tenue corpus factũ eſſe homini ob excellentiam animæ, declarat Plato in Timæo dicẽs. Potuerat Deus ſolidũ hominis corpus concinnare, vt nocumẽco forinſecus occurſanti minus foret obnoxiũ; ſed mollius efficere præoptauit, quo eſſet cõtẽplationi paratius, Ergo in Paleſtina tantum floruere prophetæ. Ea enim regio perquam temperata eſt, atque omnium cœli regionum amœniſſima. Hi vero tales nec timidi ſunt nec iracundi, affectus enim hi neceſſario corporis validioris ſunt, vnde & iracundos longiùs æuum protrahere videmus. Sed & hi in cibo moderati ſunt, namque victus plenior corpus obeſum reddit, plures autẽ illorum propter id etiam in deſertis locis habitar*[illegible] *ob id etiam expertes ſunt veneris, ea enim corp*[illegible] *mentem concutit. Declaratum eſt autem ta*[illegible] *omni mentis concuſſione vacare oportere: progenitores vero non impios illorum eſſe neceſſe eſt. Talibus enim praui humores inſunt, vnde tam ſinceri vaſculi ge-*

Cardan. de anim. immortal. fol. 297.

Intelligentia. An vates ijs abundant humoribus qui conferunt ad vaticinandum? Qua de cauſa Ariſtot. Philoſophorum Deus arbitratus eſt omnes vates eſſe melãcholicos; At hæc facultas non ab ipſo vate ad actum deducitur, ſed à cœleſti ſidere: quapropter Sybilla non ſemper reſponſa dabat, ſed cum melancholia ſe diſponebat ad diuinos afflatus recipiendos: Sunt enim actiones in patiente bene diſpoſito, & cum cœleſtia corpora benigne aſpiciebant vatem, ea tunc plena Deo dicebatur, quare Poëta Princeps de Cumæa ſybilla ita loquitur.

- - Non vultus, non color vnus,
Non compta manſere comæ, ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument, maiorque videri
Nec mortale ſonans, afflata eſt numine quando
Iam propinquiore Dei.

Et paulo poſt.

At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum ſi pectore poßit
Excußiſſe Deum: tantò magis ille fatigat
Os rabidum fera corda Domans, fingitque premendo.

Alioquin Sybillæ non vaticinabantur, aut non vera proferebãt, id quod ex ipſarum indiſpoſitione, & ex diuerſitate ſitus Cœleſtium corporum proueniebat, non ex ira Deorum, vt plebecula exiſtimabat. Quod ſi hæc tibi fortaſſis non arridet opinio, Cardani adducam ſententiam. Is cenſuit, vnam in omnibus animantibus eſſe animam, quæ pro materiæ diſ-

poſitione plus & minus alicui ſe communicat, atque exinde varios ſcientiæ vel ignorantiæ ordines animalia ſortiuntur. *Cur prophetæ*, inquit ille, *& qui de futuris apertè veriſſima doceant, qualis admirabilis fuit Eſaias? Mens ipſa cum nullo modo corpori immiſcetur, belluas facit: cum mediocriter, homines: cũ autem copioſus effunditur ſpiritus, non repugnante vi corporeâ, propheta euadit. Propterea nemo prophephata eruditus eſt, quoniam mens illa pura, Doctrinâ non indiget, nec in omnibus regionibus Prophetæ apparent, Nam iuxta polos impoſſibile eſt vt naſcantur, corpus enim eorum qui illic habitãt, denſum eſt, ideoq; repugnat tãta mẽtis ſinceritati, at verò imbelle, & tenue corpus factũ eſſe homini ob excellentiam animæ, declarat Plato in Timæo dicẽs. Potuerat Deus ſolidũ hominis corpus concinnare, vt nocumẽto forinſecus occurſanti minus foret obnoxiũ; ſed mollius efficere præoptauit, quo eſſet contẽplationi paratius, Ergo in Paleſtina tantum florvere prophetæ. Eà enim regio perquam temperata eſt, atque omnium cœli regionum amœniſſima. Hi vero tales nec timidi ſunt nec iracundi, affectus enim hi neceſſario corporis validioris ſunt, vnde & iracundos longiùs æuum protrahere videmus. Sed & hi in cibo moderati ſunt, namque victus plenior corpus obeſum reddit, plures autẽ illorum propter id etiam in deſertis locis habitarunt, ob id etiam expertes ſunt veneris, ea enim corpus & mentem concutit. Declaratum eſt autem tales omni mentis concuſſione vacare oportere: progenitores vero non impios illorum eſſe neceſſe eſt. Talibus enim praui humores inſunt, vnde tam ſinceri vaſculi ge-*

Cardan. de anim. immortal. fol. 297.

ne atis impeditur: Mentem autem illam, quæ ſic mouet palam eſt ex vniuerſalium cognitione, non ſingularium procedere, quibus poſtmodum ſimul iunctis, efficitur ſingularis cuiuſdam notitia, cui hæc omnia inſunt, vnde accidit, vt non niſi poſt euentum, oraculum illorum intelligatur, tunc vero ad vnguem omnia expleta cernere fas eſt. Velut enim in ſomnijs dictum iam eſt ex Auerr. ſententiâ generales apparent futurorum conditiones, qu[illegible] ad ſingularium coniecturam peruenimus, ſic vig[illegible]ntibus in Prophetis: fortius enim mẽtem mens com[illegible]nis mouet quàm per ſomnum cœlum imaginationem, præſertim cum corpus vt dixi paratum habeat: plurimos autem imo populos ab his moueri neceſſariũ eſt, quia mens communis multorum commouet mentem, ob id aſſentiuntur plebei maxime homines, neceſſe eſt enim vt pars toti, & productum producenti pareat, vt lumen Solis, aut lux ipſa. Propterea nec cur illis pareant ſatis nouerunt, ſed naturali impetu ad hæc mouentur. Ergo tantum à bellua homo quantum ab homine Propheta diſtat: hic autem quaſi medius eſt inter ſeparatam mentem, & hominem. Mens ſeparata vniuerſalis mentis, & prophetæ, rurſus medium eſt, media etiam mens illa communis, inter vltimã cœleſtium intelligentiam & ſingularem. Auicenna verò arbitratur quod talis vis habeat virtutem admi[illegible]biles res agendi, vt ob hoc à populari conſenſu om[illegible] aliquid maius cæteris hominibus obtinere cre[illegible]r: oſtendunt autem dicta prophetarum in Vniuerſali mentem illam noſtrum originem ſingularia ſub generali modo intelligere, atque hoc idem animus noſter habet poſtquam fuerit ſeparatus. Cur autem

multis contingat vt mortem amicorum aut affinium abſentium ſentiant? hoc ideo euenit quia lux illa vtriſque coniuncta eſt. Propterea non niſi in coniunctiſſimis animis accidit, tum maximè in matre ac filijs & fratribus ſi nobis valde chari ſint: atque ideo illis contingit, quod Criſtallo ſi ſolis radijs exponatur, namque dum amouetur Criſtallus, motum quendam efficere videtur in radijs etſi non faciat: hora igitur illa cum lucem corpus relinquit, ſi proxima valde ſenſibilis fuerit, & corporeis vinculis explicata, ſentiet mutationem illam, quæ cum leuiſſima ſit facilius per ſomnum percipitur: nam & reliqua leuia, vt etiam exigui dolores in ſomno grauiſſimi eſſe videntur, quoniam virtus animæ omnibus exterioribus explicata negotijs, totam ſentit alterationem, non igitur omnibus, ſed multis hoc contingit atque etiam ob hoc non niſi ipſo temporis momento, quo obeunt, ſic autem commota mens ſimulachrum ex imaginatione ſuſcitat vel videntis, aut audiendis vocem, aut in ſomno etiam ſpeciem eius, qui moritur videre ſe exiſtimantis: ob id igitur in magnis cladibus ſic multos affici neceſſe eſt, vnde concurſus & diuinatio. Cur autem hoc hic magis quàm alibi contingat, in præcedenti dubitatione oſtẽſum eſt. Palam etiam fit non omnes eiuſdem loci accolas hoc præſentire, non enim omnes mentem habent à corpore ſic liberam, nec omnes propinquos: quare non ex cœlo hæ præſtigiæ fieri poſſunt, vereque eſſe, nam omnes eas ſentirent, videtur autem communis illa mens, ac nobis coniuncta, huic cauſæ non parum conferre. Ex his non obſcurum eſt, Cur maxime per ſomnum diuinemus. Nam vt diximus, mens minus,

à corporis ſenſibilibus functionibus detinetur. Ergo ſi mens valida fuerit, corpus autem inane & languidum, animus optimè expolitus, ſenſus interiores puri: tunc maximè etiam ſimulachra ipſarum rerum intueri poteſt, Nam mens quæ nos illuminat, aut ſingularia agnoſcit, id quod Auicenna fatetur, aut omnibus vniuerſalibus cognitis, hoc ipſum ſingulare agnoſcere, quanquam nequeat oſtendere, tamen poteſt. Ex quo etiam maxime apertū eſt, Cur morituri magis diſceſſum ſuum præuideant, quàm cæteri? Nam tunc iam intellectus ſeparari incipit à corpore, atque à reſiduo animæ, ideoque anima & corpus hanc ſentiunt ſeparationem, non vt aliquam rem, ſed vt oculus tenebras, ac cæcitatem, aut vt quercus robur ad quod radices dirigit: ipſa etiam mens principio ſuo hærere incipit, ob idque ſimulachra futurorum excitat, inde morientium animus diuinior habitus vt ex Cicerone retulimus, mandatumque legibus vt ſupremæ voluntates ſeruentur. ALEX. Acutiſſimè profectò Cardanus ratiocinatur. ſed illud me edoceas, quomodo Peripateticorū opinio à Platonicis differat circa Sybillarū vaticinia. I. C. Ambo id attribuunt humori melancolico: ſanè Ar. trac. de diuinat, inquit, Melancholicos propter humoris vehementiam longè bene coniectare, citoque habitum imaginari, & facillimè Cœleſtium impreſſionem ſuſcipere. in Problemat. ait, ex melancolia quoſdam diuinos euaſiſſe, & Sybillas à naturali melancholica humorum complexione fuiſſe diuinatrices atteſtatur. Quemadmodum & Plato etiam in Menone, in Phædro, & in Io-

ne

ne aſſerit, cui veritati complures fabellas Platonici addunt. ALEX. Quæſo animi gratia illas repetas. I. C. Inquiunt, tantum eſſe melancholici humoris imperium, vt ſuo impetu etiam cœleſtes Dæmones in humana corpora nonnunquam rapiantur, quorum præſentia & inſtinctu homines debacchari, & mirabilia multa effari, omnis teſtatur antiquitas: idque ſub triplici differentia, iuxta triplicem animæ apprehenſionem, videlicet imaginatiuam, rationalem & mentalem contingere putant. Dicunt itaque, quando anima melancholico humore impulſa, nullo cohibēte, corporis habenas membrorumque vincula tranſgreſſa, tota in imaginationem transfertur, ſubitò efficitur inferiorum Dæmonum habitaculum, à quibus manualium artium ſæpè miras accipit rationes. Sic videmus rudiſſimum aliquem hominem ſubitò in pictorem egregium aut architectum, vel alterius cuiuſque artis euadere magiſtrum. Quando verò eiuſmodi Dæmones futura nobis portendunt, tunc oſtendunt quæ ad elementorum turbationes, temporumque viciſſitudines attinent, vt futuram pluuiam, tempeſtatem, inundationem, terræ motum, mortalitatem, famem, ſtragem, & eiuſmodi: quemadmodum apud Aulum Gellium legimus, Cornelium Sacerdotem, quo tempore Cæſar & Pompeius in Theſſalia cōfligebant, Patauij furore correptum, & tempus, & ordinem, & exitum pugnæ prænarraſſe. Quando verò anima tota in rationem con-

uertitur, mediorum Dæmonum efficitur domicilium: hinc rerum naturalium humanarumque nanciſcitur ſcientiam atque prudentiam. Sic videmus hominem aliquem ſubitò Philoſophum, vel medicum, vel oratorem egregium euadere: ex futuris autem prædicere quę ad regnorum mutationes & ſeculorum reſtitutiones ſpectant, quemadmodum Sibylla Romanis. Cùm verò anima tota in mentem aſſurrexerit, tunc ſublimium Dæmonum receptaculum effecta, ab illis diuinorum arcana ediſcit, putà Dei legem, ordines Angelorum, & quæ ad æternam rerum cognitionem, animarumque ſalutem pertinent. De futuris verò præuidet quæ diuinæ prouidentiæ adiacent, vt futura prodigia ſeu miracula, futurum Prophetam, vel legis mutationem. AL. Quomodo id probant? I. C. Quia de Chriſto Sibyllæ ante aduentum eius longo tempore vaticinatæ ſunt. Sic Virgilius naſciturum Chriſtum iam in propinquo intelligens, Cumanæ Sibyllæ recordatus, cecinit ad Pollionem:

Vltima Cumæi iam venit temporis ætas,
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies Cælo demittitur alto.

Et paulò poſt innuens originalem culpam irritam fore, ait:

Te duce ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri
Irrita, perpetuò ſoluent formidine terras.

Subditque inde ſerpentis occaſum, & ligni

mortis, ſiue ligni ſcientiæ boni & mali venenum ſopitum iri, inquiens:

Occidet & ſerpens, & fallax herba veneni.

Manſurum tamen originalis peccati fomitem innuit, cùm dicit:

Pauca tamen ſuberunt priſcæ veſtigia fraudis.

ALEX. Non deſunt authores, qui de Auguſto potius hos verſus interpetrentur. Cæterum mirum non eſt, ſi de Meſſia aliqua Sibyllæ prædixerunt, nam in Propheticis Hebræorum libris perlegendis verſatæ erant. Sed quam aliam ad Sibyllinas Prophetias reſponſionem excogitarunt? I.C. Animus noſter, (inquit Apuleius) ſimplex cùm ſit & purus, poteſt ſacrorum quorundam auocamento ac delinimento ſoporari & exterminari ad præſentium obliuionem, ita vt remota corporis memoria, in naturam ſuam diuinā redigatur, atque ſic diuino lumine illuſtratus, ac furore diuino afflatus, futura rerum præſagire, tum etiam mirabilium quorūdam effectuum cum hoc ſuſcipere virtutem. ALEX. At ſi animus ſimplex eſt: quomodo ceremoniolis delinitur, & ſopitur? quomodo diuina cogitans, corporis obliuiſci poteſt, ſi corporeis vtitur inſtrumentis, vt illa meditetur. I.C. At Iamblicus ad Porphyrium ſic ſcripſit: *Sibylla Delphis duplici ratione Deum ſuſcipere ſolita eſt. aut enim per tenuem ſpiritum & ignem, qui alicubi ex ore antri prorumpebat: aut ipſa etiam in adytu ſedens, ſuper aneam ſellam tripodem numini dicatam, & vtrobique hoc diuino ſpiritu acta, vaticinia fundebat: tum*

plurimus ignis ex antro volans, vati vndique circumfunditur, eamque ſuo numine repletam agitat; aut ſacræ ſedi adhærens, per quam Deo afflata, protinus ad vaticinia erumpit. Sed & vates fatidica in Branchis, quæ in axe conſedit, aut virgam manu geſtat à numine ſibi aliquo conceſſam, vel pedes interdum Lymbumque vndis proluit, vel ignis vaporem ex vndis haurit. His omnibus diuino ſplendore repletur, editaque plena rerum pandit oracula. Alex. Fabellæ hæ ſunt, quibus ne delyrantes quidem aniculæ adſtipulentur: probabilior, (ni fallor) eorum ſententia eſt, qui Sibyllas à Dæmone obſeſſas dicunt. I.C. Medici hanc irrident opinionem. Alex. Quid de Dæmoniacis Hippocrates & Galenus ſcripſerunt, pellegi. Quid Cardanus ignoro. I.C. Habes præ manibus, perlegas.

DIALOG. LIV.

De Dæmoniacis.

Alex.

Card. de anim immortal. fol. 304.

Æc ſunt illius verba. *Sed cur Dæmoniaci quidam eſſe videntur? Accidit hoc diuiſa luce velut in ſtriatis ſubtiliter columnis ac fractis ſpeculis: nam in columnis lux diuiſa, & in ſpeculis plures repræſentat imagines quæ cum diuerſæ videantur, accidit eis quod & oculo altero depreſſo: nam vna res duæ eſſe videntur,*

quoniam oculus eãdem rem, & altam & depreſſam ſimul eſſe non poſſe recte diiudicat, ob id duo exiſtimat, quæ vnum ſunt nec plura, quia plures eſſe oculi non poſſunt: at in anima lux illa cum innumeras patiatur diuiſiones, ob id mens multiplicata, & ſpiritus immundi etiam innumeri ineſſe creduntur, vt non negauerim fucum ſubeſſe multis, aliquibus etiam Dæmonem adeſſe, ſed quod frequentius contingit, expono, ob id igitur exorciſmis potius quam medicinis ſanantur, nam anima, fide vt diximus, & imaginatione regitur ac permutatur. Palam enim eſt, plurimos ex eis verbis non ſacris, ſed prophanis liberari. Dum verò ſic mouentur & halitu fœdo caput tentatur, ſimile quid patientibus comitiali morbo, ob id in mulieribus frequentes, ob vteri corruptiones. Sed cur Dæmoniaci videntur aliqua cognoſcere quæ Card fol. 306 antea neſciebant? facta diuiſione, ſi non colluceant partes, Dæmoniaci fiunt ſtupidi, & amentes: ſi verò quaſi animus inflectatur, vt de columna ſtriata diximus, in cæteris ſunt prudentes, ob imaginum autem multitudinem Dæmoniacos ſe eſſe putant. Ergo in tam multiplici imaginum apparentia illud idem accidit, quod in nebularum varietate, & plumbi colliquatione, cum in aquam poſtmodum proycitur, namque figuræ diuerſæ, atque admirabiles animalium, plãtarum, hominum, inſtrumentorumq; emergunt, aliarumque rerum viſu quidem delectabiliũ, ſed incognitarum: vnde cum motus, & iam illis quaſi in circulo accedat, varietates penè infinitæ exurgunt: ab hac igitur formarum multitudine & mentis communis auxilio futurorum, & aliorum incognitorum accedit notitia, verum ſi men

non coadiuuet, vt plerumque fit, multa dicunt ſed falſa pleraque: neceſſe eſt enim, vt in frequenti talorum iactu, etiam caſu diuinare. Eſſe autem hunc motum, & hanc ſimulachrorum multitudinem declarat inquietudo illorum, ſermoniſque abrupta ſeries, & ſine ſenſu ac ratione edita. Porrò qui fractam habent illam animi ſpecularem leuitatem, tum lumen, nunquam ſanitati reſtituuntur: qui autem inflexam, plenè ſanantur. Conquieſcunt autem motiones hæ, cum motus ſpirituum ſedatur, nam opinio quidem manet, ſed affectus vexatio tollitur. Hæc ille ſubtilitatis profeſſor. Tu verò quid de Phræneticis, vulgo Dæmoniacis dijudicas? I.C. Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ me ſubijcio: cæterum illud ſcio complures (omnes dicere vetat Religio) qui à Dæmone oppreſſi creduntur, ſolis melancholicis humoribus conflictari: nam melancholiam purgantibus medicamentis adhibitis conualeſcunt. vt ſubticeam non niſi melancholicos morbo huic eſſe obnoxios, puellas nubiles innumeras, quibus ſuppreſſi ſunt menſes, & viduas multas, quarum retentum ſemen corrumpitur, ac tetres congignit vapores, hinc mæſti ſpiritus, qui cerebrum exaſperant. Prætereà non parum ad hæc confert opinio, & credulitas: quare in Hiſpania, & Italia duntaxat Dæmoniaci eſſe creduntur. in tota Gallia vix vnus. in Germania, & Britannia nullus. nec ad Cœli temperiem id ego referam, nam quo tempore ijs in partibus Catholiciſmus vigebat, innumeros penè ἐνεργυμένοις adfuiſſe

legi, & à ſapientiſſimis viris accepi, quibus adhibuiſſe fidem non me redarguent, qui norunt in Hiſpanico & Italico Cœlo nullum Philoſophum, nullum Theologum à Dæmone obſeſſum eſſe. ALEX. Ita eſt, ſed quid ad hoc? Patauí cùm eſſem, vidi mulierem à Dæmone oppreſſam, quæ peregrinas, ſibiq; ignotas proferebat voces: at cùm Sacerdos Aqua benedicta eius caput conſperſit, conſiluit. I.C. Non ego luſtralis aquæ vires inficiabor, quando Alexander Chriſtianorum Doctor & Pontifex & diuinæ voluntatis interpres innumeris eam priuilegijs condecorauit: neque aſſeram, pauculas duntaxat latinas voculas ab illa muliercula prolatas, quas conſulto didicit, vt ſacrilegos tegere poſſit amores: ſed ita Philoſophabor. Mens humana omnium rerum ſcientiam, omnium linguarum notitiam in ſe complectitur; eſt enim Cœleſtis originis, & diuinitatis particeps: at corporis mole oppreſſa inſitas vires palam non exſerit, & veluti ignis cineribus obductus, exſuſcitari poſtulat, ita excitari debent ingenij noſtri igniculi, vt denſis humoribus diſcuſſis eluceſcant, quare ſcire noſtrum reminiſci eſt apud Platonem. ALEX. Scio, ſed quid concludis? I.C. Vbi ferventiſſima ſit humorum ebullitio, vehemens quoque ſpirituum agitatio ſubſequitur, quare concitatiſſimo motu ad cerebrum delati, peregrini idiomatis notitiam, quæ in eo latebat, quodammodo extorquent, non ſecus quàm ex ſilicis colliſione emicantes ſcintillas elici

videmus. Alex. Mira narras. I.C. Nonne ſub æſtiuo ſydere quotidianis conſtat experimentis, æſtuoſa febre correptos extranei idiomatis voces edere? generoſum, meraciſſimumque vinum affluenter hauſtum, homines quālibet ſtupidos, diſertos reddit, quod benè nouit Horatius, cùm ſcripſit:

Fœcundi calices quem non fecere deſertum?

Sic in Traciæ Regione adytus erat Libero ſacer, ex quo vaticinia & oracula reddi ſolebāt: at eius templi Antiſtites, nonniſi vino affatim epoto, res peragebant: acuit ſanè mentem vini calor, ſopitoſque ſpiritus expergefacit, qui in cerebrum delati, quæ in eius latebris voces deliteſcunt, in apertum proferunt: quapropter Apoſtolos varijs linguis loquētes veteres Philoſophi cùm exciperent, ebrios temerè dixerunt, vt D. Lucas his teſtatur verbis. *Alij irridebant eos, dicentes, quia muſto pleni ſunt.* Pari ratione vbi melācholici morbi vis & impetus cerebri ſinus implerunt, mentemque ac ſpiritus cùm vitales, tum animales concitare cæperint, eas proferunt voces, quæ in intimo receſſu latitabant. Alex. Quid hæc ad Sacroſanctæ aquæ aſperſionem? I.C. Si variarum linguarum elocutio melācholicis accidit, quia (vt probauimus) humorum ferocia tanquam face ſubdita illorum mens exardeſcit, atque ſpirituum concuſſione ex inſita ſibi omniū vocum notitia, peregrinas aliquas voces extrudit, quid mirum, ſi aqua frigida capiti admota morbi feruorem, qui ſua vi varias inde

voculas extorquebat, diſcutit? Alex. Imò accenſa magis tunc apparebat. I. C. Hoc ideò euenit, quia humorum capiti ingruentium diſcuſſa ab aqua fuligine, à morbo, mentiſque errore vindicata eſt, & eorum omnium quæ dixerat & fecerat profunda illam cæpit obliuio: at cùm poſteà in memoriam nonnulla ei tu reuocaſti. Alex. Ita eſt. I.C. Suppudeſcere cæpit: at omnes in verecundia rubent. Alex. Non ego Thomæ Morij exemplum imitabor, qui cum Eraſmum ignoto habitu acutiſſimè diſſerentem excepiſſet, ita dixit, vel Dæmones, vel Eraſmus: ſed ita de tua ſapientia eloquar, vel Deus es, vel Vaninus. I.C. Hic ſum.

DIALOGVS LV.

De ſacris Ethnicorum Imaginibus.

Alex.

CVr Deorū Simulachra, quæ humana & pulchra forma pingenda curabant Romani, vt ſcilicet ſimilitudo & ſpecies amorem aſpicientibus conciliaret, aliquando ſudaſſe legimus? I. C. Theophraſtus has aſſignat cauſas: internam patientem materiam ſcilicet, externam alteram agentem, aëris teporem, tertiam addit huius comitem exti- *Theoph. de cauſ. plant. l. 5. c. 5.*

mam humiditatem, quæ illi internæ foras à te-
poribus euocatæ occurrit, atque ita vna cũ il-
la fit vt in tumorem coruſcat, & in ſtillas re-
ſoluatur; quamobrem ſudaſſe ait imagines,
quoties eis adblãdiebatur auſtrina tempeſtas
ſua humiditate. Haud tamen omnes, ſed qui-
bus modo tenuis ſuccus inerat, vt è Cedris
Cupreſſis & oleis elaboratis, ex qua mate-
ria tunc, quòd minus ſit corruptioni obno-
xia, Diuorum idola cõficiebantur. Theophra-
ſto adſtipulatur Card. *Non minore, inquit, admi-*
Cardan. de ſubt. l. 8. c. de Plant. f. 447. *ratione dignum eſt, quod ſtatuæ ſudent. Nam ratio*
in prõptu eſt, quum humidum pingue vi caloris ex-
preſſum, ſudoris imaginem præſtet. ob id maxime ſu-
dent quæ ligno conſtãt Cedri, oliuæ, vitis, ac cupreſ-
ſi. Contingit autem hoc magis Auſtris flantibus,
quod humor ſit copioſior ac tenuior. ALEX. Acutè
quidem. ſed & eas ligneas ſtatuas illachrymaſ-
ſe pellegi quæ ſuccum omnem, qui intus fue-
rat, vetuſtate amiſerunt. I. C. An tepidus
aer, quem Notus, vel mulierculæ baſiolis per-
ſpirarunt, imaginibus adhæreſcens, nactus ſu-
perficiei frigus aliquod, in guttas, quas plebs
appellat lachrymas, coactus eſt? An æſtiui ſy-
deris, ſeu candelarum calor rubros ſimulachri
colores colliquefecerũt, atque ita concolor
ſudor apparuit? An depicti Deunculi cutem
beluino, vel humano cruore clam tingendam?
vel ſanguineam vndam per canaliculos ad
Idoli oculos confluendam ſacricolæ curarunt?
mox templi ianuis apertis occurrens plebecu-
la obſtupuit, naturalemque euentus cauſam

non agnoſcens, miraculum dixit. ALEX. Et lapidea etiam ſymulachra ſudaſſe legimus. I.C. Quid mirum? fluuiales lapides ortus ſui appetentes ſunt, quemadmodum reliqua omnia naturalia: quamobrem è fluuijs extracti, vbi aerem ex Auſtrina tempeſtate humidiorem nanciſcebantur, furtim hauriebant, quem poſtea æſtus deprehendens, bulliendo excoquebat, quare redundans humor ampullis euocabatur, ALEX. Georgij Buchanani lex illa eſt:

Dignus morte perit qui mortua viuus adorat

Sed à gentibus lapides putriaque ligna honorificè colebantur, quæ aliud non erant niſi

Vermibus eſca, cibus tineis, domus hoſpita blattis.

Morte igitur digni erãt, cur igitur cõceptis in idolũ votis, vitæ diſcrimen effugiebãt? vt innumeræ ferè pictæ tabellæ templũ ingrediẽtibus teſtabãtur? I.C. Illi nunquã picti erãt, qui Dijs inuocatis periculum non euaſerunt. cũ in aliquo vitæ diſcrimine quis verſabatur, ſtatim ad Diuos ſupplicationibus votiſque accedebat: Si fortè fortuitò voti compos erat, Dijs acceptam gratiam referre voto ſe teneri arbitrabatur, aliàs voti reus à Pontifice declarabatur: ſi res pro voto non ſuccedebat, & adhuc vouẽs ſuperſtes erat, ſacerdotes inculcabant, propria ſcelera obſtaſſe quominus eius oratio à Dijs exaudiretur: at viro pio voto tamen deluſo perſuadebant, vt Deorum miſericordiam agnoſceret, qui dilectos in hac vita caſtigant; ſi qui deuouerat, perierat, nullus erat, qui ignauiam, vel impietatem Dijs obijceret,

atque his futulibus ſuperſtitionibus Sacerdotes populum eludebant. ALEX. At Pyrrhus epirotarum Rex cùm è Locris Proſerpinæ teſauro pecunias ſubſtuliſſet, naufragij multatus eſt calamitate. I. C. Dionifius eiuſdem locrenſis Proſerpinæ teſaurum compilarat, ſecundis tamen ventis poſtmodum nauigauit, atque ita Deos irridendo, ſocios alloquebatur. *Videte quam proſpera à Dijs immortalibus ſacrilegis nauigatio detur.*

DIALOGVS LVI

De Augurijs.

ALEX.

QVid de Priſcorum Augurijs, & Auſpicijs credendum exiſtimas? I. C. Fabulæ ſunt, ſacerdotumque illuſiones ad laudis & lucri aucupium, Ethnicorumque Principium figmenta ad Plebem metu ſuperni Numinis in ſeruitio detinendam. ALEX. Quæ te mouent rationes ad Auguria vetuſtate robuſta peruertenda? I. C. Fulgidiſſimum Illuſtriſſimæ, ſanctiſſimæque Dominicanæ Religionis ſydus Aquinas Angelicus Doctor nuncupatus, imò & Doctorum Angelus, & Angelorum Doctor (multa, inquit Paulus, per Eccleſiam Dei Principibus, & poteſtatibus inno-

teſcunt) in libello quem de Sortibus inſcripſit, Auguriorum ineptias ſubtiliſſimis rationibus confutauit, quibus, Tullianas omitto declamationes, noſtra hæc addatur. Si Auguria futuros euentus prænuntiant, ergo illorum cauſæ ſunt, vel effectus; ſic Aſtronomi è ſyderibus ſublunarium effectricibus dijudicant. Medici ex effectibus: at Auguria nihil eorũ ſunt, temerè igitur ad futurorum præcognitionem vſurpantur: ALEX. Fateor auguria non eſſe per ſe cauſas rerum, nec effectus, attamen ſunt coeffectus, quia & Augurium, & res quam portendit, ab eadem cauſa, Luna ſcilicet dependent. I.C. Quid igitur opus erat Auſpicibus, qui ex volatu, paſtu, & cantu auium futura diuinarẽt? etiam puerulus ex Aſini ſtercore futurum Reipublicæ ſtatum denuntiare poterat, ſanè hæc omnia Lunæ ſunt coeffectus. ALEX. Vrinã igneam dices ne cauſam, an effectum febris cœlericæ? I.C. Neutrum dicam. ALEX. At quia ambo eãdem regnoſcunt cauſam nempè cholericum humorem, iccirco febrem colericam præmonſtrat vrina ignea: hæc autem ab illa portenditur. I.C. Cauſæ hæ ſunt proximæ quæ immediatè agunt in ſuos ſingulares effectus, ideò mutuo ſe reſpiciunt, & indicant: at Luna inferiorum cauſa vniuerſalis penè eſt, & remota. ALEX. Quid ſophiſmata obaudiam, cum firmiſſimis Hiſtoricoricorum atteſtationibus aduerſentur? Cur non te mouet clariſſimis monumentis teſtata, conſignataque antiquitas? An Etruriam, Pamphiliam, Ciliciam,

Phrygiam, Piſidem, Arabiam, Vmbriam, Ægyptum, & Babiloniam in extis delıraſſe putas? Romani ipſi ſapientiæ Patres tantam Augurijs fidem præſtarunt, vt ſine eis nihil pvblicè, nec domi, nec militiæ gererent I.C. Viri illi ſapientiſſimi ad plebis pædagogiam his vtebantur ſuperſtitionibus. ALEX. Imò nec vrbes condere occipiebant, niſi prius pecudum viſcera introſpexiſſent. I.C. Sciſſimè, nam ſi ſana erant, Cœli clementiam & ſoli feracitatem arguebant: macilenta verò & marcida teſtabantur Cœlum inſalubre, & tellurem frugibus infelicem. ALEX. At bellicam rem adminiſtrare maiores noſtri niſi auſpicato noluerunt: pullis gallinaceis è cauea depromptis eſca porrigebatur: ſi auidè edebant ita vt cibus ore cadens, terram feriret, tunc auſpicanti tripudium ſoliſtimum nuntiabatur, & fœliciter ceſſurum quicquid ille animo concepiſſet: cōtra, omnia infauſta portendebantur, ſi eſcam non caperent: Quapropter conflictum à Numantinis in Mancinum illatum prædixerunt pulli, qui eſcam non ceperunt, ſed ex cauea euolarunt. L. Papyrio aduerſus Sannites dimicanti infelix fuit exitus, quia pulli ab eſca abſtinuerunt. I.C. Nugæ ſunt, quæ Philoſophorum animos non irretiunt. Nonio victoriam auguranti ex ſeptem Aquilis quæ in Pompeianis caſtris captæ fuerant, reſpondit Cicero, *Recte moneres ſi aduerſus Picas nobis pugnandum foret.* Meſſolanius Hæbreus cum ad bellum progrederetur, ſacri vates ſiſtere iuſſerunt

milites, donec ex aue quæ proximè aderat, augurium caperent: at ille ſagitta auem occidit, vatibuſque excandeſcentibus dixit: *Quid ægrè* Ioſeph. de antiq.
fertis mali Dæmones? quomodo hæc auicula ſuæ inſcia ſalutis noſtram prædicere poterat? ALEX. Quomodo reſpondes exemplis à me ſuprà relatis? I.C. Res ita ſe habuit. Imperatores cùm ardentiſſimo bellici certaminis deſiderio flagrabant, milites verò præſentiſſimo vitæ diſcrimini tergiuerſabantur, vt eos ad viriliter belligerandum impellerent, comprobare nitebantur, non humano, ſed diuino conſilio inire certamen: atque ideo inopi victu, longiſque ieiunijs pullos domabant, deinde miſeros illos famelicos è cauea educebant, qui oblatam offam deuorabant, & præ nimia comedendi celeritate, aliquid ex ore cadere, terramque pauire contingebat. Tunc Aruſpices, Pompaticis veſtibus circumamicti, Deorum nomine victoriam exercitui pollicebantur, atque ita credulam plebem ad depugnandum inflammabant: nam vt Dijs obſequium præſtaret, omnes in hoſtium perniciem rationes fortitudinis excitabat. è contra, vbi Imperator belli fortunam tentare non audebat, pullis ſaturis eſca offerebatur, cùmq; ab illis reſpueretur, Augures, qui erant à ſecretis belli conſilijs, per Deorum viſcera milites obſecrabant, ne hoſtes congrederentur, nam Dij irati ob exercitus ſcelera ruinam minitabantur, atque ita omnes tanti Pontificis monitis obtemperantes, à pugna vacabant: ne-

que Ducis ignauiæ, ſed Fato id tribuebatur. Proptereà vbi victi, vel fugati erant, ne excelſi, atque inuicti animi magnitudinem, & robur ipſis defuiſſe quiſpiam ſuſpicaretur, Aruſpicinis reſponſis reluctantibus dimicaſſe fingebant, vt Mancinus, & Papyrius, qui maluerunt haberi Deorum contemptores, quàm hoſtibus inferiores. ALEX. Flamminius non paruit auſpicijs, itaque perijt cùm exercitu. I. C. At anno poſt Paulus paruit, cecidit tamen cùm exercitu in Cannenſi pugna. ALEX. At Aruſpices ex victimæ extis futuros euentus prædicebant I. C. Sordidiſſimos dicerem Deos, ſi in iecorum, & viſcerum ſterquilinio ſua occultaſſent conſilia. Diuinabant fortaſſis aliqua ex aliunde petitis coniecturis, etſi Aruſpicinæ ſcientiæ temerè id adſcriberent. Noui virum ingenioſiſſimum, qui ex manus inſpectione vitæ terminum obnixè petentibus ſæpenumerò verè prænuntiat, cùm tamen ipſe Chiromantiam fabuloſam exiſtimet, ſed ex metrico arteriarum percuſſu, & ex vultu vaticinatur. Romanorum figmenta illa erant, vt ſubditos in omnibus haberent obſequentiſſimos. Nota eſt omnibus illius Ducis prùdentia, qui vt deſides milites ad pugnam excitaret, has in manu inſcripſit literas. *Aude, victoria tibi Deorum dono decreta eſt.* Mox ille immolans victimæ iecur de more apprehendens, literarum notas impreſsit. Mox belli Proceres ad ſe accerſi iubet, qui caracteres illos tanquam à Deo depictos perlegentes, victoriæ

ctoriæ ſpem conceperunt, eamque, ferro acerrimè decertantes, ab hoſtium manibus extorſerunt. ALEX. Sed quid ad hæc? Marco Marcello, Claudio, Pyrrho Rege, & Cæſare Imperatore immolantibus, ſumma iecoris pars victimæ defuit, & iuxta Aruſpicum reſponſa, paulo poſt ſuo fato functi ſunt. I.C. Non ante, ſed poſt ipſorum obitum vates prædicabant huiuſmodi Auguria præceſsiſſe. Periit ab Anibale non modo Marcellus, qui immolans iecoris caput in victima non inuenit, ſed complures alij belli Duces abſque vllo Auſpicino inditio Claudius, & Pyrrhus obiere, quia ex marcidis victimæ extis pernitioſam contagem contraxerunt: vel quia ipſis perſuaſum erat, augurium illud necem portendere, ideò mortis timore perculſi, ſibiipſis triſti illa cogitatione mortem intulerunt. calor enim vndique per corpus diffuſus, præ timore ad cor tanquam ad arcem ſe colligit, ſuique copia cor ſuffocat. Quòd Auguſto verum Aruſpex prædixerit, Aſtronomicæ ſcientiæ adſcribendum eſt. Immolauit enim Calen. Martij, quo die Cæſarem interficiendum ex illius GeneſiSpurina multo antè prædixerat. ALEX. Cæſar cùm immolaret illo die, quo primum in ſella aurea ſedit, & cum purpurea veſte proceſsit, in extis bouis opimi cor non fuit. I. C. Nego excordem fuiſſe bouem: quomodo enim ſine corde viuere poterat? ſed aſſero, tum interijſſe cor cum immolaretur; vel aliquo morbo contactum, bouis exile, & exi-

Dd

guum & victum cor fuiſſe arbitror. ALEX. At cur Tauri Diis immolati linguam, & pulmonem per diem palpitaſſe Cicero refert? I.C. Quia calor non dum ſolutus erat: quippe boui natura vegeto craſsior ſanguis, qui eſſet caloris fundamentum, diu concluſus fuit: idem conſpicitur in piſcibus, quorum pulmo in fruſtula diſſectus, nihilominus viuit. Sturionis inteſtina in fruſta ſecta, ſeſe mouent. Vranoſcopus etiam omni viſcere vacuatus, & viuit adhuc & mouetur. Polypus præciſus omnibus ſuis partibus diu vitam retinet: multorum piſcium cor exemptum longo tempore palpitat: id autem mirum non eſſe ſuadent vitæ principia quæ in eo ſunt: cor quoque bubulum diu viuit poſtquam auulſum eſt, & crus etiam ipſum, & fortaſſe diutius, quàm lacertæ cauda. ALEX. At crus non mouetur, non viuit igitur. I.C. Conſecutio negatur, ſanè vinctæ arteriæ pars inferior non mouetur, quę tamen neutiquam emortua eſt. ALEX. At cur auulſum à boue crus non mouetur, lacertæ cauda maximè? I.C. Quia in boue nerui, ac muſculi dependent à cerebello, in lacertæ cauda vbique motus principium ad eſt, nam (vt ait Philoſophus) eſt quaſi multa animalia. ALEX. Fabellam (vt conijcio) ratione tu comprobares. I.C. Quænam illa eſt? ALEX. Taurus exectus impleuit vaccam. I.C. Quid mirum? potuit ſemen in vaſis vltimis viuificum contineri. ALEX. Cur efficis, vt fabulę rationis libellæ reſpondeant, & ſapientiſſimorum vi

In lib. 1. de Diuin.

rorum de Augurijs ſententiam reijcis? Mercurius Triſmegiſtus, Plotinus, Iamblicus, cęterique Platonici Augurijs fidem præſtarunt. Ariſtoteles etiam, Theophraſtus, Themiſtius, Plutarchus, Plinius, Porphyrius, Pythagorici, Varronici, & Ægyptij Aſtronomi vera prædicant auguria: an illi omnes oberrarunt? tu ſolus ſapis? I.C. Mercurius ille fabuloſus author facilè à me reijcitur, non modo quia Sacerdos fuit, atque ideo teſtis in cauſa propria, ſed quia aſſerit Augurifica moueri à Dęmone. At quomodo dari Dęmones ratione ille comprobat? profectò nulla. ALEX. Hoc ipſo quod victimæ exta mira edebant portenta. I.C. Fabuloſa illa quidem, vt teſtis eſt locupletiſſimus Tullius, quem prę mille Triſmegiſtis literaria Reſpublica deuenerat ur. Sed vera ſint Auſpicia: cur potius ad Dęmonem, quam ad Intelligentias Cœlorum motrices referenda erunt? ALEX. Quid Porphyrij, Plotini, & Iamblici ſententiæ reſpondes? illi aſſerebant, duos adeſſe cuique hominum cuſtodes. Cacodemon dicebatur vnus, id eſt malus genius, qui ad peſſima ſcelera hominem extimulat, eique mala omina offert. Calodemon alter, id eſt bonus genius, qui ad bona nos hortatur, eorumque iam proximam adeptionem felici aliquo augurio præoſtēdit I.C. Cum bona & mala indies cunctis adueniant, quotidiana etiam auguria ſingulis accidere debebāt, cum vix centum ipſaque fabuloſa ab hiſtoricis referātur. Deinde,

percipere nequeo, quomodo à bono genio illi cuſtodiebantur, cùm tot infortunijs obnoxij iacerent: modò ad lapidem pedes offendebant, in foueas & abyſſus ſæpenumero cadebãt: à ſagittis miſerè percutiebãtur: domus ruina aliquos infeſtabat: cõplures à ſerpentibus demordebantur : feræ multos deuorabant. Heccine boni genij cuſtodia? hæc ne Calodæmonis inculpata tutela? ALEX. Huic præualere Cacodæmonem aſſerebant. I.C. Conſimilem errorem quidam Atheus Abſterodami tuebatur. Has ille, neſcio quo miſero, funeſtoque fato compulſus, delyrans euomebat blaſphemias. *Ex Bibliorũ contextu infertur, Dæmonem Deo præualere. reluctante Dei voluntate Adamum, & Euam totumque Genus humanum ad interitũ duxit: cumque malo huic Dei filius occurrere vellet, & ipſe etiam, Dæmone Iudicum animos ſollicitante, vt Chriſtus aſſerit, Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarũ, morte turpiſſima dãnatus eſt. efficacior eſt* (aſſerebat ille) *iuxta biblicum codicem diaboli quàm Dei voluntas. vult Deus omnes homines ſaluos fieri, perpauci tamen ſeruantur: vult Dæmon damnari omnes, innumeri damnantur: ex ampliſſimo terræ gremio ſoli Chriſtiano-Catholici qui in Anguſtiſſimis Italiæ, Hiſpaniæ, non nullarum Galliæ, Germaniæ, & Poloniæ prouintiarum limitibus continentur, ſeruari poſſunt: ab his ſi auferas Iudæos, occultos hæreticos, atheos, blaſphemos ſymoniacos, adulteros, maſculorum concubitores, qui Regnum Dei non poſſidebunt, vix è mille millibus reprobis vnus electus aderit. Sic & in veteri lege to-*

tus mundus Dæmoni inſeruiebat. Soli Hæbrei quorum Regni *amplitudo* Britanniæ *inſula minor erat, Deum agnoſcebant, (ſæpiſsimè ab eius cultu deſecerũt, cumque Deum colebant, calamitatibus, & miſerijs, à* Dæmone *inflictis opprimebantur.* Hæc ille blaſphemus. ALEX. Tu vero quid reſponderes? I.C. Vix æqualem ſe Deo facere Dæmon excogitauit, & ilico ad tartara demiſſus, pœnis coercetur æternis: primæuos parentes elabi Deus permiſit, ad dæmonis ignominiam, nam pro hominis, non Dæmonis lapſu medelam parauit, non angelicam, ſed humanam naturam Dei filius aſſumpſit, qui pro homine Deo patri ſponte oblatus eſt; imò ipſemet Dæmon regni ſui ruinam à Chriſti morte infligendam pertimeſcens, apud Pilati coniugem omnes neruos intẽdit, ne mortis reus Chriſtus diiudicaretur, moriẽs Chriſtus victor extitit. Dæmõ qui in ligno vicerat, in ligno victus eſt: mundi princeps foras eiectꝰ ad inferos miſer ſe trãſtulit, at eò Dei filius deſcendẽs non modo eũ vt canem ligauit, quare latratu ſolo nos lędere valet, ſed quæ ibi aderant trophea & ſpolia reſurgens ad ſuperos reportauit. Multi ſunt vocati, pauci electi, nemo tamen, licet carnis illecebris deceptus, adinuenitur, qui Deum ſummum Dominum, & bonorum authorem non exiſtimet: Satanam verò ſentinam malorum, viliſſimumque mancipium deteſtetur: complures æternis ſupplicijs à Deo mancipantur, quia ipſi in interitũ lapſi ſunt voluntarium, non quia Dæmon ad peccandum coegit: quinimo

ex infinito propemodum reproborum numero Dæmonis miſeria dignoſcitur, nemo enim ad tartara deſcendit, qui pœnarum augmentum Satanæ non annuntiet. ALEX. Tam acutè aduerſus Atheos diſſeris, vt illorum Antegoniſta iure merito ab omnibus vociteris: errarūt igitur, Platonici, dum Calodæmonem hominis cuſtodem Cacodæmoni aduerſario inferiorem conſtituebant. I.C. Illud ſcio, nos Chriſtianos ab Angelis cuſtodiri, in quorum venerationem Sanctiſſimus ouilis Dominici Paſtor & (fremant Hugonoti, atque extabeſcant) Chriſti vices gerēs in terris Paulus Quintus Pontifex Maximus peculiarem lyturgiam à ſacerdotibus recitandam inſtituit. ALEX. At quomodo Ariſtoteles vir ſingulari, & diuino penè ingenio auguria vera eſſe profitetur? I.C. Hoc tibi probandum eſt. AL. Sic ille loquitur. *Gallina etiam diſciſſa, talia ſubſepto, quo loco fæminis oua adhærent, reperta ſunt colore luteo tota magnitudine oui perfecti, quod pro oſtento augures capiunt.* I.C. At non ipſe Philoſophus. AL. Imò ipſe cenſuit coruos eſſe Cædis nuntios veriſſimos. I.C. Quia odoratus ſenſus illis eſt præſtātiſſimus, cadauera à longe perſentiunt, & auidi ad ea decurrūt: quinimo biduo, triduouè ante eò congregantur, vbi futura ſunt cadauera, mirum enim in modum corporibus putrefactis delectantur, vnde eos appellare ſoleo ſepulchra animata. AL. At alibi aſſerit ſternutamentum eſſe augurale ſignum. I.C. Aliorum refert ſententiam, non ſuam, Neapoli cum eſ-

Ar. l. 6. de hiſt. anim. c. 2.

l. 3. 1. de hiſt. anim. cap. 12.

ſem, à Zacharia Olimpio viro in humanioribus literis apprimè verſato Alberti de ſternutamẽtis libellum accepi& curioſulus Albertinas regula obſeruaui : ſed fabulis cucullatus ille me deluſit. Infirmis ſternutatio cum accidit, augurium eſt apud medicos, ſic Hippocrates dicebat. *Grauedines, & ſternutationes in morbis circa pulmonem & anteceßiſſe, & ſuccedere malum eſt, reliquis autem ſternutatatio non incommoda eſt.* Al. Quid diuinum ſternutamẽtis ineſſe innuere videtur Ariſtoteles. I. C. Quatenus procedũt à capite, quod domiciliũ eſt intellectus, quẽ diuinitatis participẽ cẽſuit. Rectius ego ſic dicerem. Sternutationẽ prodeſſe capiti non modo Plinij confirmat authoritas ſcribentis, *Proboſcidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius ſi & ſternutet*, Sed ex ſui definitione eluceſcit, *ſternutatio* (inquit Hipp.) *fit ex capite, percaleſcente cerebro, aut vacuo quod eſt in capite perhumeſcente, aër enim qui intus eſt, foras erumpit: ſtrepitum verò edit quia tranſitus eſt ipſi per anguſtum.* Tunc ſic infero: ſi caput denſis humoribus oppreſſum, ſternutatione recreatur: intellectus igitur qui in capite reſidet, ingenitas facultates efficacius tunc explicabit: ingenij inſuper igniculis eo ſtrepitu excitantur, ac propterea veriſimile eſt, incœptum negotium, benè feliciterq; (virtute Duce) ad exitum peruenturum. Alex. Quid Plinio, Theophraſto, ac Themiſtio reſpondes? I.C. Plinius aſſeruit auguria nihil ſignificare, ſed ex noſtra duntaxat imaginatione vires ſortiri: quare ad incredulum

In l. de Prænotio.

Plin. lib. 28. c. 8.

Sect. 6 aphoriſ 51.

Plin. l. 28.

illa pertinere abnegat: æquam in partem augurium interpetrantibus, proſpera aduenient. ijs autem qui in malam partem accipiunt, aduerſa inſtant: ſic Aquila multis portendit imperium, quibuſdam ruinā, vt Deiotaro Siciliæ Regi, qui cum Aquilam ad Regia tecta veniētem conſpiceret, domum ruituram auſpicatus eſt, nec auſpicio defuit euentus. AL. At quomodo ſola imaginatio hæc efficere poteſt? I.C. Theophraſtus, & Themiſtius reſpondent, cùm inconſultè aliquid auguramur, naturali quodam impetu nos moueri, hic autem motus ab intelligentia orbis motrice eſt, quæ cum ſit ſapientiſſima, ad rei veritatem nos deducit. AL. Imò ſæpiſſimè cum ex re aliqua omem ſumimus, decipimur. I.C. Ego cum Tauriſanum patriā meam nobiliſſimā & velut in orbis anulo gemmam peterem, mæſtum cornicis cantum audiui, atque inde mihi in æſtiuis caloribus obequitanti auſpicatus ſum necem: at vana (Deo gratias) auguria ceciderunt. Iohanni Mariæ Ginochio Theologo præclariſſimo Germaniam peragrāti, dedi me in ſocium. cùm ab Argentorato diſcedabamus, vix aſcendit nauiculam & coruum aſpexit, hinc naufragio auſpicato, domum redire volebat; at ego reſpondi. *Nec naufragus ire recuſo.* Fiat immutabilis Dei voluntas, quæ ab æterno menſurabiles noſtræ vitæ dies conſtituit, vt propheta loquitur. atque ita audacior factus, terrificas Rheni minas neglexit, & incolumes ambo ad portum peruenimus. Multæ mihi acciderunt ca-

lamitates, nec tamen intelligentia ad Auguria accipienda me mouit vnquã, neq; intelligentiæ inuiſum me dicent Philoſophi, cùm in Naturæ lege ſine crimine vixerim. ALEX. Pythagoricis quomodo reſponderes? illi crediderunt, non fortuito, nec humano conſilio, ſed ab ipſo Deo Auguria inſtituta, vt hominibus, quos ille optimus maximus æternis moderatur imperiis, bona & mala denuntiaret, iccircò Auguria Deorum voces nuncupabant. I. C. Valeant ſordidiſſimi Pythagorici Deunculi, qui in putrida iecorum ſentina æternitatis conſilia abſcondunt. Quanto rectius hic:

Thure Deum placa, vitulum ſine creſcat aratro.

Mutius Schæuola inter primarios omnium ſeculorum Augures Principem locum obtinens, cùm in ſacroſanctis veſtalibus Ædibus aram amplecteretur, præter opinionem, quam de ſuis Augurijs conceperat, interfectus eſt. feliciſſima erant Neronis Auguria, infelix tamen illi fuit exitus. Audite nũc manes Pytagorici (forſitan catelli huius corpus inhabitatis) ſi Auguria hæc Deorum voces erant, Deos veſtros mendaces dicere cogimini, aliter ego vos mẽdacij redarguam, nam Auguria omnia diuinas voces dicere conſueuiſtis.

AL. Quid ad Plutarchum? is cenſuit auguria quæ à ſiniſtro nobis occurrerint, fœlicitates portendere, quæ à dextris, calamitates. I. C. Quo rationis fulcro hanc fabellam decolorauit; AL. Cenſuit Terrena cœleſtibus eſſe op-

poſita,& per conſequens,quæ è ſiniſtra parte nobis adueniunt,Deos è deſtra dimittere:quę verò à dextris nobis occurſant omina, è ſiniſtris Deos porrigere:Deorum autem dextra fauores pollicetur, ſiniſtra vindictam minitatur.I.C. Vulgi oculos hę oblectant picturæ, non ſapientum,qui cùm agnoſcantDeum eſſe ſummum,ſimplex, & æternum ens,negant in eo eſſe dextrum, vel ſiniſtrum, nam hunc admodum eſſet corporeus,ex diuerſis compoſitus,finitus,& corruptibilis.ALEX. Varronicorum ſententiam quomodo eludes?illi aſſerebant augurifica moueri à Luna.Eſt enim propinqua nobis,diuinationiſque parēs ab Aſtronomis dicitur.I.C.Nugæ.quid luna cumvictimæ extis?ALEX.Forſitan & Lunæ intelligentia homines curat.I. C.ô vtinam,nam ego opibus abūdarem:ſanè in mei ortu luna erat in medio Cæli: quid immoror in iſtis ineptijs refellēdis, luna(hæ ſunt ipſorum ineptæ,& barbaræ voces)tenente Arietem, ſi fera domum ingreditur,lites, & calumnias denuntiat: at ſi cantus auditur, gaudium expectandum eſt.Audite nunc Varronis ſectatores,luna exiſtente in eodem Cœli ſigno eodem tempore erit fœlix, & infœlix argurium. AL. Porphyrius has argumentorum tuorum ſalebras declinare videtur, aſſerit enim auguria moueri non à Luna, ſed à Dæmone mediante corpore lunæ, quo tanquam inſtrumento vtitur ad futuros euentus hominibus aperiēdos .I.C.His inſomijs adſtipulatur Agrippa, qui lunæ aſſignat Demoniū,

Arip. de occul. Phi. l.2.c.22.

Niph. l.1. de Augur. c.21.

& intelligentiam: illud appellat *Haſmodai*, cuius Princeps eſt (riſum tenete pueri) *Sched barſchemot ſchartachan*. Hanc vocat Gabrielem, cuius dominus eſt (nugæ nugarum nugaciſſimarum) *Maſcha Betarſiſim hed Beruas ſchehati*. ALEX. conficta hæc ſunt nomina; at multa in his inferioribus operari Dæmonē per cœleſtia corpora Auguſtinus Niphus hoc probat exemplo *Quod autem Dæmon ſtellis vtatur Habenragen nobis eſt teſtis, qui narrat cuiuſdam Regis filium natum eſſe eo die, quo quatuor planetæ coniuncti erant eo in ſigno, quo in illius genitura horoſcopabat: eo verò die puerum illum locutum eſſe, iacturamque patri Regi prædixiſſe: At conſonum non eſt, puerum ſic recenter ortum loqui potuiſſe, niſi vi demonis, qui ea Celi conſtellatione ad prædicendum vtebatur: forſaſſe enim demon Mercurialis erat, nam in v. libræ gradu, qui tunc horoſcopabat, Mecurius præerat, Venus enim Iupiter, Mercurius, & Mars in illo 8. gradu coniuncti fuerunt, nullus tamen eorum, niſi Mercurius in tali gradu fines habebat, quare Dæmon ille Mercurialis fuit. quod ſi ita eſt, Dæmon qui nos cuſtodit, vtens ſolo motu lunæ per 12. ſigna, poterit omina, atque augurifica mouere omnia in bonum noſtrum illa concitando* I.C. Vix in animum meum inducere poſſum, Niphum tanti nominis Philoſophum ita ratiocinari: nulla ratio ſuadet dari Dæmones nec bonos, nec malos, nec ſubter, nec ſupra lunam: excuſabilior eſt Pomponatius qui intelligentijs hæc omnia adſcribit, & ſi nulla ratione probari poſſit, intelligentias dari. Humanus intellectus eas confingit, & ex

ſe nomen eis indidit: Ego exiſtimo fabuloſum eſſe pueruli vaticinium,quod Hali Habenzagel pro vero iactitat: quoties in eodem ſigno ijdem Planetæ coniuncti fuere,nec pueris recens natis loquelam, & prophetiam contulerunt. Alex. Imò tu in Amphitheatro æternæ prouidentiæ phyſicam cauſam reddidiſti, cur puer ille ſtatim ab ortus ſui die locutus eſt, I.C. Multa in eo libro ſcripta ſunt,quibus à me nulla præſtatur fides. *Coſi và il mondo* Alex. Non miror, nam ego crebris vernaculis hoc vſurpo ſermonibus. *Queſto mondo è vna gabbia de matti.* Principes excipio, & Pontifices. Nam de illis ſcriptum eſt. *Cor Regis in manu Domini. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernūt.* Hos vero *ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos regere eccleſiam* Dei, *quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Qui vos audit* (inquit Chriſtus Apoſtolis, & ſucceſſoribus) *me audit.* I.C. Non dixerim Chriſtianos eos, qui hæreticos appellant Chriſtianos Dei filius hæc verba protulit. *Qui Eccleſiam non audit, ſit tibi tanquam* Ethnicus, & *publicanus.* Sed abſoluanus hanc de Augurijs diſputationem. Alex. Ægyptiorum duntaxat Aſtronomorum ſententia reijcienda eſt. I.C. Quid hi circulatores, à quibus circuncìſionis inſtitutum accepiſſe Moyſem impius & ſacrilegus Diodorus ſiculus atteſtari non erubeſcit, blacterant? Al. Diodori mendacia in tua apologia optimè confutaſti, nam Moiſes ex Dei mandato in octauo à natuitate die puerum circumcidendum mandauit, nulla habita con-

ſideratione ad Planetarũ influxũ, quẽ proculdubio obſeruari ſuffiſſet, ſi Aſtronomorum opus eſſet circuncíſio: nam Haly Abenragel ſui ſæculi Aſtronomorum Princeps mandauit, vt circumciſio & baptiſmus conferantur luna ſupra venerem eleuata! I. C. Legi hanc fabellam in 7. par. ſuæ ſummæ cap. 33. ſed quid Ægyptij de Augurijs? Alex. hi affirmant vera eſſe augurria, quia mens noſtra ad augurãdum mouetur non à luna, ſed ab vno è quinque Planetis erraticis, nec ſemper, ſed cùm erraticum ſydus in figura Cœli tenet tertiam, vel quartam, vel ſeptimam, vel nonam, vel decinã domum I. C. Pudet me in fabularum confutatione bonas horas conterere.

DIALOG. LVII.

De Valetudinum Curatione quæ ſub Ethnicorum Religione mirabiliter quibuſdam contigit.

Alex.

Svetonius veſpaſiani Cæſaris vitã deſcribens, in Capite de miraculis per eum geſtis ita loquitur. *E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure ſedentem pro tribunali Veſpaſianum pariter adierunt, orantes opem valetu-*

re materiali: quare vtrumque ægro innoteſceret; at ſecus eſt. Deinde quomodo illa tã præſto ſunt dæmonibus, vt ab oriente fortaſſis ad occidentẽ illico transferant. Sunt?ne dæmones Pharmacopæi, an Chirurgi, qui ſemper pixides varijs emplaſtris, ac vnguentis repletas ſecum deferant? ALEX. Tu igitur quid ſentis? I. C. Cum in herbis, mineris, ac lapidibus variæ inſint virtutes, quæ vel immediatè per manifeſtas qualitates corpus afficiunt, quæ calida ſunt, excalefaciunt, quæ frigida, frigefaciunt; vel mediate quando in vapores reſoluuntur, quæ deinde in nos agunt, vt, radix Pontica, vulgo Rheobarbarum, vbi per natiuum calorem in vapores conuerſa fuerit, melancholiam expurgat: vel per occultas proprietates operantur vt magnes ferum attrahit, Adamas reſiſtit: Saphirus fugat Anthraces, & fouet oculos, aliæque complures ſint occultæ miſtorum facultates, à Plinio Alberto, & Marſilio Ficino, à doctoribus de ſimplici medicina ſcribentibus recitatæ: hinc fit, vt philoſophi medicamentorum, quæ tertio modo operantur, cognitionem habentes, inſenſibili propemodum modo valetudinem ægris cõferant: quare ruſtici dæmonis familiaris hæc eſſe opera ſuſpicantur. Quis plebeius, ſi a piſciculo remora nauim ſecundis velis incedentem, ſtatim detineri, & remorari conſpiceret, dæmonum legionem ibi abſconditam eſſe non aſſereret? Si obtupeſcere eum, qui arundinem à Torpedine contactam, [illegible]

tigerit, ruſticanus aſpexerit, non ne ſtatim ob dæmonum timorem dominico ſignaculo ſe præmuniret? Sane Galenus cum ex medicinæ ſcientia multa huiuſmodi perficeret, dæmoniacus creditus eſt: Attamen ipſe ex philoſophorum placitis nullos dari dæmones cenſuit. Præterea, quemadmodum in herbis, lapidibus, & animalibus variæ inſunt proprietates ad morbos profugandos, ita & vni ex hominibus eadem competere poſſunt. Homo namq; inter cœleſtia, & terrena medius eſt, idcirco de vtriſque participat: hinc philoſophus virtutem heroicam attribuit hominibus, qui diuinitatis ſunt participes, vitia vero iis, qui belluis aſſimilantur: Sic aliqui dicuntur Iouiales, Saturnini, aliqui Mercuriales, prout illorum proprietatibus correſpondent, aliqui leonibus, nonnulli vulpibus, aut lupis comparantur. Quare Albertus ex philoſophorum ſententia dicit homines gerere naturam illius animalis cui ſimilia membra retinent. Inde homo dictus eſt microcoſmos, quoniam tota natura tam ſuperiorum quam inferiorum in humana comprehenſa eſt. Qui igitur herbarum, lapidum, & animalium proprietatum aliquarum, particeps erit, morbos diſcutiet, atque ita Deus à plebecula acclamabitur. ſunt apud nos qui Paulina gratia communitos ſe gloriantur: nam a ſerpentibus demorſos confeſtim curant: facultas hec à Natura omniũ gentium parente illis indita eſt, ideoque ſuborum linguâ paruulam ſerpentis effi-

giem

giem ab ipſa natura impreſſam ego aliquando adſpexi. Varias ineſſe hominibus proprietates occultas à Cœlo inditas certiſſimum eſt. Albertus narrat, in Germania duos natos eſſe pueros, qui hoc ſydereo dono circũſepti erant, vt dum hoſtijs appropinquarent, illico etſi clauſa, vltro aperirentur: quod licet Albertus vt veriſſimum affirmet, nolle credere mihi religio eſt, ne miraculum quod Petro accidiſſe credimus, quodammodo imminui videatur. Sed quid vetat aſſerere, à cæleſtibus corporibus conferri alicui facultatem ægritudines aliquas profugandi? Nonne à Chriſtianiſſimis, & inuictiſſimis Galliarum Regibus, totius orbis Dominis meritiſſimis, ſola manuum impoſitione ſtrumoſos curari pro confeſſo omnes accipiunt? Si Pyrri Epirotarum Regis digitus igne concremari nequibat, nonne toti alteriuscorpori poteſt hæc ineſſe poteſtas, quem ſi à flammis intactũ vulgus conſpiceret, in Diuorũ albo adſcriberet, nec immerito quidem, cùm nonniſi iuſtiſſimis viris hæc à Cœlo tribui dona æquitatis ratio perſuadeat. A LEX. Acuta hæc ſunt, ſed meum non explent animum. I. C. Aliam igitur reſpõſionem adducam. Senſitiua anima quum ſenſibilium omnium ſpecies in ſe recipiat, eſt quodammodo omnia ſenſibilia, quemadmodum intellectus omnia intelligibilia. Quare cum omne ens ſit vel ſenſibile, vel intelligibile, anima noſtra vtrumque comprehendens, erit omnia: nec ſolùm ſpiritualiter (vt loquuntur) rerum ſpecies in intelle

ctu eſt, ſed ſpecies illa realiter, vt ita dicam, rem producet in ſubiecto apprimè diſpoſito; amaſiæ ſpecies quæ intus eſt, penem attolit. Gallinæ vbi vicerint, mariũ more coitum tẽtant, criſtam, & caudam erigunt, quinimo veluti gallis calcaria illis tunc ſuboriuntur, vt ſuperiùs ex Ariſtotele, & Auicenna retulimus. Prægnantis mulieris auiditas tenerum fœtum inficit rei exoptatæ notis: imaginatio demorſi à cane rabido, canis imaginẽ in vrinam imprimit. Guloſi vbi ferculum aliquod auidè appetierint, ſaliuam ſimili ſapore inficiunt. Neque ſolum intrà hos admirabiles effectus operabitur ſpecies, quæ in anima eſt, Sed etiam extrinſecꝰ, ſcilicet in alienis corporibus. Fieri nãque poteſt, vt æque hæc diſpoſita ſint ad illas affectiones recipiendas: Nam veluti Titius eſt paratus ad aliquem morbum, ita poteſt eſſe & Caius; cumque à Titij corpore morbis obnoxio egrediantur vapores interno morbo affecti, eoſdem in Caio extra, ſicut in Titio intra effectus operabuntur qui peſte laborat, vapores emittit, qui alios infeſtant. Si Regulus ſpiritus eiaculatur qui homines occidunt, ſi ieiuni hominis anhelitus nobis obeſt, mulieres menſtruatæ ſpeculum conſpurcant, vetulæ per ſpirituum emiſſionem pueros faſcinant, quid vetat quin optimæ à natura complexionis homo poſſit vapores diffundere, qui valetudinẽ alicui communicẽt? Sanè cum ad Alexãdrum accedebant homines, lætabantur, & vigorem quendam

imbibebant, quia totum eius corpus optime redolebat. Imo & Galenus aſſeruit pulchri adoleſcentuli anhelitum medicinam eſſe optimam. Concludam igitur, vehementem imaginationem, cui ſpiritus & ſanguis obediunt, rem mente conceptam realiter efficere, nonſolum intra, ſed etiam extra. Ergo prępotens animæ de valetudine cogitatio poterit ægroto ſanitatis aliquid impertire. quemadmodum & ægritudinis meditatio ægritudinem alijs inuehit, vt patet in faſcinantibus. ALEX. At quomodo id fieri poteſt? I. C. Imaginatiuæ facultati ſpiritus & ſanguis exancillantur, idcircò læta imaginatio, qualis eſt ſanitatis amico conferendæ, hilarem generat ſanguinem hilareſq; ſpiritus, qui per afflatum è corpore expulſi, & ad infirmum ibi propinquum delati, valetudinem illi adferre poterunt, cum enim ſint optimi ſpiritus, vt qualitas rei oſtendit, & præpotentes, vt vehemens imaginationis vis declarat, tetros atque obſcuros ſpiritus expellent, atque ita viuificabunt, & ſanitatem inducent. Quid miraris, ô Alexander, ſi illud herbæ efficere poſſunt, & aliqua brutorum cadauera; quanto magis humana anima, quę in his inferioribus principem locum obtinet. Si per ſyrupos & cataplaſmata poteſt æger conualeſcere, quāto faciliùs per vapores ab anima (cui terrena omnia inſeruiūt) ſanandi virtute imbutos & ad ægrum tranſmiſſos? Spiritus immediata ſunt & proxima naturę inſtrumenta, alia medicamēta, emota

Spiritus ſunt per ſe agentes, ſyrupi non agunt niſi per calorem ad actum reducantur:illi ſunt materiæ magis expertes: iſti non item:qua de cauſa non ita vt ſpiritus facile ad partes interiores accedunt. Quinimò medica pharmaca vt materiæ magis participantia, ſenſum violentius perturbant, ideoque multoties ægro dolorem inferunt:illi vero minimè. Vnde qui à peſtifero inficiuntur, vix diſcernere queunt, à quibus cōtagionem attraxerint: quo fit vt celerius & ordinatè magis in ſpiritibus, quam in ſyrupis & emplaſtris Natura procedat. Ideo non eſt mirum, ſi Empirici, imo litterarum omnino ignari, plures ægrotos ſanant quàm ſcientiſſimi medici, nam præpotentis imaginationis effectus vt plurimū ſunt in plebeis & infimæ conditionis hominibus, vt pote magis credulis. Alex. Acutiſſimè quidem ratiocinaris. Sed philoſophorum Principi videris mihi aduerſari. In problematibus enim ſic quærit. *Cur à morbis inficiuntur, qui ægrotis appropinquant, a ſanis nemo ſanari poteſt.* ſicq; ipſe reſoluit. *An quia morbus motio eſt, ſanitas vero quies? An quod alterum non voluntariè, alterum verò voluntariè accidit. Res autem voluntariæ, à non voluntarijs quamplurimum differunt*, Et alibi, *Quam ob cauſam qui cum homine ſano moram traxerit, nihilo reddi integriori corpore poßit, neque qui cum robuſtiori aut pulchriori verſatur, quicquam huiuſmodi proficiat, iuſto autem & temperato, & bono, qui ſe adiunxerit, melior in his ipſis animi bonis euadet?* Sic poſtea reſoluit. *An quoniam bona corporis*

animo immutare non poſſumus, bona vero animi poſſumus, vnuſquiſque autem bonus eſt animi virtute, ſanus vero virtute corporis: exemplo melioris poſſumus aſſueſcere modò nunc lætari, modò contriſtari: exẽplo ſanioris non poſſumus ſaniores effici. I. C. Ariſtoteles ſibi, cæteriſque omnibus medicis contradicit. Sibi ipſi, vt patet ex ijs quæ adducta ſunt, & præcipuè de animi affectibus: Medicis vero, quoniam ex omnium conceſſione animi accidentia ſanitati & ægritudini maximè conferunt, vt Galenus cõprobat: quemadmodum ægro immorari cum bene habentibus propitium eſt, vt ait Conciliator, & vulgi fertur prouerbio, leproſi affectant cum ſanis conuerſari. Videtur etiam dictum hoc Ariſtotelis rationi & experimento è diametro repugnare, quoniam ab homine ſiue ſano, ſiue ægro continuò expirant & exhalant vapores; quid igitur impedit, quin minus à ſano homine vapores propitij exeant, quemadmodũ ab ægro nocui ſpiritus procedunt, & euaporant; à pueris præcipuè temperatis flatus aliquos redolentes ſentimus, ipſiſq; non minus quam ſuauibus odoribus recreamur, veluti ſupra de Alexandro retulimus. Et in hiſtorijs animaliũ ipſemet Art. aſſerit, Panteræ odore animalia mirum in modũ oblectari. Alex. At quomodo Ariſtotelis rationi reſpondes? ea erat, quia morbus eſt motio, ſanitas quies. I. C. Si ægritudo, non aliâ de cauſâ inficit alium, niſi quia motus eſt, quæ igitur ægritudo eſſet maior motus, magis inficeret, quod eſt falſum, nam

morbi calidi, vt febres, quæ motu nos moleſtant, adſtantes non inficiunt. A L. Acutiſſimè, at illud diſcutiendum remanet, quomodo Veſpaſianus Imperator ſputo cæcum illuminauit? I. C. An ille cæcus non erat, ſed cæcutire ſibi videbatur, vt de Damocle refert Hippocrates, & compluribus accidit ex vaporum ſuffuſione ob ventriculi os malè affectum. An cæcitas repentè, aut breui tempore inuaſit, quia craſſus humor è cerebro in opticum neruum repentè incidit, vel longiùs in pupillam prolapſus, impediuit, ne cryſtalloides primum videndi organum externum rerum ſpecies, atque ſimulachra exciperet, neue illa liberè cerneret. An à matris vtero cæcitatem deduxit? ſane accidere facilè poteſt, vt ibidem fumi, & vaporis, craſſique humoris ſuffuſio infantis oculis aduenìat, qui eò vſque craſſeſcant, vt viſionem præpediant, pupillam omnem abtegendo: quare nihil vetat aſſerere, craſſam illam vaporum congeriem temporis progreſſu diffindi, atque reſolui: ſanè accidens eſt, idque ſeparabile. ALEX. At quomodo ſanitatem illi Veſpaſianus impertiit? I. C. An non iſte, ſed vehemens cæci imaginatio valetudinē operata eſt? Si è Crœſi filio, quem genitrix mutum ediderat, metus vehemens, auditaſque vocem excuſſit, cur cæcus conſtanti fiducia ad Veſpaſianum accedens, vi imaginatiuæ facultatis tetros ab oculo humores excutere nequibit? Si ex imaginatione gallinæ calcaria veluti Gallo innaſcuntur, vt ex Ariſt. & Auic. ſuprà probauimus, cur

l. 5. de morb. pop. n. 31. & l. 7. n. 44.

non & cæco videndi inſtrumenta eadem imaginatiua facultas ſuppeditabit? facilius ad hoc opus natura concurrit, quia homini neceſſarium eſt, quàm ad illud quod eſt gallinæ ſuperfluum. Cyppus, qui poſteà electus eſt Rex Italiæ, dum Taurorum pugnam vehementius admirans meditaretur, in illa cura obdormiens, manè corniger repertus eſt, non aliunde quam virtute vegetatiua vehementi imaginatione ſtimulata, humores in caput eleuante, ex quibus informatrix virtus imaginatiuæ facultatis ancilla, cornua effinxit. Si poteſt imaginatio hominem reddere cornutum, cur non & oculatum? Si animæ vis & poteſtas, quæ in ſpumoſo ſemine eſſe dicitur à philoſophis, membra nobis omnia elaboratiſſimè architectatur, cur eadem facultas in nobis exiſtens, vbi omnes inferiores potentias obſequentes habuerit, prout in vehementi imaginatione ſatis abunde habere ſupra oſtendimus, occellos effingere non valebit? Sanè Plinius multis exemplis confirmat, fœminas in mares mutatas fuiſſe: quod & ſuo tempore accidiſſe Pontanus teſtatur, Caietanam vnam, Emiliam alteram vtrãque nuptam in viros mutatas eſſe perhibet. ALEX. His authoribus ego fidem non adhibeo. I. C. Nec ego Suetonio. cæterum ſubtilliſſimè iuxta & Catholiciſſimè hæc ſunt à nobis explicata in Apologia pro Chriſtiana Religione aduerſus Atheos in expoſitione illorum verborum, *Non poterat Ieſus ſigna facere propter incredulitatem eorum.* An valida, & præ-

potens Veſpaſiani imaginatio tam admirabile opus molita eſt? Si prægnātis appetitio in naturæ dedecus ſuperfluum digitum fætui addit, quanto facilius vehemens Veſpeſiani imaginatio non reluctante natura leues oculorum membranulas pauculo humore replebit? AL. At mulieri materia à ſemine ſuppeditatur: Veſpaſiano à nemine. I.C. Imò à ſpiritibus imaginatiuæ facultatis miniſtris obſequentiſſimis, his autem ſanguis & humores præſto ſunt ad obſequium, quare & ſputo eum illiniſſe legimus; Audi nunc, ſi irati hominis ſaliuæ contactu ſana membra læduntur, cur maximè hylaris, atque in opus animū intendentis tactione infirma non ſanabuntur? Luculentiſſima oratione hæc pertractaui in Apologia, vbi piiſſimè diſſerui aduerſus Atheos, aſſerentes quemadmodum è Baſiliſco exeunt vapores, qui hominem interficiunt, ita à Diuo Petro excandeſcente egredi potuit vehemens exhalatio, quæ Ananiam exanimauerit; addunt Auicennæ dictum: ad validā alicuius imaginationē cadit Camelus: aſſerunt illi etiam ex Apollonidis, & Philarchi teſtimonio fœminas magas fuiſſe apud Schytas, Illyricos, & Triballos. hæ iratæ quem aſpexerant, interimebant. Sed hæc argumenta ibi reiecimus. An aſſeram, Cælorum motrices Intelligentias curare hæc inferiora, maximè Reges, quare vt ab omnibus deuenerentur, vel Maieſtatem in vultu, vt obſeruauit Agrippa, vel mira cooperandi facultatem eis partiūtur. Ranis perſtrepentibus Auguſtus Cæ-

ſar ſilentium indixit,atque ilico conticuere, vt in illius vita Suetonius ſcribit. Quid vetera exempla adducam, ſi noua præſto ſunt: totam Galliam hîc appello,voco teſtem Hiſpaniam: liberè fatentur, Christianiſſimis Galliæ Regibus, inter quos omnibus Regum omnium circumfultus virtutibus Ludouicus XIII. veluti Sol emicat, atque ſplendeſcit, diuinitus inditam eſſe poteſtatē ad ſtrumas è corporibus propellendas. An ſidera oculis vidēdi aciem conferre poſſint, nemo eſt, qui abneget: agunt enim ipſa in hæc inferiora,neque oculos tantum,ſed membra omnia effingunt, quare dicebat philoſophus, à Sole & homine generari hominem? A l e x. Legi apud Cardanum hæc verba. *Philoſophi multa dicunt, quibus ipſi fidem non adhibent*: quæſo mihi adaperias quid, diſputationum ambagibus omiſſis,de his omnibus ſentias? I.C. Cum Theologiæ operam dabam, cēſui, Dæmonem in cæco, & claudo aliquos appoſuiſſe obices quominus ille videret, hic obambularet, vt cū poſtea corā toto populo ad Veſpaſiani preces impedire deſierit,pro miraculo haberetur,atq; ita plebs in idololatria perſiſtens, in interitum rueret. Nunc aliter cenſeo. Veſpaſianus cùm Religione dominia conſeruari, & augeri intelligeret, Numæ Pōpilij præſertim & Romuli exemplo edoctus,vt maiori in veneratione à ſubditis haberetur, diuina poteſtate ſe communitum fingere uſus eſt, quare duos è ſubiectis deprecatum eſſe ſuſpicor, imò & pecu-

nia data coegiſſe (*Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?*) Vt vnus cœcum ſe ſimularet, claudum alter, & coram populo ad Imperatorem accederent, ſanitatem deprecãtes, & poſtmodum curatos ſe prædicarẽt. ALEX. Veh illis, qui animam ſuam venalem habuerunt. I. C. Veh illis (inquit Machiauellus) quia proculdubio Imperator veneno necandos demandabit, vt omnem prorſus fraudis detegendæ timorem è pectore ſuo adimat. Sic impius Mahumetus ſocio perſuaſit, vt in foueam deliteſceret, vt cùm ipſe magna ſtipatus caterua eo aduenerit, has ederet voces. *Ego Deus vobis omnibus teſtor, Mahumetum ſuper omnes gentes à me prophetam magnum conſtitutum*, atque ita ex animo ſucceſſit. Sed metuens, ne confiƈta fabella detegeretur, ad populum iam faſcinatum conuerſus, Dei nomine illi dedit in mandatis, vt quemadmodum Iacobus lapidem erexit in loco vbi Deus apparuit, ſic illi ſinguli in puteũ illum deuotionis ergo lapidem proijcerent, & ſic miſer ille lapidibus obrutus interijt, atque ita illi lapides Mahumeticæ Sectæ fundamenta extiterunt adeò firma vt per mille annos in ſuo robore & augmento fuerit, nec ruinæ adhuc vllum appareat inditium. ALEX. Procul abeant hæc Atheorum monſtra à te veritatis Hercule debellata: meque doceas rogo, quomodo vnus Pyrri digitus igni non erat obnoxius? I. C. Forſitan vnguento aliquo eum obliniebat, cuius vi ab igne illæſus cuſtodiebatur. An ex occulta nobis proprietate id ei

competebat, quemadmodum nec Salamandra prunis iniecta accenditur. An à ſyderibus Religioſiſſimo Principi illud conceſſum erat beneficium, vt maiori reuerentia coleretur à ſubditis, qui incorruptibilitatis, atque diuinitatis ſiguaculum in illo conſpicerent. Alex. At quid cenſes de Marſis qui tangunt ſerpẽtes veluti nos paſſerulos. I.C. Quia (inquit Fracaſtorius) aliqua eſt inter eos ſimilitudo. Alex. Idem cenſuit Pomponatius. I.C. Decepti ſunt hi Philoſophi: nam ſimile à ſimili non læditur, at ſaliua Marſi torpere faciunt ſerpentes, vt præfati Doctores aſſerunt. Præterea Pſylli cæteris nocerent hominibus, quod ſecus eſt, nam à ſerpẽte demorſis opitulari ſe apud ſtolidam plebeculam iactitant. Al. Imò verè affirmant, nam & viuos ſerpentes deuorant. I.C. Etiam Ciconia & muſtella origani eſu munitæ, ſerpentes in prolobum illeſæ demittunt: impoſtores Itali circulatores nonniſi varijs cibis repleto ſtomacho, illos comedũt, mox à circulo domum ſe conferunt & butyro, vel oleo imbibito, omnia euomunt, antequã vitales partes veneni vis attigerit. Al. At ego per totum diem conſultò obſeruaui eos ab aſſumpta colubrina carne, & nihil euomuerunt. I.C. Forſitan vomitione opus non fuit, quia ſerpentes veneni erant expertes. Al. Imo venenoſas viperas deuorarunt. I.C. In humido loco per multos dies eas reſeruant, quare multum detrimenti patiantur neceſſe eſt, vt pote quæ ſiccæ admodum ſunt: inſuper per

Fracaſt. in l. de ſymph. *Pompon. in l. de incant. c. 4.*

multos dies eis cibum denegãt,vt interim natiuus calor,qui otioſus eſſe nequit,proprium venenum in cibum aſſumat;An ab infantia aſſueti ſunt ſerpentibus deglutiẽdis, quare connaturalis factus eſt eis cibus,& minimè inſalubris,vt de Cleopatra,& alijs hiſtorici referunt. An Theriacæ,vel Mytridatij paululũ antea aſſumunt,atque ita venenum pellunt. AL. At quomodo Theriaca cum ſit ex veneno cõpoſita,venenum expellit? I. C. Non ſolùm ex veneno conficitur, ſed ex ijs etiam quæ veneno aduerſentur. ALEX. At cur additum eſt venenum? I. C. Vt peculiari ſimilitudine cognatum venenum appeteret, cumque eo ſe inuolueret, atque ei afferret id quod ipſum vel expelleret, vel extingueret. ALEX. Profectò opportuna nunc mihi occaſio ſuggeritur, vt quæ diu me torſit, eam nunc diſſoluendam proponam quæſtionem. I. C. Quænam illa eſt? ALEX. Cur Phalangij (quod quidem animal à Tarento vrbe Tarentula dicitur) morſu qui læſi ſunt, Muſica ad ſaltandum incitantur, adeo vt ſpectatorum laſſent oculos? IVL. CÆS. An quia (de Saullis furore qui Dauidicæ cytaræ dulcedine ſubſederit, non loquor) ſedatur interea dolor. ALEX. cur id euenit I. C. Quia motu venenum à corde reuellitur, atque aliorſum diffunditur,& à ſenſu mali mens amouetur, quare ſublata Muſica, non continuò,ſed pedetentim morbus redintegraſcit: Repetitâ, aboletur. ALEX. At cur morbus hic Muſica tãdẽ

dem diſcutitur? I.C. An quia illius animalculi venenum ſpiritus ad intima contrahit, qui è contrario à Muſica incitantur, ut in equis & pueris videre licet. An rectiùs dicemus Muſicâ non curari, ſed ſaltationis, quæ à Muſicâ incitatur, labore: quamobrem iſtud venenum quodquidem frigidiſſimum eſt, ſudore tum vinci, tum expelli fidenter aſſeuerabimus: Eâ de cauſâ, apud Platonem legimus in Phædone, omne ſaltus genus Socrati prohibitum fuiſſe, ne cicutæ vis motu & calore obtunderetur. Alex. At cur à Tarentula morſi, alij ſopore occupantur, alij perpetuis vigilijs diſtrahuntur, flent alij, alij rident, quidam currunt, nonnulli inertes ſedent, ſunt qui ſudent, qui vomant, qui deniqui inſaniant: Quapropter Apuli arbitrantur, quot in hebdomade ſunt dies, tot eſſe noxarum ſpecies à beſtiolâ illatarum? I.C. An Tarentularum tot ſunt ſpecies, quot hîc agnoſcuntur accidẽtia? An quemadmodum ebrietas non vnius eſt modi, ſed ſuâ quiſque pro natura, & inſtituto flent, rident, ſilent, blatterant, dormiunt, diſcurrunt, Ita ex hoc morſu euenit? Alex. At quamobrem complures, qui ab illo veneno conualuiſſe videntur, cũ redit anni dies, in quo morſi fuerunt, iterum ægrotant? I.C. An ſi hoc verum eſt, ex ſyderei influxus ſimilitudine id accidit, quam ob cauſam herbæ ſunt nonnullæ qui ſimili die ſemper effloreſcũt; vt nuces quaſdam in 24. die menſis Iunij frondes emittere Cardanus obſeruauit? An ex in-

trinſeca Tarentulæ natura id prouenit: quemadmodum febris colerica ſemel in tribus diebus continuâ ſucceſſione diuexat, febris autẽ ex atra bile ſemel in quatuor. ALEX. At cur quandiu Phalangium ſuperuixerit, agitatur qui ab eo morſus eſt: eo verò mortuo, hic conualeſcit? I. C. An ad Græcam fidem hæc pertinent, cum multis curentur Antidotis, vnum illud nobiliſſimum duco (Ignoſcite Pontificij Canones Preſbytero medica ſcribenti.) Ariſtolochiæ rotõdæ, Mithridati an. ℥.ij. Terræ ſigillatæ ℥.ß. Muſcas quæ de Napelli frondibus victum capiũt duodeuiginti, ſucci citri quantum ſatis. An, ſi verum eſt quod Apuli coloni vociferantur, Phalangij proprietatem eam eſſe dicemus, vt ipſe eiuſque morſus pari vitæ periodo terminentur, quoniam ab eadem foueantur conſtellatione. Et quid mirum, cum apud Suetonium legamus, in ortu cuiuſuis Imperatoris ab Auguſto deſcendentis naſci ſolitam laurum, quæ ſemper creſcebat donec Imperator in viuis erat: hoc defuncto, illa quoque interibat. Addamus hic nobiliſſimã hiſtoriam, & difficillimi problematis ſolutionem. Menſe Martio Lugduni cum eſſem, accepi à nonnullis amicis, pediſſequum in diuerſoriolo perblandè à Caupone exceptum, qui cum deinde triginta ſolidos pro cœnula expoſceret, egregium nebulonem illum ad iram commouit, quare ſtatim cauponi vale dixit, aſcenditque cubiculum, & clauſis ianuis, neſcio quid in fictili vaſculo apponere vi-

ſus eſt, & ſuffumigationibus impleta domo, abijt.cōſcendit dehinc famulus, vt inſpiceret an aliquid ille ſurripuiſſet, ſed ſtatim ſaltare incepit, quinimo cuncti, qui illuc introibant, ad idem impellebantur. Huius rei cauſam dæmonum arti omnes referebant, non modo Catholici, ſed & etiam Huguenoti. Iulius vero Cæſar irridebat huiuſmodi aniles fabellas, & naturali cauſæ omnia adſcribebat. Credendum enim eſt pediſſequum illum exſiccati Phalangij puluerem habuiſſe: Eamque vino infundiſſe. qui primus aſcendit hoſpitiolum, illius vini hauſtum aſſumpſit, moxque à ſede proſiluit. Si igitur Tarentulæ morſus ad ſaltandum incitat, cur illius exuſti puluis vino dilutus idem non operabitur? ALEX. At tu aſſeris, omnes illuc introeuntes, præſultaſſe, cum tamen omnes vinum illud non prægustauerint. I. C. Nebulonem illum ſuffumigia feciſſe in cauponiola dicebant, proculdubio ex phalangij pulueribus, & feneſtras clauſit, ne fumus egrederetur: quare eò accedentes, cum viderent puerum ſalientem, obſtupebant, atque ita aperto ore, vt mos eſt attonitis, ſtabant aliquandiu (quod ideo fit, quia vndique attrahit anima ſpiritus ad nouitatis illius cauſam inueſtigandam) atque ita vapores illos attraxerunt, ac propterea omnes in illa ſaltatoria domu ad ſaliēdum excitabantur. etiā canicula aderat ſaltatricula: nec mirū, cū & minimos peſtiferi corpuſculi vapores anhelitu attractos, non modo familiā inte-

gram, ſed ampliſſimas vrbes conflictatas fuiſſe ad interitum, apud hiſtoricos legimus: vt ſubticeam venenum illud à neſcio quibuſdam veneficis circulatoribus fabricatum, quod ſolo afflatu homines interimit. In Germania noui Catholicum virum, qui in maiori hebdomada publicas non adibat Eccleſias, ſed in priuato ſacello ſacris intererat, quia tunc Chriſtiani mæſti ſunt, & melancolicos edunt afflatus, & ſuſpiria: his igitur tetris vaporibus repletum Templum ille non ingrediebatur, ne conſimiles tetros vapores inde attraheret, qui ipſum ad melancoliam diſponerent. Quid miraris? nonne experimento comprobatum eſt, in rabiem verti illum, qui ſub arbore à rabido cane demorſa iacuerit. quod aliunde prouenire nequit, quàm a vaporibus, qui ex ea arbore exhalant, quare ad viatorem præ labore defeſſum, atque ideo poros habentem apertos, delati, atque interno motu excalefacti, idem efficient quod rabiei ſeminaria: pariter de phalangij pulueribus ſuffumigatis philoſophandum duxi. ALEX. Dij tibi ignoſcant. I. C. Quod commiſi crimen? ALEX. Cum rabidi canis mentionem feciſti, ſubito mihi venit in mentem cuiuſdam anicularum ſuperſtitionis, quæ recitatis quibuſdam magicis incantationibus, à cane demorſos curant. I. C. Nugæ ſunt, nullam habent excantationes illæ omnes virtutem aliam quàm immutandi auditum, & incautos decipiendi. ALEX. At quomodo igitur curati ſunt? I. C. Non vere demorſi erant, qui huiuſmodi

præcularum

præcularum auxilio conualuiſſe cenſentur. *Videtur enim* (Inquit Cardanus in libro de rerum varietate.) *Rabies primum quandoque falſa cum miſeri canes in fugam acti pro rabidis habentur: atque ita ſeruari a rabie, quæ tamen nulla eſt, fruſtra creduntur. Ipſi verò canes etiam rabidi quoſdam afficiunt, quoſdam non. Et hoc multis ex cauſis, aut quia exigua eſt, atque ita paratos afficit, vt puta ieiunum, & iratum, aliorum neminem: aut quia cum quadam ſit proprietas non ſatis manifeſta, non omnes afficere poteſt: aut quia in aliquibus hominibus quædam ſunt proprietates, huiuſmodi veneno minimè obnoxiæ veluti in cæteris animalibus: muli enim à canibus rabidis morſi, facile corripiuntur, non ita anſeres: Ita hominum natura huic vel illi animanti ſimilis conſpicitur, aut huic homines nonnulli contraria natura ſunt, velut humidiores non afficiuntur ita: vnde rariſſimi, imo nulli, quos viderim, infantes rabie corripiuntur, neque fortes vt timidi, neque qui purgationes habent conſuetas: aut ex vulneris qualitate, vbi enim multus defluxerit ſanguis, ſpuma illa cum ſanguine ſimul exit, & ſi vulnus amplum exiſtat. aut ſi vni in carnoſa parte, alteri in neruoſa: vel ex ſyderum varia conſtitutione: vel quia affectus in cane nondum eſt plene confirmatus, vel iam minui ob vitæ imbecillitatem incipit: aut ob varietatem auxiliorum: Nimis longum eſſet, ſi cuncta referre velim. Itaque multis modis contigit hunc effectum fruſtrari, cum videamus ab vno cane rabido plures quandoque quàm centum alijs ſimiliter ra-*

bidis demorſos interire : vt quaſi fatale videatur homini illi , qui rabie correptus interierit. Quod ſi pro ratione numeri rabidorum canum, homines interirent , non adeo pauci hoc morbo ſuccumberent. Sed cum tam multi euadant, & medicinæ & ſuperſtitioni , & miraculo locus ampliſſimus datus eſt. ALEX. At quî fit , vt in Apulia vbi quis à Cane obmordetur , ſtatim poſtquam Diui Viti templum non longe diſtans à celeberrima vrbe Bario,adiuit,conualeſcat? I.C. Non inficior , hæc & maiora à Deo beneficia ſanctum illum obtinere poſſe ; mirabilis enim dicitur Deus in ſanctis ſuis: Cum tamen Romana Eccleſia nihil ſuper hoc definierit, vereor ne conficta fabella ſit. ALEX. At duos ſic curatos eſſe mihi relatum eſt. I.C. Eccleſia illa cum ſit ad maris littus poſita, veriſimile eſt marina aqua lauari vulnus,atque ita virus eluitur,nec non aquæ metus , quo illi miſeri percuti ſolent , prorſus eximitur , & bibendo rectè ſe habent : infirmitas enim illa in ſicco conſiſtit. canis in rabiem agitur à fame,atra bile,inuidentia, & fide,quæ omnia in illo inducunt vehementem ſpirituum agitationem , ac proinde ſiccitatem, qua ſanguis exuſtus atque accenſus, ad iram eum commouet ;hinc fit vt Sole feruido ,vel Caniculæ ardoribus rabiei ſit obnoxius: Quam ob cauſam Oceani accolas demorſos à cane rabioſo certatim ad mare currere vidi Fleſſingiæ cùm eſſem. ALEX. Illud eſt mirum , ſi a ſiccitate

ortum capeſſit, rabies, cur a cane rabido morſi, aquam reformidant, atque tunc incurabilem eſſe morbum cenſuit Card. Iuxta illud Ouid.

Nec formidatis vlla medetur aquis.

I.C. Forſitan Catulorum ſpecies in aquis eorũ oculis occurrit? AL. Hac de re à me interrogatus ægrotus, negauit ſe quicquam in aqua conſpicere: eam tamen exhorrebat. I.C. An quemadmodum alij morbi eduliorum quorundam abominationem inducunt propter ſtomachi, ſiue linguæ indiſpoſitionem, ita rabie afflictis accidit. ALEX. Non eſt veriſimile, ſitiunt enim, humida expetunt, & ſi pertimeſcant. I.C. An quemadmodũ phantaſia aliquarum rerum memoriam exitat, quæ timorem ſolent incutere, ita & in rabie contingit? ſanè vbi canis in rabiem concitatur, præ ſanguinis æſtu extumeſcente lingua ac neruo, qui illi ſubditus eſt, os ſpuma exitiali ac contagioſa ſaliua redundat, quæ contactu inficit dilaceratam cutem: morſus igitur cum reminiſcuntur, extimeſcunt, vt pote quia ab eo conflictantur, caninæ ergo ſpumæ quoque memoria erit timoris, quippe eâ læſi fuere: & quoniam aqua idæa ſpumæ eſt, ideò fit illis reminiſcentiæ obiectum atque timoris.

DIALOGVS LVIII.

De Mortuorum Reſurrectione.

ALEX.

AT quomodo eludere poteris tot defunctorum Reſurrectiones, quę ſub Ethnicorum Lege acciderunt? Alceſtim Peliæ filiam, & Admeti Phæreorum Regis coniugem è mortuis ad vitam reduxit Hercules. Erichtho Theſſalica malefica ad vitam reuocauit militem recenter occiſum, qui Pharſalici belli euentum Sexto Pompeio prædixit. Apollonius Thyaneus emortuam puellam vitæ reſtituit. Zacla Ægyptius ſacrificulus mortuum cadauer reſurrexit. nonne Aniolam virum conſularem, L. Lamiam, Cœlium Tuberonem, Corfidium, Gabienum, & pleroſq; alios defunctos reſurrexiſſe Plinius atteſtatur? ſimiliter Æſopum fabulatorem, Tindoreum, Herculem, atque Palicos Iouis, & Taliæ filios demortuos iterum reuixiſſe legimus. Quid immoror? in Phygalia Arcadiæ vrbe complures erant ſacerdotes, animarum quæ vita functæ eſſent, auocatores. Quid plura? nonne diuinus Plato refert, Phæreum Pamphilium inter eos, qui acie ceciderant, decem diebus iacuiſſe, biduoque poſt-

quam ſublatus eſſet, Rogo impoſitũ ſuperuixiſſe. I.C. Lucianus, reſponderet, fabuloſas eſſe has narratiunculas à mẽdacibus græculis excogitatas, & ab hippocriticis Platonicis ſanctitatis fuco depictas: ſanè Plato eò loci Socratem plebem inſtruentem confingit. AL. At quomodo hos diuinos viros contumelijs, & iurgijs lædere non verecundaris? I.C. Quam in ipſis agnoſcis diuinitatem? ALEX. Plato pro animorum immortalitate aduerſus complures philoſophos dimicauit. I.C. Etiam auiculæ huius animulam ab interitu vindicabat. AL. At Socrates fuit vir integerrimus. I.C. Ipſe poſteros docuit, expedire Reipublicæ, vt plebs confictis prodigijs in Religione decipiatur. ALEX. Imo in Deorum deteſtationem pro veritatis tutela mori non dubitauit. I.C. Ita eſt: at non pro Religionis Zelo: ſed vt contumeliam effugeret, riſui namque ſe expoſuiſſet, ſi in illo conſtantiæ, & fortudinis Seculo ob pœnarum formidinem ab incepto deſiſtere voluiſſet. & fortaſſis Athenienſes inquiſitores eius palinodiam non admiſerunt. ALEX. Alia tibi excogitanda ratio eſt. I.C. Superſtitioſorum hominum opinioni, qui ad Dæmones hæc referunt, non ſubſcribam, donec adeſſe Dæmones naturali ratione mihi probauerint. ALEX. Quid ſi ſcientia Necromantica hæc operata eſt? ſanè animæ (inquiunt Platonici) poſt mortem adhuc relicta corpora diligunt, maximè quæ debita ſepultura carent, & quæ ſuum corpus violenta morte dereliquerunt & adhuc in turbido illo,

humidoque ſpiritu circa cadauera oberrant tã-
quam circa cognatum aliquod eas alliciens:
quare Philoſophi agnoſcentes ex defuncti mo-
ribus,illius animæ affectus & proprietates, per
conſimiles vapores,liquores, nidoreſque faci-
le ad vitam euocare poterunt: hinc apud Ho-
merum Cyrces docet Vliſſem,ouis,lacte,mel-
le,oleo, vino,aqua, farina &c. animas ad cor-
pora inuitari .I C.Hæc ſi vera eſſent, perditiſſi
mã neqniſſimi nebulonis Henrici Syluij animã
ad ſubtriſte cadauer blantijs eius impudicus a-
maſius attraxiſſet, dũ illotis à ventris exonera-
tione manibus,illius mẽbra pertractabat. Cur
Germanorum animas iterum corpori non re-
ſtituit?gratiſſimus illis vini odor,quo tota fune-
bris domus,imo & ipſe loculus vbertim affu-
ſus eſt?ALEX. Tuus Pomponatius quid cenſuit?
I.C. Non eſſe à veritate alienum,vt nouus le-
gifer mortuos viuificet,hæc enim illi à ſyderi-
bus facultas concedi poteſt. ALEX. Thyaneus
mortuos reſurrexit:ſyderibus tamen inuiſus e-
rat:quod ex eo abundè colligere licet, nam il-
lius lex vix exorta,interijt.I.C. Reſpondent A-
thei,illud accidiſſe, propterea quod pauperta-
tem(quam ipſe mirum in modum excoluit :ſa-
nè ingentẽ auri copiã in mari ptoieciſſe fertur,
inquiẽs,*peſſundo diuitias,ne peſſundarab illis*) diſci-
pulis cõmẽdauit,at *vbi paupertas* (inquit Carda-
1.4 in Ptol de Aſtror iud t.46.fol.687. n?) *& cõtemptus, nullus ordo perpetuus,ſed omnes eô
diuturniores,quò potentiores.* AL. Hæc in Amphith.
ſcitiſſimè confutaſti. Sed quid Arabes Philoſo-
phi de mortuorum Reſurrectione ſenſerunt?

I.C. Poſſe nonnullos homines eleuare ſe ſupra corporis vires, atque ita Cœli, & intelligentiarum perfectione adepta, diuinum vigorem & ſupra inferiores animas Principatum acquirere: quare defunctorum animæ vt minus perfectæ illis obtemperare cogentur, ac propterea ad illarum mandatum cadaueris domicilium non recuſabunt. ALEX. Fabulæ hę ſunt. I.C. Et fabulas adhuc excipies. Adſunt nonnulli, qui Peripatheticum axioma *à Priuatione ad habitum non datur regreſſus*, reijcientes, tribus modis defunctis vitam reſtitui poſſe affirmant. AL. Amabò enarra illos. I. C. Primus eſt, nonnullarum herbarum ſuccis defuncto adhibitis. AL. *Penſate voi.* I. C. Pliniano teſtimonio communitos ſe prædicant: ſic enim ille ſcripſit, *Xantus Hiſtoriarum author in prima earum tradidit occiſum Draconis catulum, reuocatum ad vitam à parente herba, quam Balim nominat: eademque Tillonem quem Draco occiderat, reſtitutum ſaluti, & Iuba in Arabia herba reuocatum ad vitam hominem tradit* Plin. l. 25 c. 2
ALEX. At ſubdit Plinius. *Quæ & ſi fide careant, admirationem tamen implent* Sed qualis nam erat alius fabuloſus reſurgendi modus? I. C. Sic inquiunt: omnis anima (vt ſacer Hæbreorum codex affirmat) in ſanguine eſt, igitur nonniſi à ſanguinis abſentia, vel vitio mors accerſitur, cui occurrere poſſumus, venas aperiendo, atque eis, marcido liquore expreſſo, calidum, & viuificum ſanguinem infundendo. AL. O abſurdum abſurdiſſimorum. I.C. Viuentium afflatu mortuos reuiuiſcere poſſe, nonnulli exiſtimant,

non ſecus atque muſtela interempta, ſpiritu, & voce parentis in vitam reuocatur: & Leones inanimem partum inhalando viuificant. ALEX. non hæc mihi probantur: Tuam modò, ſi placet, ſententiam adducas. I.C. E mortuis reſurrexiſſe credo illos duntaxat, quos ſacra pagina, & Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Pontificijs confirmatæ decretis comemorant: Cæterum quos tu ſupra retuliſti, non verè mortuos, ſed morbo aliquo correptos fuiſſe arbitror ALEX. At qui morbi ementitam mortem inferre poſſunt? I.C. Ecſtaſis, lethargus, caſus ab alto loco, ſincope, vteri ſtrangulatio, apoplexia, & epilepſia. AL. Cur ecſtaſim morbum appellas? cùm ſanctiſſimis viris à Deo concedi Platonici affirment. eius cauſa eſt (inquiunt) continua ſublimiorum contemplatio, quæ à ſenſibilibus & à corporis penſo animum ſeuocat, & profundiſſima mentis intentione incorporeæ ſapientiæ coniungit: cumque ad illum gradum peruenerit, qui eſt contemplatiuæ perfectionis ſupremus, tunc rapitur ab omnibus creatis ſpeciebus, & intelligit non per ſpecies acquiſitas, ſed per inſpectionem ad ideas, in quarum lumine omnia agnoſcit: ideò ecſtatici multa vera prædicunt. Hæc Platonici. I.C. quanto rectius Galenus ecſtaſim appellauit inſaniam, & ſi non diu perſeuerantem. eſt autem ecſtaſis priuatio officiorũ animæ ſentientis, mouentis, & intelligentis. immoti manent ecſtatici, ac potius rigent, transfixi non ſentiũt. Aurelius Auguſtinus de quodam Calamẽſi Sacerdote, qui ecſtaſi corripiebatur,

ita ſcribit. *Iacebat ſimillimus mortuo ſine anhelitu, & cum vreretur, & ſecaretur, non ſentiebat* Alex. Vnde id contigit? I. C. Forſitan ſumma rei a-aliuius admiratione anima capiebatur, ideò ad eius cauſam inueſtigandam omnes auocauit ſpiritus, qui ignaui, & ſtupidi cùm eſſent, ad vlteriorem intellectionem non progrediebantur; quare inſipientes vt plurimum & mulierculæ ecſtaſi laborant: Sæpiſſimè vero ſtolidi Turcharum monachi, vt hiſtorici referunt. Alex. De lethargo nunc diſſeras. Ivl. Cæs. Soporoſum huuc effectum, qui inexpugnabilis penè ſomni neceſſitas dicitur, efficit frigida cerebri intemperies, quę non ſimplex eſt, ſed ex humoris frigidi, pituitoſique copia, quam putredo inuadēs, febrem accerſat, & lethargus excitatur: mortuis non abſimiles hi videntur, ſanè mortis imago dicitur ſomnus. Al. At per quod tēporis ſpatium lethargici ſuperſtites eſſe poſſunt? I. C. Puerum æſtu, & itinere defeſſum, ſeptem & quinquaginta annos dormiuiſſe teſtatur Plinius. totidem annis (vt ferunt) Epimenides Gnoſius in ſpelunca quadam obdormiuit; Hinc ſomnolentis obijcere ſolemus illud Adagium *Plus Epimenide dormis.* Nota eſt omnibus de ſeptem dormientibus hiſtoria, quę annos centum, & nonaginta ſex illos in ſopore detentos refert. in Noruegia ſub eminenti litore adeſt antrum, vbi, & Paulus diaconus, & Methodius Martyr ſcribuut, ſeptemviros diuturno ſomno oppreſſos diutiſſimè iacuiſſe. Narrat M. Damaſcenus, ſuo tempore in Ger-

mania ruſticum quendam labore defatigatum ſub fæneo tumulo per totum autumnum,&inſequentẽ hyemem continuo dormiuiſſe, donec æſtate, colliculo paulatim à colonis demolito, experrectus, tanquam ſemimortuus inuentus eſt: illud autem pro certo accipiũt omnes, vrſos,glyres,crocodilos, & plerosque ſerpentes
L.1 *de occult* per totam hyemem obdormire adeò profunde,
*Ph.*1.88 *fol.* vt Agrippa dixerit,*ego ſepe vidi diſſectum glyrẽ im-*
90. *mobilem manere, tanquam mortuum, donec concoqueretur,atque tunc primum in bulienti aqua diſſecta membra vitam demonſtraſſe.* ALEX. Illud ego demiror , quî fieri poſſit , vt tam longo tẽpore ſine alimento viuant? I.C. Perpuſillus eſt eis calor,maximè in hyeme,& ingens pinguis humidi copia,quare ſilens tunc temporis caloris vis, craſſum illud & glutinoſum humidum, quod propterea reſolutioni reſiſtit, lentè carpit,ideò non eſt opus ſupplemẽto:tenuitate nãte&craſſitie oppleti,ac obſtructi cum ſint meatus,illi craſſæ ſubſtantiæ denegatur effluxus, nec per inſenſilem tranſpirationem in auras abire valet. AL. Acuté ratiocinaris: ſed illud me edoceas,quomodo hæc animalia hiberno ſõno pingueſcant? profecto in maiori mole plus materiæ ineſſe videtur,at nulla eis extrinſecus cibi materia ſuppeditatur. I.C. Pingueſcunt,non quia verè nutriantur, ſed quia illorum partes craſſiores attenuantur à calore naturali,qui per id tempus eſt modicus, atque etiam intra modum:ideò non reſoluere, ſed potius diſſoluere poteſt,& propterea illarũm partium mutatio

contingit in aqueum aëreum, atque illa dilatatione turgent. ALEX. Diuiniſſimè: ſed quomodo aſſerebas, illos, qui ex alto loco ceciderint, quaſi mortuos iacere ſtupidos, & attonitos? I. C. Reuerendiſſimus Gregorius Spinola Theologus Carmelita Genuæ mihi retulit, ipſum annis elapſis ex alta feneſtra cõcidiſſe, & per diem integrum omnes ſenſuum facultates ab opere vacaſſe. nec apertis oculis videbat, nec ferreos medicorum ictus perſentiebat. Cauſa fuit, quia perculſis ſpiritibus, ac in intimos cordis ſinus receptis, animam à ſuis functionibus abſiſtere neceſſum erat. Agitatis & commotis ſpiritibus (aſſerebat ille vir ingenioſiſſimus) nullam rectè actionem edere poteram, ideò perturbatus ſubſiſtebam. inſuper concuſſionis vi, & impetu depreſſa calua meninges cerebrique ventriculos & meatus premebat, quare ſenſus atque ſermonis expers obſtupeſcebam. ALEX. Quid de vteri ſtrangulatione? I. C. E putrida illa vteri lacuna fætidi vapores exhalantes, ad cerebrum deferuntur, à quo animales facultates cùm dependeant, mirum non eſt, ſi, ipſo à venenatis vaporibus oppleto, reliquæ facultates conſopitæ maneant. ALEX. At quid ſyncopes eſt? I. C. Præceps virium lapſus. ALEX. Quomodo dignoſcitur? I. C. In hac arteriarum pulſus aut nullus eſt, aut extremè rarus, & obſcurus: corporis ſumma frigent, tempora, ceruix, & thorax frigido ſudore mandent: facies pallet: totumque corpus quaſi eneruatum ia-

cet, mens, omniſque ſenſus deficit? AL. Quæ ſyncopem inferunt? I. C. Sæua animi pathemata, vt timor grauis, voluptas maxima, mæſtitia fortis, dolor atrox, labor, inedia, vacuatio immodica, & quæcunque calorem natiuum, ſpirituſque diſſoluunt, atque diripiunt. cuiuſmodi cauſi ſunt, febres magnæ, & ardentes, & malignæ. Syncopen etiam inducit grauis offenſa in os ventriculi, eſt enim hoc eximij ſenſus, & cordi vicinum, imprimiſque conſentiens. Idem præſtat inflammatio, eryſipelas, & à bile compunctio, & venenatus humor, ſiue illic inhæreſcat, ſiue in crure, vel in bubone vel in quouis viſcere concluſus, tetrum de ſe vaporem in ipſum ventriculi os, in cor eructet, exhaletq;. ALEX. Quid Apoplexia? I. C. Eſt repentina motus, & ſenſus, omniſque animalis functionis priuatio. ALEX. Cauſa morbi huius in quo conſiſtit? I. C. In cerebro omnis motus atq; ſenſus cõmuni principio. AL. At quæ nam illa cauſa eſt? I. C. Craſſior, frigidiorque pituita. ALEX. Quomodo hæc apoplexiam infert? I. C. Dùm omnes cerebri ventriculos affatim, & vniuerſim implet: aut dum minimũ quiddam retis admirabilis arterias, per quas ſpiritus ex corde in cerebri ſinus influit, repente obſtruit, aut coarctat. ALEX. Quid inde detrimenti nanciſcitur animal? I. C. Sinus influente ſpiritu deſtituti, nihil deinceps ſuppeditare poſſunt ſenſuum, motuumque neruis, moxque neceſſe eſt animal collabatur. ALEX. De Epilepſia nunc aliqua. I. C. Veteres cùm pro-

ximè adſtantes tam ſubito miſeros conuelli, proſternique viderent, in peculiares Diuos morbum comitialem, ſeu Herculeum, reluctante Hippocrate, referebant. ALEX. Apud Chriſtianiſſimum etiam populum hæc inoleuit perſuaſio: tota namque Gallia Diuo Ioanni Chriſti præconi hunc morbum aſſignat, quare ex illius Diui nomine nuncupatur, *le mal ſainct Jean.* I.C. Non illorum ſimplicitati ego inſulto, ſed temerariam opinionem illam eorum animis eximendam cuperem. ALEX. Quid ad te? I.C. Si quis epilepſiacum in terra proſtratum, os rabidum ac diſtortum, genas inflatas, buccas humore, ſpumaque turgidas habentem conſpexerit, exhorreſcit, & ab iratis Diis calamitatem hanc inferri exiſtimãs, immutabilem illorũ voluntatẽ ſuperſtitioſis preculis immutare credit, atq; ita ſpretis Medicorũ præſcriptis, miſer æger affligitur, & ſæpè, deuotionis ergo ſepulchro deſtinatur, antequam anima in auras prorſus euanuit. At vbi morbũ hũc in naturales cauſas referendum eſſe intelligent, aliquod lenimen doloris, medelamque afferre curabunt. ALEX. Poſtquam tanta adiuuandi proximos naturalis in te reſidet pietas, efficias rogo, vt morbi huius cauſæ nobis innoteſcant. I.C. Heus pueri, Hippocratis de morbo ſacro libellum huc adducite. TARSIVS. Modò profectò ipſe eſt. I.C. Quomodo hæ tuæ manus tam cito veritatis teſtes adinuenerunt? Quid rides? Perlegas in ſectione ſeptima. TARS. *Quo verò modo, & ex qua cauſſa fiat morbus ſacer*

ego manifeſte docebo. Cerebrum hominis duplex eſt, quemadmodum etiam alijs omnibus animalibus: Medium autem ipſius diuidit membrana tenuis. Quæ propter non ſemper eandem capitis partem dolet, ſed particulatim vtramuis, aliquando verò totum. Sed & venæ in ipſum tendunt ex vniuerſo corpore multæ & tenues: duæ verò craſſæ, altera ab hepate, altera de liene. Et quæ quidem ab hepate venit, hoc modo ſe habet. Altera quidem venæ pars deorſum tendit, per partes ad dextram, iuxta ipſum renem ac lumbum, ad internam femoris partem, & deſcendit in pedem, & vocatur vena caua. Altera verò ſurſum tendit per venas dextras ac pulmonem. Finditur autem & in cor, & in brachium dextrum. Reliquum verò ſurſum fertur per clauiculam in dextram ceruicis partem, ad ipſam cutem, vt conſpicua fiat. Iuxta aurem verò occultatur, atque hic finditur. Et craſſiſſima quidem ac maxima & cauiſſima ipſius pars, in cerebrum deſinit: alia vero pars in aurem dextram, quæ ſanè venula tenuis eſt: alia autem in oculum dextrum, alia in ipſum naſum. Atque ſic quidem venæ ab hepate habent. Tendit autem & à liene vena in ſiniſtra ſurſum ac deorſum, velut ab hepate, verum tenuior & imbecillior. Cæterùm in has venas etiam ſpiritus copiam inducimus. Hæ enim corporis noſtri reſpirationes ſunt, aërem in ſeipſas trahentes, & in reliquum corpus ac venulas deriuantes, refrigerantque ac rurſus dimittunt. Non enim poſſibile eſt ſpiritum ſtare, ſed procedit ſurſum ac deorſum. Si enim alicubi conſteterit ac interceptus fuerit impotens redditur illa pars vbi conſtiterit. Cuius rei ſignum hoc eſt: Quum enim deſidenti aut decumbent

venulæ compreſſæ fuerint, vt ſpiritus à vena non diſcurrat, ſtatim torpor occupat. Et de venis quidem reliquis ſic habet. At vero morbus ipſe fit in pituitoſis, in bilioſis vero non. Incipit autem fieri in fœtu adhuc in vtero exiſtente: Purgatur enim & floreſcit cerebrum, velut etiam aliæ partes prius quàm gignantur. In hac autem purgatione, ſi quidem probe ac moderate purgatum fuerit, & neque plus neque minus quàm oportet defluxerit, hic fœtus ſaniſſimum caput habebit. Si autem amplior colliquatio à toto cerebro facta fuerit, morboſum caput augeſcens fœtus habebit, & ſonitu plenum, & neque Solem, neque frigus tolerabit. Si vero ab vna aliqua parte colliquatio contigerit, aut ab oculo, aut ab ore, aut vena aliqua ſimul gracilis facta fuerit, ille ſic afficitur qualiter ſanè colliquatio contigerit. Si vero purgatio non contingat, ſed in cerebro ſpiſſetur ac cogatur, ſic neceſſe eſt fœtus pituitoſos eſſe. Et quibuſcunque quidem pueris exiſtentibus erumpunt vlcera in caput, & in aures, ac in reliquum corpus, & qui ſaliuoſi fiunt ac mucoſi, hi ipſi progreſſu ætatis facillime degunt: hic enim abit ac purgatur pituita, quam in vtero purgari oportebat, & qui ſic purgati fuerint, comitiali ſiue ſacro morbo ferè non pprehenduntur. Qui vero mundi ſunt, & neque vlcus vllum, neque mucus, neque ſaliua vlla prodit, neque in vteris purgationem fecerunt, talibus periculum imminet, vt ab hoc morbo corripiantur. Si porro ad cor progreſſum fecerit defluxus, palpitatio apprehendit & anhelationes, & pectora corrumpuntur, aliqui vero etiam incurui fiunt. Quum enim deſcenderit pituita frigida ad pulmonem aut ad cor, perfrigeratur ſanguis. Venæ autem vio-

Atque ſic ſapientiam & motum membris exhibet. Quare vbi fuerit excluſus à venis aer præ pituita, eumque non ſuſceperint, mutum ac deſipientem hominem reddunt. At vero manus impotentes fiunt ac conuelluntur, ſanguine quieſcente, & dum non diffunditur velut ſolebat. Oculi quoque diſtorquentur aere à venis excluſo, & commouentur. Spuma vero ex ore prodit ex pulmone. Quum enim ſpiritus non ingrediatur in ipſum, ſpumeſcit & ebullit velut moriens: Stercus vero ſubit, dum violenter ſuffocatur. Suffocatur autem, hepate & ventre ſurſum ad ſeptum tranſuerſum irruentibus, & ſtomacho ventris concluſo. Irruunt autem, quum tantum ſpiritus in os non ingreditur quantum ſolebat. Calcitrat autem pedibus, quum aer in membris concluſus fuerit, & foras penetrare non poterit præ pituita, verùm exiliens per ſanguinem ſurſum ac deorſum, conuulſionem ac dolorem inducit, & propterea ſanè calcitrat. Porro omnia hæc perpetitur, quum pituita frigida defluxerit in ſanguinem calidum exiſtentem. Perfrigerat enim & ſiſtit ſanguinem. Et ſi quidem fluxus multus fuerit ac craſſus, ſtatim occidit: (Dominatur enim ſanguini per frigus, ipſumque congelat.) Si vero paucior fuerit, in præſens quidem dominatur, obturans reſpirationem: Deinde temporis progreſſu, quum diſperſus fuerit per venas, & ammixtus ſanguini, multo exiſtenti ac calido, ſi ſic ſuperatus fuerit, venæ aerem ſuſcipiunt, atque ita ægri reſipiſcunt. ALEX.

ALEX. in Galeni ſententiam deſcendo, librum hunc Hippocrati immerito adſcribi, cum illiùs ingenij acumen hîc non eluceſcat. I. C. Galenus tamen fatetur nonniſi à doctiſſimo

viro ſententias illas eſſe dictatas. ALEX. Non dubito quin hæc à te ſubtiliori methodo explicentur. I.C. Epilepſia totius corporis diſtentio crebra eſt, ſeu conuulſio non perpetua, qua ſubitò homo concidit, ſenſuum omnium, atque mentis functionibus interceptis, vt nec audiat, nec videat, nec expeditus preteritorum meminerit. concuſſione ex ore ſpumæ mouentur, & ſolutis muſculis interdum vel vrina, vel ſtercus vel genitura preter volontatem exit, & obſcura vox eliditur. ALEX. Quænam eſt morbi huius cauſa? I.C. Humoris pituitoſi, aut melãcholici ingens copia, quę repẽtè cerebri vẽtriculos, meatuſq; inficiens, efficit vt ęger cohibito animali ſpiritu corruat. ALEX. Obturat ne penitus, & affatim ſpirituum ductus? I.C. Minimè, ſed illius pituitoſi humoris nonnihil etiam preterfluit, quo cerebrum concuſſione adnititur quicquid noxium eſt excutere. ALEX. credis ne ſolam noxij humoris copiam infligere epileſiam? I.C. minimè: nam & in ſopore eius copia ineſt, attamen citra conuulſionem: præterea cum ſubito deſinit epilepſia, ei quemadmodum & apoplexiæ, excuſſo in neruos humore, neceſſariò ſuccederet paralyſis: id verò nuſquam obſeruatum eſt. ALEX. Quænam igitur Apoplexiæ cauſa ſtatuẽda eſt? I.C. Duplex, prima eſt humoris viſcoſi redundantia, qua oppleto cerebro, oppreſſoque Diaphragmate, atque occluſis reſpirãdi fiſtulis, æger obmuteſcit, nequit enim ſpiritus inoffensè commeare. Altera eſt venenata, & cerebri ſubſtantiæ

grauiter infenſa qualitas,quæ quoties exagitatur,ac in cerebrum prorepit,atque ea feriente, cerebro contrapugnante, quaſi colluctatione quadam fit epilepſià. ALEX. Huius fomes vbi deliteſcit?I.C. Modo in cerebro, modo in ore ventriculi,nonnunquam & in alijs diſtantioribus ſedibus,è quibus furtim per cæcos ductus in cerebrum ſerpit,& progreditur: ALEX. At cur horum ſymptomata efficiuntur ſæuiora, cum vel Luna impleri,uel incoari incipit?forſitan Lunæ dæmon Haſmoday hanc calamitatem cladem que infert? I. C. humida corpora, ciboque & Cælo vtentes humido,huic malo ſunt magis opportuni; hinc videmus impuberes & mulieres potiſſimum infeſtari, quos derelinquere ſolet circa annũ quintum & vigeſimum,quia tunc augeſcit calor natiuus,qui ſiccius temperamentum inducit:quare non mirum (ô Alexander) ſi horum ſymptomata grauius inauleſcant, vbi Luna impletur, vel inchoatur,tunc enim humores maximè redundare conſtat.quapropter Dei filius & Deus ipſe,ne perfidi Hæbrei calumniari poſſent, Lazarum non verè mortuum fuiſſe, ſed Herculeo morbo correptum, illum quatriduanum in vitam poſtliminio reuocauit.ſiquidem expleto ſeptuaginta horarum curriculo, humores ſiſti contingit, quòd Luna eo temporis ſpatio vnum Zodiaci ſignũ peregerit,cuius vi humorũ decurſus in corporibus perficitur. AL. Nihil doctius excipi poteſt. Sed queſo nũc de Faſcinationbus pertractemus. I. C. Libentiſſimè.

DIALOG. LIX.

De Faſcinationibus.

ALEX.

QVID ad Theſſalas Magas oppugnandas nouiadinuenies? certum eſt eas faſcinaſſe complures, & Beneuentanas Lamias idem præſtare quotidianis conſtat experimentis. I. C. Non inficior, vt tibi morem geram. ALEX. Forſitan Magicis carminibus hæc efficiunt? IVL. CÆS. Minimè: iam tibi multoties dixi, verba non aliam habere virtutem quàm immutandi auditum. ALEX. Forſan Necromanticis caracteribus. IVL. CÆS. Riſu ſane dignum & omnibus cachinnis. Sunt caracteres in prædicamento quantitatis, quare nequeunt ex ſeipſis aliquid operari. ALEX. Quid verba audiam? cum facta videam. I.C. Experimenta illa non nego ſed naturalibus cauſis adſcribenda duco. ALEX. Sed quænam ſunt cauſæ naturales? I. C. Audies. Arpiæ illæ peſſimum ſpirant anhelitum. ALEX. Vnde id coniectas? I. C. Vetulæ vt plurimum ſunt, quarum odor grauis, & pauperculæ & crudis, ijſque mendicatis, caſtaneis fabis ac lupinis ſtomachum placare coguntur,

ex ijs autem tetros effici ſpiritus materiæ qualitas præoſtendit. Præterea ex ſuperſtitione ieiunant, ieiunantium autem anhelitum ingratiſſimum eſſe & Philoſophus dixit, & vnuſquiſque quotidie in ſe experitur. Inſuper ſtrigæ illæ peſſimæ inuiſunt cimiteria & funera, defunctorumque corpora pertractant, ex quibus cum exhauriant putridum odorem, non mirum ſi conſimilem ipſæ ſpirent. Ad hæc, inhabitant in vallibus limoſas caſulas, & ſub nucum arboribus noctu immorantur, illarum autem vmbra cum ſit turbulentiſſima (vapores enim attrahi nequeunt à Sole ob frondes ſpiſſas,)eis obeſt, maxime in nocte ob circunſtantis aëris frigiditatem, & cerebri etiam; euocati enim ſunt tunc temporis ab anima ſpiritus ad cibi concoctionem, à cœna enim illæ eò confugiunt, vt & plurimum currentes & quaſi Libero patri Orgia celebrarent, debacchantes, qua de cauſa pori aperiuntur, in quibus facilè poſtea, cum ad Nucum vmbras perueniunt, tetri illi vapores penetrant, & putredinem in eis congenerant, hinc crebris obnoxiæ iacent ægrotationibus. Ruſtici verò in peccati pœnam id accidere putant, & ſi adulteros & homicidas conſpiciant robuſtos, atq; valentes. ALEX. Eſto. quid inde? I. C. Cum peſſimum ſpirent anhelitum, molliuſculos iuuenes tacite inficient, quare in puerulos maximè ſuam poteſtatem exercent, non ex dæmonum mandato, nullam enim in peccati expertes, quales ſunt pueri, iuriſdictionem obtinet, ſed

quia in illorum tenerrimam, ob copiam humidi, carnes fœtidi anhelitus vapores nullo negotio ſeſe introducunt, atque ita infantulos lædunt: quemadmodum è contra bono anhelitu ægritudinem leuari ſæpènumero accidit, vt aliorum exemplo Galenus, ſuo Democritus teſtatur. Hic enim panis recentis, & calidi, vel (vt alij volunt) mellis odore per tres dies ſuperuixit. vt nihil dicam de Alexandri Macedonum Regis veſtibus, quæ, vt Plutarc. in eius vita refert, eo erant odore non quidem aſcititio aliquo externoque ſuffitu, ſed genuino ac naturali caloris natiui effluuio perfuſæ, vt proximè aſtantes mirum in modum recrearentur: Quare argumento ab oppoſitis deſumpto, quod & peſtilentiæ experimentum comprobat, inferre licebit, noſtra corpora tetris odoribus conflictari, qui cum ſint, vt probauimus, in Lamijs, non mirum ſi infantum pulmones vitient, ita vt ſæpe ad extremam maciem deueniant. ALEX. At quomodo ſegetes etiam faſcinari poëtæ referunt? I. C. Illis quidem audendi quidlibet ſemper fuit data poteſtas. Sed fabellam hanc poſſumus aliquo rationis fulcimento munire. Nux myriſtica ſiue muſcata, ſi à iuuene boni anhelitus geſtetur, non ſolum viuidum odorem ſuum conſeruat, ſed etiam turgeſcit, magiſque efficitur ſucculenta: Cum enim inter has illa ſit præſtantior quæ ponderoſior eſt, ſuccoque pingui madeſcit, atq; vel compreſſu vel aciculæ punctura oleaginem reſudat non ſine eximiâ odoris ſuauita-

te, has illi dotes viri calor conſeruat ac tuetur, & quod mirari ſubeat, illam magis ſpecioſam facit aſpectuque amabilem, ac ſucco oleoſo magis turgidam, præſertim ſi iuuenilis adultæque ætatis homines circumferant: Tam ſuauis enim gratuſque halitus emanat ex huiuſmodi corporibus, effluxus, ac euaporatio, ob caloris natiui temperiem, tam mitis ac blanda, vt nux illam alliciat, eaque imbuta vegetior fiat atque odoratior: Alitur ſiquidem afficiturque aereo vapore, auraque tepenti ac ſubcalida, quam iuuenile corpus expirat, vt re maximè ſibi familiari ac cognata. Si bono igitur iuuenis odore vegeti ſeruantur fructus, quid impedit quominus tetro aniculæ anhelitu, ſegetes aliquæ faſcinari & corrumpi queant? atque hæ faſcino corruptæ, contagioſa quadam communicatione ſibi proximas deinde inficiant, vt patet in piris, pomis, ceraſis putrefactis, quorum contactu confecti reliqui contabeſcunt: Quare inualeſcente putredine, mœſtæ ſegetes faſcini læſionem experiri ſe teſtantur. Sane mulier cum excrementis abundet, atque inſuaues triſteſque halitus ob menſtrui profluuij decurſum diffundat, omnia deteriora efficit, natiuaſque vires, atque inſitas myriſticæ nuci, quam geſtat, facultates depopulatur; Quo fit vt eadem nux exſucca illius contactu efficiatur, leuis, carioſa, coloreque ſquallido ac nigricante: qua vi etiam herbis pernitiem talem adfert, ſata ſtrangulat, & ſpeculi nitorem obfuſcat. ALEX. Sciciſſimè quidem. At Magi re-

periuntur iuuenes, nullis obnoxij languoribus, qui alios faſcinare creduntur. I C. *Il crederei corteſia.* vi dæmonum id effici nunquam dixerim, cum ſola Religione mihi perſuaſum ſit adeſſe dæmones: ſed naturali potius facultati id aſcribam. ALEX. Nunquam, vt arbitror, iſtud probare poteris. I. C. Tumet iudex eſto. Imaginatiuæ facultati omnes inferiores noſtras potentias ancillari, luculenta oratione ſupra probauimus. ALEX. Memini id quidem, nam multa exempla attuliſti, vix edulium, aiebas, vehementer percupimus, & ſtatim ſpiritus ad obediendum ſeſe accingunt, quare ſaliuam reddunt exoptati eſculenti ſaporem redolentem. Vix rei venereæ cogitatio nobis occurrit, & illico ſpiritus adſtant omnes ad cogitationis manda exequenda: hinc genitales ſurrigunt partes, atque titillant: cum verò rei amatæ complexum & vnionem cum ea vehementer appetimus, ijdem miniſtri ſpiritus accurrunt, quare & langueſcimus; ſi timor nos occupat, ſubito ab imaginatione euocantur ſpiritus, atque partibus neglectis externis, ad cordis arcem tuendam collocantur, quapropter ob ſanguinis abſentiam, cutis impalleſcit. Cum iraſcimur, & vlciſci deſideramus, præſto ſunt omnes ſpiritus ad ferendas ſuppetias, vtque celeriùs inſeruiant, in tres diuiduntur ordines, ad manus aliqui, quare ob illorum cum ſanguine aduentum venæ tunc intumeſcunt: ad linguam alij, quare blaſphemant irati, eorumque ſaliua peſtilens eſt: alij ad oculos tanquam

ſagittæ in arcu ſeſe conſtituunt, quare rubent in ira oculi. I.C. Gaudeo profectò, mi Alexander, mea hæc effata memoriæ te demandaſſe, nec oblitus es (vt credo) imaginationem idem efficere, etiam in alieno ſubiecto, vbi eſt bene dìſpoſitum, vt in muliere prægnante apparet, hæc enim fœtum inficit exoptatæ rei notis. A L. Memini quidem, ſed quid inde infers? I. C. Lamia cum in aliquem ira, odio, vel inuidia accenditur, triſti illa nocendi ſpecie quæ in illius imaginatiuâ reſidet, commouentur ſpiritus, imo & mœſtum induunt colorem, nam ſanguis fit liuidus. Cum igitur imaginatiua ſpiritibus imperat noxam alicui inferendam, confeſtim inquirunt, quicquid noxiæ materiæ in corpore eſt, eaque ſe tanquam inſigni lorica ad bellandum teguntur, cuius rei ſignum eſt quod dum iraſcimur, ſaliuam amaram in ore præſentimus: mox armati ſpiritus ab imaginatiua euocantur, & ad linguam: quare ob ſpirituum copiam aliquàndo in ira balbutimus, & ad oculos, qui eandē ob cauſam rubēt: ab oculis deinde tanquam ſagittæ ab arcu, ab imaginatiuæ facultatis manu iaculantur, & veluti baſiliſcus veneno repletus, quotieſcunque illud per aërem tranſmittit, hominem interimit, & qui peſte laborat, peſtem etiā per transpirationem ad alios vibrat: Ita laruæ tetros ſpiritus ſic ab imaginatione affectos eiaculantur, per oculos efficaciùs, tum quia phantaſiæ, quæ ſpiritibus indidit nocendi ſpecies, ſunt propinquiores, tum quia vim igneam quandam dif-

fundunt, vt in venuſtæ Amaſiæ meæ oculis experiebar, nam amoris in me igniculos ſuccendebat; Tum etiam quia noſtro corpori dati cum ſint à natura cuſtodes, & ad illius tutelam fortiores eſſe debebant. mẽſtruatæ mulieris oculi in ſpeculum intuentes, illud ſqualore obnubilant, & conſpurcant: tam perniciosam vim poſſidet oculus, vt vitij rudimentum in alterum vibret, ſicut apparet in lippis ac rubentibus oculis, cum illorum radius vſque ad obuios ſpectantis oculos emiſſus, vaporem vnà ſecum corrupti ſanguinis trahit, cuius contagione cogit intuentis oculos morbo ſimili laborare. Per oculos igitur triſtes, noxioſque ſpiritus lamia eiaculans, ferit quem cupit, atque ita faſcinat, puerulos maximè: Tum quia illorum caro tenella cum ſit, fortioribus ſtrigæ ſpiritibus reſiſtere nequit, quare poëta cecinit,

Neſcio quis Teneros oculus mihi faſcinat agnos:

Tum quia à valida mente infantuli ſpiritus non reguntur aduerſus faſcinationem, Quam pertimentibus ſuaſi aliquando, vt tunc, ſi faciem auertere verecũdentur, ſpiritus euocent ad oculos, & ad ſtrigam dirigant. Sic enim lamiæ ſpiritus ab alterius ſpiritibus reiecti, in aëre confligabuntur, & debiliores euadent, atque ad nocendum minus accommodati. Hinc bono omnium ſaltem plurimorum lucro, quorũdam circulatorum qui Necromantiſtæ appellantur, fraudes detegam. hoc illi tanquam maximum arcanum quibuſdam incautis iuuenibus magno pretio vendunt, vt quibuſdam verbis reci-

tatis, illico mulierē ad amorem, quin etiam ad ſeminis effuſionem inducāt, dūmodo proferant verſiculū, cum utriuſque amātium oculi mutuo ſeſe reſpiciunt: non quod vlla ſit in illis barbaris vocibus virtus, ſed ſi quid ſit, ideo accidit, quia iuuenis cupidineis ſpiritibus repletus, ad oculos, qui ſunt in amore duces, pertrahit, & ad amaſiam tranſmittit, cuius animi organa alterare, & ad amādum diſponere poteſt, quemadmodū & ſuauiſſimi ferculi odores ad eſum nos inuitant. ſi Perdices (vt refert Plinius) ſuperuolantium afflatu concipiunt, quanto magis amans lætos iuuenculæ afflabit amores? ALEX. Mira audio, ſed dic ſodes, quomodo Theſſalicæ, ac Cretenſes familiæ complures Laudando, faſcinum inferebant. I.C. An horum hominum ſpiritus & humores adeo ab aliorum natura remoti erant, vt ipſo penè veneno fuerint pernicioſiores: Illi igitur concepto in aliquem odio, intentiſſimè intuentes, ſpiritus quoſdam ex oculis totaque è facie vibrabant, qui ad alios delati tanquam venena ſenſim eos abſumebant; Laudando autem maxime faſcinabant, quia propria laus parit lætitiam, quæ vt bonum illud omnibus coporis partibus communicetur, & cordis & ſpirituū & totius faciei, oculorum præcipue dilationem operatur, vnde veneno, quod à faſcinante iaculatur, aditus aperitur: hinc illud fortaſſe habet exordiū, vt cum aliquem laudare cupimus, bona prius omnia illi à Deo deprecemur, & qui laudantur faciem auertunt, non modo vt laudationem ſibi moleſtam eſſe indicent, ſed vt à faſ-

cino caueant. ALEX. At cur in Apulia corallos puerulis apponunt, ne à Lamijs faſcinentur? I. C. An remedium non eſt corallio aduerſus faſcinationem inſitum, ſed eſt faſcinati pueri ſignum: Siquidem faſcinatio infertur ex tetris fuliginoſiſque vaporibus, aut ſpiritibus à vetula ad puerũ eiaculatis, iiſdẽ igitur coralliũ, quẽ geſtat puerulus, affici veriſimile duxerim: Eſt enim frigidæ humentiſque naturæ, quare à fuliginoſis, denſiſque ſpiritibus elangueſcit, & natiuo colore deſtituitur: eandem ob cauſam ſi febricitantibus alligatur corallius, impalleſcit: Cum igitur ad corallum tanquam ad Lydium lapidem faſcinatio probetur, lamia cauet à faſcinando puero corallum geſtante, ſtatim enim ex eius liuore faſcinatio deprehenditur, & per conſequens faſcinans: poſſunt namque domeſtici aduertere quiſnam ibi preſens adfuerit, cum tam ſubita in tam breui temporis intercapedine facta ſit immutatio. ALEX. At quomodo Eutelidas in ambitioſo flumine ſe conſpiciens, ſeipſum faſcinauit? I. C. An quia ſuæ formæ amore captus, cum voti compotem fieri ſe deſperaret, in ægritudinem lapſus eſt, atq; ita egri facti ſunt ſpiritus, hi autem vibrati in imaginem quæ in aqua erat ad authorem vitæ reuertebantur. An quia, vt inquit Hipppocrates, corpora ad ſummum vigorem progreſſa, non perſiſtunt, ſed velut æquâ lance librata, in contrarium ruunt. Cum igitur corpus ſuum ad ſummum pulchritudinis apicẽ iam aſcendiſſe miſer ille conſpexerit, mutationi locum dedit, & in deteriorem noxam graſſante

habitu,ſeipſum faſcinauit.Id quod fieri facilli-me potuit in flumine,in quo ſui ipſius faciem vi-dens,reſpirabat,nam reciproco eiaculatu noxij ſpiritus in authorem retorquebantur. An dice-mus, omnes animi affectiones, ſi permanentes diutius hæſerint,improbos habitus concreare, qui vbi naturę robur aſciuerint,quauis occaſio-ne conciti,etiam in peculiares & aſſuetas affe-ctiones,etiam inuitos pertrahũt:ſic timidi, quæ ſunt ſibi ſalutaria reformidant: Iracundi etiam amiciſſimis ſunt moleſti,& ſibimetipſis. Qua-re Eutelidas fortaſſe,pertinacem inuidentiæ no-tam,aut faſcinatorium inſe creauerat habitum: quare propria ſibi obiecta ſpecie, inuidia ſane & faſcinatione digniſſima,à conſueta affectio-ne coactus eſt in pulcherrimam illam ſpeciem truces figere oculos, & iacula inuidiæ ac faſci-nationis veneno delibuta vibrare, quæ ab aqua repercuſſa ſuum lædebant authorem. An & for-taſſe rectius aſſeremus, ineuitabilẽ noxam pue-rum illum contraxiſſe,quia pulchram ſpeciem in aqua conſpiciens,in eam, vt amantium mos eſt, iaculabatur ſpiritus, qui in amore feruntur extra, vt alibi diximus, quare & conflacceſere cœpit,& demũ interire coactus eſt, ob ſpiritus vibrando deperditos, nec enim retorqueri in-tegri poterant:aliqui namque in illa mora ab aëre ambiente diſpergebantur. AL. At quomo-do Necromantiſtæ faſcinare ſeu ligare ſolent aliquem, ne cum vxore vel alia fæmina coeat, an Dæmonum opera? I.C. Minime, cum nullus ex eis ſit qui credat eſſe Dæmones, vt Agrippa

Magorum Princeps in lib. de Vanitate ſcientiarum ingenuè fateri non erubeſcit. *Multi* (inquit Pomponatius) *habiti ſunt magi, & Necromātici vt Petrus Aponenſis, Ciclus Eſculanus qui tamen nullum commercium habuerunt cum ſpiritibus immundis, imo fortaſſis cum Ariſtotele crediderunt non eſſe dæmones.* Ego quidem complures allocutus ſum in inferiori Germania vulgari cognomento Necromantiſtas, qui ingenuè confeſſi ſunt, ſe firme ſatis credere, meras fabulas eſſe opiones quæ de dæmonibus vulgo circunferuntur, aliquid tamen ipſos operari, vel vi herbarū commouendo phantaſiam, vel vi imaginationis & fidei vehementiſſimæ, quam ipſorum nugaciſſimis confictis excantationibus adhibent ignaræ Mulieres, quibus perſuadent, recitatis magna cum deuotione aliquibus preculis, ſtatim effici faſcinum, quare credulæ ex intimo cordis effundunt excantationes, atque ita non vi verborum, neque caracterum, vt ipſæ exiſtimant, ſed ſpiritibus faſcini inferendi percupidis exufflatis proximos effaſcinant. Hinc fit vt ipſi Necromantici in cauſa propria, vel aliena ſi ſoli ſint operarii, nihil vnquā mirabile præſtiterint, carent enim fide, quæ cuncta operatur. Quis ignorat Medeam & Circen Strigarum Principes nunquam ſuis magicis incantationibus potuiſſe apud ſe nec Iaſonem nec Vliſſem retinere? quare ſic eam illudit Ouidius Magiſter amorum

Quid tibi profuerint, Circe, Perſeides herbæ
Cum tibi Neritias abſtulit aura rates.
Omnia feciſti, ne Callidus hoſpes abiret.

Ille dedit certæ Lintea plena fugæ.
Omnia feciſti, ne te ferus vreret ignis.
Longus in inuiſto pectore ſedit Amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi vertere iura tui.

Deinde concludit.

Ardet & aſſuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen eſt illis attenuatus amor.
Ergo quiſquis opem noſtra tibi poſcis ab arte,
Deme veneficijs carmin buſque fidem.

Occalluerunt tamen hæ opiniones de ligandis atque ſoluendis amantibus, in hominum animis adeo tenaciter, vt etiam electi ad ſapientiam ſpiritus in errorem, ſi fieri poſſet, collabi videantur. Nam & Diuus Ariſtoteles videtur his fabulis quodammodo adſtipulari. in lib. de Natura animalium ſic ſcribit. *Remoram erro-re nonnulli pedes habere prodiderunt, ex pes enim omnino eſt, ſed quoniam habet pinnas pedibus ſimiles hinc fit, vt pedibus inſtare videatur. Piſciculus quidem hic eſt ſaxis aſſuetus, nomen à remorandis nauibus adeptus, vtilis ad iudiciorum cauſas & amatoria veneficia*; vindicat tamen opinionem ſuam ab huiuſmodi ineptijs, hac clauſulâ, *vt aliqui volunt* : ex vulgi etiam ſententiâ loquitur in ſexto libro, cum Hippomenem à veneficis peti docet, nam in octauo libro cap. 24. videtur innuere huiuſmodi excantationes eſſe muliercularum deliria atque figmenta. Albertus magnus huiuſmodi inſomnijs ſubſcribere non eſt verecundatus. *Si virga*, inquit, *Lupi in alicuius viri vel mulieris nomine ligetur, non poterit coire do-*

Ar. l. 2. de nat. anim. c. 14.

Ar. l. de nat. anim. c. 22.

Albert. mag. l. 22. de anim. c. de lupo.

nec nodus ille ſolutus fuerit, ô abſurdum abſurdiſſimorum, Turcica ſanè dementia digniſſimum. quemadmodum & illud de candela funebri, quod à Cardano iactatur. ALEX. Vnum eſt quod obijciam, ſi dæmones nulli ſunt, quomodo Magi Pharaonis tot admirabilia perfecerunt? I.C. Philoſophi qui negant dæmones, ſacras Hebræorum hiſtorias contemnunt. Cardanus dixit veriſimile eſſe, vt illi impoſtores vehementiſſimè ranas appetentes conſimilem ſaporem in ſaliua reddiderint, quę in terra proiecta produxerit ranunculas. Si enim aquæ guttam æſtiuali tempore ranam gignere videmus, cur non & ſaliua ab animæ potentijs adiuta? Sed mittamus hæc, & imponatur quæſo diſputationi finis, nam & oculos meos præ ſomno caligare conſpicis. ALEX. Non dimittam te, niſi prius de inſomniis aliquid tuo dignum ingenio adducas.

DIALOGVS LX.

De Inſomniis.

IVL. CÆS.

AD ſomnum me laſſitudo inuitat. ALEX. Forſitan incænatus vis hic cubitum? I.C. Ita cuperem. ALEX. At dormire nequibis. I.C. Nego. ſanè cerebrum longa exercitatione impotens, & incontinens ſui factum eſt,

quare

quare eo primo agendi inſtrumento ſopito, & & ſenſus etiam, qui tanquam ſatellites eius affectionibus accumbunt, conſopiri neceſſe eſt, imò nec ſenſuum vires durare & ſufficere operi poſſent, ideo vacationem ab opere feriarum vice expetunt; ſenſuum autem officinis defeſſis, neceſſario ſomnus obrepit. Sed quæ nam te mouet ratio, vt contrarium affirmes? ALEX. Quia vbi cibi nulli aſſumuntur, caput non occupatur exalatione, ab hac autem fit ſomnus. I.C. Quid ſi ioci ergo id negarem? multa exhalatio in ceruo, hic tamen parum obdormit. ALEX. Forſitan ob cerebri ſiccitatem. I.C. Siccisſimum felibus cerebrum, inquit Scaliger, ijs diutius, aut frequentius pauca ſopiuntur animalia. Quid ſiccius, inquit idem, lacertis, & ſerpentibus? ijs tamen vix ſatis ſunt quaterni menſes ad ſomnum. ALEX. An ceruus parcè ſomno vtitur præ meatuum anguſtia quæ multos vapores ſurſum rapi prohibet. I.C. At vnde conicis meatuum obſeſſa itinera & anguſtis effecta incommodiora? ſanè ſi anguſti eſſent meatus, careret cornibus, hæc enim à vaporibus fiunt. ALEX. A te igitur ſic edoctus dicam, ceruum non multũ ſomni capere, quia vaporum nubes in cerebro non reſidet, ſed vlterior fit ad exeundum, vnde cornua conformentur, ita erit eius cerebrum quaſi portorium quoddam, quò delatæ merces, per id aliò transferantur, non tanquam apotheca in qua reponi debeant. I.C. Acutè profecto, ſed quid inde deducis? ALEX. Multa tibi inſomniorum

occurſacula erunt:mihi vero apud nobiliſſimum, & ingenioſiſſimum iuuenem Ludouicum Brulardum opiparè cænaturo,nulla prorſus : oppleto namque vaporibus cerebro ſpiritus conquieſcunt. I. C. Quieſcere vnquam ſpiritus pernego.Non vitales profectò, ſaltem dum viuimus: non animales, nam vnde ſomnia? non naturales, quippe tunc nihilo ſecius alimur. Quis ignorat in ſomno ſanguinem gigni, & tranſmutari, ideoque vrſi, glires per ſomnum maxime pingueſcunt, qui apparatùs, ac perfectiones abſque motu fieri nequeunt :non quieſcunt igitur dormientis ſpiritus,ſed ad concoctionis miniſterium intùs euocātur ab anima:quâ de cauſa & caput tunc inclinatur,& palpebræ occluduntur,non enim ibi adſunt ſpiritus,qui labētia onera excipiant. Quare nulla cœnato homini ſient inſomnia, maxime in initio:vt ſubticeam,craſſos & denſos vapores ad caput tunc aſcendere,qui ob ſui craſſitiem nec rerum ſimulacra menti obijcere,nec ibi reſidentia excitare valent. ALEX. At illa rerum ſimulacra vbi reſidere exiſtimas? I.C. In ſenſu dixere aliqui: quod mihi non placet, ea namque aliquando ſomniamus, quæ nec audita nobis,nec viſa ſunt vnquam.In ſpiritibus dixit Galenus. Inſcitiſſimè tamen, quî enim fieri poſſet, vt qui noui quotidie ſpiritus in nobis generantur, & intereunt,viſas à longo tempore rerum imagines in ſomno repreſentent? At repreſentantur, non igitur in piritibus rerum ſimulachra immorantur.Ari-

ſtoteles cenſuit illas rerum Ideas in anima conſeruari. AL. Si hoc verum eſſet, nulla nobis obliuio accideret, anima namque formarum conſeruatrix, nulli eſt corruptioni obnoxia, læſa tamen poſteriore cerebri parte, multarum rerum obliuiſcimur. I. C. Reſpondebit tibi Ariſtoteles, corporeis inſtrumentis egere animam ad ſuas operationes exercendas. Læſo igitur organo nequit formas repreſentare, hinc obliuio aduenit. ALEX. At cur ſæpenumero obliuiſcimur, nulla prius in cerebro læſione recepta, nec reminiſcimur niſi poſtquam poſteriorem cerebri partem ſcalpſerimus? I.C. Aliis fortaſſe functionibus demandati ſunt ab anima ſpiritus, illa tamen commotione excitantur, & quaſi tuba cientur ad imagines repreſentandas, in quarum permagno numero, aliqua ſimilis occurrit, qua duce ad quæſitæ rei memoriam peruenimus: hinc etiam fit, vt celeri nimis ſpirituum motu, rei imago pertranſeat, cum iam illam apprehendiſſe putabamus, quare frontem tunc manu conſtringimus, vt prætereuntem ideam quaſi detineamus. AL. Oblita igitur quomodo in memoriam reuocantur? I.C. Quando ſpiritus coram anima, in qua concepta eluceſcit imago, ſiſtit, eamque ad imaginationem defert, idcirco ob ſpirituum multitudinem & celeritatem ſæpenumero reminiſcimur ſimul & obliuiſcimur, quapropter in ſcholis receptum eſt, eos qui citò addiſcũt, celeriter obliuiſci, id quod pueris ob caloris & ſpirituum copiam accidit: Senes

vero obliuioſi ſunt propter frigiditatem, quæ motus tarditatem ſpiritibus ingerit. quare tutiùs fortaſſis dixerim, animam eſſe formam ſuſcipientem infinitas propemodum rerum ideas quæ ad actum non reducuntur niſi cum lux illius refulſerit in ſpiritibus, qui celeres mihi cum ſint, ad reminiſcendum ſatis idoneos inuenio: tardiuſculi Tarſio ſunt, ideò ei eſt natura memoria tardior. TARS. Quia promiſſis aliquando ſtare recuſo, obliuioſum me dicis. ALEX. Perdoctè, ſed vnde tot variæ rerum formæ nobis dormientibus obuiæ fiunt? I. C. E ciborum varietate. ALEX. Quid ais? I.C. Audi. in anima ſeruantur rerum ſpecies: has leui motu comprehenſas, ad imaginationem ſpiritus deferunt, vel ibi exiſtentes excitant, atque obvoluunt. Varia igitur & imperfecta ſimulacra in ſomnis conſpicimus, ob ſpirituum varietatem, atque celeritatem, at ſpiritus è cibis generantur, ergo è ciborũ varietate inſomniorũ varietas accidit: quapropter fabas, phaſeolos, lẽtes, piſas, ciceres, cepullas, allia comedenti complurimæ, ipſæque turbulentæ ſpecies apparent: Turbulentæ quidem, nam iſta ciborum genera propter ſiccitatem atram bilem congenerant, ideò buſtorum formidamina, ſepultorũm terriculamenta, dæmonũ ſpectra in ſomnis occurſant: plurimæ vero, quia atra bilis flatus ciet, vt inquit Philoſophus. Legumina flatu tument, & turgeſcunt: flatus autem cum animatur, in vitalem ſpiritum transformatur; hinc illa explodenda fabella eſt, quæ de

Beneuentanis Strigis Neapoli circumfertur, aſportari videlicet eas à Dæmonibus ſub celeberrimam Nucem arborem, vbi ſubito horrifico lapſu de montibus flammigeros dæmones horrifero ſtridore vociferantes adeſſe teſtantur:at in ſomnijs,& non aliter proculdubio hæc phantaſmata conſpiciunt. ALEX. Vnde id conijcis? IVL. CÆS. Sunt à naturâ melancholicæ, earumque Melancholiam fouet, & auget ſordidiſſimi humoris cibus, quem è nucibus, & caſteneis indies capiunt: confert etiam ad huiuſmodi Laruarũ inſomnia, vehementiſſima illarum imaginatio in quâ huiuſmodi tetra ſimulacra firmiter impreſſa ſunt & in nocte, à tetris vaporibns non ſolum ciborũ ſed & ignis excitantur. ALEX. Quomodo ignis? I.C. In prima noctis vigila prope luculentum caminum neſcio quo vnguine lemures illæ ſe illinunt, hinc niger vapor ab igne exhalans, illorum capita ferit, & ſpecies obturbat, igneaque repreſentat ſpectacula & nuceas domus, nuceis enim lignis focum alunt. ALEX. At aliæ Lemures teſtantur Theatra, viridaria, formoſoſque iuuenes intueri. I.C. Prouenit ex vnguento quo ſe prius totas oblinunt, *Conſtat enim vnguentum illud* (inquit Cardanus) *ex puerorũ pinguedine è ſepulchris eruta, ſuccis apij, aconiti penthaphili, ſiliginis, & vnguento quod populeon vocant, &c.* Receptum eſt autem apud naturæ conſultos, apij ſuccum imbibitum, & vnguentum populeon arterijs pedum, manuumque appoſitum, virides ac lætas

Card. l. 18. de ſubt. c. de mirab. fol. 909.

vero obliuioſi ſunt propter frigiditatem, quæ motus tarditatem ſpiritibus ingerit. quare tutiùs fortaſſis dixerim, animam eſſe formam ſuſcipientem infinitas propemodum rerum ideas quæ ad actum non reducuntur niſi cum lux illius reful ſerit in ſpiritibus, qui celeres mihi cum ſint, ad reminiſcendum ſatis idoneos inuenio: tardiuſculi Tarſio ſunt, ideò ei eſt natura memoria tardior. TARS. Quia promiſſis aliquando ſtare recuſo, obliuioſum me dicis. ALEX. Perdoctè, ſed vnde tot variæ rerum formæ nobis dormientibus obuiæ fiunt? I. C. E ciborum varietate. ALEX. Quid ais? I. C. Audi. in anima ſeruantur rerum ſpecies: has leui motu comprehenſas, ad imaginationem ſpiritus deferunt, vel ibi exiſtentes excitant, atque obvoluunt. Varia igitur & imperfecta ſimulacra in ſomnis conſpicimus, ob ſpirituum varietatem, atque celeritatem, at ſpiritus è cibis generantur, ergo è ciborũ varietate inſomniorũ varietas accidit: quapropter fabas, phaſeolos, lẽtes, piſas, ciceres, cepullas, allia comedenti complurimæ, ipſæque turbulentæ ſpecies apparent: Turbulentæ quidem, nam iſta ciborum genera propter ſiccitatem atram bilem congenerant, ideò buſtorum formidamina, ſepultorum terriculamenta, dæmonũ ſpectra in ſomnis occurſant: plurimæ vero, quia atra bilis flatus ciet, vt inquit Philoſophus. Legumina flatu tument, & turgeſcunt: flatus autem cum animatur, in vitalem ſpiritum transformatur; hinc illa explodenda fabella eſt, quæ de

Beneuentanis Strigis Neapoli circumfertur, aſportari videlicet eas à Dæmonibus ſub celeberrimam Nucem arborem, vbi ſubito horrifico lapſu de montibus flammigeros dæmones horrifero ſtridore vociferantes adeſſe teſtantur:at in ſomnijs,& non aliter proculdubio hæc phantaſmata conſpiciunt. Alex. Vnde id conijcis? Ivl. Cæs. Sunt à naturâ melancholicæ, earumque Melancholiam fouet, & auget ſordidiſſimi humoris cibus, quem è nucibus, & caſteneis indies capiunt: confert etiam ad huiuſmodi Laruarũ inſomnia, vehementiſſima illarum imaginatio in quâ huiuſmodi tetra ſimulacra firmiter impreſſa ſunt & in nocte,à tetris vaporibns non ſolum ciborũ ſed & ignis excitantur. Alex. Quomodo ignis? I.C. In prima noctis vigila prope luculentum caminum neſcio quo vnguine lemures illæ ſe illinunt, hinc niger vapor ab igne exhalans, illorum capita ferit, & ſpecies obturbat, igneaque repreſentat ſpectacula & nuceas domus,nuceis enim lignis focum alunt. Alex. At aliæ Lemures teſtantur Theatra, viridaria, formoſoſque iuuenes intueri. I.C. Prouenit ex vnguento quo ſe prius totas oblinunt, *Conſtat enim vnguentum illud* (inquit Cardanus) *ex puerorũ pinguedine è ſepulchris eruta, ſuccis apij, aconiti penthaphili, ſiliginis, & vnguento quod populeon vocant, &c.* Receptum eſt autem apud naturæ conſultos, apij ſuccum imbibitum,& vnguentum populeon arterijs pedum, manuumque appoſitum, virides ac lætas

Card. l. 18 de ſubt. c. de mirab. fol. 909.

idæas obdormientibus exhibere. Validiſſime autem id illis laruis contingere poteſt, nam propè focum ſe inungunt, quare membra incaleſcunt & calore aperiuntur, hinc vnguinis vires ad intimos receſſus penetrant, atque ita magis afficiunt ſpiritus, qui ſic affecti, cõſimiles in ſomnis efficiunt imagines, vel iam ab Empuſarum imaginatione peractas excitabunt. A L. At referunt etiam illæ fatuæ dæmonum pediſſequæ, ibi ſe cõſpicere pulchros iuuenes, ijſq; ſuauiſſimis amplexibus perfrui. I.C. Non miror: omnibus ſanè per totum orbem diffuſis mulieribus, ijſdemque honeſtiſſimis ſæpenumero hoc offertur inſomniũ. Quod cum mihi honeſtiſſima Galla matrona inficiaretur, ægrã eſſe ipſam, quæ huiuſmodi non pateretur inſomnia, Ariſtotelis & Hyppocratis teſtimonio comprobaui. ALEX. Eſto, nam & ægrotans ego nocturna venere in ſomnis eludor : At referũt opiparâ cœnâ à Dæmonibus excipi. I.C. Et hoc etiam inſomnium eſt, quod illis paupercu-

Hipp. l. de in ſomn. 1 8i

lis ieiunis euenire non mirabitur Hipp. qui ſic ſcripſit, *ſi quis per ſomnum edere aut bibere conſuetos cibos, ac potus videatur, inopiam alimenti ſignificat, & animæ triſtitiam.* ALEX. At quamobrem ſomniamus nos aliquando à Dæmone opprimi? I.C. An quia per ſomnum obſtructis illis neruis, qui ad pectus eleuandum veniunt, & prohibitâ illius dilatatione, memoria ſubit eorum quæ illud dilatari impediunt, inter quæ occurrit pondus aliquod nos opprimens: hoc autem quum vti ignotum nobis offertur, con-

tremiſcimus,atque ita terrificam Ideam reme moramus: at quia in ſomno ea primo nobis occurrunt,quæ ingēti mole conſtant,ideo veteres ab Ephialte infeſtari ſomniabāt, quo nomine dictus eſt quidam ex Neptuni filius, qui quum ſingulis menſibus nouē digitos excreſceret, in tantam altitudinem euaſiſſe fertur, vt ſtatura ſua fretus, Superis bellū inferret: Nunc verò vbi in ſomnis veluti ingēti pondere nobis ſuperincumbente præmi videmur, Dæmonem, quem excelſiſſima gigantea ſtatura in templis depingunt, in memoriam redigimus. & ſomnos timor abrumpit. AL. At cur nobis ſomnianibus ab incubante mole premi, vox intercipitur?forſitan à muto dæmonio infeſtamur?I.C.Cauſa eſt craſſior pituita aut melancholia non in cerebro, ſed circum præcordia inhæreſcens,qua per crapulam, & cruditatem turgeſcente, diaphragma pulmoneſque premuntur, craſſo autem vapore illinc in fauces, & cerebrum expirato,vox ſupprimitur. ALEX. Mira tibi narrabo, nudius-tertius coniugem meam prope me obdormientem magno in ſomnijs labore affici aduertere mihi libuit, lāpadis beneficio, quæ more noſtro lepidiſſimo accenſa erat. Cumque hoc viderem attonitus, venerandum Ieſus nomen alta voce inuocaui, & illa expergiſcitur, aſſeruitque ſe ab incubo Spiritu tunc fuiſſe oppreſſam,qui audito Ieſus nomine ilico aufugit.I.C.Non miror, nam in nomine Ieſu omne genu flectitur etiam infero rum,ſed nullum Eccleſiæ Romanæ decretum

vetat hoc aſſerere, ſi diabolum vel quancumque aliam vocem edidiſſes, illam labore exempta fuiſſet. Eius cordi & cerebro fulginoſi, denſique ſpiritus incumbebant, quare & in prima noctis Vigilia id proculdubio accidiſſe ſuſpicor. ALEX. Ita eſt, ſed perge. I. C. Ea de cauſa non vi nominis (& ſi illud omnia poſſit cum vult) ſed vocis ſtrepitu ad ſe reſtituta eſt, dicuſſis fumis à verberato per vocem aere, quare in aliud latus ſtatim decubuit? ALEX. Ita fecit. Sed an ipſemet Dæmon tibi hoc retulit? I. C. Si pro dæmone ſapientem (hoc enim dæmonis vox ſignificat) intelligis, non inficior. Hippocrates enim ſapientum dux me docuit, huiuſmodi morbo corripi eos, qui aſſiduè ventriculi cruditate laborant, quique frequentius in dorſum, ac ſupini decumbunt, proprij namque corporis ingruente mole, eam percipiunt anguſtiam, vt ſuppreſſa voce ſuſpiria gemituſque edant, cum autem aliquis eis in aurem alta voce proclamat, in latus ſe deuoluunt, illaſque ſtriges ac lemures quibus ſe opprimi imaginãtur, excutiunt. ALEX. Sed cur in ſomnis tot chimerica, & falſa rerum ſimulachra nobis occurunt? I. C. Sic reſpondet Hippocrates. *Opinor autem inter omnia quæ in corpore ſunt, nihil magis ad prudentiam conferre quam ſanguinem. Hic ergo cum in conſtanti habitu perſiſtit, conſiſtit & prudentia, ſanguine vero permutato concidit ſimul & prudentia, quod autem hæc ita ſe habeant, multa ſunt teſtimonia, ac primum quidem, qui omnibus animantibus communis eſt hæc cõfirmat ſomnus, quum enim corpus inuaſerit ſomnus, ſanguis frigeſit, à natura nã-*

que ſomnus vim habet frigefaciendi, infrigidato autem ſanguine, languidiores fiunt eius meatus, id quod hinc palam fit, quod corpora aggrauata reclinantur (omnia enim grauia naturâ ad fundum deferuntur) & oculi ardent, & prudentia permutatur, opinioneſque peregrinæ mentem occupant, & exercent quæ ſæpè inſomnia appellantur. Al. Diuiniſſimè. I.C. Eſto. nam & nobiliſſimo Domino meo Nicolao Brulardo opinio hæc arrridet. Ego vero prudentiam in ſanguine non conſtituerem cũ ſanguineos homines nullos viderim ſapientes, nec ſomno frigefieri ſanguinem dicerem, generatio autem & tranſmutatio à calore fit apud philoſophum, nec ſomno vis data eſt à natura frigefaciendi omnia, ſed externa tantum, interna vero calefacit, ſpiritus namque intus ab anima congregati ſunt, nec ardere oculos dicere audeo, aqueum enim ipſorum ſubiectum eſt. Imò in ſomno oculorum palpebræ inclinantur, atque impalleſcunt, ob ſpiritum qui eas ſuſtinent & colorãt, abſentiam. At ego ſic dicerem. variarum & à veritate alienarum rerum ideæ in ſomnis nobis offeruntur, nam quæ ſimulacrorum veſtigia per vigilias ſenſibus opere vario detentis, & mente viuis cogitationibus obruta, ſupprimuntur, in ſomno, quo tempore ſenſus functionum ſuarum vacationem habent, à vaporibus commouentur, & circumaduolant modò tardiuſculè, modo celerrimè pro exhalationis craſſitie, vel tenuitate, & impoſſibilia in ſomno fingimus, nam ſenſuum officinis defeſſis, & cerebrum primum ſentiendi inſtrumentum

ex laſſitudine conſopitur, ideo nequit imagines illas ad rectam rationis, veritatiſque normam dirigere. ALEX. At cur aliqui in ſomnis futuros euentus præuident, egomet aliquando vidi certè: certè inquam. I.C. Auerroes cenſuit effici hæc inſomnia ab intelligentiis. ALEX. Auerrois ſententia mihi non arridet, nulla namque ratione mihi perſuadetur adeſſe intelligentias. Præterea negat Auer. intelligentias ſingularia intelligere, non igitur ſingulares euentus in ſomnis nobis oſtendent quos ipſæmet ignorant. Inſuper, noſtra cauſa intelligentia id faceret, vt prouidere futura poſſemus, quotus igitur eſt quiſque qui ſomnis pareat? qui intelligat? qui meminerit? quàm multi verò qui contemnant, eamque ſuperſtitionem imbecillis animi, atque anilis putent? quid eſt igitur, cur his hominibus conſulens intelligentia, ſomnis moneat eos, qui illa non modo cura, ſed ne memoria quidem digna ducant? ſi hoc ignorat intelligentia, ignorabit etiam futuros euentus, nulla igitur viſa ſomniorum ab illa proficiſcuntur. ſi non ignorat, qua mente quiſq; ſit, nec fruſtra aliquid intelligẽtia agit, quomodo immittit ſomnia nobis, quos præuidet nulla inſomnijs fidem adhibituros: ſi intelligentia inſomnia nobis prouidendi cauſa dat, cur non vigilantibus potius, quàm dormientibus? certiora dicimus quæ vigilãtes videmus quàm quæ ſomniantes. Addam. intelligentia clarè, & directo nobis conſuleret. hoc facito, hoc nefeceris; at inſomnia obſcuriſſimis circuitionibus, & ambagibus futura pro-

nuntiant, vt ſit vtēdum interpretibus ſomniorum, qui ſoluta mercede nobis dicant, viſam montis imaginem ſignificare difficultates, & obices: flumen oſtēdere iudicium, boues, &c. Rectius fortaſſe ego dicerem: quemadmodum mens noſtra in vigilia ex coniecturis futura prænuntiat, ita & in ſomnis, & longe faciliùs, nam ex Ariſtotele anima quieſcendo fit prudens, ſoluta illa quidem non à corpore, ſed à corporis penſo, promouet ſe ad effigiem finis ſui, qui cognitio rerum eſt. IVL. CÆS. Animam quieſcere nunquam ab operatione, iam ſupra probauimus: imo & in ſomnis maxime corpus enutrit atque reficit. profecto ſi diuina mens noſtra eſt, & in nocte ſui domina, diuina ſemper, vel humana ſaltem vera cogitaret, cum tamen non niſi fœdiſſimos amplexus, mendacia, deliria, nugas, impoſſibiles denique Chimericas fabellas in ſomnis confingat & contempletur. ALEX. Negare non potes, veram aliquandò de futuris euentibus ratiocinationem in ſomnis à nobis inſtitui. I. C. Quid inter mendaciorum centies centena millia vnica perpuſilla veritatis imago, compluribus adhuc falſitatis nebulis obumbrata. Ego, cui ſomnia ex Aſtronomorū regulis veriora accidere deberent, Luna enim, quæ nocti præeſt, diuinationiſque parens credita eſt à Ptolemæo, mei ortus apheta eſt, vix quinquies tamen futurum euentum in ſomnis præuidiſſe memini, qui deinde vix è ſemiſſe verus contigit; inſomnium quoque præceſſerant nonnullæ diurnæ cogitationes

fere conſimiles. idcircò ex præcognitione ſaltem imperfecta ac trāſpoſitione & viſarum rerum intermiſtione tanquam è materiali cauſa,& ex vario,pro ciborum & affectuum ratione , ſpirituum motu , tanquam ab efficienti, conſtare omnia inſomnia arbitror. Quapropter ſi infantes primis ab ortu diebus ſomniare Cardano probaſſet aliquis , animæ noſtræ è beatis ſedibus deſcenſum ſe non negaturum pollicetur; *Eſt enim* (inquit ille) *omne inſomnium recordatio, infantulis autem recens natis nulla rerum poteſt eſſe memoria, hæc enim cognitionem ſupponit, quâ cum illi careant , vel nulla habebunt inſomnia; vel ſi habere quis aſſerat , quod vix tamen probabit, cœlitus ei aduenire cognitionem fatebimur.* Non hæc aſſero ,vt animi noſtri interitum comprobem , ſed vt patefaciam ab eo vindicari non poſſe ob rationem ab inſomnijs deductam. Nec mihi refragaturos puto noſtrates Theologos,qui ſacroſancta inſomnia, quæ ſanctiſſimis hebræorum vatibus accidiſſe ſacra pagina commemorat, altioribus cœleſtibuſque principiis adſcribentes , nobis interdicunt , ne fidem præſtemus in ſomnijs,nequaquam hoc facturi , ſi ex inſomnijs petito argumento animæ immortalitatem comprobare poſſe confiderent. ALEX. Quæſo, mi Iuli, tuam mihi de Animæ immortalitate ſententiam explices. IVL. CÆS. Excuſatum me habeas rogo. ALEX. Cur ita? I. C. Voui Deo meo quæſtionem hanc me non pertractaturum, antequam ſenex , diues , & Germanus euaſerò? AL. Dij tibi Næſtoreos pro literariæ Reipu-

blicæ emolumento dies impertiant: Vix trigeſimum nunc attigis annum, & tot præclara eruditionis monumenta admirabili cum laude edidiſti. I. C. Quid hæc mihi proſunt? Al. Celebrem tibi famam compararunt. I. C. Omnes famæ rumuſculos cum uno Amaſiæ baſiolo cõmutandos plerique Philoſophi ſuadent. Al. At alter ea perfrui poteſt. I. C. Quid inde adimit? Alex. Sapientum iudicia de tua eruditione tuas duntaxat titillant aures. I. C. Imò & Romæ adeſt Theologus, cui meum eſt nomẽ, prænomen, & cognomen, itaque laus non magis ad me tot ſtudiorum laboribus defeſſum, quàm ad illum otioſum pertinet. Alex. Illuſtriſſimam matris tuæ familiam *Lopez de Noguera* tuorum librorum inſcriptioni iuxta hiſpanicũ ritũ addere debueras. I. C. quid nomina curo Alex. *Melius eſt bonum nomen, quàm diuitiæ multæ.* I. C. Quomodo id ſit intelligendum, mercatores interroga. interim, quæ Torquatus Taſſus ſui ſeculi Phœnix cecinit, reminiſcere. Alex. Sic ille.

Nome, e ſenza ſogetto Idoli ſono
Ciò che pregio, e ualore il mondo appella,
La fama, ch' inuaghiſce à vn duolce ſuono
Voi ſuperbi mortali, e par ſi bella
E' vn eccho, vn ſogno, anzi del ſogno vn' ombra,
Ch' ad ogni vento ſi dilegua, e ſgombra.

I. C. Ipſiſſima veritas Al. At Tullianam obiectionem proponam. ſi nominis gloriam contemnis, cur in libris iam editis tuum nomen inſcripſiſti? I. C. Vt ſacroſancti Tridentini Con-

cilij decretis obtemperarem. ALEX. Vberrimos voluptatis fructus percepiſti in Naturæ Arcanis inueſtigandis. I. C. Corpus mihi eſt ſtudijs exhauſtum & eneruatum: neque in hac humana caligine perfectam rerum cognitionem aſſequi poſſumus. cum ipſummet Ariſtotelē Philoſophorum Deum infinitis propemodum in locis hallucinatum fuiſſe aduerto, cumque Medicam facultatem præ reliquis certiſſimam, adhuc incertam & fallacem experior, ſubſcribere cuperem Agrippe libello quem de ſcientiarum Vanitate conſcripſit. ALEX. Laborum tuorum præmium iam conſecutus es; æternitati nomen iam conſecraſti. Quid iucundius in extremo tuæ ætatis curriculo accipere potes, quàm hoc canticum *& ſupereſt ſine te nomen in orbe tuum.* I. C. Si animus meus vna cum corpore, vt Athei fingunt, euaneſcit, quas ille ex fama poſt obitum delitias nanciſci poterit? forſitan gloriolæ voculis, & fidiculis ad cadaueris domicilium pertrahetur? ſi animus, vt credimus libenter & ſperamus, interitui non eſt obnoxius, & ad ſuperos euolabit, tot ibi perfruetur cupedijs, & voluptatibus, vt illuſtres, ac ſplendidas mundi pompas, & laudationes nec pili faciat. Si ad purgatorias flammas deſcendet, gratior ei erit illius orationis, *Dies iræ, dies illa*, mulierculis gratiſſimæ, recitatio, quàm omnes Tulliani floſculi, dicendique lepores, quàm ſubtiliſſimæ & penè diuinæ Ariſtotelis ratiocinationes. ſi Tartareo (quod Deus auertat) perpetuo carceri emancipatur,

nullum ibi ſolatium, nullam redemptionem inueniet. ALEX. ô vtinam in Adoleſcentiæ limine has rationes excepiſſem. I. C. Præterita mala ne cogites, futura ne cures, præſentia fugias. AL. Ah. I. C. Liberaliter ſuſpiras ALEX. Illius verſiculi recordor.

Perduto è tutto il tempo
Che in amar non ſi ſpende.

I. C. Eia quoniam inclinato iam die ad veſperum perducta eſt diſputatio (cuius ſingula verba diuino Romanæ Eccleſiæ oraculo, infallibilis cuius interpres à Spiritu Sancto modo conſtitutus eſt Paulus V. Sereniſſimæ Burgheſiæ familiæ ſoboles, ſubiecta eſſe volumus, ita vt pro non dictis habeantur, ſi quæ forſitan ſunt, quod vix crediderim quæ illius placitis adamuſſim non cōſentiant) laxemus pauliſper animos, & à ſeueritate ad hilaritatem, riſumque traducamus. Heus pueri, luſorias tabellas huc afferte, ſed quid lætus obmurmuras? TARS. Ouidij verſus canebam. *Ouid. Eleg. 1. 2. Triſt.*

Parua ſedit ternis inſtructa tabella lapillis,
Jn qua viciſſe eſt continuaſſe ſuos.

ALEX. ô Fauſtum, & Felicem hunc diem TARS. Plaudamus igitur. ALEX. Plaudite.

FINIS.

ERRATA.

PAg.17.vocubus leg. vocibus.p 19.accidens l. per accidens.32.affirma l. affirmat p. 39. lucidu.l. lucidum deberet. l. deberet.p. 43 ignſecu. l. igneſcu. petræ l. petræum. petræi l. petræus. p. 50. firmantur l. formantur p. 53. in victum l. mutctum pag. 56 ſcilicet l. ſcilicet p 63. ratioci atio l. ratiocinatio.p, 89. lin. 9. internam.l externam.p.98.ſuculis l.ſuculis. p. 101. lin. antep. in fine in dele. p.105 velant l. verſant. p.108 faxis l. ſaxis, arenam l. arenarum.p.109. obiectio l. obiectio. p. 112.arbitrantd l.arbitrantur p. 128.culmam l cumam.p. 138. mollitiem.l. mollitie. p 139. aſſeuerebat l.aſſeuerabat.p. 142.ſufficiatur l. ſuppeditatur.p.150 alia l. aliæ. p.153. ſeries.l.ſerie.p 159.folijs.l.folis.p.160.opinione l.opinioni.p.165. nequeat.l.nequeát.p. 169.dulcoraſſet.l.edulcaſſet.p.177.intinctum fieri.l,intingendum.p 182 minuatur.l. minuantur.p.187. maris genetationem l. generationem p,188.cauis.l.canis.differt non l.non differt,p.198.erytinis l. echinis.p. 204 in fin. ac l. an.p,205. imperatori.l.imperatu.p.218.aqueis l. aquis.p.219, datur l. adeſt p.221.inſtituatur.p.222.Recte.l. ALEX Recte.p,225. formâ.l. formã p.226. in initio vt inſecta l.vt de Perdicibus teſtatur Plin.l.x.c.33. &inſecta p. 232.erichrimis l. erinaceis.p.236 conceptus eſt l. conceptus tempore.p.237.ſit l. fit p.241.vbi l.vbi in p.249 redundaedit.l.redundantis.p 267 Nouembri l. Nouembris p. 271. queit.l. queat.p.272 in aere l. in aure.p.281.ſubſtendi l. ſubeundi.p.169 dari l. eſſe. p. 311. ſeabendi l. ſeabritiei p.330.latero l. latere p.333. ſlitatio. l. dilatatio. p.339.l.corpus.p.343.vies.l.vites.349.qua l. quas.p.351.motu.l. potu p,356.verſicolora l. verſicoloria.p.357.antechriſtus l.antichriſtus. p. 365.eum l.cum p.365.ſubtiliſſime.l.a.Deus.l.Deos p.367. armata.l. ſedarmata repondendi. l. reſpondendi. p.370 non inſtruit l. nos inſtruit.p 379 edebentur l.edebantur.p, 391. circunctinnibus l.circuitionibus.p.391 philoſophi l. philoſophi.p 393. facultate l.facultatem.p.395.editum l. edit p. 409 demonesl. demon es.pag. 412. futilibus l futilibus.p.413 autem.l et am.p.416.mox l.deinde p.418. ad eſt l.adeſt.p.419,dari l.adeſſe.p.420.aliquos:infeſtabat.d:p.422. portifex.l. pontifex.p.423.igniculis l.igniculi.p.454. Deiotars vt l. vt Deiotaro diſcedebamus.p.426. in ſomijs l.inſomnijs p.427.dari.l adeſſe dari.l adeſſe. appellat:chriſtianos.dele:p.429.decinam.l. decimam.p.431. ſunt ne.l.?ſunt ne.p.732.dari l.adeſſe p.434. attoit.l.attollit. in qui l.Qui p.435. emota l. remota. p.451.exitat l excitat.p.457.aaliuius l.alicuius.p.458.nante l. namque.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google